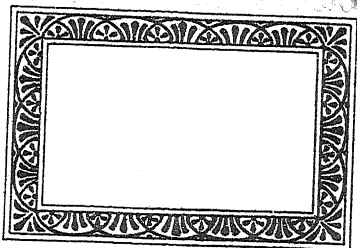

nr 720/25.

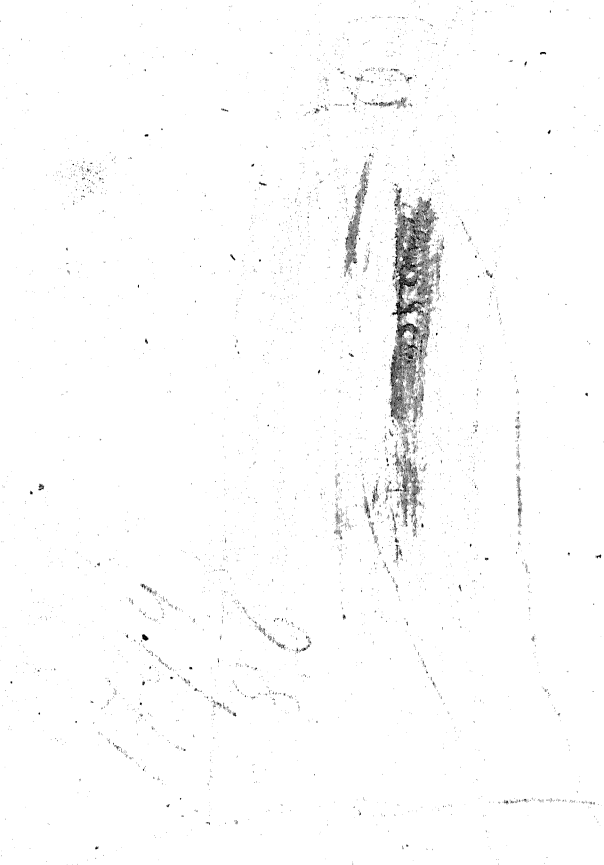
J. Halley signum abbat
Kerretett 1802 = egypten
at am
jh. 30 xl.

2009/12/20

Megyeri

Központi

Handwritten scribbles and 'XVI, 9' in the top right corner.
J E L E S
TÖRTÉNETEK.

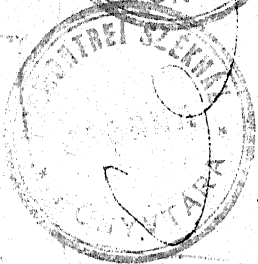
MELLYEKET
A' MAGYAR JÁTÉK-SZÍNRE

ALKALMAZTATOTT.

DUGONICS ANDRÁS

KIRÁLYI OKTATÓ.

ELSŐ KÖNYV.

PESTEN,
EÜSKÚTI LANDERER MIHÁLY
költségével és böttüivel 1794.

TOLDI MIKLÓS.

SZOMORÚ TÖRTÉNET

HÁROM SZAKASZOKBAN.

ELSŐ DARAB.

Remény a' Katonár mind addig táplállya,
Midőn véres Mársnak piros úttját szállya;
A' még az ellenség' nyila nem talállya;
Hogy halni fáradott, az-után sajnállya.

ULISSES' TÖRT.

ATYÁMFIAI!

*I*me ismét új munkámmal kedveskedem azoknak, kik előbbeni Könyveimet ennek-előtte jó szívvvel olvasták, avagy még mostanában-is olvassák.

Azon iparkodtam: hogy honnyi Történeteinket vegyem irásomnak tárgyául, 's-fő-képpen azon embereket Országunkban, kik, midőn éltek, nagy névben és böcsületben voltak; de holtjuk után olly feledékenségbe jöttek, hogy ha annyi derék tetteik vagy bitván kis Iráskákban, vagy a' parasztok szájában nem forogna, mivel Iróink semmit se hagytak írva felőllok, örök feledékenségben, a' setét Tartományok völgyeiben bevernének.

Ezek közül vagyon Toldi Miklós, ki régen meg-érdemlette volna a' tollat, kiről igen csekély emlékezetet téznek Illosvai, Rádai Pál, Bél-Mátyás, de kinek se hazájában, se életének idejében meg-nem-egygyeznek.

En ötöt Nógrád Vármegyeinek lenni állítom, akár Told faluban, akár Nagy-faluban született: mert mind a' kettőt mondgyák születése helyének, úgy veszekedvén érte, mint Homérusnak születése Helyéért hét városok veszekedtenek.

Toldi életének folyamattya, és fiatal korában végbe vitt dolgai a' jegyzetekben vannak: mert Szegedi lakását a' Játék-színre kívántam alkalmaztatni, hogy annál édesedebben folyanak az olvasóknak órái. Meg-magyarosítottam tehát egy Korfui történetet, és igazán, magyar rámára szabván, tulajdonomná, és Eredeti Játékká tettem.

Meg-kívántam ezzel mutatni: hogy lehessen a' Magyar Játék-színbe magyarul beszéltetni a' külsőket-is. Nincs-is előttem nagyobb éktelenség: mint mikor egy Anglust német rubába, avagy egy Spanyol-országú embert széles bugyogójába magyarul szólítani ballok; 's-füleimbe a' sok don Pietrók, don Gonzálek hangzanak.

Hátra vannak még egynehány érdemes Magyaraink, kiknek emlékezettyeket méltó volna a' boszszabb időkre terjeszteni. Illyen Kinizsi Pál, illyen Magyar Balázs, Matyás-királyunknak győzhetetlen Vitézjei. Ha Toldi Miklóssal kedvet találhatok (a' mint nem kétlem: mert Hazám' dicsőségére dolgozom) elő-vefzem, ha ürességem lesz, a' többit-is. Írám Pesten 1794 esztendőben.

ELSŐ SZAKASZ.

TOLDI MIKLÓSNAK

SZEGEDRE JÖTTE.

I. Trézsinék siralma,	X. Makra Vindplattal.
II. Magdának biztatása.	XI. Vendrödi Vindplattal.
III. Toldi Szegeden.	XII. Szillér Vendrödivel.
IV. Vendrödi Toldinál.	XIII. Vendrödi Vindplattal.
V. Tápainé' követsége.	XIV. Manczika' állapotya,
VI. Toldinak gondjai.	XV. Szillér Manczikával.
VII. Makrának félelme.	XVI. Trézsi Vendrödivel.
VIII. Vindplat' okoskodása.	XVII. Szillér Toldival.
IX. Szillér Vindplattal.	XVIII. Toldi Makrával.

ELSŐ RÉSZ.

Trézsinék siralma.

KORVINUS MÁTYÁS (ama' híres, és neves Magyar Királyunk) kinek dicsőséges tetteivel tele vagy on az egész világ; minek-utánna a' Törököket Szabács váránál nem csak meg-verte, hanem szinte el-is-enyifztette volna: hogy azoknak ez-után történhetendő ki-ütésjeket meg-gá-

tolhassa, Szeged várossának oltalmazására rendelte **TOLDI MIKLÓST**, ama' híres Ezredest, ki az akkori Magyaroknál úgy neveztetett **FEKETE SEREGET** (1) olly dicsőségessen igazgatta a' Törökök ellen.

Ezen nagy Nevű, és érdemű **MAGYAR**, hogy a' Királytól reá-bízattatott tisztes hivatalban annál nagyobb haszonnal el-járhasson, leg-
is

(1). Szeged-várossának örök emlékezetére méltó azt-is fel-jegyezni: hogy ama' győzhetetlen Hufzárjaink (kik Fekete Sereg' emlékezetével annyira el-híresedtek az egész világon) mind neveket, mind állításjokat Szegeden vették azon Diétában, melyet Mátyás Király tartott 1459-dik esztendőben, Januáriusnak ötödik napján, azon templomban, melyet Havi Boldog Afzfzonynak neveznek, melyet az akkori időben a' Prémonstratensis fehér Barátok bírtanak, és még ezen kívül harmincz Prépostságokkal fényeskedtenek; de mellyeket vagy a' Tatárok, vagy a' Törökök, vagy az honnyi nyugharatlanságok el-törlöttek. A'-mi a' Hufzároknak fel-állitásjokat illeti, meg-bizonyódik Mátyás-királynak Szegeden ki-adott leveléből, mellyel az ott tartott Diétának czikkellyeit meg-erősíti. Azon levélnek ide tartozó szavai ezek: „ Az-is rendeltetett: hogy a' fölsőges „ Fejedelem Mátyás, Isten' kegyelméből Magyar-ország' „ kirallya; a' mi leg-kegyelmesebb Urunk, mind maga „ fzeméllýének, mind az egész Ország'nak örizetére, te- „ hetsége szerént **BANDERIUMOKAT** (zászló alatt ha- „ dakozó vitézeket) rendelni tartozzon. És, hogy minden „ Városok, Jófzágok és királyi Vagyomok mindenütt az „ Ország' kerülete között (ki-vévén csak azon királyi „ Városokat, mellyek tehetségjek szerént a' hadi dologban

is-leg-elsőben SZILLÉR MÁTYÁST, a' Városnak akkori Biráját, szíves barátságába fogadta. Szép okoknak gyakori elő-állításával arra-is-vitte a' Szegedieket, hogy magokat a' fegyverben igen gyakorolnák, és azon okra nézve mindnyájan iparkodnának: hogy, ha az el-kerülhetetlen szükség magával úgy hozandaná, a' ki-ütő Törökök ellen annál inkább védelmezhetné mind a' Várat, mind pediglen a' Várost.

A 5

So-

„ magok foglalatoskodnak) meg-számláltassanak HÚSZ-
 „ HÚSZ Jobbágyoknak számára az alább meg-irandó mód
 „ szerént. És a' Királyi Fölségnek szabadságában legyen
 „ azokat záfzló alá venni, és, a'-hol kedve tartya,
 „ velek hadakozni. --- Ugyan-azért: minden Bárók, Ne-
 „ mesek, és Vagyonosok, akár hol lakjanak az Ország' ke-
 „ rületiben, akár Nagyobbak, akár Csekélyebbek legyenek,
 „ az előbb meg-jegyzett számlálás szerént, úgy-mint mind-
 „ egygyik HÚSZ-HÚSZ jobbágyak közül, kik uroknak
 „ ÁRT fizetnek, egy fegyveres lovassal jól el-készülve,
 „ karddal, Paissal, Tegezzel, Kéz-ijjal és lándsával ha-
 „ dakozzanak. --- Azután a' Király Úr válaszszon szám-
 „ láló Nemeseket azon Vármegyéből, kik a' meg-szám-
 „ lálással tartozzanak --- Ezen kívül a' Király Úr egy
 „ Ezredest rendellyen vagy a' Vármegyének Fő-ispánnyát,
 „ vagy más hivjét, a'kit akar, kinek kezeiben kellekik
 „ szolgáltatni a' lajstromokat, és ezeknek párjokat a'
 „ Király Uramnak-is adgyák. -- - Költ ZEGEDEN Három
 „ Királyok napja előtt 1459-dik esztendőben, azon emlí-
 „ tett közönséges Gyűlésben. A'-mint tehát ama' királyi
 „ levélből ki-tettfzik: HÚSZRA-HÚSZRA olvastattak a'
 „ Jobbágyok, kik Uroknak ÁRT fizetnek, és mivel ezen

Hú-

Sokáig szép barátságban éltek mind TOLDI, mind pediglen SZILLÉR. De SZILLÉR igen feslett erkölcsű lévén, éppenséggel nem szenvedhette azt: hogy TOLDINAK intézetei mindenkoron előbbre mennek, sőt a' Királytól meg-dícsértetnek; meg-is-ajándékoztatnak. El-lemben magának cselekvényei vagy el-fülettetnek, vagy jóvá nem hagyattatnak, vagy pedig meg-is-fenyítettetnek.

Mi-

Húszak' árából fel-állítatott egy fegyveres, ezt HÚSZ-ÁR-nak nevezték. Mivel pedig egy Zászló alá nem valának több Húszárok rendelve, hanem négy-százan, a' Zászlót pedig az Olaszok, (kik MÁTYÁS Királynak idejében temérdek sokan valának Magyar-országban) BANDÁNAK-is, BANDIERÁNAK-is neveznék; Matyás-király-is ezen négy-száz emberből álló egy felekezetet Banderiumnak nevezte. Decsi Samunak bizonyítása szerént (mivel Toldi Miklós akár Toldon, akár Új-faluban született, Nógrád vármegyei ember volt) Fírúl fira maradott szó-beszéd az Nógrád-vármegyében: hogy Mátyás-királynak győzhetetlen fekete ferege többnyire ezen vidékre született tenyeres-talpas magyarokból állott. Ennek örök emlékezetére, midőn a' Magyar Koronának Bécsből visszahozattatása' alkalmatosságával 1790-dik esztendőben annak Budán lett meg-örzésére Banderiumok rendeltettek, Nógrád-vármegyének Banderiuma (a' többiek külömb-fizint választván magának, mellyek meg-vannak írva Decsiben) Mátyás-király' győzhetetlen Fekete vitézei öltözetének színét választotta magának. Én ezen Banderiumokat szememmel láttam. A' Nógrád vármegyei Fekete Banderiumot Decsinek szavaival íróm-le. Fekete Róka-torkos mentéje (fel-ölt-

Midőn Szeged-várossának ezen nevezetes két Igazgatói illetően fél-ellenkezésben élnek egymás között, TOLDI MIKLÓST Budára felhívattatta a' Király, hogy vele a' Németek ellen fel-mennyen, kik a' magyarokat háborgatták vala. Az el-végezendő dolgoknak terhes voltta miatt, meg-nem-szabadúlhatott a' Királytól. Közvet két hónapokig kényszerített Budán maradni,

Szil-

öltve :) arany gombokkal ékeskedett. Hasonló színű vala arany zsinórral, és fujtással ki-hányott és által-kötött nadrágra. Arany gombokkal, és pafzománttal módossan szabott király-színű Kamizollya : (Én inkább mellyre-valónak, avagy kurtábban Mellytyünek mondanám) Csizmájának színe sárga, annak Sarka karmaszin piros, borítása arany, farkantyúja aranyos. Magyar süvegének színe király szín, azonn három sor pafzomán aranyból. Tolla fekete, vitéz-kötése Selyemmel elegyes ezüst. Bal-tomporáján függött aranyozott kardgya, Setét-veres szíjjakon király színű pafzomántos tarsolya, mellynek közepében fölött a' magyar koroua, azonn alól a' nemes vármegyének czimere arany fonalakkal ki-varva; tudni-illik egy setét-veres mezőn álló pánczélos, és sisakos Magyar, kinek jobb kezében egy ki-vontt görbe kard, bal-részében pedig az ország' czimere. Ezen czímert Matyás-királytól nyerték a' Nógrádiak. A' Fekete-seregű Papi huszárok mind-öfvehat-ezeren voltak. Leg-elsők-is voltak Európában, kik állhatatossan katonáskodtak. Mert ennek-előtte vitézeink csak akkor nyúltak a' fegyverhez, midőn Országunkat az Ellenség meg-támadta. Vége lévén a' hadnak, haza mentek, és a' házi dolgokban foglalatoskodtak. Ellemben a' Fekete sereg szünetlen fegyverben állott, ugyan-azért :

nem

Szillének Szája' íze szerént esett TOLDI MIKLÓSNAK illy sokáig tartó itthon-nem-létte. Addig-is a' Várost kényne szerént forgatta. — Szívogatta a' Polgaroknak zsírját; és (a'-mi leg-nevezetesebb vala) TOLDINAK egygyetlenegy leányát TRÉZSIT (kinek szépsége igen híres vala az akkori időben Szegeden) üzöbette, és azt magajévé tenni kévánta. Szép erkölcsök valának a' Kis-afszonyban. Leg-ár-
tat-

nem csuda, hogy, a' szüntelen való gyakorlások miatt, annyira mehetek, hogy mindenkoron nyertek, ugyan ezen okból *győzhetetleneknek*-is nevezettek. Ezeknek vitézség-jeket látván a' többi Királyok, a' Magyaroktól tanúlták az állhatatos katonaságnak meg-tartását (militēs Stationarii). Hazánknak régi történetei között találatnak imide amoda ezen Fekete seregnek némelly homályos nyomai. De a' Hufzár név el-temette a' Fekete seregnek nevét, de bátor és győzhetetlen erejét el-nem-temethette. Meg-van máig-is Hufzárjainkban azon vitézség, melly ennek-előtte a' fekete Seregben találatott. Ki-mutatták ők ennek-előtte mindenkoron magokat, különösen pedig a' mi emlékezetünkre az el-múlt Török háborúban, és e' mostani 1794-dik esztendőben tartó Francia hadban-is. Sajnálom, hogy ama' győzhetetlen Fekete Seregről több bizonyossat elő-nem-adhatok. Úgy hallatik: hogy a' Ghémesi Gróf Forgách familiának leveles tárjában ehhez tartozandó több dolgok-is lennének, de kik azt onnat kérték, mind eddig ki-nem-nyerhették. Ezt méltó lenne mi velünk-is közleni. Hogy ha Nógrád vármegyének Füleki várjában el-rejtetett leveleit 1553-dik esztendőben a' Tüz, és Mahometnek maszlagos Unokái meg-nem emíszítették volna, azon győzhetetlen fekete seregről többet lehetne mondani.

tatlanabb mulatsága a' Táncz, és a' Hajókázás. Ezek fölött édes attyának, és anyyának nagy tisztelője vala.

TRÉZSI-kis-afszony, SZILLÉRNEK gyakor látogatósaiból, enyelgéseiből, annak fellobbant szívét által-fzemelvén, futott, a'-menyire lehetett, gyanúba vett személljétől. — Soha néki alkalmatosságot nem akara adni a' különös beszélgetésekre. Soha édes Anyyának szemei elől el-nem-távozott. Sőt: mivel TOLDI, egész háza-népével, a' várban lakozott; SZILLÉR pedig, a' Vár előtt, a' Városnak házában: vagy maga sajdította-meg TRÉZSI-kis-afszony SZILLÉRnek a' Várba jövetelét, a' várnak bástyáin sétálgatván; vagy, ha maga' a' Szobába menni kényszerítettett, azon Örrökre bízta el-jövetele' meg-jelentését; kik, a' FEKETE SEREG közül, a' Vár' kapujának Őrzésére voltak.

SZILLÉRNEK sok féle fortélyait, és enyelgéseit igen meg-únván TRÉZSI, csak alig várhatta édes Attyának Budáról visszajövetelét. Egy éjtszaka ifzonyító álmai lévén, igen szomorúan esett a' reggeli fel-keles. Hogy felöltözött, egyenessen egy magános szobájába takarodott. Itt sírva fakadván, így kezdé keresveit

TRÉZSI: Teremtő Istenem! — Vajha egyszer egészen ki-sírhatnám immár magamat! Talán

lán meg-könnyednének bús gondolataim. — Oh szerelmés atyám! Sok könyveket hullattam immár éretted, midőn szerencsétlenségeidnek elbefzélést hallottam akár Szabács alatt a' Törökök ellen (2); akár Kofztolánnál a' Csehek gonofzságjok között (3). De soha nem sírtam ennyit, mint ezen napokban. Későre tettfik haza-jövedeled Buda-várából. — Oh még-is re-
te-

(2). MATYÁS-királynak Szabácsi győzedelmét ezen szavakkal írják-le a' régiak „ Mikoron írának Krifztus Urunk' fzületése után 1475, Matyás-király alá-méne, és Szabács várát meg-fzállá. Mert addig-még engede a' Pápa' eztekelésének; és vezekédék hadakozással a' Csehek ellen. Addig fel-jövének a' Törökök, és meg-épiték Szabács-várát a' Száva-parton. Mert: mind-majd hét ezteendeig mind oda vezödék a' Csehek ellen; és a' Lengyelek ellen. A' Török pedig hallván: hogy Matyás-király vízfza-jött volna Magyar-országba; szép, és leg-erössebb vitézeket választa-ki az ő ferege közül, és bővfzámmal küldé azok-ban Szabácsba, és minden-képpen meg-erösité azt. Mikoron az-okáért Matyás-király négy légio néppel (a' fekete Se-reggel) Szabács ellenébe jutott volna a' Száva-partra; mindgyárt által-kele a' vizen, és árkot ásata, és palánko-kat ásata-fel Szabács' vára körül, hogy senki élést bé-ne-vihetne. És éjjel hozzá kezde mindgyarást a' vár-vittatá-sához, és nagy csatázások lönek közöttök. Hogy fzünet-len vittatá a' várát, semmi nyugodalmok nem lehete a' Törököknek. Gyakorta-is, fenn a' kö-falakon, és a' Bástyákon vivának erössen egy mással. De a' Kerefztények vízfza-verettetének. Nagy mérészséget látának itt Matyás-királyban: Mert egy csónakba üle csak egy Inassal, és az ha-
jó-

tenetes álmaim! — Szívem! mit dobogsz? — Talán nincs elegendő helyed öszsze-szorúltt mejjembem?

Hogy ezeket el-mondá, ismét eszébe juttottak gyötrelmei. Ki-tekintett az ablakon, és öt-halom felé nézett, ha láthatná-é édes atyának szekerét. Semmit se vehetvén szemre, meg-eresztette könyveinek sűrű záporát, és
igen

jóssal, és alája méne a' várnak, és meg-kémlé éjjel, és meg-látogatá a' viz felől való Bástyaít Szabácsnak. És, mikoron az Örizők ezekben vólna ötet, reá-igazítának egy Taraczkot, és el-lövék mellöle az Inast. De a' Király nem gondola avval semmit; hanem mind meg-nézegeté a' várat, és úgy jöve vízfza. És az egész Tábor csudálkozék az ö vakmerő bátorságán. Mikoron az-okaért fok üdeig vittatta vólna Szabácsot, és meg-nem-vehette vólna; fortélyokat kezde gondolni. Az-okaért éjjel el-bocsáta egy nagy Sereget a' táborból az vár megett egy völgybe. Annak-utánna igen reggel indítá a' táborat az ostromnak, és napestig mind vesződéék az ostromon. És mikoron estve bé-setétedt vólna, el-indítá a' Táborat, és el-kezde menni. A' Törökök igen örülének, és enni-inni kezdének, és nyugalomra adák magokat némellyek; némellyek pedig, ki-jöven a' várból, széjjel mórálnak vala minden félelem nélkül. Azon-közben ki-jöve hirtelen a' sereg a' völgyből, a'-hová el-rejtezett vala. És mindgyárást a' várra esének: és, a'-kik kin valának, mind kin rekeszték azokat, és levágák öket; és hamarsággal az ostromlásban meg-hágák a' várat, hogy a' Törökök beun ingyen sem vették volna jól ezekben. A' Király-is vízfza-küldé mindgyárást a' Hufzárokat, Ö maga-is utánnok érkezék. Hogy a' Király

Első Könyv. B je-

igen bőven síra. Úgy tettfezt mintha szíve meg-könnyebbedett volna. E' végre előbbeni szavait így folytatta rövideden

TREZSI: Köszönöm néktek, édes Könyveim! Íme minden csöppel egy süllyos terhet hengerítettem-le vállamról. Néked-is, oh Isteni gond-viselés, szívemből köszönöm ezer ajándékidat.

MÁ-

jelen volna, szívet vőnek a' vitézek, és erőssen vának vala fenn az Törökkel a' kerítésen, és a' Kereftények meg-tolák a' Törököket, és ott benn a' várba nagy sok Törököket le-vágának. A' többik meg-adák magokat, és mind meg-fogák őket. Lön pedig az a' meg-szállasnak utánna harminczadik napon. Másad napon mindgyarást az ásáshoz kezdete Mátyás- király, és környül-vivé az várnak a' Száva' vizét: hogy szigetben lön annak utánna Szabács és minden-képpen meg-erősítette azt. Hogy Hír lön ebbe hogy Mátyás- király meg-vette-volna az erős Szabácsot, mellyet a' Török Magyar-ország' Határára épített vala; nagy öröme lön az egész Ország'nak rajta. És mindenek hálát adnak vala az Istennek. Az Olaszok-is örülének rajta. És a' Pápa bocsáta Rómából egy Püspököt követ-ségbe Mátyás- királyhoz, és attól küldé neki ötven-ezer arany-forintot (az-az: egy-egy forintos aranyot) ajándékon. A' Törökök pedig igen meg-ijedének, hallván, hogy az erős Szabács el-költ volna tőlök. És Matyas- király el-bocsátá a' fekete Hufzárokat, és azok el-szágüldván, mind Szendrőig el-dúlák a' földet. Annak-utánna Matyas- király utánnok indúla a' fekete hufzárokkal, és Szendrő alá méne, melly a' Duna parton vagyon, HELTAI Gaspdr. Ezen embernek Krónikája ki-nyomtatattat ott újra Győrben

MÁSADIK RÉSZ.

Magdának biztatása.

Valamint TRÉZSI maga' nappali szobájában siránkozott, úgy annak édes anyja MAGDA keservessen búsult a' magájében. Ezen ékes, és ki-váltt nagy eszességü afzszony azon MATYAI ISTVÁNNAK leánya vala Szegeden, ki, a' Kereskedésben való különös iparkodása mellett, ki-mondhatatlan nagy gazdagságra jutott.

B 2

Ugyan-

1789-dik esztendőben Streibig Jozsef bötüivel. Ezen új ki-nyomatás azon könyvből készítettett, melly Kolosvárátt 1574-dik esztendőbe jött-ki, Mátyás-király után száz esztendővel. Heltai Gáspár nem tett egyebet, hanem Bonfint meg-kurtította. Kár, hogy e' mostani nyomtató a' régi Írásnak módját meg-változtatta. Másként *Valácbiát*, avagy Oláh-országot nem írta volna *Havas-elvödnek*, hanem *Havas-al-födnek*, amint azt nevezték, 's-nevezik mostanában-is mind az Magyarok, mind az Erdélyiek

(3). Mátyás-királynak idejében, a' Csehek gyakorta ki-ütöttek Magyar-országára, és ifzonyító károk-at is tettek, Giskra nevezetü Tábornoknak vezérlése alatt. Sokszor meg-verték őket a' Magyarok. De, kevés idő múlva ismét öfzsze-szedték magokat, és országunkra ki-ütöttek, és rút károk-at tettek. EZEN MERÉSSÉGJEKET *Ama' hitván* Tótoknak el-útván a' Magyarok; vízfíza-hívták Zágrábból a' Királyt. Ez vitézeivel által-menvén Esztergomnál a' Dunán, Nagy-Szombathoz jött, és meg-szállotta Kosztolánt, mellyben a' Csehek tanyáztak. Az itt vett viadalmat így

ir-

Ugyan-azért: szinte el-törültetvén MATYAI ne-
ve, közönségesen GAZDAG ISTVÁNYNAK
neveztetett, és azon úttfát-is, melyet Sze-
geden maga' költségén elsőben építtetett, Gaz-
dag úttfának mondták. Midőn ennek előtte
húsz esztendővel Madarász-tői Szállásáról haza
jönne MATYAI ISTVÁN még akkor hajadon
MAGDA-leányával, a' város előtt által-akarván-
ko-

irja-le egy régi Író: „ Erős vala pedig a' Kastély, mel-
lyet, nagy népnek veszedelme nélkül, nem vehetnek-vala-
meg. Miért-hogy pedig sok nép vala benne, úgy tettzik
vala: hogy éhezéssel könnyebben meg-vethetik vala. Meg-
látá SVEHLA (ki a' Cseheket igazgattya vala) hogy sokan
vólnának benne, és, hogy ahhoz képpest az élés igen
kevés vólna; ezt-is meg-hallá, hogy Istráנגgal fenyegetné
ötet naponként a' Király, az okaért ilyen álnokságot gon-
dola. Éjjel le-metélteté a' palánkokat lassan, és hidat
csinála belőlle más felől, és ki-vivé népét éjjel lassan azon.
Csak két-fáz Kurvát, és három-fáz ille-fulle népeket
hagy benne. Mikoron a' Király meg-értette vólna, hogy
el-szaladtanak vólna mind a' Kastélyból, mindgyarást után-
nok bocsátá a' fekete hufzárokat, és más darabantokat.
És, mikoron el-érték-vólna őket, nagy sokat le-vágának.
Ő maga a' Király azon éjjel a' táborba méne, és a' fekete
seregnek nagyobb részét utánnok üzé. A' Cseh Prédálók
pedig az erdőnek esének-bé, és minden-képpen el-rejték
magokat. Hogy ebben hír lön másod napon, fel-támadá-
nak a' paraszt népek, és czekek vadászni kezdék őket az
erdőben. És, meg-találván őket, meg-fosztják vala. És
mind le-vágják vala őket: miért-hogy ez-előtt nyomorgatták
és meg-fosztották vala őket. Meg-fogának pedig benne
har-

kocsizni a' Tiszának egy erén, abba belé süllyedett, és szinte leányostúl el-veszett. A' lovak se ide, se amoda nem mehettenek, és senki se találkozott, a' ki segíthette volna. — Meg-izenődvén e' dolog **TOLDI MIKLÓSNAK**, ki akkoron még Kapitány volt a' Fekete Seregben, öfzfze-fzedte az egész Városnak köteleit, és, katonáival ki-nyargalván, annál hamarébb ki-

B 3

húz-

harmad-fél százat, és azokat el-hozák a' Királynak. A' többit mind meg-ölék. Kevés idő múlva, **SVEHLÁT**-is fogva hozák a' Király eleibe. Mikoron a' Királynak eleibe hozták volna, monda Mátyás-király néki: Jut-é eszedbe: hogy gyakorta meg-fenyegettelek, és meg-mondottam: hogy nem meneked-meg az én kezeimből? Tudod-é: hogy meg-mondottam: hogy békét hagygy a' latorságnak? mert akasztó-fa léfzen koporsód. Tudod-é: hogy annak-előtte-is gyakorta meg-érdemletted az Istrángot? de meg-kéméllettelek a' te vitézségedért. Reá-hajtott immár a' Szerencse és a' te Latorságod: hogy az akasztó-fán meg-fzáradgy. És meg-hagyá: hogy bé-vinnék a' Fog-házba. És parancsolá **MAGYAR Balázsnak**: hogy másod napra a' latroknak büntetésére gondot viseljen. **MAGYAR Balázs** másod napon a' Kastély előtt renddel sok akasztó-fát csináltata. Annak-utánna mind ki-hozatá őket a' Fog-házból, és a' harmad-fél százat renddel mind fel-akasztatá, hogy reá-néznének a' latrok a' Kastélyból. A' magas akasztó-fára pedig közép iránt fel-függesztetetté a' Svehlát, és két felől melléje a' több Hadnagyokat. Svehlának szinte a' jobbára fel-akasztatá az ő Papiját, más felől pedig az apródját. Látván ezt a' Kastély-beliék, igen meg ijedének, és a' Királynak kegyelmességjére fel-adák a' kastélyt. Meg-

fo-

húzták Matyait, mennél inkább hevítette TOLDI Miklósnak szívét MAGDÁNAK ékessége, kit már ennek előtte-is nagyon szeretett. E' szerencsés meg-menekedés után e' két dolog esett-meg; TOLDI Miklós el-vette MAGDÁT; Matyai pedig, hogy többé a' szerencsétlenség se magán, se leányán ne essen, a' Tifzának azon erére egy híres hosszú fa-hidat építtetett, mellyet a' régiek Matyai hidjának, a' mostaniak Marya-hidjának neveznek. Ezen egy pár derek személyektől született tehát TRÉZSI, ki ezen időben attyának itthon nem léte miatt, ifzonyú képpen kesergett, és síráncozott. — Hogy édes Annyát hozzája jönni tapasztalta Trézsi, ne-hogy néki illy idején szomorúságára legyen, el-akarta könyveit titkolni. Ki-nézvén, az ablakon, törülgette szemét könyves keszkenőjével, és, a'-mint lehetett, szárítgatta a' csöppöket. Ez vólt azon oka, mellyért nem kevés ideig édes Annyától el-fordúlva maradt; kinek eleibe ennek előtte olly szaporán szala-

fogatá a' király mind-a'-három százat, mind a' két-száz kurvákkal egygyütt. És BÁTORI Istvány ezeket mind hajóra rakatá, és alá-vivé őket Budára a' Csonka toronyba. Az Udvar-Bíró CZOBOR Mihály nem győzé őket tartani. Az-okáért nyolczanként éjjel ki-hozá őket, és köveket köttete nyakjokra, és mind a' Dunába vetteté őket. Igy vesznél mind-el a' kóborló latrok, HELTAI Gáspár.

ladott. Leányát, egy ideig alattomban és keseregve nézván, így szólította-meg

MAGDA: Hát Te, kedves Magzatom, édes anyádtól el-fordúlva állasz? Ezt te ennek előtte nem cselekedted. Ide, karjaim közé, édesem.

Édes anyjának ezen leg-édessebb szavait hallván a' szomorú Trézsi, akarattya ellen-is meg-fordult, de igen meg-veresedett szemé' héjjaival. El-hült édes anyja, a' Szemek' tüzeségét látván. Ezeknél többet, midőn édes Anyjának nyakába édesdeden borúlt, nem szólhattott pedig

TRÉZSI: Oh szerelmes Anyám!

MAGDA: Édes Trézsim! Te, a'-mint látom, könnyezettél. Talán én vagyok siralmidnak oka? — Én ezt ugyan nem vélném.

TRÉZSI: Oh éppen nem, édes Kedves Anyám, édes mindenem!

MAGDA: Csudálkozom hirtelen változó-sodon. Te ezekhez nem szoktál.

TRÉZSI: Hozzá kell szoknom mindenhez.

MAGDA: Öntsd-ki anyjai kebelembe szívednek szorongatásait. Fiam! széles e' világon nincs jobb barátod, mint az édes Anyád.

TRÉZSI: Édes Anyám! nékem a' Szívem nincs helyén. — Úgy-is tetszik: mintha másutt dobogna. — Igen szűken veszem a' lélekzetet-is.

MAGDA: Majd el-múlik fiam.

TRÉZSI: Mióta édes Testvér-bátyámat el-temették Szatymazon, nem sírtam annyit, mint e' mái nap. Mennyünk-ki édes Anyám a' Szatymazi körösfzthöz. Hadd lássam édes Bátyámnak Ormos koporsóját a' dombnak tetején. Én azt virágokkal környül-ültetem! Azoknak gyökereit könyveimmal áztatom, hogy örökké tartsanak.

MAGDA: Ne epefzd magad' édes leányom. Sándor fiam ugyan idő előtt holt-meg; de katonássan. Egyedül maga kergetett hűfz Törököt öt-halom felé. De, Szatymazhoz érvén, a' többiektől körül-vétegetett; és dicsőségessen le-vágattatott.

TRÉZSI: Oh édes bátyám! ki vígafsztal immár engemet! Oda édes Atyám-is.

MAGDA: Az Istenért, Trézsi, mi lelt? Talán hallottál valamit Atyádnak betegségéről, avagy talán (a'-mitől az Isten meg-mentsen) haláláról-is?

TRÉZSI: Nem hallottam, édes Szülém. A' mi engem' gyötör, az csupa gyanú, de irtóztató gyanú. — Már harmad-napja, hogy a' Tás-kás el-érkezett Budáról. Valakinek csak ismerősse vagyon Szegeden, Budáról egy levelet kapott. Csak mi magunk vagyunk ki-rekefzttve a' boldogságból. — Tehát el-felejtett bennünket
édes

édes atyám? — Oh Istenem! hogy szeretett pedig!

MAGDA: Édes Gyermekem! légy nyugodtabb elmével. Talán édes atyád maga lesz azon levél, melly haza-jövetelét velünk közöli. — Tudod, hogy már sokáig el-nem-maradhat.

TRÉZSI: Oh csak jönne immár! hogy álmaimnak hazontalanságát lássam. Mert ezek engemet nagyon iszonyítanak.

MAGDA: Hányszor hallottad, fiam, édes atyádtól: álom, esős idő, magoktól-is elmúlnak. *Hogy ezeket mondotta, leányától elfordult, és igen alattomban így folytatta szavait:* Jaj Istenem! magam-is koporsómról álmodtam, hogy bele tettem, és Sándor fiam mellé temettek.

TRÉZSI: Oh édes anyám! hát ha el-nem-múlnak az én álmaim?

MAGDA: Én ugyan álom-fejtő nem vagyok. Se Cziziót nem igen olvastam. Mind-az'-által: hadd hallyam.

TRÉZSI: A' zöld szobánkba valék Uram-atyám' képe előtt. Néztem reá nagy örömemben. Szemei vidámságot, mosolygó szája nagy örömet mutatott. Midőn ezekkel így legelem szememet, íme bé-jön a' Szobába egy újlatos teremtés. Meg-ragadgya a' képet, le-is-fzakafztya. Kértem, esedeztem előtte; meg-öleltem térdgyeit; de minden hazzon nélkül. Özfze-

tiporta a' képet, engem' pedig a' bástyáról le-
sodrott.

MAGDA: Hadd-el, édes leányom. Ha-
szontalan tünemények mind-ezek. Szánnymeg
engemet-is. Tudod: hogy egészségem gyarló.
A' Te bú-gondod öregbíti az enyimet.

TRÉZSI: Nem azért beszélttem, édes
anyám, hogy meg-szomorítsalak. Egy kis jó
kedvecskét tehát. Már szívem-is szokott he-
lyén dobog. Oh be könnyen lélekzek! Talán
valami jót ad az Isten. Oh bár csak körül-
karolhatnám édes Atyámat.

HARMADIK RÉSZ.

Toldi Szegeden.

Csak alig mondhatta-ki előbbeni szavait Tré-
zsi, íme, igen váratlan, bé-toppana hozzájuk
Toldi pánczélos ruhájában. Elhültek annak
láttására mind Magda, mind Trézsi. Karjai
közé szorítván mind a' kettőt, így szólla

TOLDI: Íme! Kedveseim, itt vagyok!
— — Oh be nagy gyönyörűség, a' házi gyö-
nyörűség. — Úgy-é? régtől-fogva nem láttátok
Apátokat? — Két holnapja, kilencz napja. —
Láttátok, hogy olvastam a' napokat! — De
egy időm se vólt hozszabb, mint Szatymasztól
a' városig. Úgy tettszett: mintha Szeged-vára
mindég előbbre ment vólna Sőreg felé. Néha

Tá-

Tápénak tartott, néha pedig Győnek-is. — —
De vallyon, mi lelhetett tikteket? — Egy szót
se szóllotok. Talán halakká változtatok. Úgy-
is elég van a' Tiszában.

TRÉZSI: *Attyának kezeit nagy szívvel* Örö-
mével meg-csókolván: Oh édes Atyám.

MAGDA: *Urát visszafra-ölelvén:* Oh édes
Uram!

TOLDI: Aldgyon-meg az Isten bennete-
ket, édesim. Ismétt csak azt mondom: Oh
be nagy gyönyörűség a' házi gyönyörűség! —
Mi a' hires név? — mi a' kíncs? — mi a'
Tisztség? — Semmi se, ha az atyai gyönyörűség-
gel öszve-tétezik — No fiaim! ezen gyönyörűség-
gel bőségesen fogunk élni nem sok idő múlva.

TRÉZSI: Hogy-hogy édes atyám?

TOLDI: Meg-hallgatta alázatos kérése-
met a' Király. Íme mind a' Várnak Védelme-
zésétől, mind magától a' Katonaságtól kegye-
sen fel-szabadított. Fiaim! sokat szenvedtem
életemben. Ki-fogytam mind erőmből, mind if-
júságomból. Királyomtól csak a' nyugodalmat
kértem, meg-is-nyerhettem.

MAGDA: Hála légyen az Ur Istennek!
Ez-után esztendőket tölthetek húzomos jelen-
létedben!

TOLDI: El-hiszem, édes Magdám, hogy
ezen húzomos jelen-lételemet igen jó szívvel
hal-

hallottad. De van ám még valami, a'-mit jó szívvel fogsz hallani.

MAGDA: Miklós! ez lehetetlenség.

TOLDI: Hallyad tehát. Hogy öregségünknek napjai unalmasok ne legyenek; a' Király valamicskét ajándékozott. Tulajdonomná tette a' Nagy-Péteri jószágot. Így tehát, édes Magdám, Jószágos Nemesek lettünk másutt-is.

(4) — — No hát erre mit állatok? — Mért nem

(4). A' TOLDI NEMZETSÉG (mellyet ILLÓSVAI THOLDINAK nevez mindenütt, de közönségesebben TOLDINAK irattatik) már ezen TOLDI Miklós előtt meg-nemesedett. Birt-é ennek-előtte valami jószágot, nem tudni, noha bizonyos az: hogy Nógrád-vármegyében Told nevezetű falu vagyon még most-is. Ezt BÉL. *Mdtyds* a' TOLDI Nemzetségnek örökjévé teszi, de meg-nem bizonyította. Magát TOLDI Miklóst-is nem Told faluban, hanem NAGY-faluban születettnek lenni mondgya *Illósvai Péter*. Attya volt TOLDI Lőrincz. Ennek két fia valának, az örebbiket Györgynek, a' kisebbiket Miklósnek nevezték. György hamarabb jött a' király udvarába, és, mivel MIKLÓS-öcsöcse tanulni nem akart, igen ellenzette azt az ő Bátyja György, midőn ő-is magát leg-először az Udvarnál mutogatni akarta. De meg-kedveltetvén a' királytól, csak ugyan bé-férkezett, és lassan-lassan előre-is ment. Adott néki az anyja egy hív szolgát-is száz aranyokkal; de ezeket fiának kezeibe nem adta, jól tudván tékozló indulatait; hanem alattomban, egy téfztába csinálván, azt parancsolta a' szolgának: hogy csak akkor adgya azt Miklós eleibe, midőn el-kerülhetetlen nagy szüksége lenne. Vette-é hasznát valaha, nem tudni. Mert ezen

száz

nem örvendeztek? — Azt gondolám, hogy majd bőrötökből-is ki-ugrotok.

TRÉZSI: Oh! szóllyon édes Afzszony'-anyám! Én örömemben nem szólhatok!

MAGDA: De mit szóllyak én-is? — A királynak, édes Mátyás-királyunknak adakozóságát imádgym-é? Avagy, édes Miklósom, a' te érdemeidet böcsüllyem-é? nem tudom.

TOLDI: Se ezt, se amazt, édesem! — hanem az Ég-belieknek hozzánk ki-mutatott kegyességjeket.

MAGDA: Áldott légyen tehát Mária, a' Magyaroknak nagy afzszonya!

TOLDI: Jól mondád, édes Fiam! — Hogy Máriának, a' Magyarok' nagy afzszonyának kegyességjét valami-képpen meg-hálálhassam! tüstént fel-fogadtam: hogy, neve' tiszteletére, egy templomot építetek. Hordatom-is immár
a'

száz aranyokról semmi emlékezetet nem tesznek TOLDI Miklósnak utóbbi Történetei. ILLOSVAI Péter, ki TOLDInak életét magyar versekkel le-írta 1574-dik esztendőben, azt mondgya: hogy TOLDI Miklós, Károly és első Lajos királyaink idejekben élt. Születésének esztendejét Urunk után téfzi 1320-dikra. De ebben ellenkezik véle az egész Hagyomány, melly ötöt Mátyás-király' idejére veszi. Ellenkezik véle RÁDAI Pál-is, ki *Béniusnál* TOLDIT hasonló-képpen Mátyás-király' udvarában virágzónak mondgya. Azon kívül Nográd-vármegyeinek állíttya. Ellenkezik mindnyájan mások-is, kik TOLDI Miklósról csak két szót-is szóllanak. ILLOSVAI. RÁDAI. BÉL Mátyás.

a' köveket Péterire. Nem adok néki egy esztendő, egészlen el-készül. Fiaim! elsőbb az Istenre, ősztan a' világra.

MAGDA: Te tölled tanúltam, édes Miklósom, hogy, a'-mint az Istent tiszteljük, úgy látogat-meg bennünket.

TOLDI: De magunkról se feletkeztem-ám-meg, édes kedves Magdám. — A' Szent Kút mellett egy szép Kastélyt magunk' számunkra. Itt hagygyuk Szegedet Szillérrel egygyütt. Oh! édes feleségem! sok tormát tört ő nékem az én orrom alá. De engedgye-meg néki az Isten! — Fele-baráttjának roszszat kéválni, nem katona dolog. — De Te, Trézsi-kám, semmit se szólalasz?

TRÉZSI: Édes Atyám! a' Nagy örömnök jele a' hallgatás-is lehet.

TOLDI: De lehet ám a' Szomorúságnak-is. — Talán Szeged-várossát nem örömet cserélnéd-fel egy hitvány faluval. Tudom a' leányoknak szokását. Mind-az'-által, édes leányom, juttasd eszedbe: hogy Szeged várossa nagy, de nem a' miénk. Nagy-Péterinek csak a' Neve nagy, magában kicsiny, de enyim! Kastélyomra-is csak ugyan ezt fogom iratni deákul: *Parva, sed mea.*

MAGDA: Trézsi-is egy gondolattal vagon mi-veünk.

TOLDI: Ej van valamie néki itten Szegeden, a' mi az ő szívet itt le-czövekeli. Hallod-é, Trézsi, isméred-é Vendrődöt?

TRÉZSI: Édes Uram Atyám! Mi kedvetelhetik Orcza-pirulásomban?

TOLDI: No no, édes leányom! nem azért mondtam. — Meg-ne-pirúly — Ide közelebb hozzám. *Meg-veregetvén orczáját*: látd, édes gyermekem, az atyai szemek minő meszfe el-látnak! — Még a' Szívekbe-is bé-lépnek.

MAGDA: Talán elég-is vólna már erről. Mi más újság Budán, édesem!

TOLDI: Van ám még egy, pedig Vendrődiről. — No tehát édes Trézsikám, hogy ki-mondgyam az igazat. Azon nagyobbra menendő Mátkád ne tartsa immár titokban hozzád való hajlandóságát. *Meg-engedem*: hogy te-is őtet szerezsed.

TRÉZSI: Oh édes Uram Atyám!

TOLDI: No? — talán nem szád' kérőjére szóllottam?

TRÉZSI: Ismét meg-pirúltam.

TOLDI: Nem úgy, édes leányom. Én katonássan szóllok. Macskát zsákban árulni nem akarok. Hallyad tehát. — Midőn Mátyás- királyunk engemet hivatalomtól meg-szabadított, Vendrődöt maga' Titoknokjának fogadta. Fel-megy ő-is nem sokára Budára. Mind én tehát, mind pediglett Vendrödi egy-szerre itt-hagygyuk a' Várost. —

Én

Én Szegeden a' Polgárokat nagyon fzerettem, mert őket királyokhoz leg-hivebbeknek tapasz-taltam. Ellemben Szillér, ama' gonosz Bíró, egy napot el-nem-múlatott, mellyben ezer köny-veket ki-nem-facsart volna szemekből. — Ha az Isten reá-segít, hogy a' várost itt hagygyuk, közelebb esünk Budához. És így ama' gonosz embernek egynehány rendeléseit meg-másolhat-tyuk a' városnak hafzuára. Mert fiaim! él még Mátyás Király, él még az Igasság!

MAGDA: Oh édesem, be sok öröm ez egyszerre. Többet nem-is várhattunk.

TOLDI: Jöszte Karjaim közé, édes Feleség! Most én olly örömömben vagyok, mint Budán voltam akkor, midön Szent Zsigmond kápolnájában, a' Királynak jelen léttében öszsze-esküdtünk. — — — De igaz-bizony! majd el-is-felejtettem. — Én tikteket meg-pirongatiak ám!

MAGDA: Engem-é? édesem — No ugyan meg-járom.

TOLDI: Nem csak Tégedet, hanem Trézsit-is.

TRÉZSI: No már én csak el-szenvedem: mert tudom, hogy azon pirongatás valóságos atyai fzeretet. Oh ismerem én ezen atyai szívet.

TOLDI: Láttjátok Tí! — Tí — Tí! — Kedvesim! Midön Budáról Szegedre indúltam, egy levelet küldöttem azon Tászás által, ki a' királyi parancsolatokat le-hozta. Ezen levelem-
ben

ben meg-írák néktek azon órát-is, mellyben Szegedre érkezek. — Én, tiktetek nagyon szerető ember, azt gondolám: hogy előmbe jöttök Szatymazig, avagy leg-alább Öt-halomig. És tiktet reá-nem-értettétek. Oh pedig, ha szívem-be láthattatok volna, hogy kívántalak mennél-hamarébb meg-ölelni benneteket! Ej! Ej! Fiaim!

MAGDA: Lelkem Miklósom! — Mi azon leveledről semmit se tudünk.

TOLDI: Semmit se tudtok?

MAGDA: Két héttől fogva semmi irásodat nem láttuk.

TOLDI: Nem láttátok? — A' Tászkás tehát kezetekbe nem adta?

MAGDA: Egy bötüdet se, Édesem.

TOLDI: Ez már rendes dolog! — Talán a' Tászkás lusta volt? — Meg-lehet: hogy a' Kutya-kaparási Csárdában iddogált. — Avagy talán Makra? — ama' gonofz Komornok? — Hallod-é, Te, Makra!

Ezen Makra, TOLDI Miklósnek Komornokja vala. Még kis-korában el-halván édes Szülei, öly nyomorúságra jutott, hogy a' szemét-dombon színte a' tetük meg-ették. Történet szerént arra menvén TOLDI, meg-könyörült rajta, és, házába fogadván, tisztességessen fel-is-nevelte. Minek-utánna emberi-korra ért, a' Fekete Se-regben Trombitássá rendelte; de, igen gyarló lévén lehellete, onnétt el-vette, és Házában Fe-

Első Könyv. C le-

leségének és leányának Komornokjává tette. —
Most: hogy Urának szavát hallotta, így jöve-bé

MAKRA: Parancsollyon Nagyságod.

TOLDI: Eredgy a' Város-házához: és
nézd-meg, ha a' Tásкас el-érkezett-é Budáról.

MAGDA: Már annak harmadnapja, édes
Uram, hogy el-érkezését hallottuk.

TRÉZSI: És csudállottuk-is, hogy Uram
atyámnak semmi levelét nem vettük.

TOLDI: Harmadnapja? És a' levél még sincs
itt? Hallod-é Makra! Szívire szólly a' tásкасnak.

MAKRA: Igen-is, Uram. *Makra el-mene.*

TOLDI: Soha! Soha! illyet no! — Ta-
lán a' Biró ütötte belé az orrát? — Nem —
Ezt reá nem foghatom.

MAGDA: Miklós! mintha koczogna va-
laki az ajtón.

TOLDI: Szabad.

NEGYEDIK RÉSZ.

Vendrödi Toldinál.

Ezen időben Polgár-mesterséget viselt VEN-
DRÖDI Szeged Várossában. Ifjú volt az ember,
és nőtelen. Maga-viselésének hírével annyira
mehetett, hogy mind a' Polgároktól, mind a'
Fekete Seregtől nagyra böcsültetett. Ugy tu-
dott Szillérrel, a' Város' Birájával bánni: hogy
ez őtet nem csak tisztelné, hanem tőlle ki-mond-
ha-

hatatlan-képpen tartana-is. TOLDI *Miklósnak* házában isméretes lévén, és ezen Ezredesnek magyar erkölceit látván, semmit el-nem-műlaltott, hogy inkább, meg-meg-inkább meg-tesse. Őtet mind-nyájan ugyan, de fő-képpen TRÉZSI szerezte. Most, hogy TOLDI *Miklósnak* Budáról haza jövetelét meg-hallotta, mivel annak jelen-nem-léttében házát meg-nem-látogatta, szaporán hozzá szaladott. Kit hogy meg-látott, hozzája e' kurta szavait mondotta

TOLDI: Isten hozta Vendrődi-Polgármester Urat!

VENDRŐDI: Tellyes szivemből örvendek Ezredes Úrnak szerencsés visszajövetelén. — Tele Városunk a' nagy örömmel, hogy Nagyságotat láthattya.

TOLDI: Köszönöm: édes Vendrődím. — De bezzeg Buda-várossa-is örvendezik ám, hogy az Urat, mint Királyunknak érdemes Titoknokját, láthattya. Pedig nem sokára.

VENDRŐDI: *el-bdmúlva* Uram! — — Ha én Titoknokká tétettem, azt nem másnak, hanem Nagyságotnak köszönhetem. — Alázatosan köszönöm hathatós szó-szollását.

TOLDI: Bizonyomra mondom Polgármester-úrnak, hogy el-nem-találta. Azt senki-nek másnak, hanem csupán magának köszönheti. Ha a' Titoknokságot másnak szó-szóllása által nyerte-vólna-el az Úr, soha az Urat annyi-

ra nem böcsültem volna. Hanem a' Királynak fzei le-láttak egész Szegedig. Ez tehát csupán az Úr' érdemeinek bére.

VENDRÖDI: Nemes szívű Férj-fiú! — Igaz, hogy Vendrödi ennek-elötte soha se szorult más emberekre, de meg-engedgye Nagyságod, ha most az Úrra szorúlok, és (*Trézsi tekintvén*) fiúi alázatossággal atyai kegyességéhez folyamodom. Csak még egy szerencsét óhajtanék magamnak!

TOLDI: Talán többet, mint a' Titoknokságot?

VENDRÖDI: A' Titoknokságot nem Nagyságodnak szó-fzöllása által nyertem-el, a'-mint ez-elött mondani méltóztatott. De még egy nagyobb szerencsémet Nagyságodnak jóvá-hagyásától várhatom.

TOLDI: No! Mi patvar lelte az Urat? Én ezeket éppen nem értem, ha csak Trézsi útba nem igazít. No Trézsi mit mondasz erre?

TRÉZSI: Én-é, Uram-atyám! Én-é? Én-é?

VENDRÖDI: Én én, édes Uram Atyám, édes Afzszony' anyám! Én én gondolom Trézsi-kis-afzszonyt olyannak lenni, ki-engem' boldoggá tehet.

TOLDI: Ejnye! no! — Ugyan csak hamar meg-támadtál, édes fiam. A' Török ütközetben se tapasztaltam illy hirtelen fordulást. Hát Te,
Mag-

Magdám, mit mondanál erre, ha szépen kérnelek?

MAGDA: Én Trézsimnek szándékára, Miklósonak jóvá-hagyására várakozok.

TOLDI: Trézsimnek szándékára? — Hallottad: hogy darabolta előbb a' szavakat? — Harapófogóval se húzod-ki belőlle a' szándékot. — Pirully orca! pirully!

TRÉZSI: Édes Uram Atyám! ismét?

TOLDI: No! — hiszen ez előtt-is mondám: hogy Vendrődi urat bizvást szeretheted. Kell-e több? Egygyik a' másikat meg-érdemli.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Tápainé Követsége.

TÁPAINÉ egy igen tisztességes özvegy aszfony vala. Nem meszfe Szegedtől azon Tápé-faluját bírta, mellyet meg-holt Ura Mátyás-Királytól nyert azon Vitézsége miatt, mellyet a' hadakban ki-mutatott. A' Királynak ezen adakozóságával nem sokáig élhetett szegény TÁPAI. A' sok csaták el-nyüvén minden erejét, két esztendő előtt meg-hala. Jószágát Feleségére, és egygyetlen egy leányára hagyta, kit az akkori időkben, különös ékessége miatt, PIROSKÁNAK neveztek. Ezen PIROSKÁNAK lelki-barátnéja vala MANCZIKA, ki Szegeden a' LADANYI Nemzetségből eredett. Gyakran

valának egy mással mind-addig, még ezen Manczika, SZILLÉRTŐL el-csábítottván, meg-csökkent erkölceiben. De, SZILLÉRRE nézve, más okból se szenvedhette osztán PIROSKA Manczikát. Mert SZILLÉR, telhetetlenségétől reá-bíratatván, erőszakosan el-vette TÁPAINÉ-TŐL annak faluját, és, mint tulajdon jószágát, egy esztendőtlől fogva úgy bírta. TÁPAINÉ, leányával egygyütt egészen el-szegényedvén, Szegeden lakott egy nyomorúltt viskóban. Ha TOLDI Miklósnak, és fő-képpen TRÉZSINEK adakozóságát nem tapasztalták volna, az éhségtől el-nyomattattak volna. TÁPAINÉ, TOLDI Miklósnak visszfa-érkezését, és annak Budán hathatós párt-fogóságát meg-értvén, maga akart hozzája menni, hogy annyiszor ki-mutatott kegyességét meg-hálálhassa. De igen Beteg lévén, leánya-is PIROSKA ezen napokban oda haza nem lévén, MANCZIKÁRA bízta az egész követséget, és miket szóllyon TOLDI Miklós előtt, elegendő-képpen meg-tanítván, őtet a' várba küldötte. Az előbbeni beszélgetésekben valának TOLDI Miklós, VENDRÖDI, TRÉZSI, és MAGDA, midőn egyszeribe bé-toppant, és ezeket mondotta

MANCZIKA: Meg-engedgyen, Ezredes Úr, szokatlan bátorságomnak: hogy magamat bé-nem-jelenttem. Egy beteg Özvegy afzfzony-nak kérésére jöttem, hogy Nevével Ezredes

Úr-

Úrnak szerencsés vissza-jövele miatt örvend-
gyem.

TOLDI: Ki lehet az, ha kérdeni merem?

MANCZIKA: Érdemes Úr! Tapainé aláza-
tossan köszöni az Úrnak azon szívességét, mel-
lyel érette a' Király előtt esedezni méltozta-
tott, Tapé-falujának vissza-nyerése iránt. Ő
szegény beteges állapotban vagyon. Ugyan azért
el-nem-jöhetett, hogy az Úrnak ezen kegyes-
ségét meg-köszönje. Mászorra kellet hagynia
ezen szerencsését. Mivel pedig édes leánya
sincsen Szegeden, vegye, Ezredes Úr, jó neven
azon hála-adó szavait, mellyeket reám bízott,
hogy érette el-mondgyak.

TOLDI: Már ez igen fok — Valóban igen
sok. Én egyebet a' Király előtt nem tettem,
hanem, hogy az igazságot vittattam. Ezt min-
den böcsületes ember meg-cselekedte volna.
Él-is még Mátyás- király, él-is-még az igazság.

MANCZIKA: Csupán abba bízott Tápainé-
is. Imádgya a' Királynak nagy erkölceit.

HATODIK RÉSZ.

Toldinak gondgyai.

MAKRA: *meg-rettelve, és félig el-halaványod-
va:* Nagyságos Uram! voltam a' Város' házánál.

TOLDI: *bathatóssan:* Nem csak a' Város'
házához, hanem a' Táskáshoz-is küldöttelek
esztelen!

MAKRA: *jóbban meg-rettelve*: A' Táska - - - a' Táska-hordozóval-is szólottam.

TOLDI: *fel-pattanva*. Hol a' levél?

MAKRA: Azt - - - azt - - - azt mondgyák - - - azok az izék - - - hogy majd - - - majd meg-lát-tyák - - - fel-is - - - fel-is-forgattyák a' Táska - - -

TOLDI: *fenyegetően*: Ej Makra! Makra! — Vigyázz magadra! — Talán embert öltél, hogy illy meg-ijedve jöttél? — Lódúilly szemem elől.

MAKRA, *el-menvén, és alattomában*: Istenem! Istenem, hová legyek!

TOLDI: Soha meg-nem-foghatom — Minden királyi parancsolatok el-érkeztek — Velek küldöttem a' levelet-is. — Soha meg-nem-foghatom. — *Manczikához fordúlván*: Kérem a' le-ány-afszonyt: mennyen-vizfsza Tápainé-afszonyomhoz, és mondgya-meg neki: hogy a' mi-ket érette tettem, azt mind kötelességemből cselekedtem. Parancsollyon velem, másokban-is szolgálók.

MANCZIKA: Ezredes Úrnak valóságos atyai szívét tapasztallya az egész város. Ajánlom magamat-is azon atyai szívességébe.

TOLDI: Kévánok jobb egészséget Tápainé afszonyomnak.

MANCZIKA. Az ő nevében alázatossan köszönöm. *El-megyén*.

TOLDI. Mennyünk mi-is Kedvesim. Én el-fáradtam. Hadd nyugodgyam-ki magamat.

HETEDIK RÉSZ.

Makrának félelme.

El-mene TOLDI feleségestől és leányostól más szobájába, holott velek le-ülvén, el-beszéllé mind azokat, mellyeket a' Királynál végbe vitt. Azomban MAKRA, csinnyeinek veszedelmes ki-meneteleitől félvén, a' székeket rakosgatta-el az előbbeni szobában. Nagyon meg-ijedett TOLDI Miklósnak előbbeni nyers szavaitól. Most, a' székek' és asztalok' el-rakosgatása között, így szóllott

MAKRA: Bár csak kezemben lenne immár azon átkozott levél! — A' rosz lélek-isméret gonosz partéka. Még-is el-akarta Vindplat velem hitetni csak a' minapiban: hogy az csupa velő-szülevény, magában pedig semmi. — Ej de-hogy az! — Ugy rettegtem Toldi Miklóstól, mintha nyakon akart volna kapni, és felakasztani. Isten bizony nagy munkába kerekedhetik, még a' gonofzságot annyira viheti az ember, hogy lélek-isméretének furdalásait egészen el-nyomhassa. Még én arra a' tökelletesre nem mentem. De el-ért bezzeg Vindplat, Szillérnek, azon gonosz lelkű Írásfíza. (5). Jaj nála a' czégeres gonofzság-is csak fitty.

C 5

NYOL-

(5). Ellenem állottak némellyek, kik magyar nyelven szóllottak, és engemet meg-is-fzöllítottak: hogy, ha a' Magyaroknál ana' régen bé-vett fzőt: IRÓ-DEAK meg-

má-

NYOLCZADIK RÉSZ.

Vindplat' okoskodása.

Térjünk egy kevéssé SZILLÉRNEK hajlékába, és vizsgáljuk-meg annak házát éles szemekkel. Maga gonosz; és igen ál-orczás lévén, úgy tettszett, mintha az Isten-féltőket gyomrából nem fzerette volna. A' leg-rofszszabbakkal leg-hamarébb meg-egygyezett. Ugyan-azért leg-kedvesebb embere-is vala VINDPLAT, egy Erdélyi Szász, de régtől fogva meg-magyarosodott. Szeme sem állott Isten-igazában. Maga-magával elégtelen. Hogy most az asztalhoz ült, így szólla

VEND-

másolni (a'-mi nem volna tanácsos), és kurtábbra, az-az egy szóra venni akartam, mi-okra nézve mondtam azt az IRÁSZNAK, és mért nem így: ÍROKNOK? Én, leg-elsőben arra, hogy nem volna tanácsos a' régi bé-vett szavakat meg-másolni, azt mondom: hogy ezen elő-ítéletet bár régen le-tettük volna, eddig nyelvünket a' sok hazontalan deák-szavakból régen ki-tisztítottuk volna. Ki-vetettük immár a' PRÓKATOR nevet, helyébe ÜGYÉSZ nevet tévén. Mért nem vethetném-ki tehát az ÍRÓ-DEÁK nevet, helyébe IRÁSZ nevet tévén? Ama' másik ellen-vetésre: mért mondtam IRÁSZnak, és nem ÍROKNOK-nak, azt felelém: hogy én ezen szó toldalékot NOK csak éppen azon hivatalokra adom, mellyeket valóságos Tiszt-ségeknek lenni gondolok, úgy-mint: TÁBORNOK (Dux, Imperator Belli). TANÁCSNOK (Consiliarius). TITOK-NOK (Secretarius). TÁRNOK (Tavernikus). TÖMLÖCZ-NÖK

VINDPLAT: Ismét a' dologra. — Ennél átkozottabb kenyeret soha fel-nem-találhatni. — A' munka annyi, mint a' Mátra szele; a' bér pedig, mint egy mák szelet. — Íszomban hasznom, Aludtomban bérem — Nincs annyi tehetőségem, hogy Úr lehessenek. — Mind-eddig nehéz szolgálatokban kénlódtam — Szillér, a' Bíró! Jaj! neki buttya' világ. Most-is majorjában tobzódik, a Tifzának egy ere mellet. Ha haza érkezik, alá firkállya magát a' papirosra, és neki ez az egész dolga. Én pedig, mint a' szekeres ló, szünetlen dolgozom. Magamban semmi fogyatkozást nem érzek. Efzem olyan, mint a' káptalan, még se mehetek valamire.

KI.

NÖK (Castellanus). Ezek olly Tifztségek Országunkban, mellyeknek bérjek nincsen, és nem annyira pénzért, mint böcsületért szolgálnak. De kiknek szolgálatjokat, csupán csak azért: mert munkálódnak, fizetéssel ki-elégítik, sőt árkos szamra-is fizetik, azok az ÁSZ, ÉSZ, toldalékkal meg-elégedhetnek. Illyen az ÍRÁSZ, illyen az ÜGYÉSZ: mert se az Író-deákság, se a' Prókatorság Országunkban Tifztségek nem vóltanak. Bezzeg mást mondok ám arról, ki a' Királyoknál az Írás-beli eszközöket forgattya. Ezt az előbbeni Magyar Királlyaink NOTÁRIUSnak azért nevezték, mert, a' *fel-jegyzés*, foglatatosságjában állott. Illyen vólt Béla-királyunk alatt ama' *Notarius*, ki, a' Magyarok' történeteit le-írta. Az-után hivaták CANCELLARIUSnak azon asztaljok miatt, mellyet azért vettek körül kar-fákkal (cancellis), hogy az irások róla olly könnyen le-ne-essenek. Én már Országunknak, és Királyunknak ezen Tifztjét méltán nevezhetném ezen szóval: ÍRNOK. És így

KILENCZEDIK RÉSZ.

Szillér Vindplattal.

SZILLÉR: El-késődtem egy kevéssé, édes Vindplatom. De hamarébb nem lehetett. — Van-e már el-végezve valami? Mi újság?

VINDPLAT: Nincs semmi különös. Íme a' feleletek a' királyi parancsolatokra. Készen vannak az alá-írásig. Ime itt könyörgő irások-is.

SZILLÉR: Ezekre ez-után-is elég az idő. Hát még mi hír?

VINDPLAT: Ime Manczikától-is egy levél.

SZILLÉR: Vigye a' patvar levelével együtt. Ő már nékem nem kell. Másba töröm a' fejemet. Nincs más valami?

VINDPLAT: De van-ám egy különös. Házasodik valaki.

SZILLÉR: Ugyan ki?

VIND-

így Summum Cancellarium FŐ-IRNOKNAK, Vice-Cancellarium AL-IRNOKNAK mondanám. De Rómában, a' Keresztény Anya-szent-egy-háznak elején, ezen IRNOKOKAT így nevezék: **DIACON**: és mivel soha más nyelven nem írtak, hanem Római, avagy látiumi nyelven, ezen nyelvhez pedig a' mi régi Magyarjaink-is igen neki szoktak, a' Római nyelvet **DIACON** nyelvnek mondták, és a' ki nálunk ezen nyelvet tudta, Pál-diáknak, András-deáknak mondták. Ez tehát igaz eredete nálunk eme régi szónak **ÍRÓ-DIÁK**, avagy **ÍRÓ-DEÁK**. Ki-tettszik tehát, hogy ezt éltán mondhatom **IRÁSZNAK**, a' fő-tifztségüt pedig **IRNOKNAK**.

VINDPLAT: Nemes, és Nemzetes vitézlő Vendrődi Úr, veszi magának Házas-társúl - - - ugyan kit?

SZILLÉR: Ne bolondozz Vindplat, talán bizon Toldi Miklósnak Kis-afszonyát Trézsit?

VINDPLAT: Nem úgy. Veszi magának ház-as-társúl Nemes és Nemzetes vitézlő Tápai-nének egygyetlen-egy Kis-afszonyát Piroskát.

SZILLÉR: A' már más. Tudsz-é még va-lamit?

VINDPLAT: Kurkó Marisnénak az Ura a' Tifzába halt. Hat Árvái maradtak.

SZILLÉR: Még csak a' héjja, hogy a' hal-piaczon a' keszegek' árát, Rác-piaczon a' veres hagymák' számát ki-mondgyad.

VINDPLAT: Úgy bizony! szinte el-felej-tettem a' leg-nevezetessebbet. Egy levelet kül-dött Toldi Miklós Budáról. Ezt Makra kezembe szolgáltatta.

SZILLÉR: És ezt utólyára kell hallanom? Hol az eszed? Fel-van-é már szakasztva?

VINDPLAT: Oly szerencsésen: hogy, egy kis veres vonáskát ki-vévén, semmi jelet nem tapasztalni rajta.

SZILLÉR: Hol a' levél?

VINDPLAT: Itt vagyok.

SZILLÉR: a' levélnek el-olvasása után. Sem-mi víz az én malmomra. Éppen semmi!

VINDPLAT: Semmi? — Hát az Utó-írás?

SZIL-

SZILLÉR: Van tehát Utó-írása-is? *olvas-sa nyilván* „ Azt-is jelenthetem, édes Magdám, hogy Szillérnek, a' Város' Birájának meg-parancsolta a' Király, hogy Tápé-falut, mellyet maga' részére Istentelenül el-rablott, tüstént vízfíza-adgya Tápainénak, ama' szegény özvegy-afszonynak. Oh nem annám sokért, hogy az el-tiportt Igazság, Királyunk' idejében, talpra állhatott. Abban-is örvendezek, hogy szó-szó-lásom foganatos lehetett „ *Meg-baragudván*: Aha Toldi Miklós Uram! — Tehát a' te szó-szó-lásod? —

VINDPLAT: A' levelet tüstént Toldihoz kell küldeni: mert, a'-mint hallom, nem régen haza-érkezett.

SZILLÉR: Itthon van tehát? No-hát pecsételd-le szaporán. Toldi Miklósnek pecsét nyomója hol vagyon?

VINDPLAT: Nálam van Uram.

Ezeket el-mondván **VINDPLAT**, ki veszi zsebjéből **TOLDINAK** pecsét-nyomóját, és le-pecsételi a' levelet. De, mind-a'-kettőnek szerencsétlenségjekre, a' pecsételés után le-hengeredett az asztalról a' pecsét-nyomó, és a' földre le-esett. Se-le-hengeredését, se annak a' földre esését észre-nem-vehették amazok, ugyan azért így szóllott

SZILLÉR: Hallod-é Vindplat! — Pórázon kell tartani Toldi Miklóst: mert, a'-mint tapasztalom, napról-napra nagyobb a' mérészseg benne.

VINDPLAT: Uram nem-is árt. Ha Biró Uram úgy ismerné ötet, mint én; soha magát barátságába nem ajánlotta volna. Mind-az'által Makrával kellene beszéllenem, avagy más valakivel ezen levél felől. Itt kint léfzek Uram. — *El-megyén.*

SZILLÉR: A' te Szó-fzóllásod tehát Ezredes Uram? — — Várrá embertelen! — Ezért ugyan meg-lakolysz. Íme illy gyönyörű Józsgomtól meg-fosztott a' haramja. Ezt szárazon el-nem-viheted — Tüzes menydörgő. *Egy kis várás után*: De vallyon kit fenyegetek? — Az én kedves Trézsikámnak édes attyát! — Oh Trézsi! mért nem szerethetem úgy édes atyádat, mint Téged' szeretlek? — — Vólt vólt olyan idő, mellyben Atyádat nagyon szerettem. De arany lánczunk el-szakadozott. Nincs olly ötves, ki öfsze-forrasztaná. Hallod-é Vindplat!

VINDPLAT: Parancsollyon Bíró Uram.

SZILLÉR: Nekem ki-kell valamit gondolnom Toldi Miklós ellen. Egész óráig senkit se ereszszt hozzám. Azt mond: hogy a' Szilléri majoromba mentem. Ha Toldit meg-nem-rontyuk valahogy, ő ront-meg bennünket. — Senkjt se ereszszt hozzám. *El-megyén.*

VINDPLAT: Jól van Uram. Rendes természet, ha itthon van, azt mondgya nem vagyok, nekem pedig vagy akarom, vagy nem, hazudnom kell mellette.

TIZEDIK RÉSZ.

Makra Vindplattal.

MAKRA Lelki isméretének furdalásait tovább ki-nem-állhatván, sebes nyargalással futott a' Város házához. Szobájában vala még ekkor **VINDPLAT**, és a' papirosokat rendbe szedgette. Hogy lélek szakadva bé-jöve, így szólla

MAKRA: Az Isten szerelméjért, add ide azt a' levelet. Ugy morog Toldi Miklós, valamint a' Medve.

VINDPLAT: Hol pokolba voltál tehát ennyi ideig? A' NAP-korcsmájába; a' Kakasnál, a' Medvénel-is kerestettélek; sehól se voltál. Talán a' pokolba ittál! — Akaszszanak - fel még ma.

MAKRA: Ugyan Vindplat, mond-meg igaz lelkedre: az én nyakamra illene-e inkább, vagy a' tiédre ama' kender-nyakra-való. Tégedet a' szél olyan szépen forgatna, mint a' nyárfalevelet.

VINDPLAT: Haggyuk abban a' tréfát mert annak fel-is igaz szokott lenni. Hanem ehól a' levél. Ehól Úramtól-is fáradságodért valami. — De Makra! Szem-füllel minden felé.

MAKRA: Valamint az agár. *El-szalad.*

VINDPLAT: Ama' levéllel ísmétt egy parvarságot tettem. És mi hasznom benne?

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

Vendrödi Vindplattal.

VENDRÖDI: Hol van Bíró úr?

VINDPLAT: Nincsen mostanában ide haza.

VENDRÖDI: Nincsen ide haza? Hiszen csak ez-előtt jött meg Szilléri majorjából.

VINDPLAT: Van talán valami különös dolga Polgár-mester-úrnak?

VENDRÖDI: Azt Uraságodra nem bízták.

VINDPLAT: Én böcsülletesen el-fogom végezni.

VENDRÖDI: Én Bíró-urat keresem, nem kendet. Akarok, kell-is vele beszélnem. Királyi parancsolatokkal jövök.

VINDPLAT: Meg-követem Polgár-mester-urat; ő ugyan ide haza van, de - - -

VENDRÖDI: Mennyen Ked hozzám, és mondgya meg: hogy királyi parancsolatokkal érkeztem.

VINDPLAT: Igen-is meg-mondom. *El-megyem.*

VENDRÖDI: Bizony rendes dolog. Már ő-is el-zárja magát, mint-ha, tudgya Isten, mi királyi Irnok lehetne.

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Szillér Vendrödivel.

SZILLÉR: Oh! alázatos Szolgája Polgár-mester-úrnak. Meg-követem barátságossan. Nekem
Első Könyv. D igen

igen szorgos dolgaim valának. Ugyan-azért: senkit se kívántam magamhoz erefzteni. — De ha tudtam volna, hogy az Úr legyen — Oh bizonyyára szívessen látom éjjel-nappal szegény hajlékomban. Úgy-is van valami beszédem az Úrral.

VENDRÖDI: De nékem-is az Úrral. Mind-az'-által: talán terhessebbek az enyimek. Fogjuk a' könnyebb végét. Szóllyon az Úr, mit akar.

SZILLÉR: Tudom, hogy Polgár-mester-úr igen isméretes Tápainé' házában; mert van ám ott valami, *nevetve*. De semmi az. Kiki maga' fazeka mellé szít. - - -

VENDRÖDI: Csak velejére 'a' dolognak.

SZILLÉR: Igen-is: tudgya tehát az Úr ama' pörünket Tápé-falu iránt?

VENDRÖDI: Tudom az egész dolgot, és javaslom Bíró Úrnak, úgy, mint jó baráttya: vigyázzon magára — Él még Mátyás- király!

SZILLÉR: Ugyan-ezért: máskép' intéztem- el a' dolgot. Lelkem' ismérete szerént ugyan, igen jól tudom: hogy Tápé-faluhoz igazságom vagyon. De azt-is tudom: hogy az emberek, már így, már amúgy-is szóllanak. — Nem kívánnék pedig rosz hírbe keveredni Polgárjaim előtt.

VENDRÖDI: Hogy egy Bírónak jó híre legyen, az nem csak kívánságában, hanem kö- telességében-is áll.

SZIL-

SZILLÉR: Ugyan-azért: el-tökéltem magamban: hogy a' Józsiást Tápainénak visszafizadom.

VENDRÖDI: *El-bamúlva*, Biró-úr! Maga é? avagy az Isten' angyala belőlle?

SZILLÉR: Magam szóllok igen-is. De velem vagyon az Isten' angyala-is.

VENDRÖDI: Követem Biró-urat, én eddig más vélekedésben voltam az Úr felől.

SZILLÉR: Sőt nagy bizodalommal arra kérem Polgár-mester-urat: maga méltóztasson Tápainéhoz menni szándékommak ezen ki-nyilatkoztatásával. Jó hírt fog vinni Piroska-kis-afszonynak-is.

VENDRÖDI: Piroska-kis-afszonynak-is?

SZILLÉR: No-no! Hiszen a'-többit reá-érthettyük. Úgy-é: hogy ezt meg-cselekszi Piroska kedviért?

VENDRÖDI: Annál inkább meg-cselekedhetem: mert éppen erről a' Királynak parancsolattját-is vettem.

SZILLÉR: A' Királynak parancsolattját? —

VENDRÖDI: Igen-is. — Dicsérem pedig az Úrnak hamarébb történt el-tökéllését. Mert másként az Urat a' jószágnak visszafizadására kényszerítettem volna. Imhol pedig a' parancsolat, *oda adgya a' Királyi levelet*. Ez az Urat illeti. Nekem pedig kötelességemben áll: hogy erről a' Királyt tudósítsam mennél hamarébb.

Az Úr lássa mit cselekszük. Bizonyos legyen pedig abban, hogy én kötelességemben el-járok. Mátyás-király kurtán meg-ijesztí az embert (6).

SZILLÉR: *Meg-vakargatta homlokát. Kevés időnek el-fogyta után, így szólott: Vendrödi! az Úr nemes ember. — Van-é a' mellett nemes szíve-is?*

VENDRÖDI: *méltóságossan. Bíró-úr! — én a' nemességet nem egy rongyos papirosban, hanem a' szívben helyheztetem.*

SZILLER: Ezt igen nemessen mondotta az Úr. Tudósítsa tehát ö Fölségét arról : hogy én a Tápai Jószágot hamarébb vissza-adni szándékoztam, mint a' Királynak parancsollattyát vettem.

VEND-

(6). Egyszer ugyan, szokása szerént, kurtán meg-is ijesztette Matyás-király a' Budai Polgárokat, ezt írván nekik (mivel talán magyarul nem tudtanak) deákúl:

Mathias

Dei Gratia

Hungarorum Rex

Bonum mane Cives. Ad Regem omnes.

Si non veneritis, Capita perdetis

Budae.

Mátyás

Isten' kegyelméből

A' Magyarok királya,

Jó Reggelt Polgárok. Mind-nyájan a' Királyhoz.

Ha el-nem-jöttök, fejeteket el-vefztitek

Budán.

VENDRÖDI: Igen-is: ezt meg-cselekedhetem: mert, minek-előtte a' királyi parancsolatot az Úrnak kezébe adtam, jó szándékját hallottam.

SZILLÉR: Oh! most tapasztalom az Úrnak nemes eredetét. — De még csak egyre kérném az Urat Polgár-mester-urat. Bizhatik-é hál'-adatosságomban?

VENDRÖDI: Én szolgálatomat senkitől se sajnállottam, ha böcsületemmel meg-egygyezett.

SZILLÉR. Oh! ez ismét nemes szívének jele. Nem-is máskép' kérem. — Kedves Vendrődím! édes jó Barátom! — Toldi Miklós' házat tudom jól isméri az Úr. Szeretik ottan az Urat-is. Oh édes Vendrődím, van abban a' házban valami, a'-mi szívemet csiklándoztattya. Szóllyon kérem egy pár szót az én részemre.

VENDRÖDI: Szívessen. Csak tudgyam, miben szolgálhassak.

SZILLÉR. Oh Trézsi! Trézsi!

VENDRÖDI: No! — mit akar az Úr azon Kis-afszonnyal?

SZILLÉR: Oh! ha ötöt reá vehetné!

VENDRÖDI: Szívessen. De mire?

SZILLÉR: Azon meg-testesültt angyalt! ---

VENDRÖDI: Meny-országba vízfzfa-szál-líttsam?

SZILLÉR: Nem nem, édes Vendrődím!

VENDRÖDI: No hát mit?

SZILLÉR : Oh ! ha enyimmé tenné !

VENDRÖDI : Az Úrévá tenném ! — Sajnálom !

SZILLÉR : No hát no ! miért ?

VENDRÖDI : Nincs ember, a' ki Toldi Miklóst erre bírhasa.

SZILLÉR : Nincs ember ?

VENDRÖDI : És így, én nem használhatok.

SZILLÉR : Nem használhat ? — De úgy-é : nem-is akar az Úr ártani ?

VENDRÖDI : Mentsen-meg az Isten.

SZILLÉR : Ime az Úrnak nemes szívét ismét tapaszta. Kérem tehát : szóllyon az Úr Toldi Miklós előtt : hogy én vagyonos ember vagyok. Hogy, Tápainének halála után, ama' Józsiág-is reám kerelkedik, *mosolyogva* : ha csak Piroška-kis-afszzony az Úrra nem pillantott. — De így már szívessen oda engedem az Úrnak minden jószágát.

VENDRÖDI : A' mi Piroškát illeti, ő igen tisztességes személy. Meg-pillantott-é engemet, nem tudom ; de azt bizonyossan tudom : hogy én azon drága szemelynek csak tisztelője léfzek.

SZILLÉR : No iszen no ! tudom a' többit. Minden szerencsém az Úrra bízom. Egy kis dolgom vagyonszobámban. Tüstént itt ternek. *El-megyén.*

VENDRÖDI : De Trézsiiben ugyan nem kopik a' fogad.

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Vendrödi Vindplattal.

VINDPLAT: Ismét alázatosan megkövetem Polgár-mester-urat. — Ha tudtam volna, hogy a' dolog olly sürgető - - -

VENDRÖDI: Jól van jól.

VINDPLAT: Igen sajnállanám, ha, előbbeni cselekedetem miatt, Polgár-mester-úrnak kegyességéből ki-esném.

VENDRÖDI: Jól van jól. Ne bofzontson annyit. Én azt jól tudom: hogy egy szolga nem nagy Úr. Kend azt cselekedte, a'-mit parancsoltak.

VINDPLAT: Oh igen okossan. Láttya tehát az Úr - -

VENDRÖDI: Hallya kend: ha más dolga nincs itt, hanem hogy velem beszédbe eredgyen, Isten' hírével, el-mehet.

VINDPLAT: Köteles szolgája Polgár-mester-úrnak. *El-menttében alattomban*: Lássza az ember! én szolgája volnék Szillérnek!

VENDRÖDI: Utálatos lév-csapó! — Azt gondollya az ostoba, hogy előttem mézes madzagjai kelendők — De barátom! Tetőtől talpig ki-ismértelek.

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ.

Manczika állapotya.

Hogy ez előtt rend-kivül való hamarsággal el-méne Vendrődötől SZILLÉR, az vólt az oka, hogy Manczikának leveléből, mellyet kezéhez Vindplat szolgáltatott, bizonnyal ki-tanulta: hogy a' rendelt szem-pillantásra maga-is ott terem Manczika. El-is-érkezett éppen akkorra, midőn Vendrődötől szóbájába méne. Eleget únszolta Szillér Manczikát, hogy Vendrődihez ki-jöjjön, de ez erre vállát vonyogatta. Mind-az-által, csak ugyan ki-hozván őtet, így szólla

SZILLÉR: Meg-követem Vendrődi Urat, hogy itt magánossan hagytam. Sokáig-is fáradoztam: még ezen Tisztességes Személlyel el-hitethettem, hogy az Úrnak jelen-léttében-is ki-jöhet, és elő-állhat tisztességes maga' viselével.

VENDRŐDI: Talán nehezére esik a' leány-aszfszonynak?

MANCZIKA: Éppenséggel nem.

VENDRŐDI: Én immár hivatalomban eljárta. Ajánlom magamat. *El-megyén.*

SZILLÉR: Követem a' Kis-aszfszonyt, még valami beszédem vagyon Vendrődi-úrral. *El-megyén ő-is Vendrődi után.*

MANCZIKA: Oh láttalak ismét, édes Vendrődöm! Oh drága ifiú! én tudom, kit vesztet-

tettem-el te-benned! — És ki vitt engem' arra, hogy tégedet el-veszeszszelek? — Ezen gonofz ember, ki már engem' meg-vetett, ki-is-nevetett. — Íme hogy tébolyodtam-el én nyomorútt, és az orromnál tovább nem látó leány! — Szerettem Szillérnek hízelkedő szavait. — El nyütte ártatlanságomat, már-is úgy hurczolom testemet, mint valami dögöt. Uram! Teremtőm! ne vigye el ezt szárazon ama' gonofz pára — Ha te gyarlóságommal viszsza-nem-éltél volna, eddig immár szerencsésen élhettem volna kedves Vendrődimmal. Már ő engem' el-hagyott. Jól tette: mert, hogy őtet meg-érdemellyem, azon igazán soha se iparkodtam. Add-meg Uram bérét Sziller' csábításainak. Meg-vallom ugyan, hogy bűnös leányod vagyok. De hallgasd-meg könyörgésemet: mert azokat töredelmes szívből eregetem.

Hogy ezeket el-mondá Manczika, történet szerént az asztal-lábhoz le-nézett, és ott meglátta a' le-hengeredett pecsét-nyomót. Fel-kapta nagy hamarjában, és azt kevés ideig nézván, meg-is-ismérvén, előbbeni szavait így folytatta

MANCZIKA: Úr Isten mi dolog ez? — TOLDI Miklósnak pecsét-nyomója; pedig csak ólomba ki-meczve. — Hol leltem pedig meg? — Szillérnek házánál! — És vallyon mikor? midőn Toldi Miklósnak levele olly későre érkezett. — No már értem a' dolgot Szillér-u-

ram! — Nem kell hirtelenkednem! Hadd érjen meg a' gyümölcs. *A' pecsét-nyomót zsebébe rejti.*

TIZEN-ÖTÖDIK RÉSZ.

Szillér Manczikával.

Minden hafzon nélkül szaladott ez-előtt Szillér Vendrődi után. Arra akará ötet ismét kérni, hogy Trézsinék el-nyerésében segítené. De Vendrődi erről hallani sem akara valamit. Reája kegyetlen fzemeket vetett a' Polgár-mester. Nagy szomorúan vissza-jövé, így szóllamla meg

SZILLÉR: Soha soha illy kegyetlen munkát.

MANCZIKA: No Bíró Úr! honnant jöttek azon mély gondolatok?

SZILLÉR: Semmi sincs, semmi! —

MANCZIKA: Semmi sincs tehát? — **Szillér Úr!** — A' Semmi csak semmi; — A' semmiről olly mélyen gondolkozni nem lehet.

SZILLÉR: Semmi sincs semmi — mintha a' fejem fájna.

MANCZIKA: Több kölletik lenni ennél-is.

SZILLER: Semmi sincs Semmi.

MANCZIKA: Bíró Úr! talán az igen nevezetes semmi. Példának okáért: — A' király azt parancsollya: hogy Tápainénak Jóságát visszfa adgya. — Toldi Miklós meg-nem engedi, hogy Szillér annak leányát el-vegye. —

Ezek

Ezek lehetnek ám azok a' nagy semmik, melyek Bíró Úrnak fejét fájlalhattyák. Ugy-é, meg-találám az eret ?

SZILLÉR : És ezen tudósításokat kitől vette Manczika ?

MANCZIKA : Elég az, hogy tudom. — Avagy talán mind ezeket titkoknak véli Bíró Úr ? — Kiáltják a' Tápai Nyersekek, rikojtyák a' Gyévi Kótyagok, éneklik a' Ballagi-tói Hattyúk, hirdetik a' Szilléri Batlák.

SZILLÉR : Hagygyon békét Manczika. Én ezekről semmit sem akarok tudni: éppen semmit.

MANCZIKA : Ismétt Semmi ? Meg-meg ismétt Semmi ?

SZILLÉR : Hagygyon el: Semmi szükségem magára.

MANCZIKA : Ismétt a' Semmi. Alig, ha Bíró urat Semmiből nem teremtték.

SZILLÉR : Hagygyon-el, mondám.

MANCZIKA : De miként gondolhattya azt, hogy én Bíró Urat el-hagygyam ezen állapotában. Hát ha ismétt Semmivé változik ?

SZILLÉR : Hányszor mondgyam, hogy hagygyon-el ? Se lelkenek, se testemnek nem kell.

MANCZIKA : No Bíró Úr, még csak egygyet kérdek, az-után el-megyek. De szóllyon bátorságossan: mert tudgya: hogy én egyéb nem vagyok immár, hanem fele-baráttya. Mondgya-meg egyenessen: szereti-é Toldi Trézsit ?

SZIL-

SZILLÉR: Már ez minek? — mind-az' által: Szeretem igen-is.

MANCZIKA: És ötöt, a' szokás szerént, elsőben kéz-fogással, az-után esküvéssel akarja magájévé tenni?

SZILLÉR: Úgy igen-is.

MANCZIKA: Abból semmi se leszsz.

SZILLÉR: Én azt jobban tudom.

MANCZIKA: Javaslom az Úrnak: ha Trézsit magájévé kívánnya tenni, ragadgya-el menél hamarébb. ,

SZILLÉR: El-ragadgyam?

MANCZIKA: Igen-is: erőszakossan.

SZILLÉR: Mit ért ez által?

MANCZIKA: Hallya Biró Úr, de jól eszében tartsa. — Ha mind-a'-két szelenczében csak egy-egy font vagyon, meg-tartódik a' csillapat. De ha csak egy kis nehezéssel több leszsz az egygyik szelenczébe, fel-billenti a' gémet, szinte úgy; mint-ha mind-egygyik szelenczébe száz-száz mázsa lenne. — Meg-értette az Úr? — Jó egészséget! Szerencsés fel-virradást. *El-megy.*

SZILLÉR: Bezzeg az ám a' kérdés, ha igazat nem mondott-é? Trézsit ugyan erőszakal alig vihetem-el: mert Toldi Miklós elég erős ember (7). De, ha ennek szelenczéjébe egy kis
alat-

(7). TOLDI Miklósnak erejéről ezeket találtam a' régi fel-jegyzésekben. I-szer: Néki gyermekségében igen ke-

alattomos nehezéket vetek (úgy-mint költött vádokat, patvarságokat); már akkor ő-kegyelmét-is meg-billenthetem. Bizony Manczikának helyén az efze. — De elsőben Toldi Miklósnál jóval kezdem-el a' dolgot. Meg-látom, ha ezzel valamire mehetek. — Ha így el-nem-sül, már akkor bunkót a' kard ellen. — Vagy törik, vagy szakad, de Trézsinék az enyimnek kell lenni. Tüstént Toldi Miklóshoz megyek. Meg-látom mire mehetek.

TIZEN-HATODIK RÉSZ.

Trézsi Vendrödivel.

VENDRÖDI: Valósággal lelkem, édes Trézsim, mostanában én olly örömemben vagyok, hogy
ki-

kevés hajlandósága vala a' tanulásra. Ugyan azért otthon nem igen társalkodott a' Tanúttakkal, hanem csupán a' tenyeres-talpas béresekkal, és más e'-féle betyár-emberekkel. Leg-nagyobb vitézségét abban helyeztette, ha meggyőzhette a' leg-izmosabbakat. Egy se vólt, a' ki rajta ki-foghatott volna. II-/szor: A' malom köveket könnyen fel-emelte. III-/szor: a' nagy rudakat két annyira hagyította, mint a' többiek. IV-/zer: Egy erős Bérest, kivel küzködik vala, úgy találá a' földre le-vetni, hogy az tüstént ki-adná lelkét. Éppen ekkor haza jöve Bátorja Budáról, kinek haragját hogy el-kerülhesse Miklós (mert tudta, hogy ezen Béres igen kedves embere vala Bátorjának) tüstént el-szökött, és, az ereken túl, a' nádasba tartózkodott. Itt ötöt az Annya Szárca-tojásokkal tartotta mind addig, még
Bát-

ki-nem-mondhatom. Oh ha el-gondolom, hány emberekkel tehetek jót, midőn a' Király mellett lészek!

TRÉZSI: Igazán nagy dolgot teszünk, ha fele-barátinkkal jót tehetünk. Oh Vendrődi, ha akkor látta volna szívemet, midőn édes Atyám meg-engedte öszve-keelésünket! Soha azon szempillantásnál édessebbet nem éltem: mert tüstént efzembe jutott: Vendrődi én-velem jót téssen. -- Oh tegyen az Úr másokkal-is, ha lehet.

VEND-

Báttya meg-nem-engesztelődött. *V-szer.* Laczfi András, Mátyás-királynak nagy embere, Erdélyből Váradnak tartván, el-vezette az utat katonáival egygyütt. Hogy Nagyszalunak határjára jött, elő találta Toldi Miklóst, és tőle Buda' tájjékát meg-kérdezte. Miklós meg-kapván egy nyomtató rudat annak végénél, Buda felé mutatott, csupán jobb kezével. *VI-szor:* Otthon a' többieken gyözedelmeskedvén Miklós, Buda felé vágyódott. Nem mert nyilván járni, Báttjának neheztelésétől tartván, ki ötöt, úgy-mint tanulatlant, szégyenlette Test-vérjének mondani. Alattomban el-érkezvén Budára, Mátyás-királynak konyhájába iktatta-bé magát, és itt csupa élelemért kuktáskodott, mosogatott, fát hordott, és, a'-mi leg-nagyobb tsudálkozásjokra vóit a' Szakácsoknak, két nagy kondérokot véve két kezébe, és a' Dunaról a' Várba vitte a' temérdek vizeket. *VII-szer:* Midőn itt a' Vitézek nagy Gömböket, avagy, köveket hánytának; ő néha a' konyhából ki-tekíntvén, mindég továbbra vetette a' nagyobbakat. Írigylették néki ezen erőjét. Ugyan-azért nem maradhatott Budán, hanem Pestre által jött. *VIII-szor:* Itt a' Mészárosoknál szolgált

VENDRÖDI. Engemet erre kérni nem szükség. Kit szárnyain hordoz a' Szeretet, az senkinek semmi roszszat nem tehet. A' Szívnek érzékensége tesz bennünket valóságos emberekké. Kik soha nem szerettek, azoknak kö-szívek lehet. Utállyák inkább az embereket, mint arról gondalkoznak, hogy tehessenek jót valakivel. De ahol az én Trézsimnek munkálkodásai láttatnak, nyájas beszédgyei hallatnak; ott a' farkasok bárányokká, a' Rókák-is nyulakká változnak. Meg-vallotta mind-ezeket Szillér-is.

TRÉZSI. Szóllott tehát vele felöllem?

VEND-

a' Veséjért, melyet igen szeretett. Midőn egykor egy szilaj Bikát le-akarának a' legények vágni; a' Bika, el-szakasztván a' kötelet, az ott ácsorgó embereknek nagy veszedelmével, a' vágó hidról el-szaladtt. Utánna Toldi, és farkán fogva visszsa-húzta, és mind-addig tartotta, még fejszékkal le-nem-veretett. Ez-után meg-kettőztettek a' vesét, májat-is adtak hozzája. IX-szer Által-csalattatván a' Budai mészárosoktól, itt a' le-vágott marha darabokat vállain vitte-fel a' Budai várba. X-szer: Egy nevezetes cselekedete után (mellyet, mivel nem éppen ide tartozik, az-után fogom elő-adni) bé-vétetvén a' Királyi házba, elsőben Matyás-királynak csatlóssa léve. Ekkor osztán mente' újjában hordozta a' buzogánt. Prágában lévén a' Királlyal, egy vele-vetélkedő Csehet meg-akarván alázni, és ijefzte-ni, kettőt-hármat forgott, és buzogányos mente-újjával úgy le-csapta az embert, hogy tüstent szörnyűt halt. Őtet az ítélet eleibe nem idézhették, mert: buzogányját nem látván, magokkal a' Cseliek el-hitették: hogy azt a' szél ütötte-légyen-meg.

VENDRÖDI. Szóllottam igen-is. De ő hozta elő.

TRÉZSI. Oh bár ne szóllott volna.

VENDRÖDI. Mért nem édesem? Nem válik-e az erkölcsnek dízfűzére, ha azt a' Gónoszok-is dicsérik? — De olly ki-fejezésekkel-is élt, mintha Trézsit nagyon szeretné.

TRÉZSI: Én nem az ő számára születtem.

VENDRÖDI: Sött annyira ment: hogy előttem-is ki-vallaná szeretetét.

TRÉZSI. No ez immár szép!

VENDRÖDI De kért-is engemet: hogy ötöt Trézsinek el-nyerésében segítsem.

TRÉZSI. Ezt Vendrödi talán meg-is-ígérte?

VENDRÖDI. De akkor Vendrödinek szíve egy mák-szemnyi apróságra törődött. A' reménység, a' félelem, fel-váltották magokat fel-háborodott szívemben. De, hogy oltán magamhoz tértem, ki-nevettem a' bolondot.

TRÉZSI. Mind-ennek fele se jó édes Vendrödím. Én attól az embertől, tudgya Isten, igen nagyon félek. Semmi jó híre a' városban. Egész nap házasodik, még-is magánossan megyen fekünni. Oh! ha nevét hallom, már-is rettegek. Bár soha nevemet száján ki-ne-erefsztenié.

VENDRÖDI. Mi haszontalan félelem ez édesem? Ezzel én-is gyötörtetem, ha Trézsimet félenknek látom. De hagygyuk-el ezeket. Csak még egy nap múllyon, oh minő boldogok

gok lészünk! — Nem-de azt mondotta Atyánk: hogy holnap? — Igen-is holnap szerencsések lészünk. Éllyen addig-is édesem. Vesse-ki a' bú-gondot szívéből. Setétedik az idő. Trézsi ezer angyal őrizze. *El-megyén.*

TRÉZSI: *Mellyét tapogatván:* Oh Te félnék szív! mi okod e' nagy dobogásra. Vendrődi a' tiéd. És mit kívánhattsz többet. No Trézsi mennyünk. Adgyon Isten jó ejtszakát szívem.

TIZEN-HETEDIK RÉSZ.

Szillér Toldival.

SZILLÉR: *egygyütt menvén Toldival:* Azt az Ezredes-úr bizonyossan ki-nem-talállya, mi hozott engem' házához. — De elsőben szépen köszönöm Ezredes Úrnak barátságát. Meg-kívánom szolgálni.

TOLDI: Én pedig éppen nem tudom, mit köszönhetne-meg Biró Úr.

SZILLÉR: Bizonyára rendes dolog, hogy mi emberek olly hamar hiszszük a' rószszat mások felől. Ime, alig tesz valaki egy kis hibát, tüstént úgy vélekedünk felőlle: hogy soha magát meg-nem-jobbította. Igaz ugyan, hogy én, Tápainéra nézve, hibáztam; de gondollya-é Ezredes-úr, hogy én azon hibámat meg-nem-is mértem? —

TOLDI: Bizony maga' hibáját meg-ismérni, szép dolog. Annyit tesz, mintha félig meg-jobbítaná.

SZILLÉR: Igen-is: meg-ismértem, és, mi-nek-előtte a' Királynak parancsolattját vettem, annak vizfsza-adását el-tökéllettem.

TOLDI: Jól tette az Úr. Ez valóban dícséretes dolog.

SZILLÉR: Nékem pedig úgy tették: mintha Ezredes Úr-is dolgozott volna abban, hogy a' Király annyira siettette Tápé-falunak vizfsza-adását. Ezt nagy szívességgel köszönöm.

TOLDI: Hogy minden tehetséggel rajta voltam, a' már igaz. De ezt mért köszöni az Úr, azt nem tudom.

SZILLÉR: Higygye-el Ezredes-úr: soha az Úrnak emberisége felől úgy meg-nem-győzettem, mint Tápainé' dolgában. Ez különös fele-baráti szeretet volt hozzája.

TOLDI: Kötelességemben állot az igazság mellett fel-kelni.

SZILLÉR: Oh nemes szívű ember. Én ugyan e' Városnak Igazgatója vagyok. De azt kívánám, azt ohajtanám: hogy az Úr lenne az én Igazgatóm mindenben. Meg-látná Ezredes-úr: hogy egy fiú nem engedelmeskedne úgy édes attyának, mint én az Úrnak.

TOLDI: Igen sajnállom, hogy ezen óhajtását bé-nem-tölthetem.

SZILLÉR: De mért ne tölthetné?

TOLDI: Nem sokáig maradhatok Szegeden. Meg-engedte Királyom: hogy le-tegyem hivatalomat. Helyembe más rendeltetett. Az holnap el-jö. Én holnap után reggel el-megyek.

SZILLÉR: Holnap után reggel?

TOLDI: Avagy talán előbb-is.

SZILLÉR: Előbb-is? — Oh én szerencsétlen ember, ki csak most láthattam először boldogságom' elejét. Magamat Igazgatása alá adom, és íme Igazgatómat illy hamar el-vefztem. Nem lehetne-e ezt valami képpen meg-gátolni, avagy leg-alább későbbre hagyni?

TOLDI: Mért nem? — Visgálya-meg Biró-úr Lelke' ismertetét. Az soha nem hazudik.

SZILLÉR: Oh Toldi Úr! csendesített-e ezen Lelkem' ismertetét. Azt az Úr bizonyosan teheti.

TOLDI: Én tehetem?

SZILLÉR: Oh igen-is. Ezredes Úrnak tehetségében vagyok, hogy én leg-jobb ember legyek.

TOLDI: Hogy hogy az Istenért?

SZILLÉR: Az Úrnak kis-afzszonya! ---

TOLDI: Az én leányom?

SZILLÉR: Igen-is: az Úrnak Trézsie. Oh mire nem vihetne ez engemet!

TOLDI: Biró Úr: katona emberségemre mondom: nagyon sajnálom, hogy, maga' meg-

jobbulásának végbe-vitelére, illy bizontalan esz-
közbe kapott.

SZILLÉR: De mért volna bizontalan?

TOLDI: Nem csak bizontalan, de lehetet-
len-is.

SZILLÉR: Még ez amannál-is roszszabb.
De miért lehetetlen?

TOLDI: Mivel már az én leányom mást
választott magának.

SZILLÉR: Mást választott? — Én azon
Tolvajt fel-akasztatom.

TOLDI: Most egyszerre az Úr azt abba-
fogja-hagyni.

SZILLÉR: Sőt meg-mutatom, hogy én
Bíró vagyok. Mi neve annak a' haramjának?

TOLDI: Meg-mondhatom. Mátyas-király-
nak Titoknokja.

SZILLÉR: Titoknokja? — Már a' más. —
Vallyon mi neve azon leg-szerencséssebb em-
bernek?

TOLDI: Vendrődinek nevezik.

SZILLÉR: Vendrődinek? Én ezen gilisz-
tát özsze-tapodom.

TOLDI: Ne gilisztázza az Úr e' bocsületes
embert!

SZILLÉR: Kicsoda? micsoda? ki-parancsol
nékem?

TOLDI: Én mondom az Úrnak.

SZILLÉR: A' katonák belé ne üssék or-
rokat a' Polgári dolgokba.

TOL-

TOLDI: Csak csendessen Bíró Úr. El-felejtette tehát, hogy éppen ez-előtt engemet Igazgatójának fogadott? — Mennýen az Úr dolgára — Bíró Urat még böcsőjébe se ringatták jóra.

SZILLÉR: Én el-megyek — Igen-is el-megyek — Toldi Úr, ezt meg-bánhattya valaha. *El-megyen.*

TOLDI. A' kutya ugatást a' szél-is el-hordgya. Oh emberek! emberek!

TIZEN-NYOLCZADIK RÉSZ.

Toldi Makrával.

MAKRA: Nagyságos Uram! itt a' levél.

TOLDI: Hol maradt illy sokáig?

MAKRA: Meg-feletkeztek rólla.

TOLDI: Vifziza-ment-é a' Tásкас?

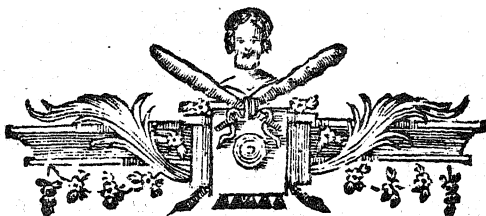
MAKRA: A' Tásкас? A' Tásкас? --- Nagyságos Uram! én nem hazudtam, ha mindgyárt a' Tásкасát ide hívattya-is. De már el-ment.

TOLDI: Makra Makra! Vigyázz magadra. A kéretlen védelmezés, véték-jelentés — Dolgodra.

MAKRA: Megyek Nagyságos Uram. *El-megyen.*

TOLDI: A' pecséttye hibátlan. Soha meg-nem-foghatom, hogy jöhetett illy későre. Ezt holnap jobban meg-visgálom. Adgyon Isten boldog éjtszakát, szerencsés fel-virradást a' jó katonának.

Ezeket, nagy gyötrelmei, nagy szív-szorogatásai között, el-vegezvén Toldi, el-ment különös szobájába, és, az utazásnak kedvetlenségétől el-bádogyadván, igen jó ízűn el-aludtt. Nem mondhatni még-is, hogy ezen jól ízűn esett álma valami szerencsés dolgokat jelentett volna. Meg-érzette a' következő szerencsétlenségeket: Trézsi, ki mind Attyáról, mind pedig, és fő-képpen édes Anyjáról igen szív-vefztegető álmokat álmodozott. Hajnallott azomban az ég. Ki mint vagy baját érzette, vagy örömét lelte, úgy vagy örömmel, vagy szomorúsággal fel-kele. Senki nem volt érzékenyebb szívű Trézsinél. Ugyan-azért egy se találkozott, ki nagyobb szomorúsággal fel-ébredett volna. De mi-nek-előtte Toldi' házának reggeljéről beszéllék, Szillér' házának estvélyét fogom elő-venni, és ott reggelig mik történtenek, leg-kurtábban elő-beszélleni. A' Dolog tehát úgy esett, a'-mint a' másik Szakaszban következik.

MÁSADIK SZAKASZ.

TOLDI MIKLÓSNAK

MEG - BUKTATÁSA.

I. Manczika' intézetei.	XI. Uj szerencsétlenség.
II. Szillér Sebökkel.	XII. Tápainé' izenete.
III. Szillér' gonofzsága.	XIII. Trézsinék iparkodása
IV. Trézsi az Attyával.	XIV. Szillér és Vindplat.
V. Vindplat' fortélyya.	XV. Gyilkos rendelés.
VI. Magdanak inségei.	XVI. Manczika és Szillér.
VII. Szillér Toldinál.	XVII. Tápainének szívessé-
VIII. Polgarok' követsége.	ge.
IX. Vindplat' gonofzsága.	XVIII. Trézsi Vendrődivel.
X. Vindplat' fortélyya.	XIX. Vendrödi és Szillér.

ELSŐ RÉSZ.

Manczika intézetei.

El-jött, szokása szerént, a' Bíróhoz Manczika, és nem kevés ideig várakozott azon pitvarszobájában, mellynek falain négy gyertyák égtek; az asztalon pedig kettő világosított. Nagy csendesség vala az egész házban. Manczika

el-útván a' hofzfas várakozást : hol le-ült az asztalhoz , homlokát vakargatván , hol ismét fel-kelt , és mélyen gondolkodott. Végtére meg-bofzfonkodván , és az alvóknak nyugodalmával semmit se gondolván , így kezdette szavait

MANCZIKA: No Kerékre-való, meg-akarom vetni mennyegzős ágyadat. De jól tudom, hogy forgatod benne magadat. — Hogy Trézsi Vendrődivel öfzfze-házasodik, annál most nincs bizonyosabb Szegeden. SZILLÉR tehát kosarat kapott. Ezt nem annám az egész Bánát-ért. *Hangossan nevetvén* : Oh be jól esett. Ugyan meg-böcsülték a' Város' igazgatóját, a' Bíró Urat. *Mérgessen* : De még ez igen kevés hallatlan gonofzságidért, utálatos lidércz. Mást fogok én még főzni Uraságod ellen. Úgy le-forrázlak, hogy meg-nem-köfzönöd. De illy fekete gondolatokat setétben kell forgatni.

Hogy ezeket el-mondotta, neki-ment a' falon égő gyertyáknak, és azokat rend fzerént el-oltogatta. Hallgatódzott az-után az ajtókon ; ismét onnét-is el-jöven, fel-és-alá sétálgatott. Mindenütt nagy csendesség vala. Azomban járásának, és már erre, már amarra csavargásának alkalmatosságával, mint-egy darabolva, a' szavakat így szólla

MANCZIKA : Ezt így --- amazt -- amúgy — Bizonyosán meg-lehet. De még-is sok a' gyertya. *Az asztalon egygyet el-oltván.*

Vagy török, vagy szakad, de azon úton fogsz menni, a' mellyen én akarom. — — Most jön már az utolsó irtóztató gondolat. — Eredgy te-is, utolsó gyertya-világ, pokolba! — *El-oltya az asztalon lévő utólsót.* Igen-is: Igen-is! el-kell veszned gyalázatos. Pedig Makra szolgának kezei által fogod venni halálodat, kinek gonofzságával éltél Toldi Miklós ellen — Ki van immár dolgozva halálodnak módja-is. Szaporán Manczika! Siess! tedd-meg a' rendeléseket. *El-szalad.*

MÁSADIK RÉSZ.

Szillér Sebökkel.

SZILLÉR, nem allhatván háló szobájában, ki-jött a' Pitvar-szobába, hogy magát ki-szellőztesse. Háló ruhájában lévén, senkit se látott. Szolgája-is a' mellék szobában hortyogott. — Hogy kevés ideig ide tova járkált, végtére így szóllott

SZILLÉR: Soha illy nyughatatlan éjtszakát. Ez roszszat jelent vagy nékem, vagy másnak. A' gyertyák-is el-égtek. Éj-fél tájnak lenni kellett, mert addig tartanak. Hallod-é Sebök! Sebök!

SEBÖK: *a' mellék szobában:* Hallom Uram!

SZILLÉR: Gyertyát ide.

SZILLÉRNEK szokását jól tudta Sebők, hogy éjtszakának idein, mint valami nyughatatlan lélek, ide tova kerengene; most ezt, most amazt parancsolná, és, ha néha Sebők véghez vitte parancsolattyát, hafztalanúl dolgozott, mert azon kívül, hogy annak szolgálattyával élt volna, Szobájába szokott bé-menni, és ismét el-alunni. Most-is ötet régi szokásában lévőknek lenni gondolván Sebők, kezébe se fogta a' tűz-követ, hanem szájával olly csettegetéseket tudott csinálni, melly a' tűznek ki-utéséhez igen hasonlított vala. Ezt hogy az ágyon-ülve el-végezte, ismét le-feküdt, azt gondolván a' régi szokásból, hogy ura-is nem sokára dolgára menendene. De a' gyertya-világra várakozván, ezeket mondotta

SZILLÉR: Úgy tettfezt el-szenderedésem között, mint-ha itt egy Késértetet járn hallottam volna. Hallod-é Sebők? *Sebőknek ismétti száj-csettegetése után:* Ha az úgy vólt; az Ördög vólt aszszony' képében. Mert szavát vékonyan ejtette. Sebők Te! *a' csettegetés után:* Kutya aluszékony szolgálja. De várrá meg-leslek. Meg-látom mit csinálsz. Sebők te! Világot!

Hogy az utólsót fen szóval el-mondotta Szillér, bé-csúszott igen lassan a' Szolgának ágya mellé, és ezre-vette, hogy Sebők csak ismét száját csettegeteti, és magát a' le-heveredés-

désre készíti. Ekkor jól meg jegyezvén hollettét, hozzája közelebb állott, és szörnyű-képpen meg-pofozta. Ezek után, nagy boszszonkodásival ki-jövéen, ezeket mondotta

SZILLER: Ejnye kutya-vérű gonosz szolgája! Kezibe se vette a' tűz-követ, hanem szájával emígy csettegett: *csettegteti ő-is száját.* Még se tudom úgy, a'-mint ő tudgya. — De Csettegtem ám én-is. Úgy nyakon csapám, hogy szinc'-úgy durrogott. Gondolom mászszor elefelejtí a' száj-csettegtetést. Sebők nem tudsz egyszerre ki-ütni?

SEBŐK: *gyertya világgal:* Én mindég csak egyszerre ütök-ki. Az előbbeni ütések csak próbák.

SZILLÉR: Gyujtsd - meg a' gyertyákat. Én-is egyszerre ütöttem-ki, pedig semmi próba nélkül. Ugyan száraz volt ám a' tapló.

SEBŐK: *A' gyertyák' gyujtogatása között:* De már annak fele se volt barátság. — Azt gondoltam: a' menny-kő csapott le mellettem. — Még most-is tüzes a' pofám! Ezt ugyan nem reméltem mára. *Az asztaliak gyujtása között:* Csak azt csudállom, a' setétben hogy találhatta meg-pofámat.

SZILLÉR: Gaz ember! a' szikrák után jártam, mellyeket a' szádból hullattál. Hány az óra?

SEBŐK: Nincs talán még éjfél. A' másadik kukorikolást nem hallottam.

SZILLÉR: Nem tudod, aluszik-e az Irász?

SEBŐK: Csak ez-előtt jött-fel az Udvarból, még talán le-se-vetközött. Magával beszélt, mint a' bolond.

SZILLÉR: Hidd-elő, ha le-nem-feküdt.

SEBŐK: Igen-is Nagyságos Uram! *Elmegyen.*

SZILLÉR: Meg-kell próbálnom Irász Uramat; elég mérész-e a' gonofzságra. Másként tüzes Ifjú, és nálam-is ürdöggel béleltebb.

HARMADIK RÉSZ.

Szillérnek gonofzsága.

VINDPLAT: Mit parancsol Bíró Úr?

SZILLÉR: Most semmit se, hanem azt kérdem az Úrtól: Van-e kedve az elő-menetelre?

VINDPLAT: Van-e kedvem? — Ez-is ugyan rendes kérdés ám! — Ki tatárnak ne vólna?

SZILLÉR: Igaz ugyan, hogy kedve legyen mindennek. De az elő-menetel nem csak a' Kedven áll ám, hanem a' hozzá-foghatóságon-is.

VINDPLAT: Abban sem érzem héányoságomat.

SZIL-

SZILLÉR: Az a' kérdés: ha Vindplat bele mer-é avatkozni egy fontos dologba, és, ha egyszer bele avatkozott, azt végre hajtani tudná-é?

VINDPLAT: Csudállom, hogy Bíró-úr engemet jobban nem ismer. Bele-fáradtam-é abban, a'-mit egyszer vállaimra fel-vettem?

SZILLÉR: Úgy ám! De hát ha arra kelne a' dolog, hogy valakit láb alól el-kellene tá-szítani?

VINDPLAT: A' művész nem csak ura, hanem teremtője-is az ő művjének.

SZILLÉR: Jól mondad. Tegyük-fel tehát ezen történetet. Vindplatnak egy igen jó helye lenne egy nevezetes Tíztségben. De azon embert, ki mostanában azon tíztséget viseli, a' más világ felé kellene igazítani. — Vol-na-é elegendő szíved velem egygyet érteni, ki csupán te éretted fáradozom?

VINDPLAT: Csudálatos kérdés!

SZILLÉR: A' környül-állások kedveznek; a' fortélyok alattomosok; a' jó ki-menetel bizonyos; a' Te fel-magasztaltatásod szent igaz Csak tudgyam: ha máskép' nem lehet, akarsz-é gyilkossággal magadon segíteni?

VINDPLAT! Bíró-úr! A' farkast főbe ütjük, ha útunkban áll. Embernek pedig ember a' farkassa.

SZILLÉR: Úgy ám; hát ha a' lélek-is-méret?

VIND-

VINDPLAT: Ezen már régen túl vagyok. Ha minden ház eleibe három dögöt vetek-is -- a' többit értse reá az Úr.

SZILLÉR: Nem kell annyi. Csak egy régi odvas fát irtunk-ki az útból, osztán igyenessen mehetünk. Nékem ebben semmi más hasznom; hanem, hogy egy Olvasót-morzsoló helyébe, más böcsületes tétetik.

VINDPLAT: Alig várom, hogy nevét hallyam.

SZILLÉR: Igaz bizony, Majd el-is-felejttem. Voltál-é valaha katona?

VINDPLAT: Gyermekségemtől fogva katonáskodtam a' fekete Seregben. Szabácsnál-is ki-állottam a' török tüzet, úgy mint Százados.

SZILLÉR: Ez ugyan csudálatos. Hát mért változtattad-meg (pedig Mátyás- király idejében!) a' Katonaságot eme' Ténta-nyalással?

VINDPLAT: Jaj erre elég okom vala. — Toldi Miklós Ezredesem vala. Ő engem', tudgya miért, nem fzenvedhetett. Meg-nem-egyezhettem Baj-társimmal-is.

SZILLÉR: Már most tehát fel-akarnál-é vállalni egy valami Tifztséget, de a' Katonaságnál ám?

VINDPLAT: Nékem mind-egy, akár tollal, akár karddal fzolgálni.

SZILLÉR: Jól vagyon. Segítt's tehát engemet egy Katona-tifztnak el-oltásában, és annak helyét bizonyosan el-foglalod. VIND.

VINDPLAT: Azon Katona-tisztnek neve?

SZILLÉR: Tartok tőlle: ne-hogy, nevét hallván, szándékomat meg-másold.

VINDPLAT: Azt tehetném? pedig hasznom ellen?

SZILLÉR: Annak neve tehát Toldi Miklós.

VINDPLAT: Toldi Miklós?

SZILLÉR: Nem mondtam: hogy szándékomd' meg-másolod?

VINDPLAT: *kis-gondolkodása után*: Hogy szándékomat meg-másollyam; nincs okom! Sőt még egygyel annál-is több: hogy Toldi Miklóst gyűlöllyem. Ő vetett-ki engemet a' katonaságból. Mind-az'-által: tudgya-é Bíró-úr: hogy szereti őtet nem csak a' Katonaság, hanem a' Polgárság-is?

SZILLÉR: De az már igaz.

VINDPLAT: Hát még? Matyás-királyunknak nem lelke' tokja-é az Ezredes?

SZILLÉR: De a' már való.

VINDPLAT: Uram! Kinizsi Pál se bírna vele, nem hogy egy Bíró (8). Nagy fába vágjuk a' fejszét, noha odvas.

SZIL-

(8). Nem csak Toldi Miklós egyedül vala ekkor Matyás-király' idejében Magyar-országban, kinek csudálatos erőssége igen híres vala; hanem hasonló erejük voltak Magyar Balázs-is, Kinizsi Pál-is. Ezen Kinizsi leg-előbb Magyar Balásznak Ezredében köz-katona, és paraszt ember vala; és, noha írni se tudott, minden lépcsőkön a leg-nagyobb Uraságokra fel-hágott. Tábormók-is, Temesi Gróf.

SZILLÉR: Odvas-is, Redves-is. Nem sokára magától-is ki-dülne. Bizd rám a' dolgot. Én munkálkodok abban leg-többet.

VINDPLAT: De bezzeg: mi moddal —
Az ám a' bekkenő.

SZILLÉR: Már azt régen ki-gondoltam. Hallyad csak. Jút-é eszedbe: minő félelemmel vala táborunk Zimon mellett, midőn a' Belgrádi
Tö-

Gróf-is, és Ország Bíraja-is lett. Fiatal korában a' Tiz akós hordót fel-emelte, és belölte ivott. A' pánczélos katonát (maga-is pánczélban lévén) foga közé fogta, és, ötet imide, és amoda hordozván, vele egygyütt tánczolt. Ezen emberben három dolgot csudára méltónak látok. I-szer Közel húsz nagy csatákban lévén, soha egy sebet nem kapott. II-szer: Nyolczvan esztendeig élvén, soha beteg nem volt. III-szer: Leg-főbb Tifztségekre fel-hágot, 's-írigyje nem taláztatott. Ennek vitézsége leg-inkább a' Kenyér-mezőn tettízettki, holott, Bátori Istvánnak el-lan-kadttá után, szerencsére oda jött, és harmincz-ezer Törököt le-vágott. A' történetet így írja-le egy régi Író „ Mikor pedig ekképpen nyavalgana Bátori István a' Vajda, és immáron vízfíza nem mehetne az álló sereghez, íme **KINIZSIPÁL** egy szép négy-szegű fegyveres sereggel erefz-kedek a' hegyen alá, és meg-kezdé a' Törököket hátúl. Nagy trombita-szókkal, dob-ütéssel, nagy kiáltással, és nagy feneséggel reájok rohana. És az első ütközetbe nagy sokat le-vágának a' Törökökre. **KINIZSI** Pál mind-a'-két oldalára fegyvert kötött-va-fel, és, mint egy Oroszlány, oily fene vala a' viadalban. Valamelly felé fordúl vala, mind le-vágja vala a' Törököket, és rakva vala mind-a'-két keze vérrel, És erős kiáltással bátoríttya vala az ha-

Törökök ránk akartak csapni? — Akkor elhittette magával Mátyás-király: hogy valaki táborunkat feladta. Nagy megjutalmazást-is ígért azon embernek, ki ama' gyalázatos feladót megjelentené.

VINDPLAT: Hát osztán?

SZILLÉR: Mind-eddig fel-nem-találhatták ama' nyársra-valót.

VIND-

dakozásokat, és nódította vala őket a' viadalra -- és bé-vágá magát a' viadalnak derekába. És hogy oda jutott, kiáltani kezdte: Bátori István hol vagy? Szólyál. Én vagyok te atyádfia Kinizsi Pál. Ha élsz még, kérlek tégedet, felelly enném. Felelly, kérlek tégedet, édes Társam. Bátori István igen sebes, rakva vérrel, ki-máízkála a' holt testek közül: és monda: ihol vagyok, édes társam; még élek, de minden erőm el-fzakadott. Kérlek, szerelmes atyádfia, vitézkedgyél a' keresztény hitért, a' koronáért, és édes Hazánkért. Monda Pál: hála Istennek, hogy még-is élsz. Az Isten velünk vagyon. És mindgyár a' Törökökhöz kezdte, kik a' Vajdát körül-fogák vala, és mind-le-vagá azokat, és meg-fzabadítá ötet, 's-mind az ő szolgáit, kik majd mind oda lefznek vala. És biztatni kezdé népét, és a' több Törökökhöz kezdte, és széjjel le-vágák azokat. Mikoron a' Törökök látták volna, hogy mind elől, mind hátul meg-fzorították volna őket, oldalul el-futamának, és el-fzatadának a' nagy högyre, és az havasokra, és hátra hagyák táborjokat mind a' nagy prédával egyetembe -- --
Ez okáért mindnyájan az ütközetnek helyén maradának, és nagy vigassággal evének vacsorát a' holt testek között. Végre: a' jó borból meg-melegülvén, a' tánczba menének --
Első Könyv. F és

VINDPLAT: Fel-találta talán az Úr?

SZILLÉR: Nem találtam. Hanem azt akarom mondani: hát ha mi azon fel-adást Toldi Miklóstra fognánk? hogy Szerviát a' Magyar birodalomtól el-szakafszja (9).

VIND-

és mikoron minden Vitéz ott tobzódott volna, intették a' Vitézek Kinizsi Pált-is, hogy ő-is meg-mutatná az ő diadalmas vígasságát. Fel-szökellék ez-okért, és fogaival felharapá egy nagy Töröknek holt Testjét, és azt szájába hordozván sokáig ott tánczola véle --- A' Kereftények közül nyolcz-ezeren vesztenek-el az ütközetben, a' Törökök közül pedig harmincz-ezeren. -- Annak utánna találának a' vizben vagy két ezer Száfzokat, és Oláhokat, kik belé holtanak vala.,,

(9). A' Magyar Szent Koronához ezen tiz Országok tartoznak, úgy mint annak el-idegnirethetlen jószágjai:

I-szer: MAGYAR-ország. Ezt Árpád-vezérnek közönhettyük: Mert, Erdély-orzággal egygyütt ő foglalta-el Pannoniát, és azt Nemzetsége nevérol Magyar-orzágnak mondotta: 900-dik efsztendőben.

II-szer: HORVÁTH-ország. Ezt Szent László király toldotta Magyar-orzághoz: mert az utolsó Királlya a' Horvátoknak (a' ki Szent Lászlónak hugát tartotta feleségül) maradék nélkül hala-meg 1095-dik efsztendőben.

III-szer: SKLAVONIA-ország (avagy TÓT-orzágnak-is nevezik. Ezt-is szent László Király toldotta Magyar-orzághoz, fegyvere által. 1096-dik efsztendőben.

IV-szer: DALMATIA-ország. Ezt Kálmán- királyunk vette Magyar-orzághoz, minek-utánna ellenségeit meggyözte 1101-dik efsztendőben.

VINDPLAT: Ez már jó volna. De hol vannak a' bizonyítások?

SZILLÉR: Arról se gondolkozz. Kéfen vannak azok-is.

VINDPLAT: A' tatárt? Hogy lehetett illy hamar? Talán hójag, hogy fel-fúhatta az Úr?

SZILLÉR: Hallyad csak intézetemet. — Vannak a' ládámban két száz török aranyok. —

F 2

Eze-

V-*szor*: SZERVIA-ország. Ezt inkább SZERBIANAK kellene mondani, mivel magok-is úgy nevezik mind-edigien magokat. Ez Salamon királyunk alatt jöve a' Magyarok' birodalmába, ki meg-szállván Belgrádot, akkor vette-meg, mikor egy Magyar szolgálló (kit annak előtte a' Szerbiusok el-fogtak) a' várost fel-gyújtotta. Ez az Koronának első jussa Szerbiához. De ismét ki-üzettetvén onnét a' Magyarok, ők bírták Zsigmond királyig, ki Györgynek, az akkori Szerbiusok' királykájának, egynehány városokat adván, visszavette Belgrádot, melyet a' Törökök fenyegettek.

VI-*szor*: RÁMA-ország második Béla alatt (kit közönségesen vak Bélának neveznek) jutott Magyar-országhoz 1128-dik éfztendőben azért, mert ezen vak Béla feleségül tartotta leányát azon Urozius királynak, aki osztán Rámában utolsó uralkodott. Ezen Rámát némmelylek Szervia', némmelylek Bosnia' részének lenni mondgyák.

VII-*szor*: GALICZIA-ország, Ezt harmadik Béla Királyunk vette Magyar-országhoz 1185-dik éfztendőben. Mert a' Lengyelektől el-üzetett Vlodomer, Galicziának királya, harmadik Bélához folyamodott, és az Országot, néki adta. Béla, fiát Andrást Galicziába küldvén, azt a' Magyar koronához toldotta.

Ezeket Toldi Miklóshoz kell igazítani egy költött levéllel, mintha a' Belgrádi Basa meg-köszönné neki a' Tábor' fel-adását.

VINDPLAT: E' még nem elég.

SZILLÉR: Hallyad a' többit-is. Le van nálam rajzolva Táborunknak akkori fekvése; másadszor: Szegedről egész Belgrádig a' legkurtább útnak le-írása; harmadszor a' Szegedi és Zimonyi Tár-házakban a' lisztnek, a' gabonának, a' szénának valóságos lajstroma.

VINDPLAT: Ezeknek mi hasznát vehetni?

SZILLÉR: Mind ezeket, valami álnoksággal, Toldi Miklósnak szobájába kell rejtenünk. Meg-cselekszi ezt Makra, az Ezredesnek szolgálja.

VIND-

VIII-szer: LODOMERIA-ország. Ezt második András adta Magyar országhoz 1213-dik esztendőben, oda küldvén Kálmán fiát a' népnek kívánságára; mivel, magok féleikkel meg-nem-elégedvén, szüntelen zenebonában éltenek.

IX-szer: CUMANIA-ország. Ezt negyedik Béla kerítette kezéhez 1239-dik esztendőben. Kuthen, a' Kunok vezérje, a' Paczinaczitáktól sanyargattatván, Bélához jött, és országját neki ajándékozta.

X-szer: BULGÁRIA-ország: ezt ötödik Istvány, negyedik Bélának fia forrasztotta magyar-országhoz 1267, még attyának életében. Ezen országot karddal vették-meg a' magyarok.

Ezen tiz országoknak Záfzlói vitetnek a' király előtt, midőn meg-koronáztatik. A' Záfzlók' színét, 's-az Országok' czimerjét meg-láthatni Decsi Samuelnek könyvébe, mellyet a' Magyar szent Koronáról írt.

VINDPLAT : De már látom a' többit.

SZILLER : Látod-é hát azt-is: hogy nem teremtetett olly ember, ki Toldit ki-szabadította? a' Csukja se használhat néki. (10). Ötet tehát, mint Ország' árulóját, el-fogathattuk. Vindplatot a' Király (mint ezen Ország'-árulónak meg-jelentőjét) a' Szegedi várnak igazgatójává teszi. Ezt pedig reám bízhatod.

VINDPLAT: Úgy ám! De, hát ha a' dolgot jól meg-vizsgáltatták? Mátyás-király fura eszü ember. Nehéz ötet meg-csalni. Hát ha még a' Belgrádi Basát-is meg-kérdezteti mind a' levélről, mind a' két száz aranyok felől. — Akkor ugyan fel-aggattat ám bennünket a' Bü-el-felejtőre!

F 3

SZIL-

(10). A'-mint a' Nagy Uraknak Palotájokban meg-fzokott történni, hogy néha valaki jó kedvekben, néha haragjokban esik, éppen így történt Toldi Miklóssal-is: Nem tudni annak okát, de el-kelletett mennie Mátyás-királynak Palotájából; visszsa-se-jöhetett egész három esztendeig. Azomban Olafz-országból egy Baj-vivó Olafz érkezhén Magyar országba, Buda-várossába méne, és sokat meg-gyözött a' Magyar Bajnokok közül. Ezeknek meg-gyöztetésjeket igen szívére vévén Mátyás-király, Toldi Miklóst kezdé azok előtt emlegetni, kik néki jó baráti valának, és előttök azt mondani: hogy, ha ő most Budán jelen vólna, azon Olafzt emberségre meg-tanítaná. Ezt tüstént meg-izenék Toldi Miklósnak azok, kik illy alkalmatosságot régtől vártanak. De nem mere maga' szemé-

lyé-

SZILLÉR: Tök-kolop! Majd biz a' Törökök vallani fognak valamit a' velek-jót-tévők ellen!

VINDPLAT: Igen igen. Igaz - - - de bezzeg! - - -

SZILLÉR: Ej csak ne bezzegeznél annyit! — Jöfzte a' belső szobámba. Ott vannak az aranyok. Azokat, török-módra, egy Zsatskóba kössük. Írasd-meg ofztán a' török levelet. Tud ahhoz Zsíkó. Semmit se féllj. Böcsülettel el-végzek mindenedet.

NEGYEDIK RÉSZ.

Trézsi az Attyával.

Trézsinek ezen éjtszakája (mintha meg-érzette volna a' következendő szerencsétlensegeket) igen

lyében Budán meg-jelenni (mert e' volt a' királynak szoros parancsolattya) hanem, eleget törvén bús fejét, midőn Pesten által ment, hogy maga' személlében járnai ne láttaszattasson, a' Gvárdiántól barát ruhát kére, melly öltözetben, lovára ülven, fel-méne a' vári Piaczra, és az Olafzt viadalra hitta. Tüzes szikrákat hánytanak Toldi' paripájának patkói, midőn kietlen nagy dorongjával ide-tova hadaráfzott az emberek' láttára. Elő-állott az Olafz, de meg-se-álmodta, midőn Tolditól a' nyeregből ki-vettetett, és, nagy szégyennel, a' föld-szinére terítettett. Kérdezte a' király: ki-légyen ama' nyertes barát? Hogy ötet Toldinak lenni hallotta, magát el-nevette, és ismét a' Palotába bé-vette. Toldi Miklós az-után mindenkor azzal kérkedett: hogy néki-is hafznált a' barát csukja. ILLGSAI.

igen nyughatatlan vala. Fel-kele unalmas ágyából a' hajnal' hasadttakor, és ki-ménvén kertyében, virágjait nézte, ha nem hervadtak-é. Megállván egygyik előtt, így szólla szomorúan

TRÉZSI: Oh gyönyörű virág! be szép vagy, még el-nem-hervadol! — Ha egyszer lehullanak ékes leveleid, senkinek se kellestsz. A' földön-is fel-rugnak. Oh leányi szépségnek valóságos képe!

TOLDI: Hát te immár ide jöttél édes leányom? Ugyan hamar fel-keltél!

TRÉZSI: Oh kedves Uram atyám! Szerencsés fel-virtadást! — De nem-is alhattam. Szil-lér Úrnak esti beszédgyei, mellyeket mellék szobámban akaratom ellen-is hallottam; egész éjtszaka elmémben kódorogtak.

TOLDI: Te, a'-mint látom, sírtál-is édes leányom?

TRÉZSI: Hogy a' hajnal hasadott, ki-jöttem, hogy magamat virágjaim között gyönyörködtessem. De azok' képében magam' személtjét képzelvén, őket könyveimmel öntöztem. Velek egygyütt nem sokára el-múlok.

TOLDI: Nó már ez micsoda képzelődés reggelre. Semmi bajod fiám. De, ha vólua-is, Te katona-leány vagy. Katonás szívet fiám!

TRÉZSI: Édes atyám! Köszönöm atyái biztatását. Csak az Isten valami roszszabbat ne adgyon, e' jelen valókat katonássan el-tűrhetem.

TOLDI: Semmitől se tarts, édes leányom. Én pedig olly jó izűn aludtam, hogy mind-
eddig fel-se-ébredtem. Oh be édesdeden álmo-
doztam arról, hogy téged' Vendrődivel Szeren-
csésnek láttalak.

TRÉZSI: Oh! édes Uram Atyám!

TOLDI: Oh fiam! a'-mit az édes atya,
gyermekinek valóságos szerencsében tapasztal,
azt ki-nem-magyarázhatni. — Én most olly jó
kedvemben vagyok! Olly jól érzem magamat! —
Hagygy itt, édes Magzatom!

TRÉZSI: Magát Uram-atyámat?

TOLDI Igen-is. Magam akarok itten ma-
radni — Áldani fogom az én Teremtőmet — Jó
kedvemből majd olly jó izűen el-mondom regge-
li imádságimat! Haggygy itt édes gyermekem.
Imádkozni fogok mind édes Anyádért; mind Te
éretted-is; mind pedig Vendrődiért. Egy szó-
val: mind-nyájotokért, kik szívemben vagytok.

TRÉZSI: De fő-képpen én értém, édes U-
ram Atyám! mert nékem van leg-nagyobb szük-
ségem az én Istenemnek áldásaira. *El-megyen, meg-
csokolván atyai kezeit.*

TOLDI Istenem! Teremtőm! ki minden
állatot boldoggá akarsz tenni! Szegény jó leány.
Te vagy még nékem egy világi gyönyörűségem.
Igen-is: imadkozom fiam, Te-éretted fő-képpen.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Vindplat' fortéllya.

Hogy amazokat el-mondá Toldi, el-méne a' kertnek azon részére, melly, a' sűrű bokornak tömötsége miatt, elég magánosnak látszatott. Ott le-térdelvén, nagy buzgósággal fohászzkodott alattomossan. Azomban Makra-is, annak komornokja, a' kertbe érkezett igen véletlenül. Meg-látván Urának szívbeli fohászhozásait, sirva fakadott. Meg-átkozta hitetlenségét, végtére alattomban így szólott

MAKRA: Istenem! — hogy térdepel ottan! — Így imádkoznak az égi angyalok! — És én, Ördög' hadnagygya, meg-támadgyam-é azon Uramat, ki engem' a' Porból fel-emelt, és emberré tett? Cselekedgyem-é azt, hogy diszóséges katona-életét úgy végezze-el, mint egy gyalázatos áruló? — Nem — Nem! — — Meny-re-pokolra esküszöm: soha nem cselekszem — Nem cselekszem: ha bár aranyokkal telédes-teli töltik Zsebemet.

Minek-utánna ezeket töredelmes szívvel el-mondotta Makra: íme Vindplat, ötet minden szeg-lukakban keresvén, és, a' kert-ajtónak lassú fel-nyitása után, meg-látván, igen örvendezett. Vízfsza-tekintvén, meg-látta ötet Makra-is. Az ajtonál állván, ezeket mondotta

VINDPLAT: Makra! Makra! egy szóra!

MAKRA: Látod-é amott az Isten' angyalát fohászcodni! — és Te, Istentelen Teremtés! ---

VINDPLAT: Gyere-ki átkozott!

Ezeket mondván Vindplat, mivel Makrának másra tökélett szívét tapasztalta, karját nagy erőszakkal meg-fogta, és a' kertből ki-húzta. Azomban Toldi, el-végezván szíves fohászcodásait, fel-kele. Senki se vala immár a' kertben. E' szavait mondotta

TOLDI: Oh be jól érzem magamat! — Be nagy a' csendesség szívemben! — Csak igaz az: hogy a' Vén katona leg-jobban tudgya megböcsülni az Istent! — Oh gyönyörű Nap! Talán ma látom Szegeden leg-utólyára fel-kelekedet! — Meg-látom: mit csinálnak az én Kedvesim.

Hogy ezeket el-mondá, ki-ment a' kertből, és leányának szobájába iparkodott. Ennek elmenetelet látván Vindplat, hogy Makrával magánossan beszéllhessen, ötet ismét erőszakkal a' kertbe bé-huzta, és vont. Innént-is el-akarszökni Makra; de, egy tekerts papirost tartván kezeibe, így szólla hozzája

VINDPLAT: Egy tapodást se inment, átkozott.

MAKRA: Haszontalan! — Reá nem vihet lelkem' ismérte.

VINDPLAT: Még te Lelked' isméretét fitogtatod előttem? — Jól vagyon! — Mivel te egy-

egyszerre szent emberré lettél, meg-teszem azt: hogy még szentebb legyél. Még ma egy papot rendelék, ki holnap az akasztó fához kérésérjen —

MAKRA Oh Istenem! mire jutottam!

VINDPLAT: Mond-meg, akasztó-fára való: meg-akarod-é-cselekenni azt, a'-mire ez-előtt kértelek?

MAKRA: Bizony Isten, elevente el-ragad az Ördög, ha azon papirosokat Uram' szobájába viszem. Azokban egy sánta ördögnek kelletik fekünni. Ha belőlök ki-ugrik, majd úgy járkál a' házunkban, mint a' tüzes Lidércz.

VINDPLAT: Oda akarod-é vinni, vagy nem?

MAKRA: Hiszen eddig-is gaz embere voltam Uram' házának. Ugyan hogy kívánhattátok, hogy gyilkossa-is legyek?

VINDPLAT: Ki akar téged' Urad' gyilkosának tenni? — Tedd ezen papirosokat Uradnak szobájába; a' következőt lelked isméréstére éppen nem veheted.

MAKRA: Oh de hogy nem vehetem!

VINDPLAT: Soha illy ostoba teremést! — Mond meg gaz ember: ha Urad azt parancsolná: tedd-fel ama' Cserepet a' Ház' tetejére. Te fel-tennéd. És az nem sokára le-esvén, agyon-ütne egy embert; te vólnál-é azon ember' gyilkossa?

MAK-

MAKRA: Én ugyan nem volnék.

VINDPLAT: No látd ostoba, hogy az orrodnál tovább nem láttfz.

MAKRA: Bár csak Te-is ne csak Pécsig, hanem az Égig-is néznél.

VINDPLAT: Ökörtől számár gondolat. — Akarod-é, vagy nem? én tüstént el-megyek.

MAKRA: No csak várj egy keveset.

VINDPLAT: Ne a' papiros. Ne pénz-is e' kis fáradságodért. *Oda adván a' kettőt, el-megyem.*

MAKRA: Oh be-viszket a' nyakam! Ennek alig ha akasztófa nem lesz a' vége.

HATODIK RÉSZ.

Magdának inségei.

Még Toldi a' kertben ahítatossan imádkozott, addig egész népe fel-kerekedett, és mindene-
ket el-is-takarított. Öszve-gyültek Trézsinek
szobájába. Jelen vala, és ezeket mondotta

VENDRÖDI: Oh láttam édes Atyánkat reg-
geli imádsága után szobájába menni. Oh adná
az Isten, édes Trézsikám, hogy minket-is ol-
lyannak lenni tapasztallyanak kedves Magzataink,
a' minőnek ötet tapasztallyák fiai. Mint a' reg-
geli harmat, úgy tündöklöttek szemeiben a' köny-
vek.

TRÉZSI: Oh édes Vendrődím! Nem mást lehet ő felölle mondani, hanem, hogy valóságos atya.

MAGDA. Azt-is, édes leányom: hogy ő valóságos Férj. Oh, édes Vendrődím, ha te is olly Ura lészel kedves Trézsimnek, amicsodás Toldi édes Magdájának, akkor Trézsi olly szerencsés léssen, valamint én vagyok.

VENDRÖDI: Arra segít az Isten atyánknak áldásával.

TOLDI: No jó reggelt Lelkeim!

VENDRÖDI: Édes atyám! adgya reánk kérem atyai áldását.

TOLDI: Azt már régen el-nyertétek fiaim.

VENDRÖDI: Adgya reánk még egyszer! A'ki úgy imadkozik, mint édes Atyám a' kertben, annak áldása igen foganatos.

Hogy ezeket el-mondotta Vendrődí, megfogta Trézsimnek kezét, és vele egygyütt Toldi eleibe le-térdelt. Fel-emelvén az egekre szemeit, két kezét amazoknak két fejekre téven, így foházkodott

TOLDI: Uram! ki ezeket teremtetted, viselly gondot reájok.

VENDRÖDI *fel-kelvén*: Hála légyen örök Istenünknek!

TOLDI: Te Makra! itt vagy-é?

MAKRA: Parancsollyon Nagyságod.

TOLDI: Eredgy a' Szobámba. Az író asztalkámon egy Zatskó pénzt találsz. Hozd-ki szaporán.

MAKRA *oda-menetelekor*: Istenem! mit tegyek?

TOLDI: No mit foházkodik amaz-is?

MAGDA: Szokásában vagyon.

TOLDI: Ime fiaim! azon előbbeni atyai áldásomat, egy kis alamizsnával akarom fogatossabbá tenni. Egy aszszont láttam a' Tisza' partján sírni, kinek ura, midőn a' lovakat itatta, lovaival a' Tiszába veszett.

TRÉZSI: Édes atyám! *ki-búzódn* *erfzénnyét*, én-is adok néki az enyimből valamit.

TOLDI: Jól van édes leányom. Segítsünk, amint lehet szegényen.

MAKRA: Itt az erfzény Uram!

TOLDI: Imhol eztet-is, *oda adván* *Trézsiét*: vidd-el Kurkó Marisnének. Isméred-é?

MAKRA: Ismérem Uram! *el-megyén*.

TOLDI: Hat gyermek a' nyakán. És semmi kenyér a' háznál.

MAGDA; Jaj lelkeim! — — Én roszszúl vagyok.

TRÉZSI: Mi lelte édes anyámat?

MAGDA: Magam se tudom. Hogy Makra a' szobába ment, mintha késsel hasogatták volna szívemet.

VENDRÖDI : Jöjjön édes anyám! el-vezetem.

MAGDA : Csak maradgyatok. *El-megyén.*

HETEDIK RÉSZ.

Szillér Toldindl.

Torkig tele lévén minden álnokságokkal Szillér, minek-utánna Vindplatot, mi tévő legyen, meg-tanította, egyenessen Toldi Miklóshoz iparkodott a' várba. Magdának el-menetele után, egygyütt vala Toldival Vendrödi és Trézsi. Hogy szobájokba ért, így szólott hozzájuk

SZILLÉR : Alig vehettem magamnak annyi mérészséget : hogy Ezredes-Úrnak szeme' eleibe jöjjek.

TOLDI : Hozta Isten Bíró Urat.

SZILLÉR : De, tegnapi ebül-viseletem miátt, nem kívánhattam azt-is : hogy minek-élőtte elválljunk, meg-ne-engefztellyem az Urat.

TOLDI : Mit ért ez-által az Úr ?

SZILLÉR : Engedgyen-meg , Ezredes-úr , egy illy hamar fel-pattanó embernek , ki se magát , se az Urat völtta-képpen nem ismervén , érzékenségeitől ide-tova rántatott. Adgya ide kezét. Ugy-é meg-bocsát ?

TOLDI : Meg-bocsájtok , igen-is.

SZILLÉR : Hát , Vendrödi-úr , és Trézsi kis-afzfzony mit mondanak ?

VEN.

VENDRŐDI: Én nem szoktam haragot tartani.

TREZSI: Én se gyűlölök senkit: mert azzal tartozom: hogy ellenségemet-is szeressem.

SZILLÉR: Oh minő emberteleű voltam, ki e' drága személyeket fel háborítottam. De meg-fogják-tapasztalni az Úrak: hogy ezen Úri meg-engesztelődést reám nem vesztegették.

Sebők, Szillérnek szolgája, reá lévén Urától, és Vindplattól tanítva, nem sokára ura után bejött Toldi Miklós' házába. Minek-utánna ama' fizavait el-végezte Szillér, kezébe adván a' királyi parancsolatok' formájú leveleket, így szólla

SEBŐK: Nagyságos Uram! Ezen levelek érkeztenek Budáról. El-akar menni a' Tászás. Azt kérdezi alázatossan, meg-várja-e a' feleletet?

SZILLÉR: Ezredes-úr! ha meg-engedi!

TOLDI: Avagy talán jobb leszsz, ha maga' alkalmatosságával él Bíró Úr, és mellék szobámba menni tetszik.

SZILLÉR: Igen jól vagyon. Sebők el-mehetsz. Úgy-is nem sokára visszsa-fordúlok. Ezek-után Szillér Toldinak mellék szobájába ment. Sebők háza iparkodott. Szillér azon mellék szobában mint-ha el-olvasná azon leveleket, magát úgy tette, noha már ennek-előtte igen jól tudta azok-ntik foglalvánnyát.

NYOLCZADIK RÉSZ.

Polgárok' követsége.

MAKRA: Egy Polgár vagyon oda kint. Ezredes-úrral akar beszélni.

TOLDI: Már mondtam: hogy ne jelentsek-bé magokat; hanem egyenessen bé-jöjjenek.

MAKRA: Eleget mondtam néki, de bé-jönni nem akart.

TOLDI: Hadd-jöjjön szaporán.

MAKRA: Mindgyárt Uram. *El-megyén.*

SÁRI *Makrától bé-eresztetvén*: Jó napot, Ezredes-úrnak, Nagyságodnak.

TOLDI: Hozta Isten Sári-urát! Ugyan mi jót kíván?

SÁRI: Meg-értette a' Szegedi Polgárság, hogy Nagyságodat nem sokára el-vezti. Engemet azért küldöttek, hogy azoknak könyveiket Nagyságod eleibe teríttsem.

TOLDI: Oh drága emberek!

SÁRI: Azt fájlallyuk fő-képpen, hogy Nagyságod maga kereste az el-menetelt. Talán nem tettünk eleget kötelességünknek? Követtyük alázatossan: hogy sokat búsítottuk kéréseinkkel.

TOLDI: Oh éppen nem. Én az érdemes Polgároknak kéréseit igen jó szívvvel meg-hallgattam; bé-is-teljesítettem.

SÁRI: Azt tapasztaltuk Nagyságos Uram. És, mivel mi ezekért elegendő hálát nem adhatunk, fizesse-meg az Isten. Oh ha Szillér-úr-is így bánt volna velünk! Ha Nagyságod el-megy, ki fogja pártunkat?

TOLDI: Az, aki helyembe ide érkezik. Hódi Istvány Fő-strázsa-mestere Mátyás-királyunknak. Ő Szegedi termés. Ugyan azért védelmezni fogja édes Polgár Társait.

SÁRI: No hála legyen az Úr Istennek. Ismérjük minden nemzetségét. Mindnyájan talpra esett emberek.

TOLDI: Az-után: Mátyás-király-is nem sokára itt terem. Bezzeg szereti ám ő-is a Szegedieket.

SÁRI: A'-mi tőlünk ki-telhetett, soha se sajnállottuk Királyunktól. Hallottuk, hogy Gyűlést akar tartani Szegeden. (II). Czövekelik-is immár Ballagi tó mellett a' Sátorokat. Adunk fzenát, abrakot. Meg-áldott az Isten mindennel.

TOL-

(II). El-is-jöve valóban Szegedre Mátyás-király, hogy a' Törökök ellen rendeléseket tegyen. Ezt így jegyezte-meg egy régi Író: „ Mikoron Mátyás-király meg-értette volna annak utánna, hogy olyan korszot (mostanában kuvarczot) vallott volna, hogy csak az hírtül úgy futott-vólna-el: nem akara ismét vízfza-menni: hogy meg-fzál-laná Zoiniczot, hanem nagy gyűlést hirdete Szegeddé, hogy ott tanácskoznék az Országgal az Országnak állapottjáról, és a' jövőndő hadakról. Szegeddé gyűlének az-okáért

mind

TOLDI: Bizonyos légyen abban a' Polgárság, hogy Szeged-várossát ez-után se fogom el-felejteni.

SÁRI: Köszönnük Nagyságodnak. De Trézsi-kis-aszfzonyt-is szánnyuk ám. Hol láttyuk párját a' tánczban? Oh be szépen forgott, mint

G 2

a'

mind az Urak, kik között valának fő-renden Szétsi Dienes az Esztergami Érsek: Pannónius János a' Pécsi Püspök, ama' jeles Poéta. Ország Mihály (mert Mátyás-király el-vevé a' Nádor-Ispánságot Gara Lászlótól, és adá azt Ország Mihálynak). Kevés idő múlva meg betegüle Dienes Érsek, és testamentomba hagyta nyolcz ezer arany forintokat az esztergami Egy-háznak építésére. De Mátyás-király, az ő halála után, el-vevé azokat, és a' katonákra költé. És az Érsekséget adá Vitési Jánosnak a' Váradi Püspöknek. A' Gyűlésben ott Szegeden végeznének a' Törökök ellen való hadak felől. Itt két orátort választának Rómába, egygyiket Pannónius Jánost, az Pécsi Püspököt, másikat, az Urak közül, Rozgoni Jánost, hogy ezek Pál Pápától segítséget kérnének a' Törökök ellen. Ezek mind lettenek a' Koronázás után első esztendőben. „De megkoronázása előtt-is vala Mátyás-király Szegeden, és itt vétetődött kérdésbe a' koronának ki-váltása. Ezt így írja le azon régi Író „Mátyás-király azon-közben hagyta vala a' Korona váltságának dolgát a' Váradi Püspökre Vitési Jánosra. Ez alattomban tractálván a' Római Császárral, annyira hozta vala a' dolgot: hogy Mátyás-király adná néki a' Korona' váltságáért hetven-ezer arany-forintot. Hallván ezt a' Magyar Urak, igen búsulának rajta. És levelet írának a' Császárnak: hogy nagy csuda volna ő-nékik: hogy

a' Karika. De mit tehet az ember. A' minek meg- kell lenni, bizonyosan meg-léfszen. De mi se feletkezünk-meg Nagyságtokról. Ha Isten Szegedről arra talál vinni, ahhol Nagyságod lakni fog, el-nem-múlattyuk, hogy egy kis száraz hallal, avagy más aprólékokkal ne kedveskedgyünk. Tudgyuk: hogy az Úr erre soha
se

hogy az önnön koronájokat olly szertelen sommán meg-kellene váltaniok. És kéri vala ö-fölségét: hogy meglátná: miképpen, és mit végezne János Püspökkel: mert a' Tanács még arról semmit se végzett avagy el-tökéltet volna; kinek végezése nélkül a' dolog mind semmi volna. Midőn a' Császár a' Tanácsnak levelét meg-olvasta volna, mindgyárt a' János Püspöknek íra, és meg-jelenté néki, hogy a' Tanács az ő végezésének nem akara állani, és nem akarnák az el-végezett váltásznak sommáját meg-adni: mert sokalnék azt. Ez-okáért kéri vala János Püspököt, hogy mentől-hamarébb bizonyossá tenné ötöt mind ezekről, lenne-é a' szerződésnek valami helye? avagy nem? János-püspök, Váradon meg-olvasván a' Császár' levelét, Mátyás-királynak küldé a' levelet az-önnön levelével Szegeddé. Mert ott vala akkor a' Király, és népet gyűjt vala az Havas-Elvő Vajda ellen. És meg-jelenté a' királynak némelly Uraknak telhetetlenségét, és nem igen jambor volt-tát „ De Mátyás-királynak Szegeden való gyakori mulatozásának az-is jele, hogy ott sok Diplómákat adott-ki külömbféle dolgokról. Én azok közül hatot találtam fel:

I-szer: A' Veszprémi Káptalának meg-parancsollya: hogy, mivel Timár nevezetű helységnek részét oda ajándékozta légyen Timári Jozsának és Antalnak (az Egri Kanonokok között Custosnak) amannak Testvérjének, és más

se vágyott; de mi fzerencsénknek tartjuk, ha valamit tollünk el-venni méltóztatik.

TOLDI: Nem lesz semmire fziükségem édeseim. Sőt Nagy-péteri pufztámon én fogok kedveskedni jó embereimnek.

SÁRI: Azt-is köfzönnyük Nagyságodnak. Mi tehát magunkat ez-után-is ajánljuk, és fzerencsés útat kívánunk közönségessen.

TOL-

Timár Antalnak Simonfinak; őket bé-iktassa. Költ Zege-den Szent Egyidius Abbásnak napján (az-az: 1-a Septembris) 1458.

II-fzor: Rozgoni Sebesténnek érdemei fzerént (főképpen: hogy a' haramják ellen jól hadakozott) Cserép nevű Kastélyt ajándékoz. Költ Zegeden. Szent Egyidius Abbásnak napján (az-az: a'-mint ez-előtt-is mondottam, 1-a Septembris) 1478.

III-fzor; Meg-angedi Berzeviczi Istvánnak; hogy Berzevicze-kastélyát, mellyet minapiban a' Csehektől ki-váltott, addig magának meg-tartsa, még Tést-vérjei eleget-nem-tesznek érette. Költ Zegeden (6-a Septembris.) 1458.

IV-fzer: A' Bartfiai Polgároknak azt parancsollya: hogy Berzeviczi Istvánnak (ezen nevezetű Kastélynak meg-örizése végett) egy ágyút, és két puskát küldgyenek, és ötöt a' haramják ellen segítsék. Költ Zegeden Kis-afzfzon' napján (az-az: 8-a Septembris) 1458.

V-fzör: A' Szegedi Diétát meg-erősíti. Költ Zegeden Három királyok' napja előtt (az-az: 5-a Septembris) 1459.

VI-fzor: Százfvárosi Polgárokat előbbeni fza-badság-jokban vízfza-állíttya. Költ Zegeden Boldog Priska Szűz és Mártirnak napján (az-az: 18-a Januarii) 1459.

TOLDI: Magam-is minden jókat kévanok lelkeim. Áldgyon-meg az Isten benneteket. Legyetek szerencséssek.

SARI: Isten mindnyájunkkal. *El-megyén.*

SZILLÉR: *Vissza-jöven a' mellék szobából, és Vendrödinek kezébe adván a' pecsétetes levelet:* Oh igen örvendezek az Úrnak Polgár-mester-úrnak, e' különös szerencséje végett. Igazán Mátyás-királyunknak Titoknokja léve.

TOLDI: Éllyen Vendrödi Úr sokáig.

TRÉZSI: Vegye jó szívvel örömemnek ki-adtát.

VENDRÖDI: Szívemből köszönöm közön-ségessen a' valóságos igazi szíveknek.

SZILLÉR: Buda-vára csak ugyan szép vár. És Mátyás-király' Palotája az egész vilá-gon híres. Ott örömejobb el-lakhatik az Úr, mint Szegeden.

VENDRÖDI: Én Szegedi lakásommal-is meg-elégedtem.

SZILLÉR: Toldi Úrnak el-meneteléről-is tu-dósít a' Király! Oh Úr! bár csak még valamiben szolgálhatnék az Úrnak. Most tetszenek-ki az Úrnak régi érdemei. Ugyan mivel szolgálhassak?

TOLDI: Keresse a' Szegedi polgároknak javokat. Legyen Gyám-attyok a' Szegények-nek. Szánakozzon a' nyomordttakon.

SZILLÉR: Mindent szívessen az Úrnak ked-viért, és ime eme' csókom lészzen annak bizony-ságos jele.

KI-

KILENTZEDIK RÉSZ.

Vindplatnak gonofzsága.

Meg-csókolta ekkor SZILLÉR az Ezredest áruló csókjával, és ezen csók vala annak jele, hogy Vindplat bé-jőjön: és gonofzságát Toldi Miklóson el-kezdgye. Hogy hozzájok érkezett, irtóztató szemeket vetett Toldira, az-után Szillérhez így szólt:

VINDPLAT: Meg-engedgyen Bíró Úr, hogy ezen gyalázatos háznál-is keresnem kellett. A' miben jöttem, igen terhes dolog, de sokkal sietősbb.

Ezek után félre-fzöllította Szillért, és mintha ez az egész dologról semmit se tudott volna, úgy tettette magát, mintha néki a' Belgrádi levélről, a' küldött aranyokról mondana valamit. Ugyan-is mutogatta a' levelet. Tipogott lábával és tapogott. Ezeket nagy türedelemmel hallgatván, így szólla

SZILLÉR: Nem hihetem Vindplat. Bizonyosan hibázol. Jól meg-visgáltad-é a' dolgot?

VINDPLAT: Nem tudnám, miben hibáztam volna. Szárnyas szemekkel láttam az egész dologhoz.

SZILLÉR: Még se hihetem: mert ez, olyan emberről mondatik, kinek böcsületes magaviselését az egész Ország hirdeti. Nem — Nem —

Ezek nem elegendők arra, hogy ellene Tanú-bizonyságul állyanak.

VINDPLAT: Micsodát? Nem elegendők? Hát ezen csomó aranyok? ezen levél? annak, akitől ezeket el-vettem, hirtelen el-szaladása? Nem bizonyságok tehát ezek?

SZILLÉR: El-nem-hihetem, hogy Toldi Miklóstra, Ezredes-Úrra, okossan gyanakodhas-sanak.

TRÉZSI: Oh Istenem mi az?

TOLDI: Békességgel fiam.

VINDPLAT: Kire gyanakodgyam tehát? Nem néki szól ezen levél? Nem néki adódnak ezen aranyok? — Bíró Úr! én az Urat arra in-tem: tegyen kötelességének éleget.

SZILLÉR: Micsodát? Kimeri azt nekem mondani? — Elég az: hogy én Toldi Miklós Urat ártatlannak ismértem. — Te pedig kötelességemre merész inteni? — Hallod-é? el-ne-fe-lejtsd, mi légy.

VINDPLAT: Királyomnak híve vagyok.

SZILLÉR: Az én Irátszom-is.

VINDPLAT: Vóltam, de ez-után nem le-fzek. Ezen szem-pillantásban le-mondok hiva-talomról, és most úgy beszélek az Úrral, mint Királyomnak Polgárja. — Toldi Miklósnak gon-ofzsága bizonyos. Ennek próbái kezeimnél vannak. És, aki őtet védelmezi, Orr-gazdának kiáltom.

SZILLÉR: Csak lassabban Vindplat.

VINDPLAT: Bíró Úr! zárassa-le őtet a' tömlöczbe, és jó gondgyát viselleye.

SZILLÉR: Hát ha azt nem cselekedhetem?

VINDPLAT: Ha ezt meg-nem-cselekszi, meg-írom a' Királynak; az-után, a' Várnak kerek bástyájára fel-állok, és ki-kiáltom, hogy Szillér Toldi Miklóssal czimboráz.

SZILLÉR: No halljuk halljuk. De bizonyos vágy-é az egész dologban? — Hát ha mind a' nép, mind a' katonaság fel-zendül, ki tesz róla?

VINDPLAT: Oh bár fel-zendülne, és azt kiáltanák tele torokkal: hogy Toldi Miklós tizen-kilencz, Szillér pedig egy-héjján húsz.

SZILLÉR: Lassabban egy ke vessé.

VINDPLAT: Uram! egy szó mint száz, Meg-akarja-é fogatni? Le-akarja-é záratni? és még a' nap le-megy, fel-akasztatni?

SZILLÉR: Lassan, mondám, egy ke vessé.

VINDPLAT: A' Bíró tehát késedelmeskedik? A' nyilvános gonoszszat pártfogása alá veszi? Örrök! Örrök! hol vagytok?

Midőn Vindplat az egész dolgot ki-főzte, el-nem feletkezett arról-is, hogy csendesítettse-le a' katonákat, ha Toldi Miklósnak védelmezésére kardot rántanának. Tehát ez-előtt alattomban öszve-hívatta a' Századosokat, és azoknak az egész hazug történetet el-beszéllvén,

mind-nyájokat arra vitte elsőben, hogy Toldinak embersége felől kételkednének, az-után gyanakodniának valamiről, végtére mindent elhinnének. Hogy a' katonaság' fzívét megnyerte; egy Tizedest két legénnyel ki-kért a' Századostól: hogy Toldit, úgy mint katonát, nem a' Polgárok, hanem katonái által-vitessse a' Város' házához. Vindplatnak előbbeni szavait hallván, bé-jött a' két katonákkal, és ezt mondotta a'

TIZEDES: Parancsollyon az Úr.

VINDPLAT: Lánzcollyátok - le Toldi Miklóst.

TRÉZSI: Istenem! Vendrödi!

VENDRÖDI: Egy Írásznak parancsolat-tyára meg-ne-merjétek. Itt a' Bíró, itt a' Polgár-mester - is. Mi ezt néktek meg-nem-engedhettyük.

VINDPLAT: Micsodát? Hát Bíró-úr erre halgat? Nem tudja kötelességét?

SZILLÉR: Úgy, de a' dolog még nem bizonyos.

VINDPLAT: Nem bizonyos? — Olly bizonyos, valamint hogy az Úr-is Ország' áruló. Vitézek! fogjátok-meg a' Bíró-t-is. Ő-is akasztó fára való.

VENDRÖDI: De azt már meg-engedem: hogy Szillér régen meg-érdemlette az akasztó-át. De, a' mi Ezredes-úrat illeti, ennek böcsülete mellett ki-állok.

SZILLÉR: Micsodát? — Hát Polgár-mester-úr így köszöni-meg azon jó szívemet, mellyel Toldi Miklós Urat mind-eddig védelmeztem? Ez-é bére kegyességemnek - - Láncsollyátok-le az Ezredest. A' Bíró parancsollya.

VENDRÖDI, *kardot rántván*: Egy tapodást se Vitézek! Körösztülvágom fejét, ki Ezredesséhez nyúl.

TOLDI: Ne erőszakkal, édes fiam. Ti is Vitézek! Csendességben legyetek. — Mondgya-meg Bíró-úr: mi vétkemért akarnak a' tömlöczbe vitetni? *

SZILLÉR: Oh kedves jó barátom; írtóztató a' te vétked, ha igazak a' Tanúk. Oh Vitézek! tegyenek kérem arról, hogy a' polgárok fel-ne-zendüllyenek, és fő-képpen a' várba ne jöjjenek. Kedves Toldi úr, ezt az Úrnak bátorsága végett rendelem. Immár mostan! édes jó barátom, látod-é ezen Török levelet?

VINDPLAT: És ezen csomó Török aranyokat? Ezeket Toldinak a' Belgrádi Basa küldötte: hogy néki a' Magyar Tábort fel-adta. Országunk' szerencséjére mind ezek az én kezembe jutottak.

TOLDI: Istenem! Teremtőm! Ez igen veszedelmes költés ellenem.

VINDPLAT: Bíró úr láncsoltassa-le a' gonofz-tévőt. Nekem még dolgom vagyon az Ezredes' szobájában.. Jöjjön velem Tizedes-úr-is.
El-megy a' Tizedessel.

SZIL-

SZILLÉR: Én Istenem! Én Istenem! Igaz lehet-é az: hogy Toldi Miklóst így meg-tántoríthatta a' török arany! — Oh édes Barátom! mért szerettelek én téged' olly nagyon? tudni illik: hogy szerencsétlenségedben veled egygyütt szenvedgyek.

TRÉZSI: Oh Bíró-úr, szeresse most-is édes atyámat. Ő bizonyosan ártatlan.

SZILLÉR: Oh ki óhajtaná azt jobban én-nálam? Avagy, ha lehetne, ki ne szabadítaná-ki édes baráttyát? — Kedves Kis-afszzony! segíthetek-é valamit édes attyán, ha ő maga magán nem segít? — Szóllyon Ezredes-úr: hogy lehessen meg-erőtleníteni a' tanú-bizonyságokat?

TOLDI: Azt nem tudom. De bizonyosan tudom: hogy Istenem előtt ártatlan vagyok.

VENDRÓDI: Bíró-úr! Nézzen egyenesen szemembe! — Én ezen dísznó szövevényes költeményt meg-nem-foghatom; de reá-mernék-eskünni, hogy az Úr keverte a' vállút.

SZILLÉR: Egy Polgár-mester nem tudom mi vak-merőséggel mondhattya ezeket.

VENDRÓDI: Én a' Király' Titoknokja vagyok. Ugyan azért: add-meg Böcsületemet. — Eb ura fakó. De várrá, tudom ezer gonofságodat. Bizonyos légy benne: hogy addig se nem eszom, se nem iszem, még ezen költeményedet-is fel-nem-födözöm — Sárgúlsz úgy-é, gonofz féreg? De Jól van a' dolog. Már félig meg-nyertelek.

TIZEDIK RÉSZ.

Vindplat' fortélljai.

VINDPLAT: Imhol tehát Toldi Miklós uram! Tagadd most a' vakóságot. Íme a' Tábor fekvésének le-írása; mintha nem Ezredes, hanem éppen Tábornok lettél volna. Itt a' Tárházak' lajstroma. Talán a' Török-háborúba Fő-tár-mester lettél? Itt az Útak' le-írása. Talán Táborverőnek rendelt a' Király. Ezek igen sok Tíztségek egy Ezredes emberre. Szólly már, ha tudsz erre valamit.

TOLDI: Ha csak az Isten nem irgalmaz! - -

VINDPLAT: Bíró-úr! zárassa - le az Ezredest.

TRÉZSI: Bíró-úr; édes atyám az Úrnak jó baráttya. Gondollyon-ki valamit.

SZILLÉR: Jól vagyon. Én a'-mit érette tehetek, szivemből meg-cseleklzem.

VINDPLAT: Bíró-úr, ha valami - képpen el-szökik? Előre mondom: Jaj lesz az Úrnak. *El-megyén.*

SZILLÉR: Vitézek! Ezen szobát házi áristomnak rendelem. Mennyenek-ki, és az ajtó előtt virraszszanak. *a' Vitézek ki-menetele után:* Toldi! az Istenért! Szabadíts-ki engem', szabadítsd-ki magadat. Ha másképp nem lehet-is, hazudgy valamit ártatlanságod mellett. Gondolly-ki addig valamit, még hozzád visszsa érkezem.

TRÉ-

TRÉZSI: Oh Bíró Úr! gondollyon az Úr is valamit. Én meg-nézem, mit csinál édes anyám. Bíró-úr, legyen ember-szerető. *El-megyén.*

SZILLÉR: Oh kedves Kis-aszfzony, be meg-érdemlené a' fzerencséssebb atyát. Mind-az'-által vigyázz magadra édes jó barátom. Én el-megyek, és azon-lefzek fő-képpen, hogy a' dolog jobban meg-rostáltasson, és téged' ártatlannak lássalak. *El-megyén.*

TOLDI: Örökké-való Igazság! — Engem' nem más, hanem a' Te csudád szabadíthat-ki. — Ha magamban szállok, semmi vétkeket nem tapasztalom. De, mit használ az ártatlanság, ha a' Bírák gonoszok? — Ej Szillér! Szillér!

VENDRŐDI: Egy szó mint száz. Én azon-lefzek: hogy Uram-atyámat ki-szabadítsam. Isméretes ártatlansága a' Polgárság előtt. Én azokat fel-zendítem, és Szillérnek házat, majorjával egygyütt, talpig le-rontatom.

TOLDI: Azt fiam ne cselekedd, mert akkor lennél valóságos vétkes. A' Polgárság akkor leg-jobb, mikor leg-csendesebb.

VENDRŐDI: De, ha Uram-atyám ki-szabadulására más mód nem adódik, ehhez kelle-tik nyúlnom. Királyainknak el-fzórtt hamvaik-ba se bízhatom (12). TI-

(12). Vagy azért mondgya Királyainknak el-fzórtt hamvait, mert a' temérdek ellenségeknek, kik országunkat gyakran el-pufztították, kényességjek fzerént, valóban el-fzórat-

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

Uj szerencsétlenség.

TRÉZSI: Jaj! édes atyám! talpig oda vagyunk.

TOLDI: No mi lelt, édes leányom!

TRÉZSI: Jaj az én ízerelmes édes anyám!

TOLDI: Talán nagyon beteg?

TRÉZSI: Jaj! e' még kevés volna!

TOLDI: Istenem! talán bizony haldoklik!

TRÉZSI: Oh még ezt-is el-lehetne-tűrni!

TOLDI: Oh látom! — Bizonyosan meg-hólt.

TRÉZSI: Ki van nyujtóztatva a' zöld házba!

TOLDI: Istenem! e' nagy látogatásod!

VENDRÖDI: Oh ifzonyító csapások!

TOLDI: Fiam! Élly bölcsességeddel. —

Vedd-

rattattak (ki vévén csupán Szent Istvánnak jobb kezét, melly most-is a' Budai várnak kis kápolnájában, és Szent Lászlónak fejét, melly a' Györi öreg templomban muto-gattatik). Vagy talán azért: mert Királyaink egy helyre nem temették. Ő temetéseknek helyek, és eiztendejek ime így következnek:

I. Szent ISTVÁN	-	-	Székes-fehér varatt	-	1038
II. Német Péter	-	-	Pécsett	-	1047
III. Aba Samu	-	-	A' Sári Monostorban	-	1044
IV. Első András	-	-	Székes-fehér-varát	-	1059
V. Első Béla	-	-	A' Szekszárdi Monostor.	-	1063
VI. Salamon	-	-	Polában Istriában	-	1186
VII. Első Geyza	-	-	Váczon	-	1076
VIII. Szent László	-	-	Váradon	-	1096
IX. Könyves KÁLMÁN	-	-	Székes-fehér-váratt	-	1114

X.

Vedd-elő az Imát-is. Csak e' kettő hozhattya helyre kétségbe-esésünket. Hajunk' szála nem esik-le fejünkről az Isten' akarattya nélkül.

VENDRÖDI: Oh mi lelhetete hirtelen.

TREZSI: Hogy Uram-atyámnak szerencsétlenségét hallotta, egyfzeribe le-rogyott. Utolsó szavai ezek voltak: édes Miklósom! édes leányom! Vendrödi!

TOLDI: Oh boldog lélek! — Nem sok idő múlva magam-is követlek! — Jöszte közelebb, édes Vendrödim! — Te-is, édes Trézsim! *Öszsze-adván kezeiket:* Legyetek szerencséssebbek mint Szüléitek voltak! — Utolsó órátok-is nyugodalmassabb a' mi süllyos óráknál. — Csak

a'

X. Második István	- Váradon	- 1131
XI. Második Béla	- Székes-Fehér-váratt	- 1141
XII. Második Geiza	- Szekes-Fehér-váratt	- 1161
XIII. Harmadik István	- Szekes-Fehér-váratt	- 1173
XIV. Második László	- Székes-Fehér-váratt	- 1172
XV. Negyedik István	- Székes-Fehér-váratt	- 1173
XVI. Harmadik Béla	- Székes-Fehér-váratt	- 1196
XVII. <i>Első</i> IMRE	- Egerben	- 1204
XVIII. Harmadik László	- Egerben	- 1205
XIX. Második András	- Egresi Monostorban	- 1235
XX. Negyedik Béla	- Esztergomi Barátoknál	- 1270
XXI. Ötödik István.	- A' Nyulak' Szigetében	- 1272
XXII. Negyedik László	- Csanádon	- 1290
XXIII. Harmadik ANDRÁS	Budán	- 1301
XXIV. Venczel	- Olmiczba	- 1302
XXV. Otto	- Baviáriában	- 1312

a' táplálhattya még Toldi Miklóst: hogy valaha szerencsések leztek. — Már én jól vagyok Fiaim. — Magamra nézve nem gyötrődöm: mert halálom bizonyos.

TRÉZSI: Oh édes atyám! még nem bizonyos.

TOLDI: Fiaim! A' tanú-bizonyságok terhesek! Árulóim igen hatalmasok.

Azomban Vindplat és Szillér újra el-járták a' Századosokat. Előttök Toldi Miklósnak gonofságait olly eleven festéssel le-festették, Mátyás- királynak Szegedre jövetelével úgy el-ijesztették: hogy magoknak tanácsot nem adhatnának; hanem e' gonofz embernek javalásira reá-állanának. Két katonákat magával hozván, így jött-bé

VIND-

XXVI. Első Károly	- Székes-Fehér-váratt	- 1342
XXVII. Első Lajos	- Székes-Fehér-váratt	- 1382
XXVIII. Első Mária.	- Szekes-Fehér-váratt	- 1393
XXIX. Második Károly	- Visegrádon	- 1385
XXX. Első ZSIGMOND	Váradon	- 1437
XXXI. Albert	- Székes-Fehér-váratt.	- 1439
XVXII Első Vladislaus	- Varnánál a' mezőn	- 1444
XXXIII. Ötödik Láfzló	- Prágában	- 1457
XXXIV. Mátyás- király	- Székes-Fehér-váratt	- 1490
XXXV. Másad. VLADIS.	Székes-Fehér-váratt	- 1516
XXXVI. Második Lajos	- Székes-Fehér-váratt	- 1526
XXXVII. Zápolya	- Szekes-Fehér-váratt	- 1541
XXXVIII. Első Ferdinand	Bécsben	- 1564
XXXIX. Maximilian	- Bécsben	- 1576
Első Könyv.	H	XL

negyvenhárom

VINDPLAT : Hát Te még-is itt vagy Vén Szerfzám ? Rajta vitézek ! A' Tömlöczbe vele. *El-megy Toldival és a' Vitézekkel.*

VENDRÖDI, *Kárdot rántván* : Meg-álljatok Gyilkosok ! *Utánnok szalada.*

TRÉZSI : Uram ! Teremtöm ! ez nagyobb csapás , mint-sem el-viselhessem !

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Tápainé' izenete.

TOLDI Miklóst földig re-rontván Szillér, nagy örömmel sétálgatott maga' szobájában. Egy bépecsételt levél vala kezében. Ezt csak ez-előtt adta néki Sebök-szolgája ; mellynek hogy cím-jét alattomban el-olvasta , így szólla

SZILLÉR : Tápainétól egy levél. Vallyon mit akar ez-is ? *Fel-törvén, így olvassa el:* „ Nagy alá-

XL. RUDOLF	- Bécsben	- 1612
XLI. Második Mátyás	- Bécsben	- 1919
XLII. Második Ferdinand	- Bécsben	- 1637
XLIII. Harmadik Ferdinand	Bécsben	- 1637
XLIV. Negyedik Ferdinand	Bécsben	- 1654
XLV. <i>Első</i> LEOPOLD	- Bécsben	- 1705
XLVI. Első József	- Bécsben	- 1711
XLVII. Harmadik Károly	- Bécsben	- 1740
XLVIII. Mária-Therézsia	Bécsben	- 1780
XLIX. Második József	- Bécsben	- 1790
L. Második Leopold	- Bécsben	- 1791
LI. Első Ferencz	- Bécsben	-
LII. <i>Ferdinand</i>	<i>Bécs</i>	-
LIII. <i>J. Ferencz József</i>	<i>Bécs</i>	-

alázatossággal kérem Bíró-urat, rendellyen egy bizonyos órát, mellyben az Úrral szembe lehessek. Terhes foglalatosságban vagyok. De két-három szóval el-végezhetem „Soha se tudom, mit akar. Olly beteg, hogy csak hálni jár belé a' lélek. Hallod-é Sebők!

SEBŐK: Hallom Uram.

SZILLÉR: Régen van-é már itt a' levél?

SEBŐK: Csak éppen most hozta Tápainé-nak szolgállója.

SZILLÉR: Szép-é a' leány?

SEBŐK: Szeplős Uram, mint a' Pujka tótyás.

SZILLÉR: Egye-meg a' holló. Hol lakik Tápainé?

SEBŐK: Alsó Városon, a' fehér Barátok mellett (13). Úgy gondolom a' város Ispotályában.

H 2

(13). Hogy Szegeden a' Szürke Barátok előtt a' Premonstratenzis nevezetű fehér barátok voltak a' Havi-Boldog-afzfony mellett, olvastam azon könyvbe, melly ezen Szerzetnek történeteit le-írja. A' templom építésének így lévén ki-tévé esztendeje: 1103, tudni méltó dolog, hogy a' Templom Kálmán- király alatt (aki Szent Lászlónak fia vala) építettett-fel. De ekkor mindgyárt kik végezték-el Szegeden az Isteni tiszteletet, nem tudni. Ugy gondolom valaki az akkori Plébánusok közül, mert még ekkor a' Premonstratenzis Szerzet fel-nem-tamadott, hanem, e' templomnak fel-építése után, kilencz esztendővel ugyan csak Kálmán- király alatt, az-az: 1112 esztendőben. Meg-lehet tehát, hogy ezen templomot nékiek adta Kálmán fel-

SZILLÉR: Két fertályig oda, két fertályig ide: Eredgy mond-meg a' szolgállónak: egy óra múlva el-jöhet Tápainé.

SEBÖK: Igen-is. *El-megyén.*

SZILLÉR: Nékem ma annyi a' bajom, hogy azt se tudom: hol áll a' fejem. Csak valami mulatságom lehetne.

TI-

fel-építésének egy-néhány efsztendeje után. Ha ekkor kezeikhez nem vették a' templomot, mint egy bizonyos hogy 1240-dikben jutottak hozzá Negyedik Béla- királyunk' idejében, ki a' szürke Barátokat-is bé-hozta az Országba fehér lobogó alatt éppen ezen idő tájban, hogy a' tatár járás után legyenek lelki tanítók, és helység-rakók. Birták e' templomot a' Premonstratenzisek Mátyás- király' idejében-is egészen a' Mohács-vezedelmének szomorú idejéig. Ekkor, hogy a' Törököknek sulyos csapásait ne érezzék a' Premonstratenzisek, el hagyák Szegeddel egygyütt a' templomot-is. A' Török időben mind a' Kálvinisták mind a' Szürke Barátok sürgették. A' Kálvinistáknak párttyokat fogta **KIS István** Szegedi-fi, ugyan azért Szegedi Kis Istványnak nevezik az Irók. Ez Szegeden született 1505-dikben. Lipán járt Oskolába és Gyulán. Meg-halván szüléi, Lengyelországba ment Krakóba, és ott Tanítónak tétetett; és Nevének nagy hírével tett eleget kötelességének. Mivel pedig Luternek, és Melantonnak hire igen el-járta mind Lengyel, mind Magyar-országot, Kis István 1541-dikben Vittembergába ment, és ott hallotta mind Luternek, mind Melantonnak tanításait. Egy efsztendő múlva visszajövéen Szegedre, leg-első volt, ki Szegeden a' Reformata hitet szörogatta, és a' Török Basától a' Havi Boldog-afszzony-templomát kérte az új Isteni szolgálatnak végbe vitelére.

Kér-

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Trézsinék iparkodása.

Trézsi kis-afzszony, a' sok véletlen csapásoktól el-nyomattatván, csak alig vólt, hogy kétségbe nem esett. Végső módgyát, mellyel édes attyát ki-fzabadítani kívánta, aztat próbálta: hogy a' Bíróhoz mégyen, és előtte térden-állva esedezik. De fel-gyúlladott benne a' harag-is, midőn a' Bírónak igazságtalanságát jobban

H 3

ki-

Kérték más felől a' Barátok-is. Végtere Kis Istvány a' Törökök előtt teendő vetélkedésre hivta a' Barátokat, és kérte a' Basát, hogy annak engedné a' templomot, ki a' vetélkedésben nyertes lehetne. Kis Istvánnak esze, tanulása nagy vala. Nem vólt tehát csuda, ha a' Barátok hatalmas szavaitól egy kevésbé tartották. Sokáig vetélkedett mind-a' két fél, midőn egy Fráter fel-állván azt kérdezte Kis Istványtól, hányan lennének a' Nagy Proféták? Erre négyet mondván Kis-istvány, ugy-mint Ezekhielt, Dánielt, Jeremiást, és Izaiást, hozzá-adta ezekhez a' Barát Fráter Mahometet-is, és így a' Nagy Proféták' számát ötre terjesztette. Ez meg-tettszvén a' Török Basának, a' Havi Boldog-afzszony' templomát a' Barátok' számára engedte 1542-dik éfztendőben, mellyet mostanában-is bírnak. A' Reformátusokat pedig Szegedről el-tiltotta. Kis István éfzre-vévén, hogy hazájában Proféta nem lehetne, a' Szegediekre rugván bocskorának porát, el-méne Tasnádra, holott bé-szegődvén, az Ifúságot tanította, és a' templomban az ígét hirdette. E' volt oka, hogy a' Királyi Kincstárnak parancsolattýára kegyetlenül meg-verettetett, lábai-

ki-tanulta. Ugyan azért nem tudta, ha ezen időt válszfa-é Attya' ki-szabadításának alkalmatosságául. Le-csillapítván, amint lehetett, tüzes haragját, el-szánta a' Szillérhez való menetelt. Nem akarta Sebők meg-jelentés nélkül bé-eresztetni, ki nek még kívülről így szóllott

TRÉZSI: Nekem bé-kell-mennem. Eresztsz bé gyalázatos.

SZILLÉR: No már ezt a' mulatságot szeretem.

TRÉZ-

ra vas Saruk húzattattak, közel két száz darab könyvei tölle el-vétettek, és végtére 1545-ben Tasnádról ki-csapattatott, Gyulára jött osztán, de itt se lehetvén békével, Cziglédre ment; holott Tanító-is vala. Az-után a' Temesvári Gróftól, PETROVICS Pétertől, Temesvárra hivattatván, oda ment Lippai Kristóffal kedves Földiével. Itt mind-a'-ketten tanítottak mind az Oskolában, mind a' Szent-egy-házban. Petrovicznak halála után Losonczy István lett a' Temesi Gróf. Ez Lippait, és Kist nem szenvedhetvén, őket a' Bánátból el-tiltotta, Kis István 1551-dikben Thúrra jött a' Berettyó Partyára; holott ismét tanított. Inneint 1553-dikban Bekenesre hivattatott, és a' közel-lévő Kamponi Vezérhez vitetett; de az útban valami katona által, ki néha tanítvánnya vala, ki-szabadulván, a' Körösön általszökött, és életét meg-mentette. Osztán Tolnára ment tanítani. Inneint 1554-ben, Lafzkóra hivattatván, egész Bánátnak Superintendense léve. De 1558-dikban Kálmantsemre menvén, a' Törököktől el-fogattatott, és tollök sokat szenvedett. Meg-szabadulván Kevire jött 1563-dikban. Itt osztán meg halá 1572-dikben, életének hatvan-beredik

esz-

TRÉZSI, *bé-jövéen*: Itt volnék tehát! — Istenem, hogy állhassam-ki! *Le-veti magát egy székre.*

SZILLÉR: Mi lelte lelkem Trézsi-kis-afszonyomat?

TRÉZSI: Oh az én édes Atyám!

SZILLÉR: Rólla ne szorgalmatoskodgyon. Jőjjön csak egészlen vizsgálja magához.

H 4

TRÉ-

esztendejében. El-temettetett 3-dik Májusban. Eszének hatóságát ezen öt könyveiben mutatta-ki.

I. Tabulae Analyticae in Prophetas. Davidem scilicet, Esaiam, Danielelem, Ezechielem, & Hieremiam, Schfhausae 1592.

II. Tabulae Analyticae Evangelistarum Matthaei & Joannis. Actorum Apostolorum. Omnes Epistolas Pauli, & Apocalypsim. Basileae 1598. és 1610. in fol.

III. Confessio verae fidei de Trinitate contra quorundam deliramenta, in quibusdam Hungariae partibus exorta. Genevae 1573. in 8vo.

IV. Speculum Pontificum Romanorum, in quo Imperium, decreta, vitae, prodigia, interitus, & elogia accurare proponuntur, cum jucundis de Traditionibus Pontificis quaestionibus. 1602. in 8vo.

V. Loci communes Theologiae sincerae de Deo & Homine, cum confessione de Trinitate, perpetuis Tabulis, & Scholasticorum dogmatis illustrata. Basileae 1603. in fol.

Ezen utolsó könyvének Elő beszédgyében Skaricz Mátyás Magyar-oroszági-fi egész életét le-írta Szegedi Kis-Istvánnak, melyet osztán szóról szóra maga könyvébe iktatott Adami Menyhárd, mellynek foglalvánnya azon tanult embereknek élettyek, kik Német Országban, és másutt virágoztak. ZVITTINGER. H STOR. Praemonstrati. DEZERICZKI, HORÁNYI.

TRÉZSI, *térdelve*: Az Isten' szerelmére kérem az Urat: szabadítsa-ki édes atyámat.

SZILLÉR, *fel-emelvén*: Erről ez-után-is beszélhetünk. Most arról, ami hozzánk közelebb esik.

TRÉZSI: Nékem atyám az első kötelességem.

SZILLÉR: De ennél nagyobb kötelesség a' házasság, mert ezért el-felejtí ember Attyát és anyyát.

TRÉZSI: Soha Bíró Úrnak törvényes felelőse nem volt, se pediglen magzattya. Ugyanazért: nem-is tudhattya valóságossan ama' szerezetet, mellyel édes atya gyermekeihez, gyermekeik édes atyokhoz viseltetnek. Tudom én, ki Toldinak, olly atyának magzattya vagyok. Ugyanazért: szivem' repedtével esedezem az Úr előtt, adgya-vizfsza édes atyámat.

SZILLÉR: Hiszen én mindent meg-akarok tenni, csak az én Trézsim szebb szemeket vetne én-reám.

TRÉZSI: Mit ért ezzel az Úr? — Édes Atyám a' tömlöczbe. Kedves anyám ki-nyujtóztatva. Bátyám el-is temetve. Magam el-hagyattatva, és szép szemeket vessek azon emberre, ki mind ezeknek oka! — Oh irgalmás Isten!

SZILLÉR: No hogy töltsem-bé tehát a' Kis-alfszonynak kívánságát?

TRÉ-

TRÉZSI: Bíró-úr! Angyalom! és Mindenem! bé-tölti minden kedvemmet, ha vízfzadgya atyámat.

SZILLÉR: Ha lehetne!

TRÉZSI: Csak akarja az Úr, bizonyosan lehet-is.

SZILLÉR: Édes Trézsim! lágyúllyon-meg fziwed, és édes atyád bizonyosan ki-fzabadúl, talán még ma.

TRÉZSI: Még ma? Jöfzte édes ördögöm, avagy Angyalom akarám mondani. Én Atyámért életemet fel-áldozom, csak ki-menthessem.

SZILLÉR: Oh ne életedet, hanem csak fziwedet.

TRÉZSI: Oh ereszfze-ki a' tömlöczből, és még ma itt hagygyuk a' várost.

SZILLÉR: Itt hagygyák a' várost. De az olly könnyen meg-nem eshetik. A' kiralyi parancsolatok szentek. Az Ország' árulói ellen pedig rettenetesek. És édes attya fziállhatott-é valamit maga' védelmezésére? Ez még nekem nagy fáradságomba kerekedik.

TRÉZSI, *alattomban*: Oh átkozott fziínlés! előbb azt mondá, hogy még ma ki-fzabadíthatya. Most más felé csavarta a' rudat.

SZILLÉR: Sött még magamat-is veszedembe kell ereszfzenem érette. Az után fzabadúl-ki állhatatossan.

TRÉZSI: Oh szabadítsa-ki már egyszer, ne szóval, hanem cselekedettel. Akkor osztán az Úrnak dicséreteit - - -

SZILLÉR: Minek a' dicséret? Trézsimnek barátságát!

TRÉZSI: Meg-lefz az-is.

SZILLÉR: És annak szeréretét?

TRÉZSI: Mindent! Mindent!

SZILLÉR: Annak patyolat kezét-is?

TRÉZSI: Mit? — az én kezemet? — Te anyám' Gyilkossa! Te atyám' emíftzője! — Mered-e e' kezemet kérni; mellyet Atyám Vendrődinek jobbjával immár öfzve-foglalt.

SZILLÉR: *félre taszítván Trézsimt*: Eredgy tehát Vendrődihez, és bizd rá atyádnak ki-fzabadítását Macska-fi! Én pedig atyádat a' pelengerre kötettem, bőrét le-húzatom, húsát bé-sózatom; csontyait öfzsze-töretem, a' kerékre fel-akasztatom; porrá égettetem, és hamuját a' Tifzába szóratom. Vagy ez, vagy a' te kezed.

Midőn ama' kegyetlen fzavait még kegyetlenebb módra fzórogatta Szillér, ime Trézsi, atyának keserves kén-fzenvedéseit hallván, eszében ugyan meg-tébolyodni kezdett, végtére meg-isbolondúlt. Minek utánna ide tova csudálatossan nézegelt, így kezdette tébolyodott fzavait

TRÉZSI: Oh mit látok amott előttem — Vigyázz vigyázz — Reám vigyorít — Egy Sze-

Szerecsennek képe. — Oh be fekete a' lelke-is —
 Ime meg-ette édes atyámat,

SZILLÉR: Úgy, úgy. — Légy bolond —
 leg alább Apád' halálát eszedre nem veheted.

TREZSI: Nem látom édes atyámat -- Oh
 jaj! ő immár Szerecsen-országba ment. — En-
 gem' itt hagyott — Látod látod Szillér --

SZILLÉR: Látom látom, eddig talán le-
 húzták a' bőrit.

TREZSI: Oh bizony le-húzták — Oh Te
 fzegény atyám, be meg-fázó! a' télen. Várj
 várj, édes atyám, bé-takarlak ruhámmal.

Ezek után Trézsi le-vette nagygyából ru-
 háját; úgy mint: elő-kötőjét, nyakáról a' kendőt,
 és azokkal, mintha édes atya a' földön előtte
 fekünne, a' földet bé-takargatta. Ezt látván,
 és örvendezvén, ezeket mondá

SZILLÉR: Ugy úgy, édes Trézsim: vet-
 közz-le még tovább. Még-is fázik Apád,

TREZSI: Hazudsz. Nem fázik! — Te
 fzemérmetlen! — *fel-szedvén ruháját.* Gyere édes
 Atyám haza. — Ott jobb gondodat viselem. —
 Levest főzök. Tudod olyiat, a'-mellyet sze-
 rettel. — Oh már én árva vagyok! — Se Apám
 se anyám. Oh ne kívánnyátok ezt magatoknak
 leányok! Ez nagy súly, nagy teher. Gyere
 édes atyám. *El-ment biczegve.*

SZILLÉR: Úgy kell a' gyalázatosnak. —
 Szeged-várossa bírójának kosarat adni, hiszen ez
 égbe

égbe kiáltó vétek — De hátra van ám még a' fekete lév. Az én szívem nincs helyén. Hát ha még ebből valami kerekedik?

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ.

Szillér és Vindplat.

VINDPLAT: No Bíró uram! jól jádszottam-e Személyemet Toldi Miklós ellen?

SZILLÉR: Jól jól. Igen-is jól. De bár ebbe soha ne avatkoztunk volna. — Ej Vindplat! Vendrődi éles eszű ember — Veszedelmes lehet Makra-is — Vallyon a' Polgárság tud-e valamit Toldi Miklósnak le-zárattatása felől?

VINDPLAT: Még semmit se. Azt gondollyák, hogy az valami jövevény, ki Toldival ide érkezett.

SZILLÉR: A' dolgot tehát úgy intézd-el Vindplat, hogy a' Polgárok előtt örökre alattomban maradjon.

VINDPLAT: Mért alattomban?

SZILLÉR: Azért: mert Tök kolop vagy. Nappal se láttsz tovább az orrodnál.

VINDPLAT: Micsodát? nem látok! akkor nekem vakon kellett volna születnem, mint Ge-dei gyermekének. — Nem látok! — De Bíró Uramnak szívébe-is bé-látok — Mind tudom kutyagondolatait.

SZIL-

SZILLÉR: Hátrább az agarakkal. Hallod-
é! ne olly hangossan.

VINDPLAT: De lelkem Uram! az igaz-
ságot nehezen titkolhatni.

SZILLÉR: Nő hát mit gondolsz? Mit aka-
rok én most cselekedni?

VINDPLAT: Azt a' Rőt-szamara-is tud-
hattya. Szillér mostanában abban töri fejét,
hogy vegye-el Trézsit; annak attyát hogy sza-
badittsa-ki, és engemet a' Sárba hogy hagygyon.

SZILLÉR: Ugyan hogy juthattak ezek
eszedbe?

VINDPLAT: Oh Bíró Uram, nem vagyok
én olly ostoba macska, kinek, az Úr' majma,
kezét meg-fogja, és azzal kaparja ki a' tüzes
gefztenyét.

SZILLÉR: Hát nem vagyok magam-is
szinte úgy a' dologba bele keverve?

VINDPLAT: Kutyaságának csak egy je-
gyét adom. Mikor nékem meg-igérte az Úr,
hogy Toldi Miklósnak hivatalyát bizonyossan
el-nyerem; mért titkolta-el töllem: hogy helyébe
Hódi rendeltetett.

SZILLÉR: Én azt akkor nem tudtam.

VINDPLAT: Nem tudta? Mért hűti ha-
szon nélkül a' száját? — Bíró-úr! nékem-is van
epém! — Olly keserűt találhatok elejibe, hogy
róllam a' más-világon-is meg-émlékezhetik.

SZILLÉR: Úgy de, ha lelkem' ismérere arra nem vihet, hogy Toldi Miklóst annyira meg-rontsuk!

VINDPLAT: Hallotta már az Úr-is hírét a' lélek-isméretnek? — Vallyon mellyik Bordély házba? — Bíró úr. Száz szónak-is csak egy a' vége. — Én Toldi Miklós ágyát jól meg-vettetem. Többet-is tettem, mint az Úr kívánhatott. Ha ezekben valami ostoba változásokot téfzen, tudgya-meg: hogy nékem-is van bika-csököm. Van tatár-korbácsom-is. Jól észé-be tartsa az úr. *El-ment.*

SZILLÉR: Ejnye hogy meg-alázott az akasztó-fára való! Böcsületemben-is minő talpacs szavaival gázolt — Ej Szillér! Szillér! ládd mibe avattad magadat! — Vindplatodnak rabjává lettél. Nem elég, hogy Trézsit el-veztettem, hanem még szolgámnak kelepcejébe-is estem. Ezt örömet el-fzenvedném, csak Trézsimet bírhatuám. De leg-elől Vindplatnak kell meg-vetni az ágyát, hogy tölle meg-menekedgyem. Ofztán lehet valamit Trézsiről, és atyának ki-fzabadításáról gondolkodni. Hallod-é Sebők! De tudom mit cselekszek Vindplattal. Sebők Te.

Ekkor Sebők nem vólt a' Pitvar-szobában, hanem másutt fetrengett valahol. De kint vala Préda, ki a' Bírónak szavait hallotta.

TIZEN-ÖTÖDIK RÉSZ.

Gyilkos rendelés.

Olasz Országból érkezett Préda Magyar-or-
szágra. Mesterségére nézve híres Gyilkoló vala.
Sokakat meg-gyilkolt Venéziában. E' volt az
oka, hogy onnatt el-illantott, és Szegedre ér-
kezett azon szín alatt, hogy ő vándorló. Ké-
peket, és eger-fogókat hozza magával, hogy ma-
gát annál inkább el-titkolhassa. De tüstént reá
ismért Szillerre, és néki magát, ki légyen, ki-
nyilatkoztatta. Szerette Szillér ennek mester-
ségét. Gonosz lévén, szünetlen azoknak meg-
gyilkolásáról gondolkodott, kik gonofzságának
elenében állttak. Ki-végeztetett immár a' világból
egynehány ellenséget. Most-is azért jött hozzá
Préda: hogy meg-kérdezze, nem adna-e valami
mortalékot kezére. Hogy fejét az ájtón bé-tette,
még kivürül így szóllott

PRÉDA: Nagyságos Úr! Nincs valami?

SZILLÉR: Van van Préda! gyere be.

PRÉDA: Parancsollyon Nagyságod.

SZILLÉR: Éppen hivatni akartalak.

PRÉDA: Annál inkább szeretem.

SZILLÉR: Van egy itthonosom. Igen
méllyen kukkantott dolgaimba. Azt akarnám,
hogy amúgy, tudod-e?

PRÉDA: Tudom Uram. A' más világra
talpallyon.

SZIL-

SZILLÉR: Igen-is. Nincs semmi benne. Egy hitvány Ténta-nyaló. A' kutya se ugattya-meg halálát.

PRÉDA: Annál bátorságosabb a' gyilkolás — Húsz vonás forint érte, és egy jó paripa.

SZILLÉR: Meg-lesz. Fogj hozzá.

PRÉDA: Leg-alább a' lovat uram előre: hogy, ha szaladásra kél a' dolog, el-ne-érhesenek a' gaz emberek. Minapiban-is (midőn Rózsa Marczit meg-ölette nagyságod) csak kevésbe múlt-el, hogy el-nem-fogtak három szamarakon.

SZILLÉR: Igaz bizony, még meg-se-mondottad, hogy végezted-ki Rózsa Marczit.

PRÉDA: Ördög vigyen, ha nem igaz. — Ötöt kellett rajta szúrnom, még jól ki-mereztette szemeit. Olly erősen volt benne a' lélek, mint a' Kan-macskában. De ugyan emberől el-találám ám az ötödik bele-veréssel.

SZILLÉR: Bizony nagy mesterség.

PRÉDA: Oh uram! tudni-is kell azt. — Azok a' paraszt emberek azt gondollyák, hogy a' Gyilkolók nem Mester-emberek. Deifzen! Százszor nehezebb a' Szabó-mesterségnél. A' Szabóknak ezer ötésjük után se lát az ember valamit. Én egygyet kettőt ötok, a' világból-is ki-fótozom az embert.

SZILLÉR: Ej ha lehetne ezt-is egyszerre!

PRÉDA: Ne búsúllyon Nagyságod. Egy kép-hordozó Olasz-pajtásom; csak tegnap előtt hozott egy gyilkot Venéziából az én számomra. Ennél soha jobbat nem láttam. Csupa új mód. Úgy keréftől megy az emberen, mint az írósvajon. Ebben-is okosodik a Világ. Mindég alkalmatossabbak az Eszközök. Gyermekek között még csak bicsakoltuk, nem gyilkoltuk az embereket. Már most ezen új módi gyilkokkal igen nagyra mentünk. A' szél se megy könnyebben által a' lukas köpönyegen, mint az az emberen. Nem annám egész Bánátért.

SZILLÉR: Imhol a' pénz. Végy jó paripát-is.

PRÉDA: Köszönöm Nagyságodnak — Uram, de ha valami képpen az akasztó fára kerülnék, könyörüllyön rajtam.

SZILLÉR: Még én Bíró leszek; attól ne fély.

PRÉDA: Abban-is bíztam mindenkor. — Nő Uram! egy óra után nem él. Úgy bizony: majd el-is-felejtém nevét kérdeni.

SZILLÉR: Vindplatnak hívják.

PRÉDA: Vindplat, ama' Czudar ember? Szinte szeretem, hogy ő-kelmébe akadtam. — Gondollya-el Nagyságod, fél esztendő előtt azt kérdezte tőlem: hány Vonás-forintért ölném-meg Toldi Miklóst? Én harmincz-kettőt kértem, ő a' Zsivány, nem ígért többet háromnál.

Már az ilyen fősvény teremtés meg-érdemli-e az életet? — De bezzeg meg-érdemli ám Nagyságod. Ha parancsolja, Alsó Városon a Prémonstrátus-Priórt-is meg ölöm. Úgy-is vetett valamit a' latba. Mert, hogy Rózsa Marczit, a' Csonka-Szüz' ofzlopánál, a' templom előtt megszorítottam; reám ismért, és fenyegetett. Ej be szeretném kövér hasába verni a' gyilkot. De múlik az idő. Uram! Vindplat miutha halva fekünne. Az Úr pedig éllyen. *El-mene.*

SZILLÉR: No, Vindplatnak tehát jó éjtszaka! Nincs már ellenemre semmi-is. Halála után ki szabadítom Toldit, és Trézsit el-vefzem. E' lesz ofztán a' jó élet, a' gyöngy élet.

TIZEN-HATODIK RÉSZ.

Manczika, és Szillér.

MANCZIKA, *kivül az Inasbox:* Nem szükséges. Én soha se szoktam bé-jelentetni magamat.

SZILLÉR: Oh köteles szolgája Manczika-kis-afzszonynak. Mit parancsol vélem?

MANCZIKA: Semmit se. Hanem nagy örömmel jövök. Majd ki-ugrom bőrömből.

SZILLÉR: Ugyan mi oka e' nagy örömnek?

MANCZIKA: Soha se hittem volna, hogy javallásom olly hathatós legyen. Bíró-úr. Fel-van immár a' gém billentve. Egygyik fze-len-

lenczébe több nehezéket téve. Meg-nagyobbodott a' súly — Az Úr ki-mondhatatlan nagy bajnok. De még én-is, ki ezen nagy bajnokot fel-vertem. Bíró-úrral mindenkor nagy böcsületet vallhatok.

SZILLÉR: Én ezekből semmit se értek.

MANCZIKA: Hogy a' Patvarba nem? — Hát Toldi Miklósnak le-zarattatása nem remek munka?

SZILLÉR: Ezt a' remek-munkát se értem.

MANCZIKA: Azt mondgya inkább az úr: hogy érteni nem akarom. Hát nem Bíró-úr rontotta-meg azon Toldit, ki valaha Cseh Mikolát meg-rontotta (14)?

I 2

SZIL-

(14). A' Magyaroknál a' BAJ-VIVÓK azok mondatának, kik egymást vagy egy fízal kardra, ha gyalogok voltak, ki-hívták; vagy, ha lovasok valának, lándsára. — Ha valamelyik a' Baj-vivók közül magában nem bízván, Segédet kéré magának (*secundans*), a' Baj-vivónak ezen Társát BAJ-TÁRSNAK nevezték, a' nyertest pedig BAJ-NOKNAK. Néha az ilyen baj-vivásokban vér-ontás-is, halál-is következett minden büntetés nélkül. Azt magoknak tulajdonithatták mind a' Baj-vivók, mind a' Baj-társak ha valami kárt vagy vérjekben, vagy életjekben vallottak. El-múlván nálunk a' baj-visások, a' *Baj-társ* szónak értelme-is meg-változott. Már most Pajtásnak mondgyuk, és más értelemben. Ama' régi Baj-vivásoknak elég nyomait találhattyuk Magyar embereinkben. Mátyás- király ló-háton landsával vívott egy nagy erejű Némettel, kit Holubárnak neveztek; és ezen Német meg-győzöttetett. Toldi Mik-

SZILLÉR: Micsodát? én rontottam-meg?
 Ő maga magát rontotta-meg. Afzszonyom illy
 cigány garasok nálunk nem kelendők. Igazán
 szóllyon az afzszony.

MANCZIKA: Gondollya talán: hogy ha-
 zudok? avagy az egész kutyaságot nem tudom?

SZILLÉR: Ezek csupa szavak. Hol a' próbák.

MANCZIKA: Ennek első próba-köve az
 Urnak lelke-ismérete. Az-után pedig ezen pe-
 csét-nyomó. Hol-is van? Íme! itt van. Isméri-é
 az Úr? — Ólomba van vágva — Toldi Mik-
 lós' czímere.

SZILLÉR: Manczikám! édes Manczikám!

MANCZIKA: Mire művelték ezt a' Do-
 rozs-

lósnek Baj-vívása-is igen nevezetes, melly ide tartozó. —
 A' dolog így történt: Hogy leg-elsőben Toldi Miklós
 Budára érkezett, egy özvegy Afzszonyhoz szállott, kinek
 két fiait a' Baj-vívásban nem csak meg-nyerte, hanem
 meg-is-ölte egy Cseh - országi ember, kit akkoron közön-
 ségessen Cseh Mikolának neveztek. Ezen nagy erejű és
 vitézségű ember, minek-utánna tizen-két Vitéz Baj-vívókat
 le-tett, és azoknak jószágát (mert más államány alatt
 nem-is vitt) javára fordította, úgy el-híresedett, hogy
 kevesen akarnának beléje kapni, futnák pedig még tár-
 saságát - is. Toldi Miklós, hogy azon Özvegy afz-
 szonyinak, kitől Budán jól tartatott, adakozóságát meg-
 hálálhassa, Cseh Mikolát egy szál kardra ki-hitta a'
 Nyulak' szigetjébe. Özve-gyűltek a' Duna partjára a' te-
 mérdek sok emberek, midőn e' két Baj-vívó két kis csó-
 nakon a' Nyulak' szigetjébe evedzett. Hogy Toldi a' csó-
 nak-

rozsmái cigányok? Talán hogy az egerek farkára süsse a' viafzokot?

SZILLÉR: Manczikám! ne tréfálódgy annyit.

MANCZIKA: Bíró - Úr! Szabadíttsa - ki Toldi Miklóst: mert másként a' Király minde-
neket meg-tud. Ezzel a' pecséttel fogom bé-
pecséltetni Bíró Úrnak torkát, hogy, valamint
a' Sódor, a' fán érjen-meg.

SZILLÉR: Manczikám, ne olly kegyet-
lenül!

MANCZIKA: Ki szabadíttya-é? vagy nem?—
Egy szóval.

I 3

SZIL-

nakból ki-ugrott, a' csónakot meg-rugta, melly rugással Budára egézflen a' partig vitetett. Ennek okát hogy a' Baj-vívó kérdezte; azt mondá Toldi: hogy itt a' Szigetben egynek el-kellene vefzni. Ugyan-azért a' vízfza-menetelre egy csónaknál nem volna többre szüksége. Erre Cseh Mikolának szíve meg-rettent. De jobban ki-vette Toldi amannak szívét. akkor, midőn, a' baj-vivás előtt, barátságos parolát kérvén tőle, úgy meg-szorította jobját: hogy a' vér újjain szökdöcsölne ki-felé. Hogy a' földre-
veretett, kérte Tolditól életét. De ez, az Özvegy-afzszony' fainak halálát szemére hányván, fejét le-csapta, és azt az afzszonynak eleibe vitte, néki ajándékozván minden azon Jófzágokat, mellyeket Cseh Mikola a' meg-győzött Bajnokoktól el-véve. Ez volt Toldi Miklósnak első cselekvénnye Budán, mellyet a' Király hallván, ötet maga mellé vette, és lassan-lassan többre, meg-meg-többre vitte.

GALEOTTUS. ILLOSVAL.

SZILLÉR: Igen-is: azon leszek édes Manczikám.

MANCZIKA: El-várom a' mái napot. Ha estére ki-nem-szabadíttya, hogy otthon hályyon; egy nap, egy éjtszaka alatt Budán a' Királynál vagyok.

SZILLÉR: Édes Manczikám, meg-lesz igen-is.

MANCZIKA: Így tehát örök hallgatásban fogom tartani e' pecsét-nyomót. Még egy alamány alatt fogadom a' hallgatást. El-ne-vegye Trézsit: mert meg-nem-érdemli. Én ki-sírnám szemeimet, ha azon drága Kis-afszonyt az Úrnak karjai között boldogtalannak látnám. Fejére parancsolom az Úrnak, e' kettőt végbe vigye: mert holnap után virradóra a' Szent Gellér högyén ki-kukoríkok mindeneket. *Elment.*

SZILLÉR: Ejnye kutya-parancsolta lotyója, be le-gyalázott. Ime Vindplatnak holta után is van kitől félnem. De ránczba szedlek én tégedet-is. Él még Préda, és annak gyilkja. Hallod-é Sebők! Hidd elő a' gyilkolót.

TIZEN-HETEDIK RÉSZ.

Tápainének Szívessége.

SEBŐK: Bíró-uram! Tápainé van oda kint?

SZILLÉR: Más dolgom van. Nem lehet.

SE-

SEBŐK : Igen alázatossan kéri Bíró-uramat.

SZILLÉR : Már mondtam : hogy nem lehet.

SEBŐK : Azt mondgya : hogy fontos be-
szédgye légyen.

SZILLÉR : Százszor mondgyam-é még, hogy
nem lehet?

SEBŐK : Egy órára halasztotta az Úr ide-
jövételét.

SZILLÉR : Úgy, de ha dolgom nincs.

SEBŐK : Tüstént el-vegezi.

SZILLÉR : Erezd-bé tehát.

SEBŐK : Mindgyárt Uram. *El-megyen.*

SZILLÉR : Ollyanok azok az aszszonyok,
mint a' kulláncsok. Egygyik a' másik után ra-
gafzkodik belém.

Bé jött Tápainé. Gyászolta meg-holtta Urát.
Gyengesége miatt két személytől vezetett-bé.
Le-üle egy székre. Szillér nagy szemeket
meresztett reá. Így szólla pedig

TÁPAINÉ : Nagyságos Uram ! alázatossan
kérem Uraságodat : hallgassa-meg egy szegény
haldokló aszszonynak utólsó szavait.

SZILLÉR : Mire az elő-beszéd ? — Mit
akar ? Nékem dolgaim vannak.

TÁPAINÉ : Vaunak nékem-is. De az időt
üdvességesebben nem tölthettyük, mint-ha va-
lakivel jót teszünk.

SZILLER : A' hozfszú Prédikatziót a' tem-
plomban se szeretem. Vegye kurtábra.

TÁPAINÉ Egy beteges afzszonynak tébo-lyodott szavait ne magyarázza roszra az Úr.

SZILLÉR: Csak szaporán: mit akar?

TÁPAINÉ: Alázatossan kérem Bíró-uramat: szabadítsa-ki Toldi Miklóst a' veszedelemből.

SZILLÉR: Azt nem az afzszonyra bízták,

TÁPAINÉ: Ime Bíró Uram, ha azt meg-teszi, az Úrnak ajándékozom Tápé falumat.

SZILLÉR: Oho ez már más. De jól meg-gondolta-é az afzszony, mit akar?

TÁPAINÉ, *ki-vévén egy papirost*; Igen-is: jól meg-gondoltam. Ezen papiroson vagyon az ajándéknak le-írása, nevemmel, és pecsétém-mel egygyütt. Oh vegye-el az Úr, és szaba-dítsa-ki az Ezredest.

SZILLÉR: Ugy de magának nagy kárt téfszen az afzszony.

TÁPAINÉ: Oh Bíró-uram! mi hafznomat láthatnám azon jószágban, ha azt el-veszteném, kinek szószóllása által kezeimhez vettem! Ké-rem az Urat vegye-el.

SZILLÉR: Nem veszem-el.

TÁPAINÉ: Mért nem?

SZILLÉR: Nem lehet.

TÁPAINÉ: Lehet, ha akarja.

SZILLÉR: Azt nem az afzszonyra bízták.

TÁPAINÉ: Ha Toldit ki- szabadítani nem lehet-is, csak arra kérem az Urat: halafzfsza meg-ítéltetését a' Király' el-jöveteléig.

SZILLÉR: Azt én nem akarom.

TÁPAINÉ: Kérem alázatossan, cselekedgye-meg csak eztet. Ime így-is az Urnak ajándekozom Tápé-falumat.

SZILLÉR: Már mondtam: hogy el-nem-vefzem. Haggyon itt az aszszony. Dolgom van.

TÁPAINÉ: Nem használnak tehát reménkedéseim? Nem használnak könyveim?

SZILLÉR: Már mondám: mennyen dolgára.

TÁPAINÉ: Nincs látom, semmi könyörületesség! Tégedet tehát, édes Toldi Miklósom, az Istennek oltalma alá ajánlak. — Az-után arra is kérlek Teremtő Istenem: hadd hallják-meg mennél hamarébb: hogy e' gonosz Birónak kegyetlenségét szent színed előtt ki-nyilatkoztassam.

SZILLÉR: Vigyétek-ki mondám. Másként vele egygyütt ki-hányatlak benneteket. Én a' haldoklót nem szemlélhetem.

TÁPAINÉ: *El-menttében.* A' haldoklót nem szemlélheti, de az akasztó fán hánkolódót vig szemekkel nézheti. *El-megyén.*

SZILLÉR: Hála Istennek: ettől-is megmenekedem. Utánna kell látnom Manczikának, másként ebül járhatok. *El-megyén.*

TIZEN-NYOLTZADIK RÉSZ.

Trézsi Vendrődivel.

SZILLÉRTŐL haza-érvén Trézsi, hogy édes anyjának azon szobájába bé-toppant, mellyben eme' ki-nyújtogatva feküdt; úgy tettzett: miután ezen irtóztató látásra esze visszsa-térhetett volna. Hogy újra el-ne-tébolodgyon, más szobába vitték. Itt így szól vala

TRÉZSI: Hogy mentem a' Bíróhoz, azt jól tudom: de hogy jöttem visszsa, azt nem tudom. — Oh Fejem! fejem! be nagyon elgyengültél! — Ha jól eszembe jut, azt mondá SZILLÉR, hogy, ha kezemet néki adom, ki-szabadíttya édes atyámat. — Istenem! hogy borzadoz testem! — Csak én lehetnék tehát azon áldozat? — Istenem! le-mondhatok-e Vendrődirel? Meg-nem-ölöm-e ezt, ha atyámat ki-szabadítom? Oh édes atyai név! be édesdeden hangzol a' magyar fülekben! — Úgy-e hatóságosabb-is vagy a' Mátka nevnél? — Mit okoskodom annyit? — Soha se tehetem-le szebben életemet, mintha annak kedviért veszek-el, a' ki ez' életemet adta! — Ki-szabadítalak tehát édes atyám. El-tökéltemem.

VENDRÖDI: Oh Trézsi! be nagy a' mi nyomorúságunk!

TRÉZSI: Meg-segít az Isten, édes Vendrődím.

VENDRÖDI: Eleget dolgoztam, de haszontalanúl. A' Polgárságnak iparkodása se fordulhat hasznunkra. Oh atyám! atyám! ha véremmel lehetne!

TRÉZSI: Vendrödi! Jól ismérem szívedet. Nemessen gondolkodol. Meg-teszed, a'mit meg-ígérfz. Mond-ki lelkedre: kész vagy-é mindent fel-áldozni atyámért?

VENDRÖDI: Lehet-é kételkedned? — Gondolod talán: hogy Te ötet inkább szereted?

TRÉZSI: Nem gondolom. Elég lesz, ha úgy szereted, mint én. Rajta tehát Vendrödi! Atyám' ki-szabadúlta rajtad áll.

VENDRÖDI: Rajtam áll? — Oh szóly az Istenért — De Trézsi, a'mint látom rettegfsz.

TRÉZSI: Istenem légy velem! Segítsd leányi gyarlóságomat. Dobogó szívem el-negyagygy.

VENDRÖDI: Ki vele édesem.

TRÉZSI: Vendrödi! Mindent fel-áldozol atyámért?

VENDRÖDI: Oh mindent! mindent.

TRÉZSI: Jöfzte édesem! utólyára hadd öllelyelek-meg. *A' meg-ölelés után*: mindent fel-áldozol tehát?

VENDRÖDI: Igen is. Igen-is.

TRÉZSI: Áldozd-fel tehát Trézsidet, és ki-szabadítod atyánkat.

VENDRÖDI: Mit? Trézsimet?

TRÉ-

TRÉZSI: Engedd-meg: hogy Szillérhez ---

VENDRÓDI: Meg-ally — Hogy atyádat ki-fzabadítsd, magadat el-akarod veszteni? — És így nékem se atyám, se Trézsim ne legyen? Lehetetlenség — Száz más módot találhatni ki-fzabadítására. Ime ez-is egy. *Elő rántván a' fel-porzott pistoit: Rajta Vendrödi. El-szalad.*

TRÉZSI: *Utánna szaladván: Vendrödi! az Istenért.*

TIZEN-KILENCZEDIK RÉSZ.

Vendrödi, és Szillér.

Oda haza eleget gondolkodván a' Bíró Toldi Miklósnak ki-fzabadítása felől, azt el-is-tökéltette, Vindplatnak minden iparkodása ellen. — Most azért iparkodott Trézsihez, hogy néki a' látogatást vissza-adgya, és még egyszer, keze' ajánlásával, hajlandóságát meg-próbállya. — Elő-találta őtet az útban Vindplat; és, alattomos úttyának nem hívén, mindenütt nyomba követte. Erre meg-boszfzszonkodván, midőn Trézsinék szobájába bé-értek, és ott senkit se láttak, így szólá Vindplathoz

SZILLÉR: Én pedig néked meg-mutatom gyalázatos, hogy Szeged-várossának Birája vagyok.

VINDPLAT: Én-is pedig az Úrnak meg-mutatom: hogy Vindplat vagyok.

SZILLÉR: Ma Toldi Miklós el-nem-vész.

VINDPLAT: Annak pedig meg-kell lenni, pedig mennél hamarébb.

SZILLÉR: Vigyázz Vindplat: hogy magad ne ess azon Verembe, melyet Toldinak ásol.

VINDPLAT: Én a' Vermet meg ástam, pedig az Úrnak parancsolattyára. Reá-készültek mindenek. Nincs egyéb hátra feje leütésénél.

SZILLÉR: Az ma meg-nem-eshetik. — Parancsolatot adtam a' Hohérnak-is.

VINDPLAT: Ha kezit-lábát meg-eszi-is Bíró-úr, de mind-ezeket viszsza parancsolatom. *El-szalad.*

SZILLÉR: De íszen nem sokára ki-parancsolnak téged.

VENDRÖDI: *fel-vont püstollyal*: Itt találalak-fel Istentelen teremtés. Vald-ki? hogy Te vagy Toldi Miklósnak árulója. Másként mindigárt oda leszel.

SZILLÉR: *Süvegét Vendrödi eleibe tartván*: Vendrödi-úr! mit akar?

VENDRÖDI: Téged főbe lönni, mint a' kutyát.

SZILLÉR: Az Istenre kérem.

VENDRÖDI: Héjjába. A' Süveg nem fegyver ellen való. Azon-is körösfztül hajtom a' magot.

SZILLÉR: Jaj Gyilkosok! Gyilkosok!

VEN-

VENDRŐDI: Dögölly-meg Istentelen.

Ezeket hogy Vendrődi el-mondotta, reá-sütötte a' pistolt, de annak csak sörpenyőét lobbanthatta-fel a' puska-port. Nagy mérgessen el-vetette a' Pistolt, és, kardot rántván, ezeket mondotta

VENDRŐDI: Kit a' Pistol nem fog, megfogja a' kard.

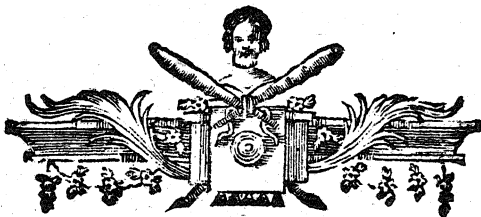
SZILLÉR: Az Istenért Vendrődi.

VENDRŐDI: Dögölly-meg.

SZILLÉR: Segítség! Segítség!

Ezek-után hirtelen el-szaladott Szillér. — Utánna szaladott Vendrődi-is. De a' kin álló katonáktól meg-hátráltatván, Szillért le-nem-vághatta.

HARMADIK SZAKASZ.

TOLDI MIKLÓS'

HÁZÁNAK OMLADÉKJA.

I. Toldi a' Tömlöczben.	VII. Vendrödi Vindplattal.
II. A' Tizedes Toldinál.	VIII. Szillér a' Tizedessel.
III. Vindplat a' kertben.	IX. Manczika Szilléرنél.
IV. Makra Sebökkel.	X. Trézi Szilléرنél.
V. A' Titok' ki-fuzkte.	XI. Jó hírek.
VI. Vindplat' meggyilkoltatása.	XII. Rosz hírek.

ELSŐ RÉSZ.

Toldi a' Tömlöczben.

Elő-vette Toldi-Miklóst Vindplat, és, ellene a' Századosokat fel-lobbantván, Tanú-bizonyosságait tele torokkal elő-hozván, az Ország' áruló ellen hozott törvényeket ki-mutogatván, arra vitte a' Katonáságot: hogy halálra ítéltetése iránt semmit se szöllanának; noha alattomban ezen nagy-lelkü Ezredesjeket sajnálozták.

A' Tömlöczbe volt akkor Toldi, melly a' vár kapuja alatt elég erősnek láttzatott. Bé-méne egynehányad magával Vindplat, és Toldinak feje vételét meg-jelentette. Erre Toldi semmit se szólván, meg-se-ijedvén, le-ült egy kődarabra; és, a' falnak támasztván fejét, amazoknak ki-méntek után, jó izűn el-aludtt. Trézsi Szillérhez igyekeztvén, hogy néki valósaggal oda adgya kezét, és így édes attyát ki-szabadítssa, szemközben találta Vendrődöt, ki, Szillertől jöven, Trézsihez iparkodott.

Kérdeztetvén Trézsi mostani úttjáról, nem merte meg-mondani Vendrődinek, hová igyekezett. Mind-az-által: hogy ne gyanakodhasson, azt felelte néki, hogy Vendrődöt kereste, kivel édes attyának tömlöczjébe menni akara. Elmentek oda mind-a'-ketten. Attyát alunni látván, és nem kevés ideig őtet szemlélvén, így fohászokda.

TRÉZSI: Oh be édesdeden aluszik! Oh minő szelíd vonásai vannak ártatlan Orczáján! — Oh Ti embertelen gyilkosok! jöjjetek ide, és lássátok: ha ezen emberben Ország-árulót láttok-é. — Istenem mutass módot ki-szabadítására! mert az emberek süketek, nem hallják fohászkozásimat.

VENDRÖDI: Hagygyuk itt Trézsi. Hadd alugygya-ki magát. Úgy-is nem sokára veszteni víszik.

TRÉZSI: Veszteni viszik! — Oh irgalmas Isten! hiszen még meg-se-ítéltett?

VENDRÖDI: Sőt fejére is olvasták a' köz-
íteletet, ebben a' tömlőczben.

TRÉZSI: Oh gonoszok! Oh Istentelenek!

VENDRÖDI: Trézsim! — Halálának órája közelget. Ötet talán csak ki-nem-késéred?

TRÉZSI: Én már ötet el-nem-hagyhatom. Ki-késérem egész a' Pelengérig. Mert, ha jól emlékezem, azt mondotta Szillér: hogy ott kénoztattya-meg.

VENDRÖDI: Oh bár azt ne néznéd édesem!

TRÉZSI: Egy kis jó kedvet, édes Vendrődím. Nékem úgy tetszik, mintha semmi Bajunk se volna. Én leg-alább igen jól érzem magamat.

VENDRÖDI: Oh Trézsi! Trézsi! Ezen különös állapotod, nékem éppen nem tetszik. Már egyszer meg-tébolyodtál szomorúságod miatt. Most, midőn a' környülmények leg-szomorúbbak, leg-nagyobb örömedbe vagy. Oh lelkem Trézsim! e' valami nagy szerencsétlenségnek jele.

TRÉZSI: Nem lehet nagyobbak, mint a'-minőt most tapasztalunk. — Oh bár egészlen meg-bolondúlnék! — Oh Vendrödi! alig ha igazat nem szólottál — Nékem a' fejem igen szédeleg — De ime-ime — ébredez immár - - -

TOLDI: Fiaim! mit csináltok itten? Ezen hely az akasztó fára valóknak helye. Mennyetek-el innétt édes fiaim.

VENDRÖDI: Oh szerelmes atyám!

TOLDI: Én az Istennek rendelése ellen nem morgolódok.

TRÉZSI: Oh irtóztató rendelés?

TOLDI: Jöfztetek idább édes fiaim! *Meg-ölelvén őket*: Meg-öleltelek benneteket; de nem utóllýára. Már most hagygyatok itt, Fiaim, hadd imádkozzam. Menyetek haza, és édes anyátoknak tiszteességes el-takarittatásáról gondolkozzatok. Egy óra múlva viszfsza-jöhettek. Mennyetek édesim.

VENDRÖDI: El-megyünk édes Atyám, de mi-is egyenessen a' Várbeli szent Örszébet' templomába (15), és Uram-atyám' könyörgéseivel egybe-foglallyuk a' miénket-is.

TRÉ-

(15). Szent Örszébetnek templomát a' Szegedi várba építtette Ötödik László-*király* 1350, Első Vladislausnak (aki Varnánál el-vezett) magzattya. Oka fel-építésének az vala, hogy az Istent meg-engesztellye Attyának azon vétkéjért, mellyel Szegeden, Julianus Cardinálisnak javallására, a' Törökkel kötött frigyét meg-szegte, és így, hadba keveredvén, életét-is vesztette. Azt mondgya Csetei: hogy, midőn a' Templomnak alapját ásnák, egy meg-rodhadatlan Testre találtanak ollyatén Pánczélós ruhába fel-öltözve, a'-minőnek írják közönségessen Kadika-kapitányunkat, és hogy ezen Test mind-addig Szent Dömötör templomában

tar-

TRÉZSI: Itt leszünk egy óra múlva. Ad-
dig pedig el-ne-hagygyon bennünket.

Meg-csókták mind-a' ketten Toldinak ke-
zeit, és nagy szív-bánattal el-távoztak tőlle.
Hogy ki-mentenek, ezeket mondotta a' magános

TOLDI: El-nem-hagynálak benneteket, édes
fiaim, ha kéntelen nem volnék. Csak azért
küldöttelek-el benneteket, hogy az el-búcsúzás-
nak keserveitől meg-szabadítsalak. Ez nekem-is
nehezemre esne. Tík ugyan, édes fiaim, engem
többé nem láttok. Az Isten viselje gondotokat.

MÁSADIK RÉSZ.

A' Tizedes Toldinál.

Bé-jött a' Fekete Seregből az előbbeni Tize-
des két katonáival. Erre vala bízva Toldinak

K 2

ki-

tartatott légyen, még Szent Örzsébet temploma el-nem-
készült, a' mellybe ofztán ismét el-temetett. Ezen tem-
plomnak omladékját magam-is láttam gyermek koromban
de hogy az-után, Mária Theresia Királynénk alatt, a'
Tifza felé ama' Kafzamaták fel-építették, ennek düllédék-
jei-is el-rontattak: mivel töllök nem megszűve vala által elle-
nekbe. Ama' hufzon-két templomok közül, mellyek ré-
genten igen pompással állottak Szegeden, nincs több ke-
tönél: Szent Dömötöré a' Palánkban, és a' Havi Boldog-
aszfzonyé az alsó városon. Ujjabbak ezen Négyek: Szent-
Györgye felső városon. Szent-Miklósé ez előbbeni mellett.
Az-után Szent Rokusé, és a' Kálvárián. A' mostani vár-
belit tudtomra építették, nem különben az ó hitűeknek
Palánki, és felső városi két Templomjokat-is. CSETEI.
A' HAGYOMÁNY, A' TAPASZTALÁS.

ki-vitetése, és a' Pelengérnél, midőn feje véte-
tik, annak őrizése. Elég víg szemekkel nézett
reá Toldi. Jól ismérte a' katonát, és hozzá
való hajlandóságát-is elegendő-képpen tapasztal-
ta. Így szólla hozzá a'

TIZEDES: Uram! mi tagadás benne, itt
az idő.

TOLDI: Itt az idő? Fiam! a' katonának
mindenkör itt az ideje. Tudod, a' véres há-
borúban egygyütt forgottunk. Soha Toldit nem
láttad, hogy a' szemközbe jövő haláltúl meg-
rettentt volna. Soha jobban nem féltem, mint
a' Budai Kriptában (16).

Hogy

(16). Toldi Miklósnak, még fiatal korában, igen meg-
tettzett Budán egy ifjú Özvegy aszfzony, de ki, a'-mint
az-után ki-tettzett, semmi hajlandósággal nem vala hoz-
zája: mert akkori időben igen szegény vala még a' legény.
El-útván annyiszor történt hozzája jövetelét a' me-
nyecske, egy orofzlánynak képét fából faragtatott, és azt
úgy tétette az ablakra a' második emeletben, hogy kevés
hozzá-nyulás után ki-felé billenne. El-jött Toldit arra
kérte az özvegy, hogy tánczollyon (mert ő a' tánczot
igen szereti vala, jól-is tudott hozzá) az-után, midőn
meg-hevesedett, arra kéréttetett, hogy, ha könnyűségét
meg-kévénná mutatni, ugordana-fel amaz Orofzlányra. Toldi,
hátra menvén, és neki ugordván, fel-ugrott ugyan evet-
kömnyűséggel az Orofzlánra, de ez meg-billenvén, Toldit
le-buktatta a' vár piacczára. Itt sok ideig tébolyogván
Toldi, bé-ment egy Lakatos műhelybe, és nála reggelig
szállást kért, jól tudván, hogy a' királynál bé-zárattattak

Hogy ezt el-végezte Toldi, a' vitézek közül egygyik egy fehér kezkenőt ada a' Tizedesnek. Ezt Toldi meg-látta. Így szollott pedig a' Vitéznek ama'

TIZEDES : Tartsd magadnál. Nincs még reá szükségünk.

TOLDI : Mit akar a' vitéz ama' kezkenővel ?

TIZEDES : Ne kérdezze Nagyságod,

K 3

TO-

mindenek, oda immár vizfza-nem-mehetne. Befzélgetés közben elő-hozza Toldi azon Kis-afzfzonyt, melly, a' Királynénak szoba-leánya lévén, nem régiben meg-hala, és Zsigmond-templomának kriptájában igen gazdagon el-temet-tetett. Sajnálotta Toldi azon gazdagságot, hogy ott minden hafzon nélkül heverne. Kérte a' Lakatos gazdát : hogy a' Templomot ki-nyitná, és fele-nyereségből a' kincsek el-nyerésére segitené. Jó szívvel ajánlotta magát a' Lakatos. Meg-nyitotta a' Templom' ajtaját, Segítette Toldit a' Kriptakövének fel-emelésében. Bé-menvén Toldi a' kriptába, meg-nyitván a' gazdag koporsót, mindeneket a' lakatosnak ki-adott. Gonofz intézetü lévén a' lakatos, Toldira vizfza-fordította az ifzonyú nagy követ : hogy ott veszfzen, és maga bírja a' kincset. De Toldi Miklósnak ki-mondhatatlan nagy ereje meg-győzte végtére a' követ, és a' kriptából nagy nehezen ki-jöhetett. De bé-lévén csukva a' templom ajtai, egész reggelig a' templomba váraozott, el-rejtve lakatos ruhában. Meg-bozfzúllotta-é Toldi mind azon Özvegy afzfzonymnak Csalárdságát, mind ezen lakatosnak Istentelenségét, nem tudni. De hogy szárazon el-nem-vitték, el-gondolhatni. ILLOSVAI.

TOLDI: Fiaim a' Nagyságos nevet a' Fekete Seregemnél hagytam. Itt egy szegény legény vagyok. Hanem mit akarál ama' kezkenővel?

TIZEDES: Ezredes Úr Katona. Az egész Ország böcsüli az Urat. A' haláltól nem fél. Ezen kezkenő arra való: hogy feje vétele előtt szemei bé-köttessenek: mert úgy végezték-el a' bírák: hogy itt nem meszsze végezzék-ki életét. Oh Uram bár Szabács alatt maradtunk volna, és ott hagytuk volna fogunkat. Ott nyilván, itt alattomossan veszünk-el.

TOLDI: Jól tudom az okát, mért akarnak alattomban el-veszteni. De hagygyuk-el. Hanem arra kérek, édes Baj-társam: Ha ama' kezkenő el-végzi maga' kötelességét, tartsd-meg magadnál mind-addig, még holtom után ki-tudódik ártatlanságom. Akkor osztán add-oda azt édes leányomnak, és mond-meg-néki: hogy ezen kezkenő édes attyának utolsó szempillantásában atyai áldásának jele lenne.

TIZEDES: Mit hallok Uram! Ártatlan tehát Ezredes Úr?

TOLDI: Te hallgass-meg engemet, a'-ki teremtettél! Én Szillérnek vádolásait meg-nem érdemlettem. Meg-halok, úgy-mint ártatlan.

TIZEDES: Ha ez úgy van, fel-lázzasztom az egész világot. Jöjjön Nagyságod. Meg-segít az Isten.

TOLDI: Én a' halálra készen vagyok. Indúlyunk.

HARMADIK RÉSZ.

Vindplat a' kertben.

A Vár előtt egy szép kis kertje vala Toldinak: nem annyira magának, mint leányának számára. Ezen kertbe alatomossan bé-lopodzván, így szólla magánossan

VINDPLAT; Erre fogják Toldi Miklóst vezetni. Innent bátorságossan ki-láthatom: ha a' halálnak félelmé meg-nem-váltóztattya-é orczáját. Oh be nagy hallgatás vagyon mostanában Toldi Miklósnak eme' kertjében, holott ennek-előtte annyi vígasságok és örömek voltak. Bizonyára: még tegnap nem hittem, hogy én, egy Iráfsz, olly hatalmas legyek. Egy illy házat meg-rontani; egy illy erős embert, a' micsodás Toldi, lábáról le-ejteni, nem csekély állapot. — Imhol jönnek immár. Várj csak Toldi! Ha Te.egyszer ott leszel, a'-hol lenned kellett, meg-van a' nyereség. — De íme íme, mind a' Polgárságot, mind a' Fekete sereget fel-lázzasztotta valaki. Ezt meg-kellettik látnom és el-igazítanom. *El-szalád.*

NEGYEDIK RÉSZ.

Makra Sebökkel.

Toldi Miklósnak halálra ítéltetését, és annak immár a' vesztésre-is vivését megtudván, a' kerthe sietett, és ott így jajgatott

MAKRA: Istenem Istenem! hová legyek! mit tegyek? — Én pufztítottam-ki eme' kertnek leg-gyönyörösebb virágját, ama' drága Trézsit. Én tettem némává Toldi Ezredesnek Udvarát. A' Zöld szobában, holott ez-előtt annyian sereglettek, annyian vígadoztak, nincs mostanában több, egy vén aszfazonynál, ki Toldi' feleségét sirattya. Oh Makra! Makra! Istened előtt hogy adhattsz számot ezekről?

SEBÖK: Makra Makra! hallod é?

MAKRA: Hallom. Mit akarsz?

SEBÖK: Ej Makra! Makra! rosz fát tettél a' tüzre.

MAKRA: Kinek mi gondgya reá. Aki bányája tegyen rólla. Aki szánnya vegye-el rólla.

SEBÖK: Ne olly hangossan Makra. Én a' Bíró' szolgája vagyok.

MAKRA: Derék ember a' kocsis, hogy előre ül. Én pedig egy Ezredesnek Komornokja vagyok.

SEBÖK: Azért néked-is kettő az órrod' luka, mint nékem. De hallod-é Makra, ne mond, hogy az Ezredesnek Komornokja vagy, hanem vóltál.

MAK-

MAKRA: Istenem! voltam igen-is.

SEBŐK: Az Ezredesnek fejét eddig lába közé tették. Ugyan azért, te-is az én Urának hatalmába estél.

MAKRA: Elég gonofz embernek estem körmei közé.

SEBŐK: Illik tehát Makra, hogy mivel egy sorsú emberek vagyunk, egygyik a' másikat segítettse.

MAKRA: No! mi hír Budába?

SEBŐK: A' Szegedi hírek roszszabbak. Én ugyan ebül vagyok le írva a' Birónál; de Te eből-is, kutyaúl-is, komondorúl-is---

MAKRA: A' meny-követ?

SEBŐK: Már téged' a' dög-rovásra rótt. Ha még ma fel-nem-akasztat, ugyan csudálhatod.

MAKRA: Az ördögöt?

SEBŐK: De, ha ma nyakon kaphat---

MAKRA: Jaj! talán torkomon-is már a' kötél. — De Sebők! te az én nyakammal ne tréfáldogj.

SEBŐK: Nem szokásom a' tréfa.

MAKRA: Hiszen én a' Birónak semmi roszszat nem tettem.

SEBŐK: Ugyan azért akasztat-fel, hogy vele jót tettél.

MAKRA: Mi kórságot beszéllsz?

SEBŐK: Hát nem tudod, miben szolgál-tál a' Birónak? Toldi Miklós' leveleit hozzá hor-

dottad. Pecsét-nyomóját a' Dorosmai czigányokkal ki-vágattad. A' rajzolatokat Urad' szobájában el-rejtetted.

MAKRA: Jaj oda vagyok! Ki-tudódtak minden gonofzságaim. Ugyan kitől hallottad?

SEBŐK: Urantól-is, Manczikától-is. A' pecsét-nyomóval öfzfze-járta Manczika a' Várost. Fel-lázzasztotta a' polgárokat. Csupa zúrzavarban a' Város.

MAKRA: Oh még mi lesz belöllem?

SEBŐK: Téged' a' Bíró fel-akasztat. — Mert igen tart attól, hogy ezeket valaha kiföcsögöd, és ötet meg-besteleníted. De ha majd jól meg-kötik a' Zsákot, semmi ki-nem-fojhat belölled. Így tehát a' Szádat-is bé-tapasztyák.

MAKRA: Tapasztsza-be a' vastag Pannáét.

SEBŐK: Ugyan azért jöttem: hogy megintselek. Azt izeni Manczika-is: vigyázz magadra. És, hogy bolond vólnál, ha magadat fel-akasztatnád.

MAKRA: De lelkem! ha el-kerülhetem --- Akasztszák fel-akárkinek sódorát. Az én sódrom még nem szarítani való.

SEBŐK: De lelkem vagy arra, vagy nem arra való, de ha kézre kerülhettsz, ugyan besóznak.

MAKRA: Ejnye! egye-meg a' Francia. De jól esik nékem. Istenem Istenem! Én vesztettem-el mind Uramat, mind pediglen magamat.

At-

Átkozott Pecsét-nyomója. Istenem Istenem. —
 Én Ördög vagyok. Én árultam-el édes Uramat,
 ki engem' a' porból fel-emelt.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' Titok' ki-sültte.

Hogy Makra utolsó szavait mondotta, éppen ekkor jött-bé Vendrődi, ki ennek-előtte Toldit a' Tömlöczbe kereste, de ott nem találhatta. — Most a' Kertbe azért jött hogy bátorságossan ki-láthasson minden-felé, és Toldinak hol-léttét meg-tudgya. Makrának azon utolsó szavait meghallván, jól meg-is-értvén, így szólla

VENDRŐDI: Ördög vóltál Makra, De már Istennek szent angyalává változtál. Vétkeztél; de vétkezet meg-bántad.

MAKRA: Oh Uram! Vendrődi Uram. — Szúrjon körösztü. Inkább az Úr keze által, mint a' hóhér' madzagán.

VENDRŐDI: Semmitől se tarts.

MAKRA: Én öltem-meg Toldit. Én faragtattam a' pecsét-nyomót. Én tettem Szobájába a' rajzolatokat. A' török aranyokról, a' levélről-is tudok valamit. Oh Uram szúrjon körösztü, avagy vegye elő Toldi' buzogányát (17).

VEN-

(17). Toldi Miklósnak azon Fegyverei: melyek régi időtől fogva a' Budai várnak Bécsi kapujában fel-akasztva függöttek, ennek előtte nyolcz darabokból állottak, de már

VENDRÖDI: Nem bántalak. Gyere a' Fekete Sereg eleibe. Beszél-d-ki ezeket a' Századosok előtt, és meg-szabadítod, ha későn nem vagyon, Szegény Uradat.

MAKRA: Oh szaladgyunk Uram! *El-megyem Vendrödivel, és Sebőkkel.*

HATODIK RÉSZ.

Vindplat meg-gyilkoltatása.

PRÉDA, *bé-szökvén a' kertbe*; Mondgyák vala: hogy Vindplat itt kereng. Vagy nem mefszfe innent. Kezem-efzem! ne hibázz! — Íme! íme! amott látok Vindplatozni valamit. — Jól szemre kell vennem, hogy el-ne-hibázzam. — Ó biz' az — És íme a' kertbe iparkodik. — Meg-várom barátság színe alatt az ajtónál,

VIND-

már most vagy le-hullottak, és talán el-is-vefztek, vagy egy két icze borért az Örr-állóktól el-adattak, és így el-tévelyedtek.

I. Húfz, vagy talán több kö-galacsinok, az-az ökölnyi, avagy talán annál-is nagyobb golyóbisok, mellyeket Toldi Miklós, az igen régi hagyományok szerént, a' Dunának egygyik partjáról a' másakra parittyából hagyított. Ezen golyóbisok bal kéz felől vannak fel-akasztva, a'-mint a' várból a' Bécsi kapun ki-megyünk.

II. A' kapunak jobb kéz felől való falán függ az emberi Fönél nagyobb Golyóbis köböl, mellybe egy vas vagyon bele csinálva; a' vas pedig eme' buzogánnyal lán-czon függ. Azt mondgyák: hogy ezt övén hordozta, a'
had-

VINDPLAT: No Préda, mit akarisz?

PRÉDA: Csak az Úrra várakoztam, ha nem parancsolna-é valamit.

VINDPLAT: Bizony, hallod-é, mondaszisz valamit. Hát, ha Szillért, az-után Makrát? Ama' két száz Török arany a' tiéd. Imhol van. — Vedd-el.

PRÉDA: *El-vévén az aranyat, és Vindplatat meg-ölelven, és a' gyilkot ágyékába szúrván.* Oh köszönöm az Úrnak. Meg-is-szolgálom. *El-szalad.*

VINDPLAT: Jaj átkozott! — Meg-gyilkolt. Oda vagyok! — *Le-esik* — Oh átkozott Toldi! be hamar állott boszszút én rajtam. — Oh Toldi! Toldi!

HE-

hadban, és vele egy kézzel könnyen hadarászott, mellyet mások két kézzel-is alig emelhetnének-fel.

III. A' Buzogány mellett vagon ama' híres Szántó-vas, mellyet, erejének elsőbbi ki-mutatása végett, Zsámbékon lándsájával könnyen köröfztül döfött, Mátyás-királynak jelen-léttében.

IV. Nem meszize ezektől vagon Toldi Miklósnak ama' Paissa, avagy Kar-vasa, mellyet a' nyilak, lándsák, és kardok ellen bal karján hordozott. Vashól, vagy aczélból vagon meg-horgasítva, és olly nehézségű: hogy, a' máj emberek közül, alig vihetné-el onnatt egy-valaki, aki el-kévánná lopni.

V. Vólt, de már nincs ott, egy LÁNDSAJA Toldi Miklósnak, mellynek csak vasát fél-mázsának lenni mondoták,

HETEDIK RÉSZ.

Vendrői Vindplattal.

VENDRŐDI: Ki jajgat itt? Ki kiáltotta Toldit?

VINDPLAT: Jaj oda vagyok Vendrői.

VENDRŐDI: Te vagy tehát Ördög' had-nagygya? Vald-ki gonoszságodat, és bánd-meg, minek-előtte el-enyífsz. Hová tetted Toldit?

VINDPLAT: Toldit? a'-ki engem' meg-gyilkoltatott? Veszszén-el ő-is, ha én el-veszek.

VENDRŐDI: Kérlek Vindplat: tekints az Istenre. Ugy-é te költötted a' két száz aranyokat?

VINDPLAT: Nem igaz. Toldi Miklós or-szág-áruló. Hallyon-meg ő-is velem egygyütt.

VENDRŐDI: Vindplat! az Istenért! mondgy igazat.

VINDPLAT: Igazat mondok. Toldi az én gyilkosom. Hallyon-meg ő-is. *Ránkódva meg-bal.*

VEN-

ták, mellynek högye egy-nagy-vastag-fzéles vasból egyene-sítettett. Olly nagysága vala pedig, hogy ama' régi Ör-jásoknak se volt magossabb fegyverjek.

VI. Vólt, de már nincs ott, Toldi Miklós' ama' PÁNCZÉLJA, melly csupa vas karikákból füzettetett, és valami ing módra fel-véttetett. Erről azt mondgya Bél Mátyás: hogy az ő idejében csak fele vala azon Pánczél-nak fel-függefztve: mert, úgy mond: ha egész volna, azt egy mostani ember el-nem-viselhetné.

VII. Vólt, de már most nincs ott, Toldi Miklós' lo-vának egy kietlen PATKÓJA, mellyből ki-lehetett-venni azon lónak temérdek nagyságját, és erősségjét, mellyen Toldi Miklós ül vala.

VIII.

VENDRŐDI, *el-íszonyodva*: Oh Istentelen teremtés! Most fejezted-bé a' leg-nagyobb gonofzságot. Már most az Isten-is meg-fordít mindeneket. Rajta Polgárok. Döntsük-le Szillérnek házát, vagy magát-is bele-égessük. Rajta fegyver! Rajta Vendrődi.

NYOLCZADIK RÉSZ.

Szillér, és a' Tizedes.

El-mene valóban Vendrődi, hogy a' Polgárságot fel-lázzaszfza, és Szillérnek házát hamuba

VIII. Vólt, de már most nincs ott, Toldi Miklósnak széles, hofzfú tarajos SARKANTYÚJA, mellyből csizmájának nagyságát meg-lehetett ítélni, és a' régi szokást a' mostanival egybe vetni.

Fel-mentem magam Buda-várába 1794-dik esztendőben Februariusnak hetedik napján, és Toldi Miklósnak fegyvereiből nem tapaszaltam többet ott függeni, amint mondám, ezen négyenél: úgy mint: ott vannak a' Galacsinok, a' Buzogány, a' Szántóvas, és a' Pais, avagy a' Kar-vas. A' többi négy darabok el-vefztek, noha éjjel nappal ott az Orr-állók. Láttam magam-is gyermek koromban 1756-dik esztendőben mind azon említett fegyvereket. Láta, a' mint írja, maga Bél Mátyás-is, maga' idejében. Elég az: hogy mind ezen régiségeket meg-nem-tudták őrizni azok, kiknek gond-viselésjekre a' fölsőségtől bizattatott. Kárt ugyan az Ország, hogy el-vefztek, velek nem vallott; de meg-érdemlette volna Toldi Miklós ebben-is az örök emlékezetet. Csak már arra vihennők a' dolgot, hogy ama' most ott találkozó négy darabokat meg-őrizhetnék a' gondat-

ba fektesse. Szillér ekkor szobájában vala, és a' dolognak kétséges ki-menetele felől szomorúan gondolkodott. Bé-jött hozzája, kiré Toldinak el-vefztését bízta, a' Tizedes. Ehhez így szóllott

SZILLÉR: No el-vefzett-é Toldi?

TIZEDES: Azt végbe vinni nem lehetett. Hogy Toldinak le-zárattatását meg-hallotta a' Polgárság, nagyobb lármát indított a' török lármánál. Vas-villákkal járták a' tömlöczöket, hogy ki-szabadítsák. Hogy a' Peleugér felé vivém, noszfa meg-támadtak engem'-is. Nekem az Ember-ölés parancsolatomban nem lévén, senkit se bántottam közüllök. Toldit nekik aján-dékoztam. A' Papok' Banderiumja se szabadít-hatta volna-ki ötöt kezeből (18).

SZIL-

datlanok. Csekélységet kérek ugyan a' Budaiaktól, de, ha meg-tefzik, örök emlékezettyekre méltót. Tegyenek arról, hogy Utóink meg-ne-átkozzák hamvokat.

(18). Mivel a' Fekete Seregnek, kiket, a'-mint mon-dám, Banderiumokra osztottak, és az-után Hufzároknak neveztek, annyi hafznát látnák királyaink, ezt örökre fel-tartani akarván, a' Papi Rendre-is szabták a' Banderiumok-nak fel-állítását. Ennyi számmal adták pedig a' vitézeket.

1. Az Esztergani Érsek két Banderiumot, avagy

ennyi számú hufzárokat	-	-	-	-	800
2. A' Kalocsai Érsek	-	-	-	-	400
3. Az Egri Püspök	-	-	-	-	800
4. A' Váradi Püspök	-	-	-	-	400
5. A' Pécsi Püspök	-	-	-	-	400
					6. Az

SZILLÉR : Hát még Te-is ellenségem lettél?

TIZEDES : Csak az Igazság mellett állottam.

SZILLÉR : Eredgy Pokolba.

TIZEDES : Előre Bíró tizen-két porcióval.

SZILLÉR : Még gúnyolódol?

TIZEDES : Nem gúnyolódom, hanem igazat mondok. **SZIL-**

6. Az Erdelyi Püspök	-	-	-	-	400
7. A' Zágrábi Püspök	-	-	-	-	400
8. A' Győri Püspök	-	-	-	-	200
9. A' Veszprémi Püspök	-	-	-	-	200
10. A' Váczi Püspök	-	-	-	-	200
11. A' Csanádi Püspök	-	-	-	-	100
12. A' Szerémi Püspök	-	-	-	-	50
13. A' Nyitrai Püspök	-	-	-	-	50
14. A' Pécs-váradí Apát-úr	-	-	-	-	200
15. A' Szekszárdi Apát-úr	-	-	-	-	100
16. Péter-váradí Apát-úr	-	-	-	-	200
17. Szent Mártonyi Apát-úr	-	-	-	-	200
18. A' Lövöldi Karthuziánusok.	-	-	-	-	200
19. Az Auránai Prior	-	-	-	-	400
20. Az Efsztergami Káptalan	-	-	-	-	200
21. Az Egri Káptalan	-	-	-	-	200
22. A' Váradí Káptalan	-	-	-	-	200
23. Az Erdélyi Káptalan	-	-	-	-	200
24. A' Pécsi Káptalan	-	-	-	-	200
25. A' Bácsi Káptalan	-	-	-	-	200
26. Székes-fehér-vári Prépostság	-	-	-	-	100
27. A' Tétéli Prépost	-	-	-	-	80

Mind-öfzve azon Hufzárok' száma, melyet a' Papság adni tartozott, fel-ment 6900-hufzárokra.

SZILLÉR: Eredgy dolgodra.

TIZEDES: El-megyek. De tudd-meg elől, mért jöttem ide. Azért: hogy Toldinak ki-szabadúlttát, Szillérnek el-vesztét meg-jelentsem. Már most veszsz-el, de ne a' Nemes Magyarokkal (19). *El-megyem.*

KILENTZEDIK RÉSZ.

Manczika Szillérnél.

MANCZIKA: Az Úr-é még a' Bíró?

SZILLÉR: Már ez minő kérdés?

MANCZIKA: Mért le-nem-csillapíttya a' Várost?

SZILLÉR: No mi újság? MAN-

(19). Ama' régi Magyar Nemeseink közül, kik valaha dicső Országunkban virágzottak, ezek a' főbbek, melyek ki-haltak, és most immár csak könyveinkben élnek:

1. Aba.	17. Corvinus.	33. Duboki.
2. Lindvai Bánfi.	18. Czibak.	34. Garai.
3. Bátori.	19. Czobor.	35. Gémesi.
4. Somlai Bátori.	20. Csobányka.	36. Gyula.
5. Békesi.	21. Császfár.	37. Erdi.
6. Pelsöczi Bebek.	22. Cseh.	38. Ernüfzt.
7. Bott.	23. Czorom.	39. Egervári.
8. Bissenyei.	24. Csont.	40. Foki.
9. Bélai.	25. Drágfi.	41. Fogarasi.
10. Borz.	26. Derenczlai.	42. Földes.
11. Bocskai.	27. Ders.	43. Frangepán.
12. Bosnyák.	28. Dersfi.	44. Gróf Gvecsre.
13. Blágai.	29. Drágony.	45. Geréb.
14. Bufzlai.	30. Dóczi.	46. Hedervári.
15. Canisai.	31. Dombai.	47. Hagymási.
16. Carlovicz.	32. Homonnai Druget.	48. Veglesi Horvát.

MANCZIKA: Fel-zendült az egész Polgárság. Egy házból a' másikba futkosnak. --- Toldit, és Szillért keresik: hogy Toldit ki-fzabadítsák, Szillért fel-nyársolják.

SZILLÉR: Jaj Istenem!

MANCZIKA: Mi lelte az Urat? Igen el-halványodott! Talán fején immár az ítélet? Széna-é, vagy Szalma? az-az: Kard-é? vagy akasztó-fa?

SZILLÉR: Oh Manczika Manczika! ha tunnád! Én valamibe avattam magamat. *Alattomban*: Nem vallom-ki azért-is. Meg-nem-érdemli bizodalमत a' lotyó.

MANCZIKA: No hát! Hol fáj az Őrnak?

SZILLÉR: Oda vagyok egészen! *Le-ül.*

MANCZIKA: *alattomban*: De átkozott lelkű, még e' kevés. Egészlen porrá törlek. ---

L 2

Nyil-

49. Jakusics.	67. Marczali.	85. Sluni.
50. Ilsva.	68. Gúthi Orfzág.	86. Széchi.
51. Kadika.	69. Gróf Oklicz.	87. Telegdi.
52. Keve.	70. Pázináti.	88. Torqvati.
53. Kont.	71. Poth.	89. Thurzó.
54. Kinisi.	72. Pogrányi.	90. Török.
55. Kompolti.	73. Pesthi.	91. Gróf Tragúri.
56. Korlátközi.	74. Kverencsi.	92. Thalócz.
57. Losonczi.	75. Rákosi.	93. Valpó.
58. Lászlófi.	76. Radolti.	94. Várdai.
59. Lelészi.	77. Raskai.	95. Ugríni.
60. Lifzti.	78. Rozgonyi.	96. Ungnot.
61. Morothi.	79. Sarmagegi.	97. Ujlaki.
62. Gróf Modrus.	80. Szolnoki.	98. Urósti.
63. Mosonyói.	81. Gróf Spalati.	99. Vessení.
64. Magóczi.	82. Gróf Klisszor.	100. Veseléni.
65. Militisi.	83. Gróf Szegúiai.	101. Zambó.
66. Mikulich.	84. Stibór.	102. Zágóri Grófok.

Nyilván: Látom látom, hogy ebül van. Hát ha Bíró-úr ezeket meg-érdemlette?

SZILLÉR: Manczikám! hát én ezt érdem-
lettem-é-meg kedves Manczikámtól?

MANCZIKA: Valamint Szüz a' koszorút.

SZILLÉR: Hogy-hogy az Istenért?

MANCZIKA: Hát az Úrnak emlékezete
olly kurta, valamint a' nyúl-fark? — Nem vól-
tam-é én két esztendőök előtt egész Szeged-
várossának hajnali csillaga? és nevezetes szép-
ségü tizen-két Vármegyében?

SZILLÉR: A' vólt igen is.

MANCZIKA: Egykor előmbe csúszott egy
útálatos Kígyó. Reám-fúttá mérget. Az Úri
életnek, a' gazdagságnak fullánkjával csiklándo-
zott. Hogy az-után el-hitetett, végtére meg-
harapott, 's-ki-kaczagván, el-hagyott.

SZILLÉR: Ugyan ki lehetett az Manczika?

MANCZIKA: Te vagy azon Istentelen lé-
lek, ki gyengeséggemmel vízfíza-éltél. Meg-
érdemletted a' Poklot, és annak minden kényyait.

SZILLÉR: Mit mondasz Manczika!

MANCZIKA: Ha minden Vér csöpped,
annyi könyv-csöppekké változna; eleget nem
sírhatnál azon gonofzságidért, mellyeket mind
Toldi Miklósnak házán, mind az én személ-
lyemen méltatlanúl el-köveltél.

SZILLÉR: Édes Manczikám! *meg-símitván*
ötet.

MANCZIKA: Eredgy Pokolba. Képz az út annak közepéig. Két felől strázsákat állanak temérdek gonofzságid. Ott vár a' jutalom, melyet két czégéres Istentelenségeidre szabnak: A' Bujaságra, és Igazságtalanságra.

SZILLÉR: Édes Manczikám!

MANCZIKA: Egy kis csomóba kötöm minden gonofzságidat, hogy azt az emberi szem egyszerre által-láthassa. *Magára mutatván:* Meg-csáltál egy ártatlant, de kebeledben kigyót neveltél. Meg-rontottad az Özvegyeket. El-nyelted az Árvák jófágát. Másnak pecséttyével hafzuodra éltél. A' rajzolatokat el-rejtetted. Egy atyát meg-ölettél, hogy leányát meg-egyed.

SZILLÉR: Oh Manczika! Manczika!

MANCZIKA: Minden ezen Istentelenséged után, az gyötörheti leg-inkább szívedet: hogy mind ezen gonofzságaidnak annyi hafznát nem vehetted, a' mennyit vesz azon gyermek, ki egy diót lop, és azt meg-efzi.

SZILLÉR: Oh igazat mondottál Manczika. Jaj — Jaj — Jaj!

MANCZIKA: Szillér! — Ezen Jaj szók a' Pokol' kényyainak eleji. — Én mindenütt kihirdetem: hogy az Ördögök el-ragadtak, és, a' Cser-fák' tetején, a' Bakonyi erdön köröfztül, a' kénköves pokolba vittek. *El-megyén.*

SZILLÉR: Ejnye, Kutya lotyója, hogy le-gyalázott. Hol ördögbe Préda? Hiszen ennek régen előre kellett volna a' pokolba menni.

TIZEDIK RÉSZ.

Trézsi Szilléernél.

TRÉZSI: *meg-tébolyodva*: Én már tehát ké-szen vagyok. — Lássá az úr lássa — minő ha-lavány a' hold. De ami házasságunk' napja be fényes!

SZILLÉR: Eredgy te-is pokolba, fúrtt eszü.

TRÉZSI: Jöjjön az Úr velem. Toldi ko-porsója mellett három a' táncz.

SZILLÉR: Bolondozik-e? avagy talán még-gunyolódik-is?

TRÉZSI: Ott vár a' Pap. Ott a' Hóhér-is. A' pap meg-esküdtet. A' Hóhér tánczol — a' vérben.

SZILLÉR: Ismétt meg-bolondúlt. Lódúly mondám Viz-eszü. A' fattyú csemetének soha mély gyökere.

TRÉZSI: Nem vagyok én fattyú. Én tisztességes, és, a'-mi több, a' te mátkád vagyok.

SZILLÉR: Most már számot vet az eszével.

TRÉZSI: Jöszte tehát hozzám, hadd ölellyelek-meg.

SZILLÉR: De már helyén az esze. Az enyim vagy tehát édes Trézsikám? Meg-is-akar-fz-ölelni.

TRÉ-

TRÉZSI: Meg igen-is. De úgy: hogy mind szádon, mind órrodon ki-bugyogjon a' vér. Te pedig magad el-enyífsz.

SZILLÉR: Lódúilly, mondom, a' Bolondok' házába.

TRÉZSI: Nem oda, hanem Szerecsen-országba. Én tehát a' Szerecsenyekhez állok. — No Trézsika! Ország Világ.

SEBŐK: Uram! Bíró-Uram! az Istenért rejtse-el valahová magát. Vendrődi az egész Polgárságot fel-lázzasztotta. Egyenessen az Úr ellen jönnek. *El-szalad.*

TRÉZSI: Jöjjön jöjjön! Mennyünk Szerecsen-országba. El-jön velem édes atyám-is. Szaporán szaporán. No maradgy itt édes Szeged-városom! Én Szerecsen-országba megyek. *El-szalad.*

SZILLÉR: Jaj hová rejtsem magamat. — Vendrődi bizonyossan meg-öl. Oda leszek egy szem-pillantásban. Csak valahová bújhatnék. — De minek szaladok, mint az esztelen? *Elővévén egy pistolt: ezt fejembe löhetem, és előlök úgy el-rejtem magamat, hogy soha reám nem akadhatnak. Fejének szegezi a' pistolt; mint-ba, e' világi nyughatatlanságokból ki-menvén (pedig szántt-akarva), nagyobb gyötrelmekre nem menne, pedig ostoba el-bitetése mellett.*

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

Jó hírek.

VENDRÓDI: Meg-ally gyalázatos. *A' Pistolt ki-facsarván kezéből*: Még elég időd a' pokolba. — Szóly: *hová tetted Toldit?* Az egész várba nem találhatni. *Meg-fogván mellyét, és, a' pistolt mellyébe szegezvén*: Szóly mondám: másként körösztlül löllek.

SZILLÉR: Emberségemre mondom, egy szót se tudok felőlle. A' Tizedesre bíztam. — Ő meg-mondhatná, ha itt jelen volna.

TIZEDES: Itt jelen vagyok, meg-is-mondhattya. Titoknok Uram! hogy előbb Ezredes Urunkat a' Polgárok' Védelmezésébe adtam, ők szegények egy híd alá bujtatták Toldit, hogy mind-addig ott legyen, még a' Fekete Seregnek hírrül adgyák Ezredesjeknek ártatlanságát. — Keveset hagyván őrizetére, a' többiek ide-tova széllyedtek. Azomban: a' Bírónak Gaz-emberei öszve-csödülvén, és a' hív Polgárokat széjjel-kergetvén, Toldit a' híd alól ki-vonták, és a' Pelengérhez vezették.

VENDRÓDI: Oh átkozottak!

TIZEDES: Már-is ki-vonta kardgyát a' Hohér. Én ezt meszfziről meg-látván, tele torokkal kiáltottam a' Fekete Sereghez: hogy Ezredesünk ártatlan. Ekkor ötet fel-kapák nagy örömjökben. De Szillérnek Gaz-embereit egy

lábig le - kaszabálták. Velek egygyütt oda a' Hóhér-is.

VENDRÓDI: Ez már meg-esett. De hol van Toldi Miklós?

TIZEDES: Meg-hallotta: hogy Titoknok-úr, és Trézsi-kis-afzfzony itt Szilléرنél valának, tüstént ide térítette útyát. El-megyek, és tüstént meg-látom. *Hirtelen el-megyén.*

VENDRÓDI: No Bíró-úr, mit remélhet ezek-után?

SZILLÉR: Oh Titoknok-Úr, csak a' Polgárságot le-lehetne-csillapítani!

VENDRÓDI: Tudgya a' Szélvéft le-csillapítani, ha el-kezdeni tudta.

SZILLÉR: Oh ebben tehetetlen vagyok. Útál engemet az egész Polgárság.

VENDRÓDI: Rejtse-el tehát magát, csak addig, még a' boszszú el-múl. Másként öfzve-fzaggattyák.

SZILLÉR: Oh Istenem hová rejtsem magamat! Talán a' Pelengér mellett nem keresnek! Oh Istenem hová legyek! *El-megyén.*

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Rosz hírek.

TOLDI: Meg-szabadított az Isten.

VENDRÓDI: Oh szerelmes Atyám!

TOLDI: Széket ide fiam! nagyon el-fáradtam.

VENDRŐDI, *alá-adván a' Széket*: Imhol van, édes atyám. Oh! hogy én soha meg-nem-tudhattam, hol hurczollyák édes Uram Atyámat.

TOLDI: A' Pelengérnél voltam. És íme Makra oda fel-állta. Elő-beszélllette minden gonofzságait, Hogy adta Szillérnek leveleimet, mit tudott a' két-száz Török aranyokról; hogy rejtette-el szobámba a' rajzolatokat.

VENDRŐDI: Igen-is. Meg-igérte, hogy minden gonofzságát ki-vallya, hogy Uram-atyámat ki-szabadíttsa.

TOLDI: Oh Fiam! láttad volna mind a' Polgároknak, mind a' Fekete Seregnek örömét! Alig jöhettek-ki csoportjuk közül. És, mivel meg-hallottam: hogy Te, fiam, Trézszivel egygyütt, itt a' Bírónál lennél, tüstént hozzátok iparkodtam. — De hol van az én édes leányom?

VENDRŐDI: Gondolom oda haza léfzen. Mert én, édes Atyámnak fel-keresttében foglalatoskodván, vele nem lehettem.

TOLDI: Oh mennyünk haza édes fiam. *fel-kél.* Alig várom, hogy Trézsimet láthassam. Annyának holta után, ő benne minden gyönyörüségem!

TIZEDES: *bé-jövéen szomorúan, és alattomban szólván*: Istenem! hogy mondgyam-ki a' többbit.

VENDRŐDI: No Vitéz! olly szomorú lehetsz? Mi hír a' Városban?

TIZEDES: Uram igen szomorúakkal jövök.

VENDRÓDI: El-ne-ijeszsz Pajtás. Nagyob-
bakknak vélem, mint igazában vannak.

TOLDI: Mi hírt hozol fiam?

TIZEDES: Soknál-is többet Nagyságos
Uram. Elsőben Nagyságodnak PIRÓK lova, az
Istállóból ki-szabadulván, a' fzemét-dombon ten-
gődik. Nincs erő, melly őtet haza vezethetné (20).

TOLDI: Ez fiam türhető. Hát még?

TIZEDES: Makra, a' Pelengérnél találván a'
Bíró, őtet minden irgalom nélkül meg-ölte.
Az-után; hogy magát-is el-akarák-fogni, maga
ágyékába ütötte a' Kardot, és a' Bíró mellett fel-
dőlt, és meg-holt.

VENDRÓDI: El-nyerte mind-a'-kettő jutalmát.

TIZEDES: Oh Istenem! hogy mondgyam-
ki a' többit! — Bár csak olly csikorgó hidegek
lennének, hogy e' hír annak előtte meg-fagyna,
minek-előtte Nagyságodnak füleibe mászna.

TOLDI: Ki vele, édes Bajtársam. Van
annyi szívem: hogy mindent el-türhetek.

TIZEDES: Trézsi-kis-aszfszony - - -

TOLDI: No! az én leányom - - -

VENDRÓDI: Hol vagyon?

TI-

(20). Májig-is Példa beszédben van a' Magyaroknál,
midőn valakinek nyomorúlt sorsáról szólnak: hogy *olly*
kénossen tengődik, mint Toldi Miklós' lova a' Szemeten.

TIZEDES: Azt mondotta Sebök, Szillérnek szolgája: hogy szünetlen Szerecsen-Országról beszállván, és édes Attyát keresvén, fel-hágott a' Vár' bástyájára, és, annak kerekdékéről magát levetvén, a' Tiszába bukott, 's-el-veszett.

TOLDI: *az egekre tekintvén, a' többi eliszonyodván:* Istenem! Teremtőm! Te adtad nékem azon meg-böcsülhetetlen kincset — Te-is vetted-el én töllem! — Légyen áldott a' Magyarok' Istenének szent neve.

ETELKA

KARJELBEN.

SZOMORKÁS TÖRTÉNET.

NÉGY SZAKASZOKBAN.

MÁSADIK DARAB.

Vágd-ki, holttom után, mejjemből 'Téged' igazán fzerető
szívemet. Olvasd-el rajta nagy arany bötükkel ki-
rakott ETELE nevedet

ETELKA. II. Könyv.
IV. SZAK. XI. RÉSZ.

ELŐ-INTÉS.

Etelkának Karjeli viszontagságait, Etelének reméntelen történeteit vettem írásomban: mert ezen dolgot emlékezetre méltónak lenni gondoltam. Soba el-nem-bibetné, el-se-gondolhatná az ember, hogy annyi gyötrelmeken mennyen azon ember körösfűtől, kit egyszer a' változó Szerencse forgó kerekére fel-kapott.

Váltak, kik midőn ezen Munkámba fogtam, azt javallották: hogy ezen könyvem-et is a' szerént írjam, mint, hat esztendőök előtt, Etelka' történeteinek két könyveit írtam. És így e' mostani dolgok ama' két könyvekben foglalt történeteknek folytatásai legyenek, így az-után Etelka, három könyvekben állyon elő.

De, hogy ezt ne cselekedgyem, két okaim voltak. Első az: mivel Etelka' végének ott kellett szakadni, midőn Etelével Világoson egybe-jött. Akár mi többet adtam volna abhoz, az a' Szabások és minden jó ízlés ellen való lett volna. Így szakasztya félbe Virgilius-is Éneissét, midőn Turnus meg-öletett. Így szakasztottam-el én-is, a' Gyapjas

Vitézeket, midőn Jázon az Arany gyapjas báránynak bérét kezébe vette. Korpázzák-is azért Homérust: hogy Odisséjában többet szólott, mint midőn Ulisses Feleségébe érkezett.

Másdik okom ez vala: meg-kévéntam kéméleni azoknak fáradságjokat, kik ezen munkámat-is a' Jádzó-színre akarnák alkalmaztatni. SÓÓS, ENDRÖDI Urak dicsőségessen fáradoztak: hogy amaz ugyan Etekkát, emé' pedig az Arany Perczeket szem eleibe tegyék. Iparkodásjoknak azon bérét vették, hogy munkájokat mind Magyar-Országban Pesten és Budán, mind Erdély-Országban Kolosvárátt örömet látták, és ballották a' Magyar szem-fülek.

En tehát Etekkának Karjeli történeteit vállaim-ra vettem, és magam kévéntam a' Játék-színre állítani. Úgy gondolkozom: hogy ezzel édes Házámnak, mind örömére, mind hasznára tárgyalok. Irám Pesten 1794-ben. Első Májusban.

ELSŐ SZAKASZ.

I. Etele egy szigetben.	VI. Krékának ártatlansága.
II. Etének csudalkozása.	VII. Ketelának el-jötte.
III. Nagyhabi Tabámmal.	VIII. Ketela Hengerivel.
IV. A' Titok' eleje.	IX. Kréka jó hirrel.
V. Hengerinek mi-vólta.	X. Hengerinek keménsége.

ELŐ-BESZÉD.

B é - v e z e t é s.

Noha Etelenek édes Anyja, Héjja, nyilvános szavaival kérte Zoltánt, a' Magyarok' Fejedelmét: hogy egygyetlen-egy Fiát sokáig meg-tartóztassa magánál (1); még se verhette magát azon fzerencsére: hogy ama' nevezetes Etelkát, kedves fiának világ-csudálta feleségét, meg-láthatta volna. Több okai voltak Etelenek, melyek ötet, noha Haza vágyódna, négy egész efsztendeig Magyar-országban meg-tartóztatták.

El-

(1). Lásd Etelkának Történeteit. II. Könyv. III. Szakfz. V. Réfz.

Második Darab.

M

Elsőben: ki-mondhatatlan képpen szerette édes Etelkáját. Semmiben se kívánta kedvét meg-szegni. Ugyan-azért: mivel nagy szorgalommal gyakran észre-vette: hogy Etelka édes Battyát Zoltánt, és, a'ki nagy szeretét meg-érdemlette, kedves ángyát Hanzárt fő lötte igen kedvellené; és velek nem csak örömet társalkodna; hanem a' Karjeli útról emlékezetet se tenne; ő se kívánta arról meg-fzöllítani: ne-talán-tán, édes társaságjoknak ide-hagyása' elő-hozásával valami-képpen meg-szomorítaná.

De Etelének Karjelbe vízfzamenetelét maga Zoltán-is meg-gátlotta vala. Mert néki igen nagy hasznát vette a' Katonai Gyakorlásokban. Sőt, Uralkodásának első esztendejében, reá bízta a' Sereget, hogy, maga egészségtelen lévén, Lajos-császárra vigye a' Magyarokat, és annak hirtelen fel-támadott emberéit Scithiai módra le-gyalázza. (2).

A'

(2). Német Lajos, Árpádnak halálát meg-hallván, letette azon félelmét, mellyel, annak életében, szörnyü-képpen haborgattatott, és, Zoltán Fejedelemnek fiatal-korát nem böcsülvén, a' Magyarokat haddal akarta meg-támadni. — Igen fájlalta tudni-illik egész Pannoniának el-vezetését, méltán-is tarthatott attól, ne-hogy, ha illy hatalmas ellenséggel, a'-minők a' Magyarok, határos marad, nem sok idő-múlva nem csak Austriát, hanem Baviariát-is el-vezefszfze. Lajos-királynak ellenkező szándékát meg-értvén Német-ország, nagy örömmel Katonákat szedtek nem csak a' Világi birodalmak, hanem a' Püspökségek-is, és öfzve-gyűltek Szent-

A' hirtelen Hadnak ezen el-futamodott híre, és ebben Etelének Fő-vezérsége oh be sok nyug-hatatlanságot okozott a' Szerető Etelkának. — Elsőben: tüzessen reá-ütött Zoltánra, és őtet meg-támadta: hogy, maga', úgy-mint Magyar-orfzágnak dicső Fejedelme, itthon maradván, édes Eteléjét, a' Karjeliek' Urát, a' veszedelmek-be ugrasztaná. Az-után: Etele előtt-is sírva panaszolkodott arról: hogy a' képzeltt dicsőség után úgy-annyira vágyódna, hogy Hítessének valóságos szeretetét semmire böcsülni láttfzattatna.

De még-is (Etelének szíves kérésére, Zoltánnak és Hanzárnak hathatós esedezéseire) Etelkának meg-keményedett szíve lassan-lassan meglágyúlhata. Végtére el-ereftette magától édes Urát, utolsó csókjával arra kérvén édessét: hogy Vitézsége ugyan a' bátor cselekvényekre,

M 2

de

Szent-Florián nevezetű városnál 17-dik Juniusban 907-dik esztendőben. Itt Lajos az egész Sereget három felekezetekre osztotta. Maga Anasiburgba maradván, Luitpoldot (Austriának akkori Vezérjét) a' Dunának éjtszaki részére, Theodomárt pedig (Szalczburgnak akkori Érsekjét) a' többi Papokkal és Barátokkal Pozsony felé rendelte. A' harmadik felekezetet, hogy a' Magyarok minden felől háborgatassanak, a' Dunán hajókon vezérelte Szigard, a' Szenonoknak Fejedelmjek. Ezen nagy háborúnak első szeletévén a' szem-füles Magyarok, noha még Arpádnak halála miatt szomorkodnának, mind-az-által Országjoknak, és gyermekjeiknek védelmezésükért tüstént lóra ültek, és, mintha a' Bavarusok ellen fordítanak minden erejüket, ke-

de Etelkájához vonzó szeretete ötet a' Magára-vigyázásra lobbantsa.

El-lehet gondolni: Etelkának ezen kurta, de elmés el-búcsúzása után, Német-országra rohanván Etele, minek-utánna a' Vitéz Magyarokat (kik az ő vezérlésében igen gyönyörködtek) mind szavaival, mind példa-adásával fellobbantotta: hogy űzte, hogy kergette, hogy emíszette a' Németeket. Nyakkal nem győzhették kardját. Valamerre ment, jég-eső módra döntötte a' futó ellenséget. Ő konczolta-le, ő szóta-bé a' leg-hiresszembeket. Magát EIZENGRINT, más tizen-öt uralkodó Herczegekkel a' Táborban le-vágta. A' Dunán csajkázókat szerte-széjjel el-szórta, avagy a' Dunába halni kényszerítette. DITMART, a' Szalczburgi Érseket, két más Püspökökkel egygyütt apróra-is, hasábra-is szelte. Urá-

vés lovanczoknak arra-küldésével a' ravaszsgot elegendőképpen tettérvén, kemény nyargalással néki-estek Pozson mellett a' Papoknak, és Barátoknak, és a' Velek tartó egyéb katonaságnak. Ezekre zápor eső módra szórták a' sebes nyilakat, a' Bavarusok ellen lándzsákkal dolgoztak; hol előre nyargalództak, hol ismét, hogy az ellenséget meg-csalják, vízfíza-futottak. Zoltánnak, akkori fiatal fejedelmünknek ezen első szerencsés hadakozását Aventinusnak szavaival fogom le-írni: mert akkori Magyarainknak Hadi-Mesterségjeket igen világossan ki-adgya. „A' Magyarok, úgy-mond, midőn felöllök azt gondolánk, hogy távúl vannak, tüstént nyakunkon termettek: egyenlő serénsséggel követtek bennünket, és töllünk futottak. Midőn magadat
nyer-

Urának ezen hallatlan Vitézségét, és ezer csatáiban ki-mondhatatlan nagy szerencsését hallván Etelka (mert mindeneket meg-ír vala néki Etele) nem tudta örömének özönét meg-tartóztatni Szegeden, holott akkoron kedves Angyával Hanzárral mulatozott. Vigasságokat indított az egész Városban. De fő-képpen a' Várba csődítette a' leg-tánczosobb férj-fiakat és leányokat. Maga-is Hanzárral olly kedvében vala: hogy (noha mind-a'-kettőnek terhe elég súlyos volna) a' tánczolásban még-is a' leg híressebb könnyü-tánczosokkal vetekedett.

E' különös vigasságnak végét azon történet tette leg-örvendetesebbnek, hogy a' Fejedelmeknek mind-egygyike, ugyan azon egy éjtfzaka; leg-édessebb Terhét szerencsésen le-tette;

M 3

Etel-

nyertesnek lenni gondoltad, akkor leg-nagyobb vezedelemben voltál. A' Magyarok mezfziről hívődöztek bennünket nyilakkal, mert még akkor nem tudták a' gyalog hadakozást, a' nyilván való ütközetet, közelről a' vagdalkozást, a' Városok' meg-szállását, a' Várak' és Kastélyok' vivását, hanem, most vízfza-térvén, ismét reánk rohanván, igen ravasz módra szokták magokat viselni. Olly nagy vala pedig bennük a' csalfaság, hogy bizonyosan ki-nem-tanúlhattuk, ha (serénységjekre, és hadi tudományokra nézve) vezedelmessebbek-é szaladva, vagy üzve; békeséget tetterve, vagy hadakozva; távúl, vagy közel léve. — Tehát: szárnyas lovakon ülven, hirtelen reánk rohannak, meg-fordítván ismét lovokat, üznek zavarnak bennünket,

mind-

Etelka ugyan TABÁN-fiát szülvén, Hanzár pedig TOKSOT, Szent-István-királynak nagy Attyát.

Ki-írhattya-le azon örömet, mellyet Etele, minek-utánna a' hadból diadalmassan visszaja-jött, magában érezett, azon Szerencséséről gondolkodván: hogy a' Karjeli Fejedelmeknek számát egy gyönyörű magzattal szaporította-meg Etelka? De Zoltánnak fia-is nagy örömet hozott az egész Országban. Mert, házasságának egész négy esztendejéig semmi magzatot nem szülvén Hanzár, arra a' gondolatra vitte, meg-is-rémítette a' Magyarokat, ne-talán-tán Árpádnak, ama' nagy Nevezetű Fejedelemnek, magva szakadgyon, és így más vegye birtoka alá a' Magyar birodalmat.

Haladtak azomban az idők; múltak az esztendőök-is, midőn Etele, Magyar-országban tartó mulatozásának negyedik esztendejére jutván,

Héj-

mind-a'-kér módon nyilaznak, lándzsáznak bennünket. Rajtok mennek az el-fáradott Bójusokon (Bavarusokon), őket meg-győzik, le-nyakazzák, kilenczedik Augustusban. Éjtszakának idején által-menvén a' Dunán, Luitpoldot (Lajos-királynak követjét); az-után Eizengrint (annak Afztalnok-ját) az egész seregével, tizen-öt Uralkodó Herczegekkel a' táborban meg-ölik. Az-után: az-az, 10-dik Augustusban, azokat, kik hajókban voltak, semmi munka nélkül könnyen meg-ijesztvén, hasonló véggel mulasztották-ki. Három egész nap tartott a' Hadakozás. A' Bojárusoknak Nemessége nagyobb részről el-veszett; a' köz-katonák szám nélkül le-öltetettek „ Ezek vóltanak Aventinusnak szavai, mellyekkel azon siralmas hadat le-írta, melly csak első vólt azon hadak

Héjjától, a' Karjeliek' fejedelménjétől egy levelet véve, mellyben, anyai szorgalommal, arra kérettetett: hogy a' Vízfza-jövetelt siettesse, mivel magának egészsége igen hanyatlana, nem meszsze-is volna immár a' parttól.

Ezen levelet Etelkájának meg-mutatván Etelle, semmi ellen-vetését nem tapasztalta; sőt ösztönözni-is látszattatott arra: hogy, a' vízfza-menetelt siettetvén, hamar meg-láthassa Héjját, és őtet, mint édes anyját, szívéből meg-ölelhesse. Ezen fölött, észre-vévén az alattomos készülteket, szinte meg-neheztelt Eteléjére: hogy az el-indulásnak idejét titokban tartaná: mintha ő, édes Urának szerelméjért, készen-nem-tartaná magát mindennek el-hagyására.

De az el-menetel' meg-nem-jelentésének oka másból-is állott. Etelét ismét meg-tartóztatta

M 4

Zol-

dak közül, mellyekkel az-után, Zoltánnak idejében, Német-országot rútúl meg-csufították a' Magyarok. A' Szalzburgi Krónika, azok közül, kik ezen hadban el-veftek, ezekről-is emlékezik: Ditmár Érsek; Otto, és Zachariás Püspökök. Az Admontai Kronika még két más Püspökökről - is szól. — Ezen hadakozás, és nyereség után is csak ugyan ki-nem-mehetett az Zoltánnak fejéből, hogy noha a' Németeket hat esztendő-től fogva nem bántották a' Magyarok, őtet még-is meg-merték-támadni a' nyughatatlanok. Ugyan-azért: tüstént a' következő esztendőre újra reájok ütött, és egész Saxoniát Turingiával egygyütt le-kafzabálta, meg-ölvén Burchardot-is a' Turingusok' Vezérjét. Ezek történetek Zoltán Uralkodásának első, és második esztendejében.

Zoltán Magyar-országban, és újra Tábornoknak tette. Lajos, a' Németek' Császára, előbbeni meg-verettetését, és ebből következett gyalázattát igen szívére vévén, két annyi sereget gyűjtött a' Magyarok' meg-aláztatására. Nem lehetett a' Hadban maga jelen Zoltán. Még az Országot, és annak kormányozása' módját egészen el-nem-igazithatta. Tehát: sok foglalatosságai lévén, Etelenek eszességére, és a' Németek ellen gyakorlott Hadi-mesterségére bízván az egész Hadnak el-intézését, őtet atyafiságos szerezettel kérte: hogy ismét magára vállalja a' háborút, és a' temérdek ellenségnek dühösségét, valamint az-előtt, ismét meg-alázza.

Örömet magára vállalta Etele eme' süllyosabb veszedelmet-is. De, a' Táborba költézeskor, semmi olly nehezére nem esett, mint Tabán-fának el-hagyása. Ezt ő nem feresztette téjben és vajban; hanem, katonaságra szoktatván, gyakran magával ki-vitte az unalmas levegőre. Midőn őtet, a' hadba-menetele előtt, karjai közé fel-vette, és meg-csókolta, abban telhetett minden gyönyörűsége, hogy a' három-esztendő gyermek magának egy kardot kévánt, és, edes Attyának védelmezésére, vele a' Németek ellen el-akara-indúlni. Sőt reá-beszéllette Toksot-is: hogy vele Lajos ellen indullyon (3). El-

(3). Zoltán uralkodásának negyedik esztendejében történt azon híres csata, mellyben Lajost, a' Németek' ki-

El-ment mind-az'-által Etele, mind Etelkának, mind Tabán-fiának sírásai, és jajgatásai között. Most még híresebben diadalmaskodott temérdek ellenségein. Mennél tömöttebbek valának a csoportok, annál nagyobb károkat téve közötök: mert őket hamarébb öfzve-zavarhatta. — Arra-vette az egész Birodalmat: hogy a' Magyaroknak adó-fizetői lennének a' Németek. Sok kincseket hozott Zoltánhoz. Arra-is bírta Német-országot: hogy (Etelének Karjelbe menetele után-is) meg-adta minden esztendőben az adót, békével-is élhetett.

M 5

Ezen

rallyát, másadszor meg-verték a' Magyarok Sváb-országban. A' Magyaroknak ezen fzerencsés hadjokat Luitprandusnak szavaival fogom le-írni, ki ezen időkben élt, ugyan-azért legigazábbban-is le-írhatta. Luitprandnak szavai ezek „Lajoskirály tehát maga' népének vesztességét, a' Magyaroknak pedig kegyetlenségét meg-értvén; minden jobbágyjainak szívüket azon félelemmel gerjesztette-fel: hogy, ha valaki azon hadban (mellyet mostanában a' Magyarok ellen el-fogna kezdeni) jelen nem találna lenni, azt bizonyossan fel-akasztattya. Ezen Királynak öfzve-tódúlt serege ellen, a' Magyarok' leg-rofzizabb Nemzettségének számlálhatatlan serege' ellenébe iparkodott. Nem-is tapaszta: hogy a' fzonjúhozó lélek tüzesebben kívánnya a' hideg viz-italt, mint ezek óhajtották az ütközetnek napját. Nincs-is azoknak másra gondgyok: hanem, hogy hadakozzanak. Valamint pedig azon könyvből, melly a' Magyarok' eredetéről fzőll, tanultam, mihelyest annyok el-fzülék a' gyermeket, tüstént éles vassal ábrázattyakat meg-metélik: hogy minék-előtte

Ezen győzedelmei után, mivel visszajö-
vetele ismét sürgettetett édes anyjától, el-
rendeltetett az idő, mellyben Etele édes Etelkájá-
val, és Magyar-országban született, és nevelte-
tett egygyetlen-egy fiával Tabánnal, Karjelbe,
édes Hazájába utazott. Sok boldog időket vár-
hatott Etelkájának Társaságában. Örömmel hal-
lotta a' Karjeliének kívánságjokat. Éleztette
anyjának reá-várákozása, fiának nagyra-
menen-
dősége. Én-is, midőn ennek-előtte Etelkának
Magyar-orzági történeteit két könyvembe fog-
laltam, szinte reá-mertem volna eskünni: hogy,
an-

a' tejet szopják, a' Sebek türedelméhez szokjanak. Ezt
el-hitetik velünk azon sebek-is, mellyeket testjeken vágat-
tatnak akkor-is, midőn valami jó barátjok meg-hal. Csak
alig jött Lajos-király öfzve-gyűjtött seregével Augusta alá
(melly város a' Sváboknak, Bavarusoknak, és Nap-keleti
Frankoknak szélin vagyon), midőn a' Magyaroknak nem ké-
vántt, hanem inkább nem-is-remélett jelen-létteket halljuk.
Tehát, másad-napra Likus-folyó mellett annak térségére
(melly hely a' katonaságnak alkalmas vala) mind-a'-két
tábor le-telepedett. De minek-előtte a' hajnal hasadott; a'
Magyarság, melly a' halált szomjúhozza, a' csatát kívánnyá;
a'-mi Keresztényeinket, kik még akkor csak áhsítóztak va-
la, el-nyomja. Némelleyeket hamarébb fel-költöttek a' nyi-
lak, mind a' kiáltások. Mert hamarébb hagyta-el őket a'
lélek, mint pedig az álom. Nagy lett tehát mind-a'-két
felől a' Csata. Hátat fordítván a' Magyarok, serényen
vissza-fordítván fegyverjeket, sokat le-öldösnek. Másokat
pedig alvó helyekben agyon-szúrván, velek se a' lármát
nem hallatták, se a' sebeket nem éreztették. Már a' le-
al-

annyi bóldogtalanság után, bóldog időkre jutandának, és minden siralom nélkül tölthetik víg életjüket.

De, kit a' Veszedelem egyszer üzőbe vehetett, és, valamint a' szalonnára, reá szokhatott; annak bokrossabb nyughatatlanságait-is elintézhette. Mert ímé! alig érhettek a' Karjeli Határokra, Etelének édes anyja Héjja, minek-előtte azon óhajtott Etelkát meg-látta volna, Eteléjével és Unokájával csak egygyet-is szállhatott volna, a' más világra költözött. Le-nem-írhatni Etelkának jajgatásait, midőn, haza érvén

Héj-

alkonyodott nap hét óra felé járt, és Lajos-királynak részén még szerencsés vala az ütközet, midőn a' Magyarok, ezek' furcsasága szerént, alattomban el-rendelvén más felől a' Leseket, a' szaladást tettetik. És minek-utánna a' Királynak-ezeket-észre-nem-véző emberei őket nagy serén-séggel kergetik, minden felől ki-rohannak a' Lesek, és, mint már meg-győzöttettek, meg-ölik a' győzőket. Maga a' király-is csudállotta magát, hogy mint győző meg-győzöttetett. E' változás igen véletlenül esett. Láthattad volna a' ligeteket, a' mezőket szerte-széjjel holttestekkel befödve, a' vizeket, emberi vérrrel öszve-vegyülve, vörösré festve. A' Lovak' nyerítése, a' Trombiták' harsogása ijesztették a' szaladó miéinket, bátorították a' kergető Magyarokat. Ezek, el-érvén tárgyjokat, a' Keresztényeknek illy végetlen öldözésekkel meg-nem-elégedtek; hanem, hogy boszfizűjokat ki-öntsék, a' Bavarusokra, Svábokra, és Frankokra esvén, azoknak Országjokat tüzzel pufztították. Nem-is vólt egy valaki, ki ezeknek el-jöveleteket meg-akarta volna várni a' leg-erősebb várakban. És így, egynehány

ész-

Héjjának Testjét ki-nyujtóztatva látta. Panaszol-
kodott az Egek ellen-is: hogy ötet az Anyák-
ban illý szerencsétlenné tették. Orczájára te-
kintvén, noha az immár halavány, sött sárga-is
lenne, de ki-vehette azon méltóságot, melly
homlokában vólt, és Etele' orczájához igen
hasonlított.

Héjjának tisztességes el-takaríttatása után,
a' Szerencsének dühösködése meg-nem-állapodott
ezen egy esetnek kegyetlenségében. Elő-fogták
ofztán Etelét a' honnyi gyötrelmek. Egy rosz
Polgárnak (aki nem-is Karjeli ivadék vala) tör-
vén-

efztendeig, ezen szép Nép a' Magyaroknak Adó-fizetője
léve „ Luitprandnak szavait így folytattya Múrtzius: „
Lajos-Császár, hogy velek békességet köthessen, az ellen-
ség' Vezérjeinek alattomban sok pénzt ofztogatott. Adott
sokat nyilvánossan-is; sött még többeket ígért. Meg-ígérte
az efztendő-beli adót-is, és alig vehette-rá a' Magyarokat,
hogy Haza-mennyenek „ Mind ezeket csak nem szórúl szóra
meg-bizonyította Ursपुरgi Konrád. Szóll erről Béla-kirá-
lyunknak Nevetlen Irnokja-is, de e' kurta szavaival „ A'
nap-keleti Frankokat-is (Frankóniának, és Baváriának szélein)
sok ezreket le-öldösvén közülök, nyilak' lövéseivel rút
fzaladásra kényszerítették. És, azoknak minden Jószágjokat
el-rabolván, Zoltán fejedelemhez Magyar-orizágba vízfza-
jöttek „ A' Magyaroknak ezen szörnyü gyözedelemjek úgy
annyira meg-alázta a' Német-királyt Lajost, hogy ez-után
nem sokára meg-hala, a' sírba vívén magával utolsó ma-
radékját azon Nagy Károlynak, ki Budán az Avarus-Ma-
gyarokat annyira le-gyalázta. Ekkor a' kölcsönt elég-kép-
pen vízfza fizethették.

véntelen maga-viselése úgy el-ejtette Etelét, hogy, kit Magyar-orfsági ezer csaták meg-nem-győz-hettek, Rókának Patvarságai le-nem-vethettek (4), azt Honnyának nyughatatlansága le-tiporta, és szinte kétségbe-is ejtette.

Etelének Karjeli vízfzontagságjai, Haza-jöt-tének két esztendeje után kezdettek; és (hála légyen a' Magyarok' Istenének) hogy nem to-vább, hanem tizen-hat esztendeig tartottak. — Ezen időnek el-folyása között, életének vig napjait egészlen el-felejtette. Minden kedve csu-pán a' bujdosásban telhetett. Mit szenvedett pedig ezen időkbén, hoszszú vólna, és talán unalmas-is elő-beszélleni. Magam-is irtózom a' kegyetlen gyötrelmeknek ki-nyilatkoztatásától.

Ugyan-esak; ezen okra nézve, abban-hagy-ván a' tizen-hat esztendeig tartó ínségeket; ezek-nek végén kezdem a' siralmas történeteket; mi-dön, tudni-illik, Etelének hajóját látom a' Bál-tai tengerben úfzkálni, a' vad szigetek felé tar-tani, és annak egygyikébe ki-is-szállani.

ELSŐ RÉSZ.

Etele a' vad Szigetben.

Irgalmatlan nagy szélvélzék valának az el-múltt éjtfzaka. Minden felől menny-dörgöttek a' leve-gők. Úgy-annyira hányattatott Etelének hajója:

hogy

(4). Lásd Etelka Történeteit. I. Könyv. IV. Szakasz. VIII. Réfz.

hogy ezen vad Szigetnek partjára nem szántt akarattyából, hanem a' Szél-vizeknek kéntelenítéséből származott a' ki-költözködés. Ide tehát izükség képpen, és igen véletlenül érkezett.

Mindenütt magával hordozta Tabán-fiát, és más valami fel-serdültt Ifiat-is, kit mindenkoron fiának, Etének-is nevezett. Tabán el-haladta immár a' huszon-két esztendő. Mind-ekkoráig nőtelen lévén, sokszor el-akará venni a' Lápok' fejedelmének kis-aszszonyát Márnát; de, Attyának kedvetlenségét látván, mind-eddig Házasságának kívánságában gyötrődött. Ete két esztendővel vala fiatalabb Tabánnál.

Hogy azon éjjeli zúr-zavarok után reggel a' Szigetre értek, és szerencsésen ki-is-kötöttek; Etele tüstént meg-parancsolta embereinek: hogy Sátorokat üssenek. E' Szigetet, bele ünván a' sok kődorgásokba, lak-helyéül valasztotta: mert leg-vadabbnak, és az emberi munkálódásnak minden nyomától meddőnek tapasztalta. — Elég kincset, és embereket hozván magával, soha innént Karjelbe visszamenni nem akart. Ki-hozatván a' hajóból mindeneiket, azokat sátorjai alá rakatta. Az-után egy kő-darabra ülven, meg-pihent. Kis várakozás után, így szólla hozzája

TABÁN: Az én atyám talán búskodik? Hiszen, akár mi nyomorúltul-is, még-is itt vagyunk.

ETELE: Igen-is itt vagyunk édes fiaim. Hála légyen a' Magyarok' Istenének: hogy a' tengeri vizek közül ki-szabadúltunk. — Fiaim! ezen Sziget igen alkalmas lészén örök lakásunkra. Itt egy Afzszonyra se találhattok, kik szíveteket meg-ronthatnák, és benneteket magokhoz csábíthatnának.

TABÁN: Itt ugyan irrúl se lehetne egygyet találni. De hol-is vennék itten magokat?

ETELE: Oh Fiaim! Szaladgyatok ezen késértetektől. Ne higgyetek nekik. Ezek rontyák-meg szívetekben a' valóságos Magyar erkölcsöket.

TABÁN: De, édes Atyám, irgalmatlan nagy Szélvész vala ám az akkor. És mivel éjtszakára dörgött, annál félelmesebbek voltak kövei.

ETELE: De Tík-is, kedves Magzatim, ugyan-csak emberől viseltétek ám magatokat. A' hajós legények csak fittyek hozzátok képest. Ki-tettstett bennetek a' Magyar vér.

ETE: Csak azon örvendettem szél-vizeink között: hogy egy Afzszony se vala hajónkban. Széplaki Fejedelemnek Gályájában, tudom, hogy jajgattak az afzszonyok. Az ő hajóját-is a' mi Szél-vészünk hányhatta. Mert, a'-mint a' sötétben észre-vehettem, mindenütt nyomunkba evedzettek.

TABÁN: Istenem: ha Széplakinak hajójában mind el-vesztek az Afzszonyok! be irtóztató gondolat. — Atyám! ha ők oda lettek, nem te vagy-e valóságos oka méltatlan haláljoknak?

ETELE: Én lehetnék oka? — Talán azt akarád mondani: hogy én vagyok oka ki-szabadulásjoknak. Mert: ha én őket (a'mint esedeztek vala) hajómra vettem volna; és hajós legénjeim, a' szélvészek között, azoknak lármáikat, jajgatásjokat hallották volna, mind-nyájan szívüket el-vesztették volna, és így mind-nyájan most a' nedves noszójában fekünnék a' Tenger' fenekén.

ETE: De a' már bizonyos.

ETELE: De pedig én legénjeimhez felkiáltottam: Fiaim! így mondek: Rajta köröszttül a' hullámos habokon. Mí afzszonyok nem vagyunk, hogy hasztalanul jajgassunk. Embereilyük-meg magunkat. Semmit se féllünk a' sívító szelektől. — Mind ezeket nem mondhattam, 's-legényeimet nem bátríthattam volna, ha azon jajgató partékák hajómban lettek volna.

Midőn ezeket, és az előbbenieket mondta Etele, szünetlen imide, és amoda nézegélt Ete, és, e' Szigetnek minden részeire vetvén izorgalmatos szemeit, eleget nem csudálhatta annak ékességét. De úgy tettszett, mintha, egy különös helyre vetvén szemeit, csudálkozott volna. Mind-úntalan lopogató szemekkel néze-
gél-

gélte őtet Etele. De, előbbeni csudálkozásiból még visszfa-nem-térhetvén, Etelenek előbbeni beszédgyei után, zúr-zavarjai között ezeket mondotta

ETE: De a' már igaz — Ugyan úgy-é? — de a' már más — És ugyan rendes.

ETELE: Hallod-é, Fiók? Mi lelte fejedet, hogy im-ide és ám-oda csavargatod? Mit kukcskálsz annyit ama' tájjékokra?

ETE: *El-íszonyodva, és álmétkodva*: Isten bizony: eunékem úgy tettszik: mintha már egyszer ezen Szigetben tévelyegtem volna.

ETELE: Talán el-ment az eszed?

TABÁN: No, édes Öcsém! most ugyan botlottál. Hiszen e' Szigetbe a' Szelek se botlanak-meg.

ETE: De, Bátya! a'-mit én egyszer meglátok, meg-vagyon az látva. — Látod ama' kősziklát? — Látod ama' le-hengeredett Cser-fát?

TABÁN: Kő-sziklákat, Cser-fákat masutt-is látni. Én-is láttam eleget.

ETE: De én illyet soha se, hanem két esztendő előtt, midőn itt valék. — Ime! Ime! Bátya! itt a' tűz-hely-is. — Oh irgalmas fények! Immár tudom hol vagyok.

ETELE: Jöszte idább Ete-fiam.

ETE: Parancsollyon Uram-atyám.

ETELE, *meg-tapogatván homlokát, és erét*:
Nézz jól a' szemembe. *Kis várakozás után*:
Második Darab. N Te

Te, Isten úgy tartson, forró betegségbe estél.
Ha nem érzed-is, de bizonyosan rófszszül vagy.

ETE: *igen nagy láanggal*: Erefszzen-el
Uram-atyám! — Íme ösztönöz engem' valami. —
Lám! Lám! — azon Bük-fát-is! — ama' horgas
partokat! — amaz annyit, meg annyit!

Ezeket mondván nagy nyughatatlanságban
vala az Ifjú. Meg-fogta néki nagy haraggal ke-
zét, és így szólla

ETELE: Egy tapodást se innt, esze-
veszett ifjú! Mi lelhetett tégedet?

ETE: Minden tartóztatás hafzontalan. —
Törjön, vagy szakadgyon, el-kelletik mennem!

ETELE, *haragossan*: Hát én a' Te atyád
nem vagyok? — Szalma-török talán? — és né-
ked nem parancsolhatok? — Meg-álly, mon-
dom. Avagy tüstént a' Hajóra vízfzsa-takarodgy.

ETE, *meg-mértékelvén magát*: Atyám! le-
het-é a' Szívnek parancsolhatni? — Mind-az'-
által: nem bánom — De meg-engedhetni még-is
egy engedelmes fiúnak, hogy a' Szigetnek ezen
erdejében el-mennyen. Vízfzsa-jövök, ha vala-
mit meg-látok.

ETELE: Soha illy balgatagságot felölled.
No jól vagyon — Hallod-é Tabán! Lelkedre
kötöm Öcsédet. — Ha tapasztalod: hogy kép-
zelődései meg-szűnnek, avagy hagymászfzsa el-
múlik; erezd, hadd fussa-ki magát.

TABÁN: Gondom lézen reája.

ETE-

ETELE: Ha pedig látod: hogy valóság-
gal meg-bolondúlt; tapodásnyira se erezd. —
Kösd-meg őtet, és vízfzfa vele hajónkba. Ott
fog múlni tüze, ahol viz vagon.

TABÁN: Talán nem olly veszedelmes hagy-
mázfzfa.

ETELE: *Szomorkodva*: Szegény Fiók! —
bizony sajnállanám, ha meg-bolondúlna. *alattomban*:
De mit használ nékem-is: hogy ép
eszem vagon? — *Nyilvánossan*: Fiaim! én el-
megyek. — Talán le-fekszom. — Három éjjel
bé-nem-húnhattam szememet. *El-méne*.

MÁSADIK RÉSZ.

Etének csudálkozása.

TABÁN, *Attyának el-menetele után*: Az Isten-
re kérlek, édes Öcsém: mi juthatott eszedbe?
Ébren vagy-é? avagy álmodozol? — Fontosok-é
atyámnak gyanúi? Avagy ezen Sziget - - -

ETE: Ez az ez, édes Tabánom! Itt va-
gyon az én Kincsem el-rejtve, mellyet két esz-
tendők előtt láttam.

TABÁN: Bizonyossan igazat mondott
Atyám. Te meg-tébolyodtál.

ETE: Oh meg-nem-tébolyodtam, édes Bá-
tyám. Két esztendők előtt két napokat töltöt-
tem ezen Szigetben. Itt láttam akkor azon

kíncsemet, kit még mostanában-is szíveimben hordozok. Egy drága teremtet.

TABÁN: Így tehát nem álmodozol?

ETE: Oh nem álmodozom, édes Bátyám. Mert az álom illy hathatós nem lehet. Valóságot mondok. Itt van az én angyalom! — Erről én egy szót nem mertem mondani édes Atyánknak.

TABÁN: Azt okossan tette: mert már eddig a' hajóban lelted volna magadat.

ETE: Oh Istenem! ha csak hírét hallya-is valahol az aszszonyoknak, tüstént oda van, és szélvészbe keveredik.

TABÁN: Oh pedig, ha azt-is meg-tudgya: hogy én-is szeretek? — Öcsém egy bajunk mind-a'-kettőnknek. Szívem' hajlandóságát előtted immár nem tagadhatom.

ETE: Eddig-is el-tagadhattad tehát?

TABÁN: Nem te tölled, hanem Atyánktól, valamint te-is, tartottam. Széplakinak hajójában vagyon ama' drága Teremtés, ki szívembe behatott, ki-se-léphet belőlle. — Oh! ha az múltt éjtszakai szél-vizek között elveszett! Oh ha őtet többé nem láthatnám! Bocsásd-meg Isten, de talán atyámra-is meg-neheztelnék, hogy őtet, annyi kérései után, mi hajónkba nem vette. — El-veszett-é ő, édes Öcsém?

ETE: El-nem-veszett édes Tabánom. — Széplaki Fejedelemnek kormányosa Vizaknai talp-

talpra esett ember. Azt igérette: hogy nyomunkban léfzen. Ha szerencséje szólgált, még ma itt terem.

TABÁN: Igaz ugyan: hogy kétségbe nem kelletik esni a' jó kórmányosnak. De mi hafznom abban-is: ha szerencsésfen ide érkeznek.

ETE: No bátya miért?

TABÁN: Oh édes Öcsém: a'-mi édes atyánk, minden jófága mellett, igen kemény ember. Egéfzlen reá-vetette fejét, hogy soha meg-ne-házafodgyam. — Minden-nap hallom azon fzavait: hogy az afzfzonyoknak a' leg-jobbika sem ér egy törött Rokka-talpat, egy ketté hafadtt pereszlent. Ezen fzavak köröfztül-járják fzívemet.

ETE: Nem-is csekélyfég így le-gyalázni a' fzép nemet.

TABÁN: Hallyad csak a'-mi inkább hóhé-rollya fzívemet. Széplakinak kis-afzfzonyát ha csak emlegetem-is előtte; egy fülén bé-vefzi, a' másikon pedig hamar ki-erefzti.

ETE: Ez már fájdalmas dolog ilyen ezf-tendődben.

TABÁN: Midőn leg-is-leg-elsőben befzél-lettem a' Kis-afzfzonymal, és annak elevenségét, ábrázattyának gyönyörű vonásait, tagjainak gyönyörűebb ejtésait emlegettem előtte; meg-fogta nagy atyai kegyességgel kezemet, vala-hová vezetni-is akara. Hogy a' Kis-afzfzonym

mellett el-mentünk, néki illy kurtán szóllott: a' kis-afszony' foga az én fiamban nem kopik.

ETE: Ugyan kurta vala a' válasz. Hát te néked mit szóllott?

TABÁN: Hogy ofztán magunk lévénk, illy kurtán szóllott nekem-is: ha még egyfzer rajta kaplak benneteket, akkor ofztán bővebben. De Te Öcsém hallod-é? Nem-is hallod beszédemet. — Egészlen el-andalodtál. — Hallod-é Ete? Ete-öcsém!

Valóban Tabánnak előbbeni beszédgyeire éppen nem hallgatott Ete: mert: körös-körül hordozván szemeit, meg-látta azon fát, mellyre maga' nevét fel-mettfzette valaki. Midőn ama' fához nagy szív-dobogással méne, így szólla

ETE: Oh Tabán, ki hallaná szavadat, ha illy környülménben vólna? — Látod eme' fán Ete-nevemet. *Meg-csókolván a' fát:* EZ az én Szigei Nimfánnak keze'-írása! — Sirt, tudom, midőn akkor tölle meg-váltam. De mást nem tehettem, mert, akaratom ellen, el-hurczoltanak. Tudom sohajtozott utánnam. — Isten velünk bátya! Én el-megyek, és fel-keresem ötet.

HARMADIK RÉSZ.

Nagyhabi Tabánnal.

Ezen időben Etelének híres Kormányossa vala Nagyhabi. Héjjának, Etele' anyjának, közelről

ről való Attyafia-is vala. Ugyan-azért: mind magától Etelétől, mind annak fiaitól nagyra bőcsültetett. Szerették őtet ezen Ifiak, és előtte bátorságossan ki-is-szokták-adni szíveknek minden tickait. Hogy mostanában dolgát a' hajónál el-végzette, Etelét-is, kívánsága szerént, az ár-bocz-fa mellett le-fektette, az Ifiakhoz érkezvén, így szólla hozzájuk

NAGYHABI: Soha, még élek, nem örvendettem annyira, mint mikor hajónkat e' Szigetnek partjára ki-kötöttem, és az ár-bocz-fa mellé szegény Atyátokat le-fektettem. Három éjtszaka, bé-nem-húnta szemeit. Ezen el-múltt éjtszaka én ugyan szemeire vetettem: hogy maga tartaná a' kormányt; az én mesterségemben pedig nem bízna. De ő csak azt mondotta erre: Hallod-é Nagyhabi! Fiaim vannak a' hajóban: azoknak nincs jobb kormányosok édes attyoknál.

ETE: Igen jól mondád, édes Nagyhabim. Etele ugyan valóságossan egy igazi atya. — Oh! bár csak fel-tételeiben ne lenne egészlen a' nyakasságig állhatatos.

NAGYHABI: Lassabban édes Öcsém; Ő néked atyád.

TABÁN: Te-is valóban, Öreg Bátya! bizonyossan jó atya-fi-is, emberséges ember-is vagy. Oh! ha néha-néha többet szóllanál édes

Atyánknak; talán eddig meg-lágyíthatad volna kemény gondolatait.

NAGYHABI: Fiaim! én tikteket, mint valóságos atyafi, nagyon szeretlek. De lelkem' ismérétenek csendességét még inkább szeretem. Ha a' kormányosnak lelke' ismérte nincs helyén, bár kezébe se venné a' kormányt.

ETE: Úgy, de mi gátolhat-meg abban: hogy szíveink' érzékenségeiről, ártatlan szerelmünkről, vele egygyet-kettőt ne szóllyál?

NAGYHABI: Íme, edes Atyámfiai: én Atyátok előtt Testemre-lelkemre meg-esküdtem: hogy soha a' szerelemről, soha az aszszonyi személyekről soha egy szót elő-nem-hozandok előtte. Már most tehát: ha ugyan-csak még-is szállanék; talán, mint attyafiát, magától el-nem-kergetne; de én, mind le-kötött hitemet, mind lelkem' isméréte pokolba kergetném; és így, Isten úgy tartson, eddig a' mi hajónk-is a' Pokol' vidékinél fetrengne.

ETE: De mi okra nézve jó Bátya?

NAGYHABI: Mert én, rosz lelkem' isméréte miatt, a' veszedelmekben hamar el-tébo-lyodnám. Szünetlen e' szavakkal szállítanám-meg-magamat: Nagyhabi! ugyan eből viselted Urad iránt magadat. Lehetetlen: hogy e' veszedelem-ből ki-menekedgy.

TABÁN: Így tehát én Széplaki kis-aszszonyról-is soha veled nem szállhatok.

NAGY-

NAGYHABI: Velem ugyan szólhattok, mert azt atyátoknak meg-nem-ígértem. De nem a végre, hogy azon kis-afzfzonymról atyátok előtt beszélljek.

TABÁN: Oda tehát minden reménségem.

NAGYHABI: Még-sem úgy vagyon. Ime: hogy meg-mutassam, hogy tikteket valósággal fzeretlek; tudotokra adok valamit, a'-miről talán nem gondolkoznátok.

ETE: Csak szaporán, édes Nagyhabim: mert nékem sietős dolgom vagyon.

TABÁN: El-tökéllette talán édes Atyám, hogy engem' Széplaki-kis-afzfzonymmal, ama' kedves Márnámmal, meg-bóldogít?

NAGYHABI: Azt tökélltette-el: hogy ezen Szigetben veletek egygyütt holttig meg-marad, de úgy ám, ha Széplaki-fejedelemnek hajója el-süllyedett, és vele egygyütt az ott lévő afzfzonymok mind el-vesztenek.

TABÁN: Oh kegyetlen gondolat. Mi oka lehetne osztán itt maradásának?

NAGYHABI: Mert ezen el-hagyattatott vad Szigetben semmi fehér-fzemélljek nem lesznek, kik benneteket el-csábíthassanak.

ETE, *el-mosolyodva*: No' ugyan ki-találta az Atyám! —

NAGYHABI: No mért nem?

ETE: De lelkem, ott-is teremnek a' Fejérnépek, ahhol őket nem vetik.

TABÁN, *nevetve*: Soha Atyánk így el-nem-vétette az útát.

NAGYHABI: Mi a' Tatárt gondoltok? Atyátoknak ezen okos intézete talán nevetségre méltónak láttfzik előttetek? Azt ugyan nem gondolnám.

TABÁN: Nevetségre valónak ugyan nem; de csudálkozásra méltónak minden bizonnal.

NAGYHABI: Hogy-hogy Öcsém?

TABÁN: Mert van valami ezen el-hagyatott Szigetben, a'-mi atyámnak esze-ágába se tűnhetett. Itt egy gyönyörű Leány tartozkodik, Ete-öcsémnek kedvesse.

ETE: És ezen Virág-fzálhoz én tüstént el-futok. Nagyhabi! Soha annak párját nem láttad.

NAGYHABI: Egy szót se többet. Én azon leányról hallani sem akarok valamit.

TABÁN: Édes Öcsém! Ne tartson sokáig a' beszéd. Szalagygy: hogy hamarébb vízfzfa-térj.

ETE: Igen-is szaladok. És, ha fel-találom kedvesemet, már akkor engemet itt-felejt-het az atyám. Oh szerencse el-ne-hagygy! *El-megyen.*

NEGYEDIK RÉSZ.

A Titok' eleje.

NAGYHABI: Ha úgy van a' dolog, Etele ugyan gondolataiban meg-csalattatott. A'-hol egy

egy leány találtatik, vannak ott többen is. Tehát, ha Széplakinak hajója el-süllyedett, talán Tabán-is egy Szigeti Nimfához ragaszkodik. — Márna-kis-afszonyinak halála után, ez igen rendes lenne.

TABÁN: De mért ijesztgetel engemet?

NAGYHABI: Nem ijesztgetlek tehát. Hanem csak azt kérdem tőled: nem tennád-é nékem meg-mondani az okát, mért gyűlöli Atyád annyira az afszonyi Személyeket?

TABÁN: Csudálatos dolog! ezt nékem tőled kellene kérdenem.

NAGYHABI: Hiszen néki-is vala Felesége Etelka, kit ő ki-mondhatatlan-képpen szeretett. Nem tudsz-é valamit e' történetről?

TABÁN: Én erről éppen annyit tudok, a'mennyit te tudsz. Csak három esztendő's voltam, midőn édes Atyám Szegedről Budára hozott, és Zoltántól, a' Magyarok' Fejedelmétől, el-búcsúztatott. Akkor atyám Karjelbe jött egy afszonyi személlyel, kit én édes anyámnak mondtam.

NAGYHABI: No tovább ezen anyádról.

TABÁN: A' többiről éppenséggel nem emlékezem. Azt tudom: hogy két esztendő'k' el-folyása után soha többé édes anyámat nem láttam; soha felőlle semmit se hallottam.

NAGYHABI: Atyád nem emlegette többé?

TA-

TABÁN: Sőt azon volt: hogy szívemben az afzszonyok ellen való dühösséget fel-indítsa; és így engemet ezen afzszony-gyűlöző állapotomban holtomiglan meg-tartson. Soha se tapasztaltam az-után: hogy valami fehér személlyel szólott volna, és néki gorombaságokat nem mondott volna.

NAGYHABI: Igaz igaz: elég vastagon bánt velek.

TABÁN: Oh édes Nagyhabim! mennél ocsmányabb festékekkel festette-le előttem a' Fehér-népeket, és azoknak Majom-ábrázattokat (tudgya a' Manó, mi okból) de azok mindig szebb angyaloknak láttszattattak előttem.

NAGYHABI: Ez nem nagy csuda.

TABÁN: Sőt: minek-utánna Széplaki-kisafzszonyt meg-pillantottam, már akkor atyámnak minden okoskodásaival semmit se gondoltam. — Istenem! ha majd azt-is meg-tudgya, hogy Ete-öcsém-is szeret, és Kegyesse ezen Szigetben tartózkodik; már akkor az eget a' földdel öfzfze-keveri.

NAGYHABI: De így hát nem sokára felfzedgyük a' Vas-macskát, ki-is-terjesztyük vitorjainkat. Oh be kívánnék betegségének valóságos okára jönni, nem más végre bizonynal; hanem: hogy ki-tanúlhatnám: volna-é valami remenség ki-gyógyulása felől.

TABÁN: És azt ő néked meg-nem-mondotta akkor, midőn Testedre-lelkedre meg-esküdtetett: hogy vele semmi afzszonyok felől ne szólljál.

NAGYHABI: Mindgyárt el-mondom: hogy esett azon nagy esküvés. Hogy egyszer a' Báltai tengeren hajóztunk; irtóztató nagy szélvizek támadtak. Én a' kormányt tartottam; ő mellettem állott fejét könyökjére támasztva, és gondolkozva. Szorgalmatossan nézte a' Szeleknek honnan-jöttöket, a' Gönczöl-szekerét, a' fias tyúkot. Uram (mondék) mért vagy olly fozmorú? Ő erre így felelt: Hallod-é Nagyhabi. Éppen tizen-hat esztendőök előtt (midőn a' Lápok' fejedelmébe menni akartam: hogy ötet Országomba híjjam, és néki Etelkámát, az én kedves Etelkámát, meg-mutassam) éppen illy veszedelemben valék. Olly szívessen imádkoztam a' Magyarok Istenének: hogy meg-szabadítson. Meg-is-szabadított. Azt gondolám akkor hogy öröm napjaimból ki-nem-fogyhatok. De adta volna az Isten, hogy akkor, hajómmal egygyütt el-süllyedtem volna: mert az-után ott-hon valamit nem láttam volna.

TABÁN: No mit látott tehát?

NAGYHABI: Ha akkor békét hagytam volna atyádnak, talán a' titkot egészszízen ki-tálalta volna. De, sok kérdéseimre, és úntatásaim a meg-boszszonkodván, engemet Testemre-
lel-

lelkemre meg-esküdtetett: hogy soha többé e' dologról nem kérdezősködöm, soha előtte az aszfszonyok felől beszélni nem fogok.

TABÁN: De már most reá-mernék-eskünni: hogy őtet valami aszfszony nagyon le-gyalázta.

NAGYHABI: Így jár velek utóllýára a' férjfiú.

TABÁN: De édes Nagyhabim! nem mindenik fehér-személy egy forma. Oh csak egyszer hallana bennünket édes atyánk, midőn Széplaki-kis-aszfszonnal egygyütt beszélünk! meg-másolná, tudom, gondolatait, és azt mondaná: hogy vannak még a' fehér-nép között tisztességes Személyek.

NAGYHABI: Jól mondád kis Öcsém. — De mi itten csak el-kotyognánk, és a' hajóhoz nem látnánk, holott Etele le-heveredett. Menyünk édes kis Öcsém. *El-megyén Tabánnal.*

ÖTÖDIK RÉSZ.

Hengerinek mi-vóltta.

Gonofz és förtelmes lélek lakott Hengeriben. Eme' vad Szigetbe-is (tizen-hat esztendőök előtt) azért vettetett-ki Urától: hogy az emberek' szá-mából ki-vefűszzen, és senkivel semmi rofűszat ne tehessen. Nagyon meg-nyóltt ekkor fekete
fza-

szakáll (5). Bőre-is szinte csontjaihoz afzodtt, még se hagyták-el a' fertelmes kívánságok, melyekhez magát még Ifúságában hozzá-fzoktatta. Ördögös gondolatokat forralván most-is magában, a' Szigetnek más felére ment, és magában ezeket mondotta

HENGERI: Éppen ma vagyon tizen-hat esztendeje, hogy ezen Szigetbe ki-tétettem, és valamint egy Gonofztévő, örökre itt hagyattam. Egy esztendővel utóbb esett az: hogy két Fehér-személyet, hajó töresjek után, a' veszedelemből ki-fzabadítottam, és mind-eddig őket
(bi-

(5). Elejétől fogva mind-eddig a' Szakálnak és a' Hajnak szinte egy szerencsések vala. Szakállat viseltek eleinte mindenek. A' Zsidókat arra kötelezte a' Törvény. A' Görögök azt férj-fiúi ékességnek, valamint a' Serényt az Orofzlányénak tartották. Diogenes azért viselé a' szakállat, hogy magát férj-fiúnak lenni el-ne-felejténé; és annak, kit történet szerént szakallatlant látott, azt mondá: talán fzeügyellené, hogy afzfzonymnak nem teremtetett? Egy fzałat abból erővel ki-fzakasztani, nagy véték. A' Filozofusokét csak illetni-is, szentség-törés vala. A' Magyaroknál a' Szakálra való fogadásnak bé-kelletett tellyesednie. Egy Gallus (nem tudván a' Római fzoást, melly a' Szakállat meg-illetni nem hagyta) hizelkedésből Papiriusnak (Római Tábornoknak) szakállát meg-törülgette. Ezért ötet főbe ütötte Papirius elefánt csontból kézfzült páczájával. Melly méltatlanságért fel-indulván a' Gallusok, Rómára rohanának; és, a' fő-embereken kezdvén, az egész Tanácsot meg-ölték. Sokba került Hannonnak (az Animoniták Kirá-

(bizony nagy szorgalommal) meg-is-tartóztattam; mert én a' fehér-népekkel örömet társalkodom. Eleinte azt gondolám: tudgya Isten mi nyereségre válik azoknak ki-fógása. Az aszfzonyt ki-mondhatatlan-képpen szerettem: mert még akkor leánya csak három esztendő's lehetett. Már most anyját nem annyira szeretem: mert leánya tizen-nyolczadikra fordúlt. Mindég igéri az Anya: hogy egyszer birtokomba adgya. Már tovább reá nem várakozhatom. Orromon fogva többé magamat nem húzatom. Vagy ma ide adgya leányát, vagy a' halállal gyűrüt vált. Meg-
 ölöm

rállyának): hogy David-királynak követjeit szakállók', és egé'z ülepig a' Ruhák' el-vágattatásával meg-böcstelenítette.

Meg-változott Nagy Sándor idejében a' Szakállak' böcsülete. Ez, minden ütközet előtt le-nyirette Katonáinak szakálljokat, mert észre-vette, hogy ez leg-nagyobb fogantyú, mellybe az ellenség bele-kapafszkodhatik. Meg-fettfettek Nagy-Sándornak Szakállatlan katonái egé'z Görög-országban. Nem sok idő múlva csak a' Filozofusok maradtak szakállassan. Ki-terjedett ezen Szakállatlanság a' Rómaiakra-is. Mert Hadriánus Császárig egynek se láttyuk pénzét, a'-hol a' Császár szakállas állal volna ki-verve. Ez kezdette ismét a' Szakállnak böcsületét meg-adni. — A'-mi a' Scithákat illeti, azok mind szakállasok voltak. Anakharsis Scitha meg-nem-ismérheté földiét Toksarist, mert álla meg-vala beretválva. Sziciliának kényes Királlya Dionizius, féltvén Torkát a' Borbélyok' késétől, maga' leányai által beretvaltatta-meg magát; de végre, ezeknek hívségjeket-is gyanúba vévén, tüzes dió-hajjal maga pör-
 zso-

ölöm a' vén medvét; akkor leányával azt tehetem, a'-mit akarok. És íme felém tántorodik hantos hátával. — — Lassan-lassan. Nem ő biz' az, hanem annak leánya Kréka.

HATÓDIK RÉSZ.

Krékának ártatlansága.

Ezen gyönyörű Virág-szál, életének mindgyárt elején, a' Zúr-zavarok közé hanyattatott, és benne neveltetett. Édes anyjával Ketelával hajó-törést szenvedvén, véletlenül ezen Szigetbe vettetett, és, azon anyjának vezérlése által,

olly

zsöli-vala-el a' szöröket. Az Arabiak beretváltatták magokat. A' Francziák hol meg-hagyták, hol le-tették a' Szakállakat. Ily módi lett Országunkban-is. Királyaink képeiben hol látunk szakállat, hol nem. De a' bajuszt mind-egygyike hordozza.

Az-után a' Szakállat csak azok hordozták, akik gyászoltak, vagy nagy bánatot viseltek, vagy külső országokon bujdosták. Oziris, világnak indulván, fel-fogadta: hogy Borbély' kezére nem bizza állat, még Országába vizsgálja-nem-jövend. Midőn Manlius tömlöczbe vettetett, az egész Római nép meg-hagyá bújjában szakállát. A' Római közönségnek el-romlása után, Cátó-is szakállassan járt. — Mái napon ezek viselik a' Szakállat: A' Törökök és velük a' többi Nap keleti Nemzetség. A' Nap-keleti Anyaszent-egy-háznak szertartásait követő Muszka, Rác, Oláh, és Orosz Papok. A' Zsidók, a' Kapuczinusok, a' Szerviták, és régenten a' Paulinusok; némelly vén Oláhekon kívül szakállas Világiakat írúl se láthatunk. MÁTYUS.

Második Darab.

O

olly ártatlanságban neveltetett: hogy, noha Hengeri, ama' gonosz lélek, szünetlen utánna lesköлдne, őtet magához csábítani kívánná, még se pörzsölhetett-le tüzeivel csak egy mák-szemnyit-is tisztá erkölcseiből. Hengeri, noha nagy gaz-ember lenne, és alattomban égne; még-is, ha Krékának eleibe került, annyira böcsülhette benne (pedig akarattya ellen-is) az igazi erkölcsöt: hogy előtte semmi tisztátalanságra nem fakadhatna. Mindenben édes anyjának nyomát követte, kit noha a' Szerencsétlenség annyira le-gyalázott, hogy ezen vad Szigetből semmi féle képpen Haza nem mehetne (mert egy lelket se láthatott mind-eddig, ki e' Szigetbe csupa szerencsére érkezhett volna) maga magát még-is el-nem-hagyta: hanem édes leányát (a'mint e' Szegénységben tölle ki-telhetett) minden jóra, minden dologra szoktatta. Csudálkozásra méltónak láttszattathatott az-is: hogy ezen vad Szigetben, holott semmi böcsületes szemek nem laktak, még-is Krékát olly tisztességes Ruhában járattatta Ketela: hogy akár minő Szinvárosban se járnának különben. Mert édes Anya, midőn hajó-törést szenvedtek, ki-szabadíthatta ládáit, mellyekben maga' ruhái vóltanak. Hogy Kréka fel-nőt, Ketela maga' czifrázásával semmit se gondolván, minden ruháit reá-egyengette, és minden nap tisztességessen járatta. Nem vólt tehát csuda: hogy Ere, Ete-

lének fia, két esztendőök előtt ezen Szigetbe lévén, és Krékát meg-pillantván, bele szeretett, most-is utánna iparkodott. Ismét gyönyörűen fel-lévén öltözve, ki-jött, és, szokása szerént, vígan így szólla

KRÉKA: Jó napot édes Hengerim! — Oh be gyönyörű reggel ez! — Azt mondotta édes anyám: hogy az el-múltt éjtszaka ifzonyú nagy szélvélsek, és szörnyű nagy menydörgések voltak. Én pedig semmit se hallottam: mert mind-a'-két fülemre aludtam.

HENGERI: Hát most mire iparkodsz édes Krékám?

KRÉKA: Most majd öszsze-futkázom a' Szigetnek partjait, az-után a' högyre-is fel-hágok.

HENGERI: Ismét azért: hogy valami hajóra találly, mellyben egy ETE légyen, kit inkább szeress, mint engemet? Hadd-el ezen szorgalmatosságodat. Eme' vad Szigetnek feléjese-jöhet egy valaki.

KRÉKA: Talán még-is ide vetődhetett egy hajó. Mert nagy szél vala az el-múltt éjtszaka. Leg-alább igen óhajtya édes Anyám, hogy ezen Szigetből ki-szabadúllyon. Ő már egy-átallyában itt maradni nem akar. Minden nap új reménye támad, hogy egy hajó egyszer immár el-érkezik, melly bennünket innent ki-szabadít. Az-után: azt-is mondotta: hogy, ha hamar ki-nem-szabadúl, szerencsétlen leszén. Ezt

pedig azon jó anya meg-nem-érdemlette. Oh édes kedves Hengerim! teremts ide egy hajót.

HENGERI: Én nem teremthetek. Anyád kívánsága balgatag. Talán azt gondollya: hogy én Isten vagyok?

KRÉKA: Ő azt nem gondollya. Mert nekünk egy Istenünk vagyon, a' Magyarok' Istene. Hanem, ha halgatni tudnál, mondanék én valamit, a'-miről édes Anyám gyanakszik.

HENGERI: No hát miről gyanakodhatik?

KRÉKA: Mindgyárt meg-mondom. Mí-dön ama' Te-nemedhez-hasonló Ete-úr-fi itt vala (mert ő nem a' mí Nemünkhez hasonló) akkor egy hajó-is vala itt. Te pedig azon Hajót elkergetted, és vele egygyütt azon derék Ete-úr-fi-is el-takarodott.

HENGERI: Már ez türhetetlen gyanú. Hiszen akkor egész éjszaka veletek voltam. A' barlangból egy tapodást ki-nem-mentem. Virradóra pedig Ete-úr-fi el-szaladtt.

KRÉKA: Édes anyám azt mondgya: hogy el-szaladttának te vóltal az oka. Azt-is mondgya: hogy itt akkor sok ilyen férjfiúk vóltanak, a' micsodás Te vagy. És te azokkal özfzebeszéllettél, hogy Etét el-vigyék. Ezt néked cselekedni nem kellett vólna: mert mi Etét fzerettük.

HENGERI: A' Te anyád, valamint a kancza-ló, állva álmodozik.

KRÉ-

KRÉKA: Ne mond eztet anyámról, édes Hengerim.

HENGERI: Tehát: hogy igazábban szolylak, akkor mi mind-nyájan álmodtunk. Mert látod-é: Ete itt vólt, és mindgyárt el-tünt. Ő tehát valami Lélek vólt. Ember bizonyosan nem vólt: mert az olly hamar el-nem-tünhetik!

KRÉKA: Ki vólt vólna azon Lélek? Anyám azt mondgya: hogy a' Lelkek láthatatlanok. Az-után csókot sem ád a' lélek, szeretni se tud. Ő pedig szeretett-is engemet; meg-meg-is-csókkolt nem egyszer.

HENGERI, *alattomban*: Veszett vólna pokolban.

KRÉKA: Az-után azt-is mondotta édes Anyám: hogy vagyon valahol ollyan Ország, ahhol sok-sok férjfiak vannak, ollyanok, a'-mint te vagy. Ezt én néki elsőben nem hihettem (noha ő soha se hazudik). Azért nem hihettem pedig: mert ollyan sok-sok férjfiakat nem láttam; hanem csupán tégedet. De minek-utánna Ete-úr-fiat meg-láttam, mindent-mindent el-hittem.

HENGERI: Ete-úrfi, és ismét csak Ete-úrfi. Valamint képzelheted, hogy lelket láttsz, szinte úgy képzelheted, hogy meg-csókkolt.

KRÉKA: Ezt édes anyám nem hiszi. — Én se hihetem.

HENGERI: Hallod-é Kréka! Ha anyádat el-akarod-hitetni, csak azt mondd néki: hogy Te

engemet nagyon szerettél; hogy nálam nélkül nem élhetél; hogy, ha feleségem nem lézél, a' tengerbe öled magadat: meg-látd: hogy anyád, nagy öröme miatt, a' bőriből-is ki-ugrik.

KRÉKA: Oh! ha azt tudnám, hogy ezzel ötet szerencsésné tehetném, ezeket néki bizonyosan meg-mondanám. Mert: hogy ne hazudgyak, én tégedet szeretlek. — Miért ne szeretnélek? — Ezen Szigetben te tartottál bennünket. Te adtál enni-valót. Mí már magunk régen el-veszhattünk volna.

HENGERI: No már ezt szeretem édes Krékám: hogy meg-isméred a' jó téteményt. — Szerettél tehát engemet? pedig egyedül engemet.

KRÉKA: Azt én Isten-igazában nem mondhatom: mert én Ete-úr-fiat (azt, aki nem Lélek) inkább szeretem. Etének ugyan éppen ilyen formája volt, mind néked; de ő nálad sokkal szebb. Az-után: mikor velem szóllott, igen szépen ejtette a' szavakat. Ha ő azt mondotta nékem: oh édes Krékám, ezt az ő szájából százszoza jobb ízűn hallottam, mint a' tiédből. Én pedig, látod, nem hazudok: mert anyám se hazudik soha.

HETEDIK RÉSZ.

Ketelának el-jötte.

Midőn amazok így beszéllgettek egy-mással, hozzájuk érkezett Ketela, Krékának édes anyja.

Ked-

Kedves leányára szánván minden ékes ruháit, magára csak azon öltözetét vette, mellyekkel nem a' szemekre, hanem csupán a' Tisztességre vigyázott. Előbbeni ékes személye, a' bú-báratok' bokrossága miatt, meg-csappant. Orczájának-is hajdani kellemetes vonásai le-kanyarúltak; de meg-maradott benne azon méltóság, mellyet a' leg-gonoszszabb emberek-is méltán imádhattak. És vallyon, kit ne sanyaríthatott-vólna meg a' tizen-öt esztendeig tartó magánosság? Ha nagy Születésű nem lett volna, ha szívében az igazi erkölcs gyökeret nem vert volna, eddig nem csak hamvai bé-estek, hanem porai-is el-szóródtak volna. Magát mindéig bizonyos ártatlanságával, és a' Szerencse-keréknek jórafordulttával vigasztalván, el-tűrhetette azon iszonyú gyötrelmeket, mellyeknél nagyobbakat a' haragos Istenek se szállíthatnának a' gyarló teremtésre. Most-is nagy méltósággal elő-állván, és az Egeket nézván, így szólott

KETELA: Oh be szép, tiszta, és kellemetes reggelre jutottunk az éjtszaki Mennydörgések után. El-nem-hágy bennünket az Isten, noha néha meg-zavar. Néked-is jó reggelt Hengeri. — Édes leányom! nem mennénk-fel egy kevéssé ama' menedékes högyre, ha talán meg-láthatnók azokat, kik Szigetünk' partjaira hanyattak? Lészen olly jósága Hengerinek,

hogy bennünket vizfsza hív; ha a' falatozásnak ideje el-jövend.

HENGERI: De Hengerit ugyan Afzfszony-ságod az illetén szolgálatokra alkalmatosnak véli. Mind-az'-által: ha meg-engedné, én el-tökéllettem valamit magamban, és csupán magának akarnám elő-beszélleni. Kréka-kis-afzfszony kísétálhattya magát.

KETELA: Eredgy tehát, édes leányom, ama' högynek bérczjére. Ott igen meszfsze el-láthattfsz a' tengernek színén. — Istenem! tellyesítsd-bé azt, mellynek kellemetes végén már most-is örvendezek. — A' Magyarok' Istene a' Jónál egyebet nem adhat.

Hogy ezeket el-mondotta Ketela, ki-fakadtak könyvei édes leányának. Soha annyát illy szép színében, illy jó kedvében nem látta. — Meg-ütközött e' különös látományra Hengeri-is. Meg-törülván pedig könyvező szemét, így szólla

KRÉKA: Oh édes Anyám! Látom tehát egyszer örvendező orczádat! — Fel-futok a' högynek leg-magossab bérczjére. Jó az Isten! Meg-könyörül rajtunk. *El-szalada.*

NYOLCZADIK RÉSZ.

Ketela Hengerivel.

HENGERI, *Krékának el-menetele után:* Már most, hallod-é afzfszony! Tedd-félre vállaidnak

vonyogatásait. Értsd-meg szavaimat. Éppen ma vagyok tizen-öt esztendeje, hogy én tégedet, azon leányoddal, nem megszűztem inné, elterjedve, és fél-halva fekünni láttalak, hogy ezen vállaimon barlangomba hoztalak. Szavadat három nap alatt nem vehettem: mert halál, és élet között küszködtél. Gondgyát viseltem leányodnak-is, még te egészen három hónapok alatt fel-gyógyúlhattál.

KETELA: Ezen jó tetteted meg-ismérem, 's-meg-is-köszönöm. Sőt: ha tehetségemben lézlen, meg-is-jutalmazom.

HENGERI: Azon jó akaratomnak nem más bérét kívántam akkor te tölled, hanem házasságot. De Te erről hallani sem akartál valamit.

KETELA: Meg-se-hallgathattalak, mert akkoron másnak felesége voltam.

HENGERI: De, hogy osztán Uradnak halálát meg-hallottad, még jobban el-idegenedtél, és szívedet egészen kövé-keményítetted.

KETELA: Uram' halálának siralma; hogy valaha inné ki-szabadúlljak, azon remétségemnek el-vefztése; el-felejtették velem minden gyönyörűségeimet.

HENGERI: Ezt akkor meg-engedtem néked. Nem-is kényszerítettelek. De az-után-is nem ébresztettem-é-fel szerelmedet? Nem szerettelek-é igazán?

KETELA: Igen-is. Egészlen a' gonofz-
ságig. Mivel, mind az Isteni, mind az emberi
törvényeket le-tapodni akartad. Vifzfa-kölle-
tett tafzitanom erőszakjaidat — Hány éjtfzaka
nem aluttam semmit, reám törésedtől tartván? —
Hány ezer adtadat fzórtad mind ellenem, mind
leányom ellen?

HENGERI: Ezeket érzékenségeim facsar-
ták-ki belöllem. De Te akkor, magadhoz tér-
vén, öt efsztendő utánra halafzftottad házassá-
godat. Én azzal meg-elégedtem. Ezen idő
alatt mit vétettem ellened?

KETELA: Az alatt ugyan semmit se. —
De minek-utánna azok el-múltak, lábaidhoz kel-
letett magamat meg-aláznom. El-hervadott fzeép-
ségemnek elő-hozása meg-nem-orvosolhatta vól-
na fzívedet, ha leányomnak akkor ki-kelő vi-
rágjai fzó-fzóllóim nem lettek vólna. Engem²
ofztrán el-útáltál, és leányomat üzöbe vetted.
Oh! Néked akkor egy áldozatot adtam, mel-
lyet nem vólt vólna fzabad el-ajándékoznom.

HENGERI: Mintha én akkor Krékát bir-
tokom alá vettem vólna. Ő akkor fel-serdülni
kezdett. Te kegyetlen, Kréka után, ismét hat
efsztendeig várafoztattál. Hogy azok-is el-foly-
tak, és én azon tündérkét el-akarnám venni,
te fzavadat meg-nem-tartottad.

KETELA: És ezt nékem fzememre me-
red vetni, Te Gyilkos? — Ki-mentette-ki ak-
kor

kor körmeid közül leányomat? Ki jelent-meg akkor ezen Szigetben? Nem de Istenünknek angyala, ki-törekedéseidet meg-gátolhatta?

HENGERI: Az ördögök' kengyel-futója vala, egy Urfinak képében. Mond-meg: hová lett azon tekergő?

KETELA: Én kérdezhetem aztat te tölled. Nekem ifzonyú gyanakodásim vannak elened. Egész két esztendeig körösfütül-kosúl járom a' Szigetet, hogy azon helyet meg-leklyem, holott holt tetemei fekszenek.

HENGERI: Keresheted a' Világ' végezetéig.

KETELA: Hogy ha fel-találom! — Te gonosz!

HENGERI: Ketela! és te engem' ezzel vádolhattsz?

KETELA: Vádollak mind-addig: még méltó okaidal gyanúimat el-nem-veheted. Én ugyan mostanában semmit sem akarok szóllani vélekedéseim felől, se-nyughatatlan és ijesztő álmaim felől, mellyeket olyan ember, kinek se Istene, se Pokla, a' micsodás te vagy, fen-kaczagással ki-nevet. De, hallod-é, az én szemeim soha se hibáznak. Azon nap, mellyben Ete-úr-fi töllünk el-tüne, hoszfába jártam az egész Szigetet. — Ennek éjtszaki végén egy Tűz-helyre találtam; rajta sok el-aludtt szénre, körülötte több emberi nyomokra. Végtére íme eme' kezkenőre

találtam, mellyet most nyakamon hordozok. — Ez nem másé, hanem Ete-úr-fié — Oh ha vérsöppöket láttam volna rajta!

HENGERI: Már akkor mit cselekedtél volna?

KETELA: Ne sürgesd feleletemet. Ha ezzel meg-nem elégszel; meg-mondom: Birád lettem volna. — Ete-úr-fi azon hajóval el-nem-mehetett. Ő azt nem cselekedhette: mert leányomat, az én jóvá-hagyásomból, nagyon megszerette. — Meg-ölted tehát őtet gyalázatos. — Győzz-meg engemet, hogy ezt nem cselekedted. Ha gyanúimat ki-vezzed, akkor beszéllhetünk ofztán Kréka felől. Vessz-el, ha fekete gyanúimat meg-nem-világosíthatod. *El-ment Ketela.*

HENGERI: Én meg-nem-öltém ama' megszeretett Etéteket. De hogy tégedet akkor elkövetett ravaszságom felől Világosságba hozzalak, abból semmi se lesz. — Már látom: hogy, ha Te élsz, leányod enyim nem lehet. Dögöly-meg: mert csak Te állasz-körösfűtül el-intézett útamon.

KILENCZEDIK RÉSZ.

Kréka jó hírrel.

KRÉKA, *sebessen elő-jövén:* Egy hajó, egy hajó! — Anyám! Édesem — Hol van édes Anyám? Henger! hol van?

HEN-

HENGERI, *meg-bökkelve*: Mit? mit? mi-csodát? — Egy hajó érkezett? *Mértékletessen*: Talán egy habot láttál? Isméried-e a' Hajót?

KRÉKA: Ismérem, a'-mint édes anyámtól hallottam. Egy fa-épület. Rajta egy árbocz. Váznak pedig az árboczon.

HENGERI: Nagy-é? vagy kicsin?

KRÉKA: Még ugyan kicsinnek látszik, de talán azért, hogy megszűze van. Gyere csak gyere.

HENGERI: Bolondságot beszélsz. Te hajót soha se láthattál.

KRÉKA: Anyám! Anyám! Édesem! — Ha te el-nem-jössz, addig kiáltok, még édes Anyám meg-hallya — Anyám! édes anyám!

HENGERI: Lassan lassan Kréka. Maradgy nálam egy kevéssé. Íme én javatokra iparkodom. Anyádat fel-lázzasztani nem szükség. Ha az hajó nem vólna, édes anyádnak könyveit, minden haszon nélkül, ki-fakasztanád. Egy Hajónak mostani ide jövetele, csupa lehetlenség.

KRÉKA: Vagy az, vagy nem az; de ezt édes Anyámnak tudnia kelletik. Meg-vannak a' Vitorják feszülve. Úgy tetszik: hogy szigetünk felé iparkodik. Ereszsz-el. Édes anyámhoz megyek.

TIZEDIK RÉSZ.

Hengerinek keménsége.

KETELA, a' högyről sietséggel le-jövén: Hajó, Fiam, hajó! — Igen-is hajót láttam Kréka. — Meg-hallgatta Isten forró imádságomat. — Szaporán a' högyre Hengeri! — Emellyük-fel a' póznát. Intsük őket: hogy felénk tartsanak. — Mi-is, édes leányom, kiábályunk: hogy ide jöjjenek.

HENGERI: Nem úgy, Afzszonyom! Én többé magamat meg-csalatni nem hagyom. Ennek előtte el-ámittattam magamat, és tizen-négy esztendőket-is el-vesztegettem: hogy valahára bódlog lehessenek. Most már egy szem-pillantás-is káros. Azt már töllem senki se kívánhattya: hogy azon kincsemet, mellyet immár tulajdonomná tettem, más' ölébe szemlélyem. Én a' hajó felé egy tapodáskát nem tesztek.

KRÉKA: Édes lelkem Hengerim! Tedd azt az én kedvemért. Hiszen máskor mindent meg-tettél, a'-mire kértelek. Gyerünk a' högyre. Lásd: édes anyám sír. És, ha ő sír, nékem-is sírnom kelletik.

KETELA: Oh Te embertelen teremtés! Nem segítesz tehát bennünket. — No, jól vagyon — Én azt mind el-fogom-követni, a'-mi egy afzszonytól ki-telik. A' boszszú-állás Istenemnek gondja. Ha pedig iparkodásommal semmi-

mire se mehetek, leányomat még-is bírtokodba nem adom: mert sárba hagytál veszedelmes ügyemben. Esküszöm az Egekre - - -

HENGERI: Hadd-el, a'-mit akarsz mondani. Hallyad utolsó meg-határozásomat. Igérd-meg nékem ezen álló helyedben; pedig leányodnak jóvá-hagyásával: hogy, ha téged azon hajóval el-eresztelek, leányodat itt hagyod. — Igérd-meg olyan esküvéssel, melly lelked' ismeretét a' meg-tartásra vihesse.

KRÉKA: Igérd-meg édes anyám. Én örömet nála maradok, csak tégedet boldognak lássalak.

KETELA: Oh bár akkor, veled egygyütt a' tenger' fenekére süllyedtem volna, midőn Testvéredet Héjját a' habokba temettem. De ime a' hajó el-kerüli a' Szigetet. Szaporán Hengeri szaporán.

KRÉKA: Oh igérd-meg édes anyám.

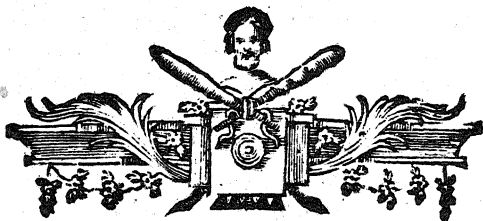
KETELA: Meg-ígérem igen-is, de azon egy államány alatt: ha azon hajóban Ete-úr-fi nem találatik. Ha ő ott vagyon, ígéretemet meg-nem-tarthatom. Jöszte Hengeri, térül a' hajó.

HENGERI: No már azt se bánhatom. *Alattomban*: Azon két napok, mellyekben Ete nálunk múltatott, nem tehettek annyit szívében: hogy Krékát ismét fel-keresse. *Nyilvánossan*

Ke-

Keteldbox: Rajta tehát Afzszonyom. El-szaladott Ketelával.

KRÉKA: Hála legyen az Istennek. A' hajó Szigetünkbe jö. Édes anyám Szerencsés lesz. Ete-úr-fi-is el-érkezik. Vele egygyütt sok emberek jönnek. És azokat Kréka megláttya. Oh édes anyám szerencsés. *Hogy ezeket el-végezte Kréka, egyenessen anyja után szaladott.*

MÁSADIK SZAKASZ.

I. Kréka' szomorúsága.	VIII. Kandának gyanúi.
II. Ete Krékánál.	IX. Etelének bozfszúsága.
III. Ketela Etével.	X. Nagyhabi és Hengeri.
IV. Hengerinek intézetei.	XI. Hengeri Etelénél.
V. Vizaknai' el-érkezése.	XII. Etelének gondjai.
VI. Széplaki Etelénél.	XIII. Nagyhabinak okosko-
dásai.
VII. Ballaginak követsé-
gé.	XIV. Ete Márnával.

ELSŐ RÉSZ.

Kréka' szomorúsága.

El-menének, a'-mint az-előtt mondtam, Ketela, Hengeri, és Kréka: hogy, a' högynek bérczjére fel-kapaszzkodván, ama' hajónak, mellyet a' Sziget felé tartani ez-előtt lattanak, erre tartását siettessék. De, midőn a' Högyre fel-álltak, a' hajót ugyan még latták, de, hogy vagy a' Szigetet éppen el-akarná hagyni, vagy talán annak el-rejtetett partján ki-kötni, szomorúan tapasztalták. Mind-az'-által: hogy valamit el-ne-

Második Darab. P. *hagy-*

hagygyanak, Hengeri ugyan fel-emelte a' póznát, reá kötvén mind Ketelának, mind Krékának kötényeit; Ketela pedig és Kréka, a'-mint tollök ki-telhetett, iszonyú képpen kiáltottanak. Semmit se használtak az igyekezetek: mert, a'-mint mondám, ama' hajó a' sziget mellett el-csapni, és talán másuvá tartani láttszattatott. Láttszattatott mondám: mert valóban Széplakinak, a' Lápok' Fejedelmének, hajója lévén, Etelenek hajója után iparkodott, és a' Szigetnek más felén szerencsésen ki-kötött. Ezen ki-kötést eme' Szigetiek észre nem vehették. Oka Széplakinak a' Lápok' Fejedelmének, hogy Etele után iparkodott, az vala. Levelet véve nem régen Tabántól, Etele' fiától: mellyben ezen ifjú így jelentette-ki mind háborúit, mind érzékenségeit:

Hatalmas Fejedelem! Keserves állapotomnak ki-jelentésével kezdem leveletem. Édes atyám, minden aszszonyi személyektől irtóztván, 's-maga mellett senkit se szenvedhetvén, engem' arra kötelezni láttszattatik: hogy minden Házaságnak reményéből lassan - lassan ki - hüüljek, 's-valameddig ő e' világon léfzen, meg-ne-párasodgyam. Én, édes atyámnak halálát, tudgya a' Magyarok' Istene, éppen nem óhajtom. — Mert ő, ki-vévén a' Fehér-személyekhez való hajóhatatlanságát, más mindenekben olly atya, kinél jobbat nem látni széles e' világon. Én életemnek huszon-két éstendeiben vagyok;

Anyám

Anyám engemet hat esztendőös koromban el-hagyott, és a' mint gondolom, Magyar-országba visszament. Oh ha azon drága anyát még egyszer láthatnám, tudom, meg-szántá sorsomat, és a' házasságra segítene. Most tehát, Anyámnak távúl léte, Atyámnak keménsége miatt magamra hagyattatván, kéntelenítettém magam felől gondoskodni, és Fejedelemségednek minden eltitkolás nélkül meg-jelenteni: hogy én Fejedelemségednek Kis-aszszonyát Márnát úgy annyira szeretem: hogy annak birtoka nélkül magam' boldogságát nem remélhetem. Szeret engemet Márna-kis-aszszony-is Fejedelemségtek tudtára. Ugyan-csak nem-is volna (a' mint magammal elhitetem) egyéb hátra, hanem: hogy Fejedelemségteknek Országjokba menvén, azon Kegyest meg-kérjem, és engedelemjekkel magamévá tegyem. De láttyák Fejedelemségtek: minő környülményekben vagyok. Atyám' meg-szomorításának félelme, és Márna-kis-aszszonhoz vonzó érzékensegimnek bizonsága között lévén, nem mondhatom magam felől hogy élek: hanem e' világon senlek. Ezen állapotom' meg-orvosolásának minden ki-gondolható módjait szorgalmatossan meg-fóntolván, nem látok semmi mást lathatósabbuak lenni, hanem, ha a' Magyar szokás ellen, Márna-kis-aszszonnyal Fejedelemségtek Karjelbe jő, és engemet, édes Atyám előtt, meg-kéret. Talán meg-lágyithattya szívet

Márna-kis-afszonynak jelen-létte, ki nékem minden érzékensegeimet el-foglalta. Ime egészen ki-adtam szívemet; nincs-is egyéb hátra; hanem hogy Fejedelemségteket a' Karjeli útra kérjem, és így rajtam könyörüllyenek. Ezen titkos szeretetetemet mind-eddig az Öcsémnek se kívántam meg-jelenteni. Amint Fejedelemségtek bódogságomat óhajtyák, úgy Karjelbe jövetel-jeket-is siettessék, és boldoggá tegyék Tabánt a' Karjeliék' herczegét.

Hogy ezen levelet vette Széplaki, tüstént hajóra ült Kandával, és Márnával. Magával el-vitte Vizaknait-is, ki néki közléről-való atyafia vala, és egyfzersmind Kormányossa-is. Mert ama' régi időkben nem különben vagy atyafiakra, vagy nagy emberekre bízták a' kormányt, mint mostanában a' Sereg-vezérlést. Mert azt gondolák: hogy valamint a' Sereg-vezérlőnek hívnek, okosnak, és fő-képpen szorgalmatosnak lenni kellek, hogy az ellenséget meg-verje, és Fejedelmjét meg-mentse: úgy a' kormányosnak-is ugyan azon erkölcsökkel fel-ruházottnak lenni, hogy a' Szelek ellen harczollyon, és Urát meg-tartsa. Mást pedig ollyannak lenni nem tapasztaltak, hanem vagy az atyafiat, vagy a' nagy Vérből származott leventás urakat.

Midőn ezek nagy örömmel Karjelbe értenek, ime Etele hajóra tette fiait: meg-rakta azt minden szükségesekkel, és Karjelből úgy el-akara-

távozni, hogy azt többé szemeivel se lássa. — Ekkor a' Karjeli Magyarok' térden állva esedeztek előtte: hogy Országját, hív népével együtt, meg-szánnyá, és őket el-ne-hagygya. Kérték őtet ésesedeztek előtte fiai-is. Széplaki Karjelnek következő zúr-zavarjait emlegetvén, le-kévánta verni szándékáról. De Etele ki-mondhatatlan-képpen meg-fzomorodván, minden gyönyörüségétől meg-fosztatván, Etelkának Magyar-országba visszfa-tértte után, minden világi gyönyörüségről le-mondván, el-szánta bús fejét, és Szám-kivetésbe iparkodott, a'-mint valójában el-is-ment.

Etelének ezen veszedelmét jól meg-foutolván Széplaki, és mind Karjelnek, mind Tabánnak sorsán nagyon búsulván, utánna eredett Etelének, a' gondolattal lévén: hogy sok beszédgyei, reménkedései, és kérései által arra vivendi őtet: hogy, ha maga immár uralkodni nem akar-na Karjelben, leg-alább Tabán-fiát, Márna-leányával öfzsze-párasodni hagyná, és őtet a' Birodalmi székbe ültetné. — Mindenütt utánna járván Etelének, ezen el-múltt éjtszaka a' nagy szél-vészek miatt, szinte el-tévelyedett. De, Etele' hajójának arboczára szüntelen vígyáztatván, egy órával későbbre a' Szigetbe verdődött.

Széplakinak hajóját, mintha más felé ment volna, meg-siratván Ketela, egy kevéssé a' högynek bércején maradott, és annak merre tartását ki-kémleli vala. De a' Várakozást el-útván, és

a' högyről a' leg-elsőek közül le-jöven, ezeket mondotta magában

KRÉKA: Édes anyám azt mondgya: hogy jönnek. Hengeri pedig azt mondgya: hogy elmentek. Ki mond tehát igazat? Én még-is édes anyám mellett állok: mert ő soha nem hazudik, és leg-meszszebb-is lát. Oh, Istenem, bár csak el-érkezne azon hajó! Oh bár csak sok emberek lennének benne. Mert még én egyszerre sok embereket nem láttam. Itt e' vad Szigetben nőttem Anyám, és Hengeri mellett. Oh Istenem! bár csak Ete-úr-fi-is azon Hajón lenne!

MÁSADIK RÉSZ.

Ete Krékánál.

ETE, a'-mint mondám, Attyától és bátyjától el-távozván, egyenessen a'-közel-lévő erdőnek iparkodott, hogy Krékáját mennél hamarébb fel-találhassa. Ennek-előtte két esztendővel-is itt vala, de sokáig nem maradhatá. Oka akkori-ide-jöttének ez vala:

Midőn Etele tizen-hat esztendők előtt bujdosásnak eredett, ugy akarta el-intézni dolgát, hogy soha többé Karjelbe vissza-nem-jövend. Ugyan azért: maga hajóján kívül, meg-rakatott egy másikat minden féle ollyasokkal, melly az embernek élelmére lehettek. Hogy ezen két hajókkal meg-indúlt éppen ezen vad Sziget mellett

lett nagy szélvészfe támadott, melly ötet terhes hajójától el-választotta. Így nem lévén Ete-
lének mit enni azon más Szigetbe, mellybe a'
Szélvéstől vitetett, egy esztendő múlva haza
ment, és Etelekát otthon nem találván, magát
nagyobb búnak erefztette. Két esztendőök előtt
eszébe-jutván, hogy azon gályában nagy kí-
ncsei-is valának, azon gályának ki-nyomozttára
el-küldötte Etét, ki ezen Vad-szigetre talált, és
Krékával, és annak anyyával meg-ismérkedett.
Mind-ezeket nem szívelhetvén Hengeri, ki
Krékának el-csábitásától tart vala, alattomban
a' hajós legényekhez ment, és ezen Szigetnek
el-hagyatott állapotját, sükeretlenségét elő-be-
szélvén, arra vitte a' legényeket, hogy két nap
múlva Etét erővel ki-hurczolták ezen Szigetből.

Ezen két napok alatt Krékának szeretetébe
kötelődzvén Ete, azt gondolá, hogy örökre itt
marad. Ugyan-azért, nem vala addig ideje, hogy
a' Szigetnek minden részét úgy ki-tanúlhatná,
melly tudományának most-is hafznát vehetné.
Nem vala tehát csuda, hogy, Eteletől, és Ta-
bántól el-ménvén, tüstént reá nem akadhatott
Krékára. Ide tova kerengvén a' Szigeten,
meg-pillántotta Krékát azon időben: hogy a'
högyre fel-mentek, és Széplakinak hajóját szem-
lélték. Addig-is, még le-jönnének, a' harasztok
közé el-bújván, hogy mostanában Krékát meg-
látta, és annak előbb elő-adott szavait hallván

ki-jöve a' harasztok közül nagy sietséggel, és ezeket mondotta

ETE: Kréka! Kréka! itt vagyok.

KRÉKA: Ki van itt? — — Oh Ete! Te vagy-é? — Edes lelkem Etém! itt vagy tehát énnálam?

Erővel esett, a'-mint mondám, ennek-előtte két esztendővel Etének ki-vitele ezen Szigetből két napi mulatozása után. Ugyan azért el-sebúcsúzhatott Krékától. Kréka ezt akkor nagyon szívére vette, és Ete felől azt gondolta: hogy fzeretetét csak fitogtatta, valósággal pedig csalóka lenne. Most hogy Etét meg-látta, öröme miatt, azon képzeltt csalfaságáról meg-nem- emlékezhetett. Ugyan azért: azon el-mondott szavai után Etének ellenébe szaladott, és őtet meg-akará ölelni. De éppen ekkor ezébe jutván amannak el-fzőkése, előbbeni szavait (mínek utánna Etét magától el-taszította) így folytatta

KRÉKA: Nem úgy. Én Téged' meg-nem-csókollak, mert el-szaladtál mi tőlünk. — Mért szaladtál el? — Látd: édes anyám meg-siratott, Én-is-sírtam utánnad. Hengerű pedig nevetett.

ETE: Édes Krékám! ismétt veled lehetek? Az én szemeim meg-nem-csáltak engemet; de, úgy tettűk, szívem se: midőn azt gondoltam: hogy róllam örökké meg-fogsz-emlékezni, és soha meg-nem-felelkezel.

KRÉ-

KRÉKA: De ki-másról emlékeztem-vólna meg? — Édes Anyámról-é? — Hiszen ez mindenkor velem van. Ama' Hengeriről-é? Ezt költetnél-is többet láthatom. Azon sok-sok emberek közül pedig, kikről édes anyám annyit beszéllett, nem ismérek többet, csak téged'. Így tehát csupán rólad költetett meg-emlékezmem.

ETE: Hát egyebet mit tettetek még itthon?

KRÉKA: Édes Anyám mindenkor fohász-kodott. Én pedig Ete-nevedet egy fára fel-mett-szettem, meg-is-csókoltam.

ETE: Én-is meg-csókoltam Kréka. Mert mihelyest azon nevetem meg-láttam, tüstént el-találtam, kinek keze' meczczése.

KRÉKA: Az-után-is gyakran ki-sétáltam oda, és így meg-csókoltam. *Meg-csókolódn Etét magától ötet, de mintba nem akarva, viszsza ta-szittyá.* Lássá az ember! Íme én tégedet meg-csókoltalak. Te pedig itt hagytál bennünket. El-szaladtál mi töllünk. — De ugyan hol-is vóltál eddig? — Hol kaptál kenyeret? — Hol aludtál? hol-hol? — No szólly tehát valamit.

ETE: Én semmit se szólhatok. Csak reád bámúlok. Nem nézhetem-ki eléggé magamat.

KRÉKA: No látod: ha itt maradtál vólna, mindég reám nézhettél vólna. Látod, mit cse-lekedtél. Én-is szeretek reád nézni. Hengerit minden nap látom, de még se olly jó ízűen, mint tégedet.

ETE: De nékem el-kellett mennem. —
Erővel el-vittek innént.

KRÉKA: Erővel? — Ki cselekedte azt?

ETE: Azok a' sok emberek a' hajón.

KRÉKA: Tehát voltak még többen-is?
Mért nem szollottál erről valamit?

ETE: Meg-tiltotta Hengeri. Sőt az em-
bereket-is ő verte reá: hogy emgem' el-vigyenek.

KRÉKA: Ő verte reá? Ezt édes anyám
sokszor szemeire hányta; de ő tagadgya. Azt-
is mondta: hogy Te lélek vóltál, de én se hit-
tem néki — Nini Ete! Látod-é? Édes anyám
jö. Szaporán-szaporán: rejtsd-el magadat ama'
harasztba. Szaporán, itt van immár.

HARMADIK RÉSZ.

Ketela Etével.

KETELA: *elő-jöttében:* Olly szerencsétlen
afszony, a' micsodás én vagyok, mind -eddig
nem teremtetett.

HENGERI: Jaj édes Krékám! Azon ha-
jó el-mene. Én a' póznát az-után-is eleget in-
gattam, kurjántottam-is. Sőt: kölletinél-is töb-
bet tettem éretted; de semmit se használt: más
felé tartott, és el-ment.

KRÉKA: Édes anyám, ne búsully. Hadd
mennyen-el azon hajó. Én ugyan semmit se
gondolok véle.

KETELA: *álmélkodva*: Kréka! Mi dolog ez?

HENGERI: Úgy édes Krékám úgy. — Mond-ki az Igazat. Szólly anyádnak szívéhez. Mi haszna a' sok sírásokba, a' sok jajgatásokba?

KETELA: Kréka Kréka! meg-ne csalasd magadat. A' te mostani állapotod és sorsod nem a' leg-jobbik. Ha egyszer meg-hagyod csalatni magadat, örökre el-vefztél. — Hallod-é Hengeri! Ama' Hajó talán a' Szigetnek más part-jára igyekszik? Eredgy oda kérlek. Talán meg-segít bennünket az Isten; hogy innent ki-szabadúlhassunk.

HENGERI: Én oda nem mehetek. Lá-baim roszszak. A' szelek pedig igen jók.

KRÉKA: Édes anyám! Már nekünk azon hajó nem kell.

KETELA: Fiam! oda vagy! Ki babonázott-meg?

KRÉKA: Senki se, édes anyám. Mind-az'-által: ha éppen azt akarod: el-küldenék én a' Sziget-partra valakit: ha attól nem félnék: hogy ismét el-szabad.

ETE: El-nem-szabadok gyönyörű Krékám!

KETELA: Az Istenért Ete! — Te vagy-é? avagy csupán lelked?

ETE: Én magam vagyok jó Aszfzony. — Ismét ide segített az Isten.

KETELA: Most értem immár leányomnak szavait. De szinte el-hitettem magammal a'-mir Hengeri költött, hogy Te valóságos lélek vagy. Hozott Isten lelkem!

HENGERI, *Alattomban*: Az ördög hozta ide ezen két lábú lelket. Talán e' Szigetben Pokla van, hogy annyiszor itt terem. *Nyilván*: Bizonyára, édes Ete-úr-fiam! ezen szerencsém meg-se-álmodhattam volna. El-tűnni valamint a' villám, és ismét itt fényeskedni, csudálatos dolog.

KRÉKA: Tudom én már, hogy esett. Meg-mondotta Ete. Majd el-beszéllem édes Anyámnak. De elsőben Ete, ígérd-meg nekem: hogy többé töllünk el-nem-szaladsz.

ETE: Akkor se szaladtam-vólna-el, édes Krékam, ha erővel a' hajóra nem vittek volna.

KRÉKA: Ugyan hozd ide azon hajót, hadd lássam.

ETE: A' hajó Vas-macskákön áll, és nehéz.

KETELA: Istenem! bé töltötted tehát kívánságimat. Oh édes Etém! Te vagy az én meg-szabadítóm. Vigy oda kérlek azon embe-reidhez, kik tégedet ide hoztanak. Hadd kö-fzönnyem-meg jó akarattyokat.

HENGERI, *Alattomban*: Így tehát már két hajó volna ezen vad Szigetben? Az én rézfemre nézve, ez nem egyéb, hanem Sze-

rencse-üldözés. Tizen-két esztendők alatt egy se, most egyfzerre kettő.

ETE: Afzszonyom! Tégedet a' Hajóhoz vinni, nem tanácsos dolog.

KETELA: Nem tanácsos? — Az Istenért! ebben fekszik valami. — Ete-fiam! Te a'-mint látom, nem akarod, hogy veled innétt el-men-nyünk. Magad akarfz el-evedzeni. Oh ne cselekedd azt, édes fiam, újra ki-cserepednének sebeim.

KRÉKA: Ő azt, édes anyám, nem cselekedheti: mert nékem meg-ígérte, hogy el-nem-szalad tőlünk.

ETE: Mentsen meg az Isten, hogy azt gondollyam.

KRÉKA: Mit gondolsz tehát?

ETE: Az én atyám, ki most a' Hajóban vagyon, nem szenvedheti az afzszonyokat. Ha én tükteket eleibe vinnék, tüstént fel-szedetné a' Macskákat, és el-evedzene.

HENGERI: *Alattomban*: Ime! Reménségemnek egy kis szikrája. *Nyilván*: Tudod-e mit, Ketela? Már látom: hogy Krékát magamévá nem tehetem. Tehát bóldogúlástokra fordítom minden tehetségemet. El-megyek Etének édes Attyához, és előtte siralmas sorsotokat egészfszen el-beszéllem. Arra fogom kérni: hogy mind-nyájakat hajójára vegyen, és valami bóldog Országba vigyen.

KETELA: Oh tedd ezt velünk, édes Hengerim. Ezen emberi tetteredért nagyra foglak böcsülni. És, noha bár leányomat el-nem-vezeded is, téged' még-is ollybá tartalak, mintha fiam vólnál.

KRÉKA: Látod Hengeri?

KETELA: Azon leszek: hogy öreg napjaid unalmadra ne-legeyenek. Jó szívvvel elfogod felejteni, a'-mit el-nem-nyerhettél. Eredgy tehát, édes Hengerim, és mentől-előbb a' jó hírrel ne csak jöjj, hanem röptülly inkább mi hozzánk.

KRÉKA: Te pedig, édes Etém, velem fogsz a' barlangba jönni. Szép ám a'-mi barlangunk. Ez nékem könnyebbségemre esik: mert el-szökésedtől nem félek.

ETE: Oh, de-hogy szökném-el tölled.

KRÉKA: Ha pedig a' Te Apád (avagy minek-is mondottad azt az embert, ki a' mi nemünköt nem szereti) tégedet itt fog hagyni, úgy fogok cselekedni veled, mint édes anyám Hengerivel.

ETE: Mit, édes Krékám?

KRÉKA: Hízelkedni fogok, meg-is-csókkollak. Meg-teszem azt-is: hogy napjaid unalmasak ne legyenek.

ETE: Köszönöm, édes Krékám.

KRÉKA: Ha pedig el-akarnál szalanni, akkor én téged' olly erőssen körül-karollak:
 hogy

hogy le-nem-rázhatol; hanem magaddal a' hajóba el-víszel. Mennyünk édes anyám. Ete bizonyossan ehetnék. *El-ment Etével és az anyával.*

NEGYEDIK RÉSZ.

Hengerinek intézetei.

HENGERI, *maga-maradván:* No csak no. Bár ne tapsolnátok olly hamar. — Még nektek Hengeri olyan vermet áshat, melly mind-a'hármatokat el-nyelheti. Mi-hasznomra gyötröttem volna magamat tizen-öt esztendeig? tudni-illik: hogy más szedgye-le azon fáról a' gyümölcsöt, mellyet én neveltem. Magamnak tehát mézes madzagot húzassak-el a' számon? éppenséggel nem. — Várjatok csak várjatok. A' Hajónak ura előtt úgy foglak én Tikteket le-festeni: hogy, ha az igaz, a'-mit az Afzfzonyok' gyűlölése fölől szólott vala Ete, tikteket éppen ördögöknek vélyen. Ne búsúlljatok, ide fogja küldeni utolsó emberét, hogy Etét körmeitek közül ki-ragadhassa. És, ha belé kapaszzkodtok is, le-fog-rázni magáról, 's-el-megyén. Tik pedig ezen, Szigetből egy tapodást se tettek. *El-mene.*

ÖTÖDIK RÉSZ.

Vizaknaii elérkezése.

VIZAKNAI, *Etele után jöven:* Be örvendek hajónknak: hogy, mindenkor Fejedelemséged után jöven, szerencsésen ide érkeztünk.

ETELE: Ez az én részemről semmi szerencse. Minek vagytok mindenkoron nyomomban? Hát nincs több út a' Báltai tengeren, hanem csupán az, mellyen én járok? — Micsodás Kormányos vagy Te Vizaknai, ha magadra nem hagyhatod magadat? Bezzeg más forma ember ám az én Nagyhabim.

VIZAKNAI: Mí mind-nyájan meg-vagyunk győztetve abban: hogy, ahol Fejedelemséged jár, ott mi-is bizodalommal járhatunk. Mind-az'-által: bátran ki-mondom az igazat. Szépen köszönöm Fejedelemségednek, hogy se Széplakinét, se annak Kis-afzszonyát hajójába nem vette. Mert ezek voltak azok: kik engemet, az éjtszakai menny-dörgések között, bátorítottak.

TABÁN: No lássa édes atyám, minő drága partékák a' bátor afzszonyok!

ETELE: Te pedig, Tabán-uram, hallgass. Akkor felelly, mikor kérdezlek. Hallod-é Vizaknai. Nékem azon afzszonyokkal előmbe ne jöjj: mert, velek egygyütt, meg-szalasztalak.

VIZAKNAI: Én ugyan elő-nem-állítom őket, de, ha magok' jó szántokból elő-állanak, arról nem tehetek.

ETELE: Lássá bár az ember: minő fogásokkal állanak ellenem! — Ezt előre küldötték: hogy előttem az aszfszonyokat dicsérje. Az-után pedig talán magok-is itt termenek: hogy emennek szavait fel-vegyék, és, magok magokat meg-dicsérvén, szívemet magokhoz lágyítsák.

VIZAKNAI: Ez ugyan Uram eszünkbe se jutott.

ETELE: De, barátom, régen ismérem én az aszfszonyokat. Nincs annyi lelketek, hogy meg-csallyátok.

VIZAKNAI: Azt tenni nem akarjuk.

ETELE: Mond-meg-tehát: mit akar Széplakiné. Mit akar annak Ura-is: hogy mindenkor nyomomba vagyon? —

VIZAKNAI: Javát keresi Fejedelemségednek.

ETELE: Nincs talán néki maga' Fejedelemségében elég dolga?

VIZAKNAI: Éppen annyi, mint Fejedelemségednek a' Magájében lenne, ha a' tengeri kószálásokban kedve nem telne.

ETELE. Nékem van okom, miért hajózok. Én az aszfszonyokkal élni nem akarok. Meg-akarom tőllök fiaimat-is menteni. Mind-addig fogok a' vizeken utazni, még olly Szigetre
Második Darab. Q aka-

akadok, mellyben afzszonyok nincsenek. És íme ide segítettek az Egek. Itt már bódogul élhetnék, ha Széplakinét ide nem hozta volna a' Manó.

VIZAKNAI: Ne gyanakodgyon Fejedelemséged annyit reája.

ETELE: Mond-meg tehát: mi okok nékik az ide-jövetelre? Nem más, hanem hogy Márnát Fiam' nyakára kössék.

VIZAKNAI: Kegyelmes Fejedelem: nem elegendő volna-é ez-is? De van más okok-is. Ki-mondhatatlan-képpen szánnyák Fejedelemségedet: hogy, minden Birodalmait el-hagyván, magát a' keserves bujdosásnak adta.

ETELE: Mit használ nékem a' ti szánakozástok ?

VIZAKNAI: Szánakozásjokkal azt reméllhetik, hogy Márna-kis-afzszonynak Tabánhoz való menetele észre-téríti Fejedelemségedet, és örömmel vissza jön Karjeli Uradalmába.

ETELE, *baragossan*: Hallod-é Nagyhabi! Eredgy a' Hajómhoz. Töltsd-meg a' hordókat édes Vizekkel. Számláld-meg a' Hajósokat-is. Azon légy: hogy mindenek kézzen legyenek. Itt nekünk maradandó helyünk nem lehet.

VIZAKNAI: El-indúlna tehát Fejedelemséged? Ezt még az én Uram nem fogja cselekedni.

ETELE: Éppen azt akarom. Mert hogy mindég utánnam járjon, azt éppen nem akarom. Nagyhábi — ácsorogsz?

NAGYHABI: Uram! a' Nép fel-zendül. Ki-se-nyugodták még magokat.

ETELE: Micsodát?

NAGYHABI: A' tengernek szörnyü csilapattya nagy szelekkel fenyeget. Talán el-várhathnók a' Zavarokat?

ETELE: No már azt nem hinném, hogy a' szelektől-is félnél. Én pedig szerencsémben, és eszemben bizom.

NAGYHABI: Ha éppen úgy van a' dolog, én se tartok semmitől. *El-mene.*

HATODIK RÉSZ.

Széplaki Etelénél.

A' Lápok' Fejedelme vala Széplaki. (6). Sajnálotta, a' mint mondam, Etelének szomorú

Q 2

ál-

(6). LÁP-ország (éjszakon a' Fehér tengernei kezdven magá' eredetét) valamint föl-felé a' tengernek partjai vannak, igen szélessein és hosszsan el-terjedett valaha. A' mit annak előtte egy Fejedelem birt, azt most a' Királyok közül hárman magók között fel-osztották: a' RUSZSZUS, a' SVECUS, a' DÁNUS. Birja a' Ruszszus azon részét, melly jobb kézre a' Fehér-tengernél kezdődik, és Sveczia Norvégia körül végződik. Alól pedig Finom-Országgal határos. A' Svecus azon részét tartya, melly most éjszak felé Svecziának nagy része. A' Dánus pedig azt, melly éjszak

állapottját, kivél még annak-előtte-is, minekelőtte Magyar-országba le-jöve, igen barátságosan élt: mert mind Etelének, mind Széplakinak Anyja Testvérek vóltak, a' Finomi Fejedeleme-nek leányai. Midőn mostanában Eteléhez Karjelbe érkezett, hogy leányát Márnát Tabánnak el-jegyezze, semmit sem akara Etele hallani a' házasságról, hanem hajót készítettvén, úgy el-
aka-

éjszak felé Norvegiának csücsa. Ezen Lápokat meg-látogatta Sajnovics Jézsuvíta Szerzetes, kit én jól ismértem és Barátomnak tartottam, ki-is azt akarja meg-vittatni azon Könyvében, mellyet ezekről, és fő-keppen mostani nyelvekről írta: hogy, a' *Lápoknak, és Magyaroknak nyelvek egyenlő.* Sőt így-is befzéli tovább: *merem mondani: hogy egy Magyar szót se találunk itthon, mellyet vagy Finom-országban, vagy a' Svecziai Lápoknál, vagy Fin-Marchiába (a' Norvegiai Lápoknál) fel-nem-találhatnánk.* Sajnovics úrnak ezen szava-járattjáról azt mondgya Schlötzer egy Német Író: hogy ő nem isméri jól se az Éjtszaki népeknek sokaságát, se maga' Magyarainak koborlását: másként több magyar szavakat találhatott volna mostanában a' közelebb lévő Vogúloknál, és Permáknál, mint a' meszszebb-lakó Lápoknál. Ezt most meg-határozni nem ide tartozandó. Elég az: hogy, a' Régiségnek minden tanúbizonsága szerént Európának éjtszaki részere-is ki-terjedtek a' Magyarok, a'-honnan az-után, igen meg-sokasodván, mint a' Méh-rajok, minden-felé, (a' hol virágos kerteket láttak) el-terjedtenek. De az éjtszaki Magyaroknak leg-szebbike vólt a' Finom-orzági Magyarság. Mert, mind a' Lápok, mind a' Karjeliek ezeknek ivadékjok. A' Lápok igen gyönyörködtek a' Veres ruhában. Ugyan azért azoknak Fejedelmek mindenkor abban járt.

skara Karjelből távozni: hogy soha többé abba vízfőzsa ne jöjjön. Ezt meg-értvén Széplaki, leg-alább arra kérte őtet: hogy leányát Márnát hajójába vegye, azt reméllvén felöle: hogy, ha annak igazi erkölceit látandgya, vele gyakrabban társalkodik, úgy meg-is-szereti: hogy fia' feleségének rendeli. De Etele, minden afszonyi személyt meg-vetvén, Márnát se akarta veenni magához, hanem fiaival a' tengernek indúlt. Márna, nagyon bele szeretvén Tabába, és, a-mint gondolá, nála nélkül élni se akarván, arra vette Attyát: hogy Etele után mennének, és őtet mind-addig el-ne-hagynák, még szívét helyre nem állíttják. Ez vólt tehát azon ok: hogy mindenkor Etelenek nyomába vóltak, és őtet a' veszedelmes hálok közt-is mindenkoron késérték. Az el-múltt éjtszakai szélvész el-szakasztotta ugyan egymástól Etelenek, és Széplakinak hajóit, de Márnának köszönhatték azt: hogy szemeit, még a' setétben se fordítván-el Etelenek hajójától, szünetlen utánna tartatott, és jól megjegyzette azon tájjékot, mellynek részére Etelenek hajóját iparkodni látta. Egy órával későbbben érkezhettek ezen vad Szigetbe. Hogy oda ért, így szólla Etelehez

SZÉPLAKI: Oh be örvendek, édes Öcsém! hogy életben láthatlak. Mert én ezen főrgetegnél, ezen éjtszakai mennydörgéseknél soha kegyetlenebbeket nem láttam.

KANDA: Oh be nagy hálát adhatunk az Isteneknek: hogy szerencsésen ki-szabadúlhatunk.

MARNA: Én pedig életemért nem adnám, hogy Tabán-uracsot ki-szabadúltnak láthatom.

TABÁN: Kegyes Fejedelmek! — Oh Márna-kis-aszszony! Be könnyebben van szívem: hogy Kis-aszszonyságot láthatom. Istenem! hogy reszkettem! hogy dobogott szívem! midőn a' Mennyei kövek hajójok mellett le-csaptak. Úgy vagyon, kiket az ember szeretve tisztel, azokért ezer annyi gondjai támadnak.

SZEPLAKI: Azt ugyan, édes Öcsém Etele, igazán mondhatom: hogy Vizaknai Kormányosom úgy tudgya mesterségét, mint a' pafszamantós. Köröszkül hasította a' leg-nagyobb habokat.

VIZAKNAI: Az tudományomban-is, kötelességemben-is állott.

SZEPLAKI: Hanem Vizaknai tudod-é mit? Nékem úgy tettzik: hogy mi-immár egyszer ezen vad Szigetben voltunk. Úgy tettzik: hogy tizen-öt, vagy tizen-hat esztendőök előtt ide tettem-ki egy emberemet, ki a' sánta ördögnél-is hamissabb lehetett. Ha lehetne örömet ki-ranúlnám: él-é még itten ama' Gazember, avagy az ördögök bele szerettek, és magokkal el-vitték. Soha annál átkozottabbat ki-se-gondolhatni.

MÁRNA: Oh kedves Tabán-uracs! én úgy örvendezek, mint maga: hogy mellette itt vagyok. Mi-is éppen annyit gyötrődünk maga' végett, mint maga mi végettünk szenvedett. Egyszerre Etele-Fejedelemnek hajóját el-vefztettük szemünk elől. Ekkor édes atyám azt találá hirteleniben mondani: hogy talán a' Vízbe süllyedtek. Én pedig nagy sirásra fakadtam.

ETELE: Hallod-é Vizaknai! Sírásra mi-ként fakadott eme' Kis-afszzony? — De barátom: azt te mások előtt, ne előttem hazudd: hogy ilyen síró állat szívet adhat a' Kormányosnak, és eszét fel-ébresztheti. Te az ilyen partékákkal a' Szelek' martalékja lettél volna, ha több nem lett volna szerencséd, mint eszed.

KANDA: Úgy vagyon igen-is: Én, a' magam' részéről mindenikbe szívet öntöttem.

VIZAKNAI: No szóllyon tehát maga a' Fejedelmemnő: Szollyanak a' többiek-is, kik szemekkel látták az akkor történt csudákat.

KANDA: Valamint egy hajós legény, úgy meg-ragadtam az Evedzöt. Egy emberünk kifittyent; nozfza rajta meg-ragadtam haját, és ki-ragadtam a' vízből.

VIZAKNAI: És azon emberünk leg-jobb, 's-leg-erősebb vala hajónkban. Ha ő akkor el-vefzett volna, én nem tudom, ha miáttá két-ségbe nem estem volna.

ETELE, *alattomban*: Szép dolog egy Kormányostól.

VIZAKNAI: Hát még Márna-kis-afszzony? Bezzeg ki-tett ám ő-is magáért. A' hajónak orrára ült azon meszsze-el-látó kökény szemecskéivel. Olly setét volt pedig: hogy három lépésnyire-is alig láthatott az Evező. Ő pedig jó meszsziről meg-látta Pajtás hajónkat, és egy deregjét. Ez ugyan el-evezett-vólna mellettünk, és talán örökre el-tébolyodott vólna, ha a' Kis-afszzony meg-nem-látta vólna.

ETELE: Dühödtt a' béle no. Ezek tehát az akkor történtt nagy csudák? — A' leány jól lát; az annya pedig jól ragad. — Tedd tehát ezen jó ragadót evezőnek, ama' jó látót kormányosnak, az-után szerencsés útat mindnyájatoknak. — Távozzatok-el tőlem. Nékem úgy se kellett.

SZÉPLAKI: De már ez szép dolog vólna itt hagyni tégedet.

ETELE: Kegyelmed pedig, Márna-kis-afszzony, azon meszsze-el-látó kökény szemecskéivel bár ne kukucskálna annyit Tabán-fiamra. A' Hajóhoz Tabán. Ott szorgondossabb a' dolog.

TABÁN: Kedves édes Atyám. Én mindeneket el-végeztem az én részemről. Csak még egy-két szempillantásig.

SZÉPLAKI: Én nem bánom: hogy hajódba nem vetted leányomat. De te bánod, a'mint látom: hogy utánnad szerencsésen érkeztiink.

KANDA: És talán Márna-leányom az ő szemeiben a' tövis.

SZÉPLAKI: Öcsém Etele! Ha mindene-
ket az Isteni Gond-viselés vezérel, ha eme'
két hajónkat-is ő tartotta-meg, ki az emberek'
sorsát fel-fogja; hadd egygyütt ezen két sze-
rető lelkeket. Kérlek, mi hasznodat láthatod,
édes Öcsém, ha a' szerető szívekre olvasztó-vi-
zedet öntögeted?

ETELE: Bátya! keress magadnak más Ve-
jet. Az én fiam Tabán soha meg-nem-házasodik.

KANDA: Kérem, ne tettesse magát ennyi
ideig. Tabán-uracsnak szükséges a' házasság.
Hasonló-képpen cselekedett maga-is, midőn Ma-
gyar-országban kedves Etelkájába bele-szeretett.
Tabán-is éppen így szereti leányomat. Ő nem
rút. Egyenlő a' Vér. Erkölcsi nem különben
díszesek. Vólna-é valami, a'-mit szemére vet-
hetne?

ETELE: Talán nem?

KANDA: Kérem: mi lehetne az?

ETELE: Mi lehetne? — Az -- az -- az
hogy leány — Ez elég — Kérem a' Fejedelmi
afszonyt; kérlek Öcsém Téged'-is; kérlek mind-
nyájakat: ne bosszonsatok. — Tüstént ha-
jómba szállok. Meg-látom: ki vesz annyi bator-

ságot, hogy ott alkalmatlankodgyon. Férre, aki nem ide való. Láb alól, még szépen szóllok.

HETEDIK RÉSZ.

Ballaginak követsége.

Ballagi, Etelének ezen úttyában, kormányos legénynek kötelességében foglalatoskodott. A' Személy gyönyörű, és nagyobbra születt, sem-mint, hogy illetén szolgálatra álljon. Ez jól tudta, ki légyen Etele; de Etele meg-se-álmódhatta, benne kit kellessék tapasztalnia. — Nagyhabinak meszfze terjedett okosságától függött, hogy a' hajóba vétessen, és, el-titkolván Uri eredetét, az evezőkhöz tétessen. Hogy most Eteléhez érkezett, hozzája így szóllott

BALLAGI: Nagyhabi kormányos Ur, azt izeni általam Fejedelemségednek - - -

ETELE: Tüzes mennydörgő! Ezen hajós legénnek-is itt kellett mostanában termeni. — Ki tudgya, honnant van keze lába? Gyomromból nem szenvedhetem, és csupán csak azért: mert leány-ábrázattya vagyok.

TABAN: Úgy-de, édes atyám, igen jól viselte magát a' veszedelmek között. Kezéből az evedzöt senki ki-nem-veheti.

VIZAKNAI: Honnant való vagy fiam?

BALLAGI: Azt a' jó Isten, és Nagyhabí-úr tudgya. Ő vett-fel a' hajóba. A'-mit tudok, néki köszönhetem.

VIZAKNAI: Fiam! nem volna-e kedved Széplaki Fejedelemnek hajójába szegődnöd? Ott mind-nyájan fogunk téged' szeretni. Látod: itt Etele Fejedelem nem szeret.

BALLAGI: De ő Fejedelemsége nem-is gyűlöl engemet. Ha nem szenvedhet-is, de nem bánt. Én ő Fejedelemségét el-nem-hagyhatom.

ETELE: Én pedig néked meg-is-köszönöm, ha töllem el-távozol. Nékem Férfi ábrázatúnak kellene, nem olly majom Orczák, mint a' tiéd, és az aszszonyoké.

VIZAKNAI: Fejedelemségednek ezen szíves ajándékját, nagyon köszönöm. Jöszte fiam, Széplaki-fejedelemnek hajójában meg-mutatom díszes helyedet.

ETELE: Szívessen oda engedem. De hallod-e Ballagi, majd el-is-felejtetem: mit izene Nagyhabi.

BALLAGI: Jelenti alázatossan: hogy a' hordók meg-vaannak immár töltve ivó vizekkel. A' Legénség-is Fejedelemséged' parancsolattvára várakozik. De ---

ETELE: Kutya Majom-ábrázattya! Mit akarsz azon De szavaddal?

BALLAGI: Uram! ki-nem-merem mondani.

ETELE: No ne fély. Hiszen meg-nem-efzlek. Egyen-meg a' farkas.

BALLAGI: Azt jelenti: hogy mind-nyájan jelen vannak a' hajóban. Csak éppen Ete-uracs nincs ottan.

ETELE: Micsodát? Ete nincs a' hajónál? Kutya-parancsolta Majom-ábrázattya! hát téged' haszon nélkül tartsalak? Hallod-é Te idétlen, ha Etét vizfsza-nem-állítod, lesz gondja a' Bika-csöknek. Tüstént farodhoz kötöm sarkadat.

BALLAGI: Istenem! hol talállyam-fel?

ETELE: Hát minek ama' két szemek Tök-fejedbe? Nem tudsz köröfztül nézni az erdőn. Avagy talán a' tövisektől félsz, ha utánna bujkálsz? No iszen csak elő-ne-add, meg-tanítalak a' Magyarok' Istenére. Még-is itt állasz?

BALLAGI: Oh Istenem! Istenem, *el-megyen.*

ETELE, *Ballaginak el-menetele után:* Hát Te Tabán? Erre mit felelsz? Nem kötöttem-é lelkedre Ete-öcsédet? — Hová lett? — Szólly. Már most látom: hogy igazat mondanak a' Hajózó Fejedelmek: midőn azt tartják: hogy bátorságossabb várakat fel-nem-találhatnak a' tengeri vizeknél. Ezeknek bástyáin ki-nem-ugordhatnak. Ha a' földet érjük; tátva-nyitva a' kapu. Ill a' berek, nád a' kert.

TABÁN: Atyám! meg-tartóztattya ötet a' Szigetnek partya.

ETE/

ETELE: Hazudsz. A' Szökevénynek, és a' Szerelmesnek nincs gáttya. Már látom: hogy magamnak kell utánna látnom. — De minek költött e' Szigetbe ki-kötnöm? Ti aszfszonyok! aszfszonyok! *Ezeket nagy szív búzgósággal mondván, el-mene.*

TABÁN, *Attyának egészen el-menetele után:* Íme! háborúlttában itt felejtett engemet. Utánna mennyek-é? itt maradgyak-é? Engedgyék-meg Fejedelemségtek: hogy Márna-kis-aszfszonnal el-mennyek. Eme' kurta időt javamra akarom fordítani. Hadd beszélljem-ki magamat ezen édesemmel. Jó az Isten, jót ad.

SZÉPLAKI: El-mehettek Isten' hírével. De sétálástok soká ne tartson. El-fenül édes atyád, ha visszsa-jöttödre várakoznia kelletik.

TABÁN: Kurta ugyan egy óra-is szívem' ki-adására. Mind-az'-által tüstént itt termünk.

Ezek után el-mene Tabán Márna-kis-aszfszonnal a' Szigetnek közel-lévő partyára, holott, minden tartalék nélkül, ki-nyilatkoztatták hajlandóságjokat.

NYOLCZADIK RÉSZ.

Kandának gyanúi.

Azomban Széplaki (Tabánnak, és Márnának el-menetelek után) ezen két igazi szerelmeseknek állapottyokon iszonyú-képpen gyötrődött.

Ere-

Etelének el-tökéltett szándéka ellen, leányát Tabánnal öfzve-házasítani, illetlen dologgal tellyes gondolatnak lenni állította. Sétálgatott egy kevés ideig; de mire vetemedgyen, magában el-nem-tökéllhette. A' Fejedelemnének háborúi kegyetlenebbek valának. Méllyen gondolkodott (az afzfszonyok' szokása szerént) Etele' állapotjának viszontagságjai felől. El-tökéllésének, és fizinte bolondságainak okát már eme', már ama' történhető környül-állásokra fogta. — Végtére: hogy eleget gondolkodott, így szólla

SZÉPLAKI: Soha el-nem-hitethetem magammal: hogy mi Etelének gondolatait megmásolhassuk. Ötet fel-tett szándékában, egészen a' nyakasságig, állhatatosnak lenni tapasztalom. Oh tengeri kő-szálaknál hajóihatatlanabb emberi szív!

VIZAKNAI: Nékem úgy tetszik: hogy a' házasság dolgában leg-többet tehetne Etelének fia Tabán.

KANDA: Jól mondád Vizaknai. Ha én Tabánnak vólnék, egyenessen ki-mondanám Atyámnak: hogy házasodni akarok. Ha meg-nem-engeded, talán az-is meg-történhetik: hogy akaratod ellen cselekedgyem, vagy pedig egészen el-hagygyalak.

SZÉPLAKI: Csak lassabban, Kanda, lassabban. A' mit magunknak nem kívánunk, azt mással ne cselekedgyük. Mit mondanánk mi-is,
ha

ha leányunk itt hagyna. — Tabán talpig emberséges ember. Attyának igazi fia. Én ötet nagyon szeretem. Ha nem mehet-is valami akarrattya szerént, még se illik egy fiúhoz, hogy attyát meg-szomorítsa.

VIZAKNAI: Erről magam-is így gondolkodom. Nem akarnám: hogy Márnát-is, úgy-mint atyámfiát, sarkába kövesse Etelének átka. Hanem, Uram! nékem egy kérdésem volna, ha szólni lehetne.

SZÉPLAKI: Mond-meg: mit akarsz.

VIZAKNAI: Fejedelemséged mindenkor szép barátságban vala Etelével. Ő tehát minden gondolatait ki-nyilatkoztatta. Reá-nem-mehetett-é Fejedelemséged, mi idegeníthette el ötet annyira az aszszony-állatoktól.

SZÉPLAKI: Igaz ugyan: hogy mi ketten igen jó barátok vagyunk, vóltunk ennek-előtte-is. Sokszor fel-rándúla hozzám. Én tizen-hat esztendőök előtt egyszer mentem hozzá: hogy ama' Híres Etelkáját meg-lássam. Láttam benne olly aszszonyt, melly az Istenek' kezében-is remek lehetne. De tüstént észre-is vettem: hogy nem igen jó karban lennének otthonos dolgai.

KANDA: De mit használnak ezen kerengő, és homályos beszédek? A' házas emberek között gyakran meg-esnek a' zenebonák. A' Ferjsziak se mindenkor angyalok.

SZÉP-

SZÉPLAKI: Ugyan úgy-é? No hát mit gondolsz?

KANDA: Mintha nem tudnád. Azt gondolom: hogy Etele-úr - - - De miért beszéltetted el velem, ha magad mindeneiket jobban tudsz?

SZÉPLAKI: Még-is örömet hallanám erről egy Fejedelelemnének gondolatait.

KANDA: De lelkem! a' Fejedelmek-is csak emberek. Ők-is le-szelik, a'-hol meg-sült.

SZÉPLAKI: Bizonyomra mondom, nem hittem volna: hogy olly szemes légy. No tehát miként estek Eteleének zúr-zavarjai?

KANDA: Miként esett a' dolog, nem tudom. De miként eshetett-meg, azt el-találni leg-könnyebb.

SZÉPLAKI: E' lehetéset-is örömet hallanám.

KANDA: Ha kívánod nem bánom. Az egész Karjeli zúr-zavar így történhetett-meg: Talán Eteleének Felesége nem igen jó vászon? Etele pedig őtet nagyon szerette. A' többit reá lehet érteni.

SZÉPLAKI: No csak tovább.

KANDA: Ha jól cselekedte-é Etele: hogy osztán Feleségével olly keményen bánt: hogy Magyar-országba viszsza szökhetett; a' mégént más kérdés.

SZÉPLAKI: Mert az aszszonyok ellen van, úgy-é? és a' Férjfiakat közelebbről érdeкли.

KAN-

KANDA: Mert bizony befzéllek ám Karjelben: hogy Etele-uram se jobb a' Deákné' váfznánál.

SZÉPLAKI: Hallod-é Kanda! Egygyet mondok, de jól eszedbe tartsd.

KANDA: No hallom hallom!

SZÉPLAKI: Etelka Magyar-orzfégi Ivadék. Und-váron fzületetett. Világosan neveltetett.

KANDA: Mintha fzületésünk' helye tehetne ebben valamit.

SZÉPLAKI: Ne szaggasd beszédemet. — Hallyad egész végig, az-után íteld-meg szavaimat.

KANDA: No: Etelka tehát Magyar-orzfégi Ivadék.

SZÉPLAKI: Magyar-orzfégi pedig csak egyfzer szeretnek a' Magyar-kis-afzfzonyok; és csupán csak egygyet (7). Ő nem olly kerletlen virág, hogy minden ragadó kéz hozzá férhessen. Soha semmi rosfzfzat nem hallottam
fe-

(7). Midön Gyula arra kénfzeriténé Etelkát Világoson: hogy, Etelének meg-ismérése után, Zalánfihoz mennyen, Gyulának ezeket mondotta Etelka: Édes Atyám! egy olly Magyar-kis-afzfzony, a' micsodás én vagyok, csak egyfzer szerethet tellyes életében, és csupán csak egygyet. Nem kóborló, nem bitang az én szeretetem. Ebből-is ki-veheted: hogy Magyar-leány vagyok, és méltó a' Fiúi névre. Lásd Etelka. II. Könyv. IV. Szakafz. VI. Réfz.

felőlle. Csak éppen, midőn, a' - mint mondám, tizen-hat esztendőök előtt Karjelbe mentem első látogatására, láttam valamit a' házban. De az-is olly homályos dolog, mint azon éjjeli éjtszakáink, mellyek két holnapokig tartanak.

KANDA: Valaminek még-is lenni köllött. A' vásár kettőn szokott állani.

SZÉPLAKI: Én pedig Etele ellen egy szót se hagyok szóllani. Soha se nem láttam, se nem hallottam illetlen maga-viselését. Talpig emberséges ember.

KILENCZEDIK RÉSZ.

Etelének bofszúsága.

ETELE, *hirtelen bé-jövéen*: Emberséges ember akar maradni-is tellyes Életében. — Ugyan jól eshetett Tabán, hogy itt felejtettelek. *Körül nézvén és fiát nem látván*: Mi a' Patvar ez? — Vizaknai! hol a' fiam? Szólly.

VIZAKNAI: Ki-ment sétálni Márna-kis-afszonyal.

ETELE: Micsodát?

VIZAKNAI: Meg-akarták gondolom a' Szigetet látni: mivel Fejedelemséged úgy-is hamar el-akar innétt evezni.

ETELE: Tabán Márnával? — Attyok! — Annyok — Meg-engedhettétek ezt nekik? — Nem tudtátok, hogy azt én tellyességgel nem akarom?

SZÉP-

SZÉPLAKI: Mért el-nem-vitted tehát magaddal?

KANDA: A-mi leányomat illeti: kedvire hagytam: hogy oda mennyen, ahová akar. Tabánnal pedig nem parancsolhattam. Ugyan azért meg-se-tílhattam: hogy utánna ne mennyen.

ETELE: De azt jól tudom, hogy a' védelmezések tüstént jelen vannak.

KANDA: Ha Tabán az én leányomat el akarja venni (pedig még attyának akarattya ellen-is) én akkor se parancsolhatok más embernek fiával.

ETELE: Ugyan szaporán foly nyelvek, ha a' moslékba akadnak. Hát ezen gyönyörű fel-tételeket Széplaki nyugott elmével hallgathattya?

SZÉPLAKI: Nem szép lenne Tabántól, ha attya' híre nélkül meg-házasodna. De, ha valami-képpen meg-történne a' dolog, ki tehetne rólla? Az én leányom ötet egész szívvel szereti. Vele magát szerencsésnek gondollya. Én, mint jó atya, egyebet nem kívánhatok leányomnak.

ETELE: No! halljátok tehát az én kívánságomat-is. Amott állanak immár Sátorjaim ki-verve, ki-is-czövekelve. Így tehát ezen Szigetet bírtokom alá vettem, minek-előtte tí ide jöttetek. Tehát egy szó mint száz: az én bír-

tokomból takarodgyatok-ki, pedig mennél hamarébb.

SZÉPLAKI: Csak látom, édes Öcsém, hogy gondolataidban meg-rögzöl. Lássad: mit csinálsz. Eröltetel ugyan mostanában az el-menetelre; de bizonyossan meg-bánod. Lehetne olly idő, mellyben hozzám kívánkoznál tanácsért.

ETELE: No ha akkor láttfz, midőn hozzád tanácsért folyamodom, úgy soha-napján nem látaszsz. Mind-az'-által: Bátya el-mehettfz, és gondolkodhattfz azon tanácsról.

SZÉPLAKI: Meg-látod, Öcsém, hogy nem csak Fejedelem, hanem jövendő-ő-is vagyok. Isten hozzád. *El-mene.*

VIZAKNAI: Nékem sincs itt dolgom. *El-megyén.*

ETELE: Kinek leg-elől kellett volna el-menni, leg-utólyára marad. — Hát Fejedelemséged itt maradt?

KANDA: Itt igen-is.

ETELE: Pedig magánossan?

KANDA: Magánossan igen-is.

ETELE: Mi okra nézve?

KANDA: Hogy az igazat bátrabban ki-mondhassam a' magánosságban. Édes Etelém! Ha Magyar-országban nem tanúltál egyebet, hanem a' fehér népek ellen zsémbelődni; bár itt-hon maradtál volna. Most látom: hogy néked

soha se vólt efzed, nem-is lesz. Élly magadnak. Isten veled. *El-mene.*

ETELE, *Kandának el-menetele után keveset gondolkozván:* Nem várhattam egyebet egy afzfonytól. — Mondgyon ő, amit akar; csak töllem száz mértt-földnyire legyen. — Oh Etele! Etele! — Bár soha az illetén teremtményekkel nem társalkodtál volna! — Istenem! hogy szerettem Etelkát! Hogy kereste kedve-met a' Csonka-Toronyban (8). Midőn ártatlanságát meg-támadták, hogy le-mosta Rókát (9), és Zoltánt (10). Oh Zoltán! Zoltán! Miért nem maradtam Magyar-országodban? El-vefzhettem volna a' Német Zenebonák között, midőn nálam nélkül ismét reájok ütöttél. (11). —

R 3

De

(8). Lásd ETELKA. II. Könyv. III. Szak. I. Réfz.

(9). Lásd ETELKA. I. Könyv. IV. Szakafz. VI. Réfz.

(10). Lásd ETELKA. II. Könyv., II. Szakafz. II. Réfz.

(11). Zoltán Fejedelmi Negyven efztendeig uralkodott; és Uralkodásának első efztendeiben rútvál meg-verte, a'-mint az előbbeni jegyzetekben mondottam, a' Németeket. Oka annak, hogy ekkor más Nemzetségeket nem bojgattak a' Magyarok, az vala: - mert a' zavaros vízben leg-szerencséssebbnek lenni tudták a' haláfszatot. Lajos Csáfzárnak halála után, ki-halván Nagy Károlynak nemzet-sége, kiki vágyott a' Csáfzárságra. Sőt az-után-is, midőn Konrádot valafztották Csáfzárnak, Német Ország-

nak

De íme egygyik fiam sincsen mellettem. Istennem, még ez-is borzasztja Testemet: hogy Tabán szeret, Ete pedig bolondozik. — Itt őket csak ugyan nem hagyhatom, ha el-akarok menni. — El-megyek pedig bizonyossan, mert ezen aszfzonyok szünetlen nyakamon lesznek. Tudom: mit cselekedgyem. A' hajóhoz megyek, és az El-indúlót meg-fuvarom. Majd ott termenek mind a' Szerető, mind a' bolondozó. *El-mene Etele.*

TIZEDIK RÉSZ.

Nagyhabi, és Hengeri.

Minek-utánna Etele azért küldötte-vólna-el Nagyhabit a' hajóra, hogy azt egészen el-készít-

nak Naggyyai néki engedelmeskedni nem akartak; hanem világossan ellene támadtak. A' Fel-támadók között ezek valának a' főbbek: ERHARD Lotharingiának; BERTOLD Brabantziának; ARNOLD Baváriának; HENRIK Saxóniának és Thuringiának Vezérjei. De Konrád, lassan-lassan ellenségein győzedelmeskedvén, ERHARDNAK, és BERTOLDNAK fejeket vétette. Ezt meg-értvén Arnold, Zoltánhoz szaladott, kitől Magyar-országban egész háza' népével tisztességessen tartatott. Ezen Zenebonákat javokra kívánván fordítani a' Magyarok, leg-is-leg-elsőben, Zoltán' Uralkodásának tizen-kettedik tájában, Bavárián körösfüül (mellynek, Árnoldnak kedviért, akkor meg-kedveztenek) a' többi részét Német-orzágnak, úgy-mint Saxo-

szittse, és, nem sok idő múlva, el-is-evezzenek: íme minek-utánna mindenkkel készen vólt, és Eteléhez, ennek hírrül vitele miatt, iparkodott, véletlenül Hengeribe akadott, ki-is hasonló-képpen Eteléhez sietett. Jól előre által-látván Hengerinek gonofzságait, így szól vala

NAGYHABI: Hallod-é Barátom! Én téged nem értelek. Add-ki nyilvánban mit akarsz. Azt mondád: hogy Etének hívják azon Ifiat. Ha az úgy van, a' más nem lehet, hanem a' mi Eténk. De ő nékem, fülem hallattára, azt mondgya vala: hogy azon leány, ki eme' vad Szigetben tartózkodik, és a'-kit ő nagyon megszeretett, igen szép személy légyen. Te pedig azt mondottad felölle: hogy azon Személy nagyon útalatos.

R 4

HEN-

niát, Thuringiát, Alsátziát, Lotharingiát el-puszították, Baziléa-várossát fel-forgatták. Haza se jöttek a' télen, hanem, néki-szokva lévén a' hidegeknek, éjjel-nappal békével nem hagyták a' Németeket, pedig mind - addig, még Konrád meg-halván, Henrik léve Császárrá, ki, a'-mint ez-előtt mondám, Saxoniának, és Thuringiának Vezérje vala. Ez alatt vizfza-meat Magyar-orfzágból Bertold a' Bavarok' Vezérje. Hogy ötet a' Magyarok szerették, abból tettfezt-kí: mert életében soha ötet többé nem bojjatták. Henriktől-is meg-kapták az adót, ugyan-azért a' Németeket sokáig nem bántották. HERMANNUS *Contractus. Continuator* REGINONIS. THURÓCZ. ANONYMUS *Belce not.*

HENGERI: A' miként a' dolgot fel-vefzi az ember. A'-mi külső tekintetét illeti, a' leány nem útalatos. Termete sugár; Orczája piros, kökény szeme gyönyörű. Karja Gömbölyű. A' lába csak falat.

NAGYHABI: Már ezek valóban meg-tettst-hettek a' mi Eténknek. Mit mondaszsz erköl-cseiről?

HENGERI: A'-mi azt illeti, igen faragat-lanok. Soha annál feketébb lelkűt nem láttál, Mennél tisztább ruhája; annál szennyessebbek gondolatai. Minden férget meg-boszfzant: mert ezen vad Szigetben nincs egy embere, kire mérgét ki-öntse.

NAGYHABI: Ezek immár rossz indulatok.

HENGERI: De bezzeg, ha egyszer em-berek közé keveredik, ki-fogja akkor mutatni foga' fehérét.

NAGYHABI: Az már igen rossz volna.

HENGERI: Kérlek édes jó barátom, hidd ide Uradat, avagy vezess hozzá engemet, hogy ezeket néki meg-jelentsem.

NAGYHABI: Mért akarod ezt néki meg-jelenteni?

HENGERI: Azt hallom: hogy igen jó ve-le az aszfzonyok felől szólni.

NAGYHABI: Sőt meg-se-halगत, ha fe-lőlök szóllaszsz.

HENGERI: Tudni-illik: ha valaki őket dicséri. De ha gyalázza - - -

NAGYHABI: Húj a' vállúra malacz. Hol tanúltad azt az emberséget, hogy másnak gyalázattyával hízzál? Bizonyos vagyok benne: hogy Te Galyiba-szerző gaz-emberré lettél.

HENGERI: Ki mondhattya eztet felöllem?

NAGYHABI: Én mondhatom Moslékos Dézsa. Te azon leányt bizonyossan szereted. Ő pedig Etét inkább szereti. E' furdallya szívedet. És így, Te most abban fáradozol: hogy mi Etét el-vigyük, és te magad itt maradj.

HENGERI: Semmi szám-vetésem te veled. Uradhoz akarok menni.

NAGYHRBI: Oda pedig nem mégy lábmosadék. Körösztü-látom gondolatidat. Ama' gondatlan Ete ki-adhatta szívét előtted. És Te azon barátságával vissza élsz. Ez ocsmány billeg akar minő állaton.

HENGERI: Azt te reád nem bízták.

NAGYHABI: És Te még Uramat meg-akarod abban erősíteni, hogy az aszszonyokat gyűlöllye?

HENGERI: Én csak azt fogom néki mondani, a'-mi igaz.

NAGYHABI: Az-után: két Szeretőknek szíveket el-akarod egymástól választani? Takarodgy innett. Egyen meg a' penisz. Van annyi efze Etének, hogy maga' dolgát okossan el-

intézi. Ugy-is kevesen vannak, kik fel-tételeit elő-mozdítanak. Most tehát, Isten hírével, elmehetsz.

HENGERI: Igen-is Uradhoz.

NAGYHABI: Vissza Füst-faragó. Hogy lajtorján húzzanak a' koporsódba. Egy tapodást se Uramhoz.

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

Hengeri Etelénél.

ETELE: No! minő lárma ez?

HENGERI: Uram! Magát keresem Uraságodat.

ETELE: A' lármát embereim között nem szenvedhetem.

NAGYHABI: Erővel Fejedelemségedhez akart menni. Hogy itt meg-tartóztattam, még néki állott fölyebb.

ETELE: Mit akar itten eme' Pokol ábrázat? — Hallod-é? Ki vagy?

HENGERI: Kegyelmes Uram! Én valami különöst akarok szólni Fejedelemségeddel.

ETELE: Nem szükség a' különösség. Ez nekem mind Kormányosom; mind atyám-fia. — Semmi titkom előtte.

HENGERI: Kegyelmes Uram! Én itt a' vad Szigetben lakom.

ETELE: Meg-lehet, hogy meg-érdemletted.

HEN-

HENGERI: Még velem két fehér-fzemélyek vannak.

ETELE: Micsodát?

HENGERI: Annya a' leányával.

ETELE: Lehetetlen dolog.

HENGERI: És íme Ete - - -

ETELE: Micsodát? — Mi történt Etével? Ismèred-é ötet?

HENGERI: Közünkbe vetette magát, és a' leányt el-akarja töllem ragadni.

ETELE: Ejnye tüzes menydörgő!

HENGERI: Pedig ő már régtől fogva az én Szeretóm.

ETELE: Ez tehát Etének valóságos száundékja?

HENGERI: Sőt el-tökéllette a' Házasságot-is.

ETELE: Nem-de nyomorúlt szerencsétlen ember vagyok én e' Világ' hátán. Fiaimat szerte-széjjel hordozom a' tengereken: hogy valakibe belé-ne-szeressenek, és lám: a' vad szigetekben-is úgy teremnek a' leányok, mint a' vad körtvélyek,

HENGERI: Pedig ha tudná Fejedelemséged, minő málé-szájúba szeretett.

ETELE: De még néked-is ugyan málé szájúnak kelletik ám lenned, kocsi por. Hiszen Ete még gyermek, és csupa kutyó Ko-

mon-

mondorságodhoz képeest. Mért el-nem-marod a' konczról?

HENGERI: Kegyelmes Uram! Én igen szerencsétlen vagyok. Tizen-három esztendeig szolgáltam azon leányért az ő anyjának. Nékem ötet az anyja meg-ígérte, ide-is adta volna, de két esztendőök előtt véletlenül nálunk termett Ete - - -

ETELE: Ebben ugyan nem hazudsz. Hát osztán?

HENGERI: Alig látták-meg ötet azon két Személyek, tüstént belé szereztek. Én rajtam pedig úgy ki-adtak, mint a' rongyos ruhán.

ETELE: Soha illy történetet.

HENGERI: Igaz ugyan, hogy akkor két nap múlva el-mene innétt azon Atyafi, de íme két esztendőök után ismét ide hozta a' Tatár, pedig éppen abban a' szem-pillantásban: midőn a' leány kezét adott volna.

ETELE: Hát az aszszony erre mit mondott?

HENGERI: Éppenséggel nem akar a' Szigetben maradni. El-is-fog-jönni Fejedelemségéhez, és alázatossan kérni: hogy leányostól hajójába fel-vegye.

ETELE: Kérjen ősztül tavaszig; avagy mától fogva, esztendő ilyen-korig, még se vezem hajómba.

HENGERI: Nem-is érnek egy moj-ette kucsmát.

ETELE: Talán még feslett életűek-is?

HENGERI: Az annya rosz fát tehetett a' tüzre még ifianta. 'S-mivel leányának ál-orczája nem rút, ötet-is azon útra akarná eresztetni, mellyen ő lépdegelt, ha valahogy emberek közé jutnának.

ETELE: Arra én nekik útat nem mutatok.

HENGERI: Ők pedig ilyen vad szigetbe inkább illenek: mert itt semmi alkalmatosságjok a' roszra. Tudgya pedig az Isten-is, kinek Subát, kinek Gubát.

ETELE: Maradgyanak itten örökre. — Mond-meg nekik; hogy felém ne jöjjenek: mert én az aszfszonyok dolgába nem avatkozom. — Ne merjenek jönni szemem' eleibe.

HENGERI: Meg-mondóm Uram.

ETELE: Hallod-é Nagyhabi.

NAGYHABI: Hallom Uram.

ETELE: Ne csak halljad; hanem jól éfz te-is vegyed.

NAGYHABI: Azon leszek: hogy mennél jobban eligazódgyon a' dolog.

ETELE: Eredgy ezen gonosz lélekkel Etéjért, és mentsd-ki ötöt azon Pokolból.

NAGYHABI: Megyek uram. *El-mene Hengerivel.*

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Etelének gondjai.

ETELE, *Nagybabinak, és Hengerinek el-mene-telek után*: Mennydörgős háború. Most jutott valami eszembe. Ezen Vad-szigeti gaz-embernek, annak kölletik lenni, kit Széplaki ki-tett gonofzsági miatt, és éppen ezen Szigetben. — Mennydörgős háború! Ezen embernek Országos gaz-embernek lenni kelletik. — Azon két fehér személyeket körme között hagyni nem tanácsos. Hát ha őket el-rontya? — Rontsa-el: mert afzszonyok. Afzszonyok ugyan afzszonyok, de még-is fele-barátaink, és ember társaink — Ha ők azok; ez emberiségnek szabá-sait meg-kelletik ő-irántok tartanom. *Ballyával meljét vervén*: — Oh szívem! Oh szívem! mért érezheted ezeket? — De, az emberiségre tekintvén, ha azon ember istentelen (az pedig ő minden bizonnyal) még sem illik: hogy azon két személyt körmei között hagygyam. Meg-kérdeném még-is Nagyhabit, ha jelen volna. — Nagyhabi! Nagyhabi! Itt vagy-é még?

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Nagybabinak okoskodásai.

NAGYHABI: Parancsollyon Fejedelemséged.

ETELE: Nem mentél még Etéjért?

NAGY-

NAGYHABI: Éppen szemközömbé jöttek két hajós legényeink. Azokat küldöttem-ei érette.

ETELE: Jól vagyon. De Nagyhabi! mit mondasz Te ama' Kutya-vérü vad emberről?

NAGYHABI: Azt: hogy akasztó-fára való.

ETELE: Hát azon két aszszonyoknak állapotjokról, kik itt vele laknak?

NAGYHABI: Uram! a' Szél le-csillapodott. A' Tengernek habjaitól nem félhetünk immár.

ETELE: Ezt már szeretem. De hallod-é: mit gondolsz azon Gaz-embernek vádolásairól?

NAGYHABI: Azt: hogy minden szavában hazudik. Ő kénzó Palota; és a' Teremtésnek gyalázattya.

ETELE: Hát azokkal a' két aszszonyokkal vallyon mit regyünk?

NAGYHABI: Azt mondgya Vízaknai: hogy ők-is el-eveznek hónap. Ismétt nyomunkba lesznek.

ETELE: De majd teszek én arról. Térjünk az előbbenire. Mivel tehát ama' vad ember igen gonosz, vallyon, jó lélek-ismérettel, körmei között hagygyuk-é azon két aszszonyokat?

NAGYHABI: Ha jól látnak szemeim, ama' tájon nem sokára földre találhatunk ismétt. Ha a' setét éjtszakát bé-várjuk, 's-a' Szigetnek ama'

másik részén alattomban el-csúfzunk, talán megcsalhattuk Széplaki-fejedelmet, hogy útunkra ne találhasson.

ETELE: Erről ez-után. Most felelly kérdésemre. El-vigyük-é magunkkal azon afzszonyokat, hogy ama' vad embernek kénzásától meg-mentsük?

NAGYHABI: Igaz bizony, majd el-is-felejtettem. A' Vitorjákat ki-kellene fótozni. Jól meg-szakadoztak az el-múltt éjjel.

ETELE: Mennydörgős háború! meg-változtatod szavadat, mint valami Zsivány: hogy meg-csally valakit (12). Fótozd-ki tehát, az-után felelly arra, a'-mit kérdeztem. Mire tartalak tehát a' hajóban?

NAGY-

(12) Hogy az utóbbi időkben-is vóltanak Országunkban okyas Zsiványok, kik a' Nyelvet meg-másolták, és egymásközött úgy beszéllettenek; ki-nyilatkozik eme' következendő hiteles Történetből:

Anno 1782. Die 17ma Aprilis, sub Sedria Distriktus Privilegiatorum Oppidorum Hajdonicalium Causarum Criminalium Revisoria in Oppido Böszörmény celebrata, Consignatio Terminorum, & Vocum, quibus Fures Nundinales, vulgo 'Sivány, seu Vásári Tolvaj, in mutuo colloquio, occasione patrandorum furtorum uti consueverunt.

<i>Peculiares Voces Furum nundinalium.</i>	<i>Interpretatio Hunga- rica.</i>
Fejes - - - - -	Tifzt Ur.
Kutya - - - - -	Hajdú.

NAGYHABI: Kormányosnak Uram. Kötelességemben áll, hogy hivatalombeli dolgokról beszélyek leg-elől. Az-után, ha időm engedi, más valamiről. Ezt úgy mondom Fejedelemségednek, mint Uramnak.

ETELE: Beszély velem, mint atyádfiával és jó barátoddal.

NAGYHABI: Ha meg-engedi Fejedelemséged, nem bánom. — Hát ki dugta-bé számat, hogy az afzszonyokat Etele előtt ne-is-emlegessem? Avagy talán olly kurta emlékezete Fejedelemségednek: hogy azon veszedelmes Szélvészről nem emlékezik, midőn az esküvést tettem? Nékem jól jut eszembe.

ETE-

Tisztartó	- - - - -	Második Személy az feő (Siványok közt.
Rikkantó	- - - - -	Katsa, vagy Rútza.
Sógor	- - - - -	Nemet.
Ördög	- - - - -	Lakat.
Fasék	- - - - -	Fély.
Lobogó	- - - - -	Kefzkenő.
Topánka	- - - - -	Bor, Pálinka.
Topánkásodni	- - - - -	Részegeskedni.
Füstölő	- - - - -	Pipa.
Szürhordó	- - - - -	Kondás.
Gagy	- - - - -	Arany.
Nagy Viz	- - - - -	Sokaság a' Vásárban.
'Sivány	- - - - -	Tolvaj.
Perge	- - - - -	Kotsi, vagy Szekér
Leves	- - - - -	Ezüst pénz.
Komnyik	- - - - -	Orgazda,
Rút Ember	- - - - -	Hóhér.
Kanaforia	- - - - -	Akasztofa.
Meg-rúházni	- - - - -	Verni, vagy csapni.
<i>Második Darab.</i>		S

ETELE; *meg-csókolván Nagyhabit*: Te tehát olly nagy embere lehettfz szavadnak?

NAGYHABI: Uram! Zittyai fajzat vagyok én-is. Szavamra annyit tartok, mint emberségemre.

ETELE: Ember vagy Nagyhabi. Ezért ugyan szeretlek. Hanem, fel-olozlak mostanában azon kötelességedtől. Beszéllhettfz velem azon aszfszonyokról: mert bölc tanácsodra mostanában nagy szükségem vagyon. Látod Nagyhabi! Én bennem igen nagyon harczolnak egymás ellen ezen indulatok: az aszfszonyok, és az emberiség.

NAGYHABI: Már regtől-fogva kévántam én erről Fejedelemségeddel beszélleni.

NAGY-

Rúhi - - - - -	Csapás.
Púczika - - - - -	Rúha.
Jordán - - - - -	'Sidó.
Czaffka - - - - -	Kúrva.
Belék - - - - -	Az Ura.
Kafzakolni - - - - -	Öfzve szoritani a' Vásárt.
Nyalavi - - - - -	Az újj 'Siványok közt leg jobb.
Szúfszogó - - - - -	Difznó.
Kúxi - - - - -	Vásár.
Czaff - - - - -	Egy forintos.
Vágván - - - - -	Bitsak, vagy Penna czillus.
Czoltovaj - - - - -	Fizes.
Csatsogó - - - - -	Kútya.
Hontirozd - - - - -	Tagadd.
Nehadúváj - - - - -	Ki ne kiáltsd.
Paráz - - - - -	Erszény nélkül pénz a' Zseb-
Kigyó - - - - -	Tűzö. (be.
Paribó - - - - -	Mente.
Gyertyázz - - - - -	Vigyázz.
Fel-tévo - - - - -	Kalap.

ETELE : No szólly hát lelkem Nagyhabim.

NAGYHABI : El-higygye Fejedelemséged: velünk születik a' fehér-személyekhez való hajlandóság. Ha mind-nyájan úgy meg-csalattatnánk az aszfszonyokban, mint Fejedelemséged; akkor oda lenne a' Világ. De vannak ám tisztességes aszfszonyok-is, kik valóban nemessen gondolkoznak a' Férjfiak iránt.

ETELE: Ejnye! Eb vezette Nagyhabija! Ugyan pörög a' Nyelve, ha az aszfszonyok' mosadékjában locskál. Én pedig azt gondolám felölled: hogy valamint én, úgy gyüldölöd az aszfszonyokat.

S 2

NAGY-

Fel-rántó - - - - -	Csizma.
Lábra való - - - - -	Nadrág.
Rajzolni - - - - -	Lopni.
Kapkodás - - - - -	Kankó.
Pozdorja - - - - -	Gyólts vászon.
Csengettyű - - - - -	Zsebbe való óra.
Posterium - - - - -	Tömlőt.
Kafznya - - - - -	Szoknya.
Füles - - - - -	Ló.
Búga - - - - -	Ökör.
Lettengeng - - - - -	Köpönyeg.
Szörös - - - - -	Búnda.
Koporsó - - - - -	Láda.
Szepriska - - - - -	Katona.
Olvásó - - - - -	Bilints.
Piárista - - - - -	Púlyka.
Bánya - - - - -	Lúd.
Kaparó - - - - -	Tyúk.
Delivator - - - - -	Bitskás Tolvaj.
Kaizer - - - - -	'Siványok kis-Birája.

NAGYHABI: Éppenséggel nem. Kegyelmes Uram! én-is úgy fzeretek, mint akár ki, kinek esze van.

ETELE: Talán bizony ezen Szigetiek közül egygyet?

NAGYHABI: Nem kívánom Ete-uracs' szívét fel-zavarni. Szeresse ő a' magáját.

ETELE: Éppen bizony: Egy Fejedelemnek fia, egy vad leányba fzeressen!

NAGYHABI: De most már az előbbiekre. Uram! ezen vad ember, a'-mint én jól észre vettem, egy országos gaz-ember. Ha az afzfzonyokat nála hagygyuk, az emberiség ellen vétkezünk.

ETELE: El-vigyük-é tehát magunkkal?

NAGYHABI: Ha mi el-nem-viszszük-is, itt van Széplakinak hajója. De jobb vólna, ha a' miénkbe vennénk.

ETELE: Mi okra nézve? NAGY-

Kút - - - - -	Zseb.
Kútazni - - - - -	Zsebbül lopni.
Nyalavi nyelv - - - - -	Zsiványi nyelv.
Mindennapi - - - - -	Kenyér.
Profiterium - - - - -	Vármegeye Kenyere.
Púffra innya - - - - -	Hitelbe innya.
Singula - - - - -	Kúrva.
Plede - - - - -	Szalagy.
Meg-Kaptúválnak - - - - -	Meg-fognak.
Gyertya ég - - - - -	Vigyáznak.
Sógor fel-rántó - - - - -	Stibli.
Sógor lábba való - - - - -	Plundra.
Sógor Kapkodás - - - - -	Kapót.

*Per Joannem Petes Jablonczai
Districtus Ordin. Jur. Notarium.*

NAGYHABI: Mert ott immár vannak aszszonyok. Az aszszonyok pedig az aszszonyokkal nem olly könnyen alkufznak-meg, mint a' férjfiakkal.

ETELE: Jól beszéllettél Nagyhabi. No Isten néki. Eredgy érettek, és hozd ide. Nem bánom, ha velem lesznek-is. Mert a' Szerencsétlenek meg-érdemlik a' szánakodást.

NAGYHABI: Minek-előtte őket ide hozzam, csak azt mondom Fejedelemségednek. — Jól ismérem Ete-uracsot. Az ő szíve nemes, ugyan azért nemessen gondolkodik.

ETELE: No mi lesz még ebből!

NAGYHABI: Ha ő ezen Vad leányba bele szeretett, bizonyos vagyok benne, hogy egygyik a' másikat meg-érdemli. Két igazán Szeretőknek szerencséjeket meg-ne-gátollya Fejedelemséged; mert a' Magyarok' Istene meg-veri. *El-megyén.*

ETELE, *Nagybabinak el-menetele után*: Bár ne hagytam volna annyit beszélni. Ime szívemet, mint az irós vaját, minden formába öntötte. De még-is csak igazat szóllott az eb-ágyából kerültt. Az emberi nemzet aszszony nélkül nem gyarapodhatik. Elég rosz bíz az, de még-is csak igaz. — Ha tehát fiaimat meg-nem-házásitanám; Atilának vére az én felekezetemben - - - *baragossan*: Meenydörgös háború! — Ime Tabán-fiaimat látom Marna-kis-aszszonnyal

sétálni, és éppen mostanában: midőn az afzfzonyok felől csendessen gondolkozom. Hát ha el-szaladnak tőlem, ha itt meg-látnak? — itt maradgyak-é? El-fussak-é? — magam se tudom.

Hogy ezeket nagy hamarsággal el-hadará Etele, el-rejtette magát a' harasztok közé, meg-akarván alattomban érteni amazoknak intézeteit.

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ.

Tabán Márnával.

Ezen két Szerelmések, minek-utánna ez-előtt Szüléiknek engedelmeből a' Szigetnek erdeibe mentek, és ott egy-mással nagy édesdeden sé-táltak, egészen ki-nyilatkoztatták hajlandóság-jokat. Mind-a'-két rész leg-fő-képpen abban ál-lapodott-meg: hogy öszve-kelések éppen ne lé-gyen Etelének akarattya ellen. Mind-a'-ketten jó fiak lévén, szorgalmatossan kerülték attyok-nak meg-bántását. Hogy visszsa-felé jöttek, és Etelének bokorja mellett, a'-hová magát el-rej-ti vala, karon fogva el-mentek, így szólla

TABÁN: Tehát édes Márnám abban ma-radgyunk: a'-miről beszéllettünk. Édes ugyan és igen kellemetes az igazi szeretet; de az Atyámhoz való kötelesség-is erős, és, ha most, ezen állapotomban nem kellemetes-is, de idő-vel azzá lennie kelletik.

MÁRNA: Oh kedves Tabánom! be jól gondolkozol!

TABÁN: A' mi szívünket semmi sem fogja el-választani, ha Testünket el-választyák-is egymástól.

MÁRNA: Jelen léttedben én-is azt fogadom: hogy soha Márna másé nem léfzen, hanem Tabáné. A' mi szíveink özfze-forrottak. Oh ha édes atyád jóvá hagyná ezen szövet-séget.

TABÁN: Hát ha ezt nem cselekszi?

MÁRNA: Akkor az én szeretetem a' más világra, nem e' mostanira teremtetett.

TABÁN: Nem sokára el-kell-válnunk, és a' hajóra kelünk édesem. Oh, a' vizek' mostohasága miatt, minden szem-pillantást halálos veszedelemnek vélhetünk.

MÁRNA: Pedig nálad nélkül a' tengeren!

TABÁN: Oh ti hideg vizek! be ellene vagytok a' Szeretet' meleg tüzének! Minden habról úgy vélekedhetni: hogy szerencsénket el-akarja nyelni. Oh atyám! Oh édes atyám!

MÁRNA: Oh édes Tabánom! A' te atyád igen nagy érdemű ember előttem.

TABÁN: Az ő bizonyyára. Csak veled néha olly kegyetlenül ne bána. Ez érdekeli szívemet.

MARNA: De én őtet akkor-is nagyon szeretem, midőn le-pirongat. Szeretem pedig

ötet nem csak azért: mert engemet néked aján-dékozhat; hanem azért-is: mert engemet alattomban kedvel, de ki-nem-mutattya: mivel az fel-tételeivel ellenkezik.

TABÁN: Ő tégedet én töllem el-tílt, ki engem' leg-boldogabbá tehetnél. És még se gyűlölhetem őtet. Ő engemet bizonyosan szerezet. Ohajtya szerencsém-et-is. De ingerjei tüzesek, és állhatatosok.

MÁRNA: Ugyan-ezért: kérlek, édes Tabánom: meg-ne-szomorítsuk őtet valamiben. — Sokra mehetünk nála magunk' jó-viseletével, és a' kéréssel.

TABÁN: A' már igaz. Ezeket nagyon kedvelli.

MÁRNA: Tehát: ha egyszer jó kedvében látod; jelentsd-meg néki ártatlan, és állhatatos szerezetünket. Kérjed nagy búzgósággal: engedgye-meg öfzsze-kelesünket. Ha elsőben erre el-kerget-is magától: azzal meg-ne-szomorodgy. Ő még-is igazi atyád marad, Szeret ő bennünket minden-bizonytal. Majd én-is lábaihoz borúlok. Egyszer-akkor meg-lágyúl.

ETELE: *serényen elő-jövén*: De ki ne lágyúlna-meg, ha szavatókat hallja? E' dolog, gyermekek, éppen nem jó bennetek: hogy olly jó-szívűek vagytok. Ha ez sokáig így tart; nincs más mód benne, öfzsze-kell-házasondotok. De ezt ugyan még se engedhetem-meg. *Elakara menni.*

TABÁN: *Attyát meg-tartóztatván:* Atyám!
Én szerelmes atyám!

ETELE: Ereszfizetek-el: mert másként
egészlen magatok' részére csábitotok. *El-megyen.*

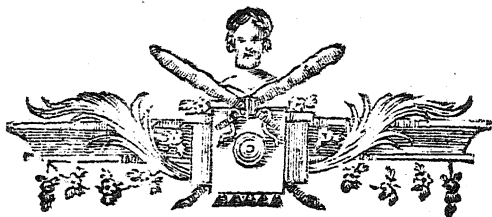
TABÁN: Oh Márna! már szerencsések
vagyunk.

MÁRNA: Hála Istennek, azok vagyunk
igen-is. Hát nem mennénk édes atyánk után?

TABÁN: Megyünk igen-is. Addig verjük
a' vasat, még meleg.

MÁRNA: Addig tekerjük a' gúzst, még,
a' veszfző hajlik. Szaporán utánna szaporán
El-szaladnak.

HARMADIK SZAKASZ.

I. Tabán szerencséje.	VI. Perbete Hengerivel.
II. Kandának hízeltedése.	VII. Ketelának szerencsétlen-
sége.
III. Etelének háborúi.	VIII. Széplaki és Ketela.
IV. Etének dolga.	IX. Ketelának ki-nyitlta.
V. Kréka Etelénél.	

ELSŐ RÉSZ.

Tabán' szerencséje.

A-mint ez előtt Etele el-mene, és Tabán után-na erede; ennek hathatós kéréseire, de fő-kép-pen okaira, melyeket bokrossan elő-hordott, meg-lágyúlhatott Etelének szíve. Eszébe jutván Nagyhabinak, és Márnának-is szavai; nem mesz-sze vólt immár attól: hogy e' két szerelmesek-nek házasságjokat meg-engedgye. Ezen el-tö-kéllését, édes anyához vitte Márna, hozzá-szaladván, és magát szerencsésnek lenni állítván. Tabán előtt így jelentette-ki szándékát

ETE-

ETELE: Mind Te, mind pedígen Nagy-habi, az-után Márna-is egészen ki-forgattatok intézeteimből. Soha se hittem volna: hogy nékem, Magyar lettemre, illy ingó szívem lenne. Soha se hittem volna: hogy, ki az aszfonyokat bizonyossan gyűlölöm, az aszfonyokkal-való társalkodásban valaha gyönyörűségem telhessen.

TABÁN: Jóra fordított az Isten minde-
neket.

ETELE: Midőn én téged' Márnával állani láttalak, midőn füleimmel hallottam: hogy azon atyátokat, ki tikteket el-akara egymástól választani, nem átkoztátok; akkor egészen más emberré lettem. Fel-ébredett bennem azon szív, mellyel Magyar-országban szerettelek. Így gondolkodtam: Az én Tabánom Márnával szerencsés léfzen.

TABÁN: Oh jut ezemben édes atyám! midőn, Magyar-országban laktunkkor, Szeged-ről Budára vittél, hogy Toksont, Zoltánnak fiát, meg-látogassam, bennem minő gyönyörűség telhetett. Hogy ismértetted-meg velem azon halmokat, mellyeket Magyarjaink hánytak az ellenségnek ki-kémlelésére.

ETELE: Úgy van édes Fiam! Még kis-korodban beléd kívántam önteni az igaz magyar vért, a' magyar éfzt, és ítéletet.

TABÁN: Jut ezzenben: minek-elötte Partiskomra értünk, miként mutogattad - meg a' meszse-ki-tettzfö gatyás fákat-is (13). Midön egy kis erdő mellett el-csapánk, ime fiam, így mondád, tüstént Ócsára érünk, melly földet édes Nagy-atyád Árpád Ócsának ajándékozott kedves Inassának.

ETE-

(13). Hogy azon helyen, holott mostanában Kecskemét Várossa vagyon, már a' régi időkben-is más nevezetű helység vala, ki-tettszik ama' régi Föld-iróból Ptoloméusból. Ő ezen tájon a' Metanafztai Jazygyeseket le-írván, éppen ezen tájon valami városról - is emlékezik, mellyet Partiskomnak neveztek. Hogy vezthette-el pediglen ezen dicsőséges nevét, és mért neveztek ez-után Kecskemének, ennek semmi nyoma a' régi Írókban. Mondgyák némelyek, hogy Partiskom-várossa a' sok hadak, és honnyi vizontágságok miatt vagy el-rongyollódván, vagy éppen el-pusztulván, annak helyén két kis helységek támadtak, egyikét Kecskésnek, másikat pedig Métnek neveztek. Boldogabb időkben meg-szállván ezen helyet a' Magyarok, és ezen két falut öfzfö - ragasztván, belőlök egy Várost csináltak, a' Neveket-is egybe foglalván, és így Kecské-Métnek neveztetett legyen. A'-mint Szegedröl Kecskemétre mennek, jól-meszsziröl ki-tettzfzenek ollyatén magos fák, mellyeknek ág-bogjaik szinte a' föld' színén kezdődnek; ugyan-ezen okból gatyás - fáknak - is neveztetnek. Ezen fák egy Magyar Példa - befzednek, avagy inkább köz-mondásnak példát-is adhattak: mert midön a' Magyar ollyas valamit akar jelenteni, mellyet meszsziröl lehet meg-látni, azt szokta mondani: *meszse el - tettszik, mint a' Kecskeméti Gatyás-fa*. Az-után, midön valami csendes emberröl akarnak

ETELE: Oh azon időmnek örvendetes emlékezete. *sírva fakadván*: De mi okra nézve emlékeztettsz ezekre. Jobb volna bóldog napjaimat el-felejtteni; örök homájba és setétségbe temetni.

TABÁN: Oh édes atyám! Én téged' Magyar-országban soha szomorúnak, hanem mindenkor jó kedvedben láttalak. Ide-haza ellemben

nak szállani, ezen köz-mondással élnek: *balgat, mint a' Kecskeméti Szél-malom*. Ezen kívül: midőn gyakorta látnak egy valakit otthon teremni, kinek haza-jövetelét se nem remélték se nem óhajtották, azt szokták mondani: *haza jár, mint a' Kecskeméti Pástétom*. Végtére: midőn valami kevély emberekrol szállanak, ezen köz-mondással élnek: *Fel-tartya az orrát, mint a' Kecskeméti Kavafsz, midőn a' Tdkot viszi*. Ezen szó által pedig: *Tdk*, azon vékony bőrt értik, melly a' Telekes bocskorban belől találhatik. A'-ki Kecskemét-várossának fiatalabb ideit akarja meg-tudni, olvassa-el ezen hosszú Czim alatt 1775-dik esztendőben Nagy-szombatban nyomtatott Beszédet: *Alföldi Magyar-orzágnak, Tisza 's-Duna között Fő-mezővárossában Kecskeméten, Váczi Püspökségben, Ezer-hat száz-negyven negyedik Esztendőtol-fogva Szeraficus Szent Ferencznek Keményebb Rend-tartású Szerzete-béli Atyáktól, Údvözítőnk' Provinciájában viseltetett Egyházi Pásztorokodásnak Hely-tartását Ezer-hét-száz-hetven-kettedik esztendőben, Pünkösöd utdn Huszon-kettedik Vasár-napon, Szent András' havdnak nyolczadik napján, Szent Miklós Püspök' Templomában, Ezen Beszéddel fejezte-bé. Azon Szerzet és Provincia-béli Atya Blabó Vincze. Ugyan Kecskeméten Ezer-hét-száz-ötven-barmadikban Kis-*

ben soha vígnak, hanem mindenkor el-unakozottnak tapasztaltalak.

ETELE: Ne kérdezd ennek okát fiam. — Maradgyon a' föld' gyomrában, a' mély setétségben. Soha senkinek ki-nem-nyilatkoztattam: mert Hazám' és Házam' böcsületét fen-tartani kívántam.

TA-

dadeknek Lelki Tanítója. Ezen említett Beszédben a' második levél a' fel-jegyzésre méltó, illy képpen. „Anno Domini 1596. Eger' vételekor. Midőn a' második Mahomet Török Császár Magyar-országban jött volna, az Kecskeméti Polgárok eleibeu menvén, ajándékot vittek néki Hat-száz Juhot, Száz ökröt, és tizen-négy Szekér-kenyeret: hogy egy Tsaufzt küldene hozzájok, ki azon általmenő Vitézektől meg-oltalmazná őket. Az Tsászár három száz aranyokat adván nékik, és egy vontt-arany köntöst; meg-hagyá: hogy haza mennyenek; és, ha valaki bántaná őket, az köntöst inutának-meg néki. Az-okáért: mihe-lyest valami Török Sereget láttak; az Bíró, az köntöst-reá-vévén, elejekben ment. Kit látván a' Törökök, Lovokról le-ugordván, az köntöst meg-csókolták, és, ha a' Bíró meg-engedte, ott háltak magok' költségén, és, ha pedig meg-nem-engedte, elébb állottak „Ezen levélre azt mondgya azon említett Blahó Vincze: „E' történetet majd szórúl szóra így hozza elő P. Káldi György, Viz-kereftz után harmadik Vasárnap második Prédikáziójában. Alig-is lehet meg-ítélni, ha abból iratott-é e' Kecskeméti levélke, vagy ebből vette a' P. Káldi, amit beszél. E' köntösnek pedig már hamva sincsen Kecskeméten „De hogy-is lehetne hamva, mivel vontt aranyból volt? Méltó a' hatodik Levélből elő hozni Lippai Györgynek, az akkori Esz-
ter-

TABÁN: Oh édes atyám! Ezen szomorúságaid el-emísztik szívemet. Talán: ha, okát tudnám, meg-könnyebbülhetnék.

ETELE: Semmi-képpen nem édes fiam. Igaz bizony, majd el-is-felejtettem. Mikor kellene el-evezni innent? Mert csak el-tökéllettem immár: hogy Karjelben foglal meg-házásítani. De íme Széplakinét látom ide kullogni. Csak ezt rázhatnám-le nyakamról.

MÁ-

tergomi Érseknek a' Kecskemétiékhez írt levelének elejét, hogy meg-mutassam azt: hogy már akkor-is serényen gondolkoztak a' magyarok, midőn magyarul írtak, a' deak Czímeiket Magyarra fordítani. Íme a' Levélnek eleje így vagyon: „ Mi Lippai György, Isteni Irgalomból Esztergomi Érsek (*Archi episcopus Strigoniensis*) azon helynek örökös Fő-ispánnya (*loci ejusdem Perpetuus Comes*) Magyar-orfzágnak Fő-papja (*Regni hungaricæ Primas*) Született Követ (*Legatus natus*) A' Királyi Levelek' kiadásában, leg-főbb titkos Korlátos Tiszt (*Summus Secretarius Cancellarius*), A' Császár és királyi Fölségnek belső Tanácsosa. (*Cæsareæ & Regiæ Majestatis Intimus Consiliarius*). Már akkor tehát a' *Cancellariust* Korlátosnak nevezték azon korlátokra nézve (*Cancelli*), mellyekkel a'ztala körül-vagyon-véve. Még egy kurta levelet ide iktatok, mellyet Pap György, Szegedi Al-Kapitány a' Kecskeméti Birónak Sárközi Pálnak írt. A' levél így vagyon „ Szolgálok kigyelmednek Bíró uram. Mai napon érkezett hírem, hogy Király Jantsi, a' Kigyelmetek Göbölyösse, meg-hagyván valami Göbölyt, azt mondgya: hogy azért nem nyugfzik, valameddig az ott hagyott Göbölyt, avagy Kecskeméti Városi embert Gyulára nem viszen; Törökkel

szán-

MÁSADIK RÉSZ.

Kandának hízeltedése.

KANDA: *leányával bé-jöven*: Jó napot Fejedelemségednek.

ETELE: Nékem jó napom vagyom mindenkor.

KANDA: Beszélhetett, tehát leányom Fejedelemségeddel? Leg-alább dicsekedett ezen szerencséjével.

ETELE: Beszéllett igen-is.

KANDA: Olly örömmel jöve hozzám, mint egy meny-aszfszony. Fejedelemségednek kegyességét dicsérte.

ETELE: Azt ő meg-is-érdemlette.

KANDA: Most én Fejedelemségedet annál inkább kedvellem.

ETELE: Ez-is elég hamar jutott eszébe.

KAN-

ízándékozván a' Tifzán által-jönni az Pufztára. 's-a'-t. Kigyelmed vigyáztasson, magam-is azon leszek: hogy mind éjjel-nappal a' Tifzán-lévő réveket vigyáztatom. Ez után-is, ha mi olly új híreim lesznek, mindgyárt tudósítom Kigyelmedet. Datum Szegedini 15. Jnnii 1693. Kigyelmednek jó akarója szolgál, a' Szegedi Substitutus Kapitány Pap György m. p. „A'-mit ezen levélben tapasztalok, tapasztaltam más régi levelekben-is: hogy ezen szavak *Kigyelmed* és *Kegyelmed* külömb értelemben vétetnek. Amazt a' köz embereknek, emezt a' Fejedelmeknek, avagy Főembereknek adgyák.

KANDA: Ha én azt remélhettem volna: hogy Fejedelemséged illy kegyessen meg-fogja másolni intézeteit; minden környülményekben nagyobb tisztelettel viseltetem volna úri Személyéhez.

ETELE: Soha a' Tisztelet a' Környülményektől nem függ.

KANDA: Higgye-el Fejedelemséged: hogy az én Márnám derék egy személy.

TABÁN: Ő ugyan az, édes Atyám.

ETELE: Néked inkább el-hízem, mint az annyának.

KANDA: Én ugyan, mivel' anya vagyok, bár ne dicsérném magzatomat. De mi tagadás benne: ő derék egy Személy.

ETELE: Arról meg-győztettem nem anyya, hanem Kis-aszszonya által.

KANDA: Azt még annál-inkább szeretem. Mit lehet többet óhajtani?

ETELE: Óhajtottam volna: ha annak anyya-is meg-győzött volna maga' eszességéről.

HARMADIK RÉSZ.

Etelének háborúi.

BALLAGI, *Hirtelen be-jöven:* Kegyes Uram! Én semmit se - - -

ETELE: No mi újság ismét?

BALLAGI: Én semmit se tudok - - -

ETELE: Semmit se tudsz? Ez ugyan elég kevés. No miről?

BALLAGI: Semmit se tudok Ete-uracs felől. Körösztü-l-kosúl jártam az egész erdőt. Ö Sehol sincs.

ETELE: Semmi fiam semmi. Majd előkerül.

BALLAGI: Én semmiben nem hibáztam kötelességemre nézve.

ETELE: De én hibáztam: mert Ete-után egy idéten ifiat küldöttem. Orczádra, és természetdre nézve ezt cselekednem nem kellett volna. No mászszor meg-kéméllek fiam.

NAGYHABI: Kegyelmes Fejedelem! mi tagadás benne. Illik-is: hogy meg-kéméltessen nem csak orczájára, hanem fő-képpen nemére-is nézve.

KANDA: Micsodát? Nemére-is nézve? Mit akarsz ezzel mondani?

NAGYHABI: A' Titkot immár továbbra nem halaszthatom. Ballaginak csak ruhája, és neve férjfiú; maga pedig leány.

KANDA: Ballagi leány?

MÁRNA: Az lehetetlenség!

ETELE: Menny-dörgős háború! Mi dolog ez? Mennél inkább kerülöm a' Fehér-népeket, annál inkább közelebb taszíttyák hozzám a' ti-

zes

zes Tatárok. Ki gondolta volna: hogy férfi ruhában-is én hajómban eveznek! Hát Te Nagyhabi! nem szólhattál erről valamit?

NAGYHABI: Meg-esküdtettél uram: hogy soha Fejedelemséged előtt az aszszonyokról ne szóllyak.

ETELE: Hát esküvésedtől fel-nem-szabadítottalak-é ez-előtt?

NAGYHABI: Jelen nem volt akkor Ballagi. Éppen most találtam ki-nyilatkoztatásának idejét, Kandának és Márnának jelen-léttekben.

ETELE: Hol Pokolba kerítetted kezedre?

NAGYHABI: Ugy vettem őtet kezemhez, mint valóságos szegént, kit minden ember elhagyott. Őtet édes attya nem ismeri, és, ha meg-ismeri-is, meg-veti, és leányának nem tartja. Annyát régen el-vesztette. Így tehát valóságos árva, kikén a' Pogányok-is meg-könyörülnek.

MÁRNA: Édes leánkám, árva vagy? Én tégedet nagyon szeretlek, és húgomnak fogallak.

KANDA: És még édes Szüleidet megtalálhatod, addig-is engemet tartsál édes anyádnak.

BALLAGI: Oh köszönöm Fejedelemségeknek.

MÁRNA: Hadd tudgyam tehát valóságos nevedet.

BALLAGI: Engem csak Ballaginak hívtak mindenkoron.

NAGYHABI: Fejedelemségednek azon Komornokja Hóbiát, kit Szegedről Karjelbe hozott magával, halála előtt azt mondotta ennékem, midőn Ballagit szorgalmamra bízta: hagy az ő valóságos neve Héjja lenne az ő nagy-annyáról.

ETELE, *irtózza*: Mit? Héjja? Ez nékem édes anyám vala. Mennydörgős háború! Mennyünk Tabán mennyünk. Ideje immár: hogy innént el-evezzünk.

TABÁN: Oh édes atyám, nyomozzuk-ki leg-elől az igazságot Héjja felől.

ETELE: Az most nem lehet. Mennél többet múlatok, annál nagyobb csudákat tapasztalok. Meg-van-é Ete? Hallyátok-é? Hol Ete?

NEGYEDIK RÉSZ.

Etének dolga.

VIZAKNAI, *Etével bé-jövéen*: Itt van Uram eme' szökevény. Ő pedig nem bolond.

ETELE: No örvendek fiam: hogy eszedre térhettél. Az atyai szív sokat szenved a' Fiúnak szerencsétlenségében.

ETE: Én ugyan az Atyai nevet mindenkor nagyra böcsüllöttem. Gyönyörködtem Herczegi születésemben-is. De kéntelen léfzek mind a'-kettőről le-mondani, ha azon leányt el-nem-vehetem, kit én (Isten igazában) ismeretek. Oh Atyám! Édes Kedves atyám! könyörüllyön rajtam.

ETE-

ETELE: Isten úgy tartson: nagy szerencsédre válik: hogy jó kedvembe találtál. Egy-két órá előtt másképp' beszéltünk volna egymással.

ETE: Oh hála légyen az Úr Istennek!

ETELE: Tüzes Mennydörgő! Azt talán csak nem akarhatod. Hogy vaktába házasítsalak-meg? Azt mondotta ugyan Nagyhabi: hogy, ha Te valami leányba bele-szeretel, annak hozzád illőnek lenni kelletik. Hogy jó ízlésed legyen, azt magam-is tapasztaltam. De hallod-é Ete! Látni-is akarnám ám azon partékát, melyet meg-akarnál venni. Vallyon meg-érdemel-é tégedet!

ETE: Oh édes atyám! Ide hozhatom tehát ötöt?

ETELE: Ne késs pedig. Egy óra múlva el-megyünk.

ETE: De valóban meg-akarja őt látni édes atyám?

ETELE: Macskát Zsákba nem veszek. — Meg-kell a' Csikó-fogat-is vizsgálni. Hozd ide fiam! hozd.

ETE: Oh édes atyám! Mióta ismerlek, soha illy kedvedet nem láttam. Én ebből nagy javamat reméllem.

ETELE: De mit ácsorogsz ennyi ideig?

ETE: Nem meszsz-e van innétt. Hallod-é Édesem! Hallod-é? Szabad el-jönnöd.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Kréka Etelénél.

Hogy Etének szavát meg-hallotta Kréka, ki-jött az erdőből, és amazoknak társaságába ereszkedett. Nem tudni: Kréka csudállotta-é azon jövevények' számát, és azoknak magájéval nem egygyező viseletjeket, vagy a' Jövevények Krékát, annak deli termetét, és még az Orczán-is ki-tettző színezetlen ártatlanságát. Hogy oda érkezett, és a' jelen-lévő sokaságon körül-vitte csudálkozó szemeit, így szólla

KRÉKA: Oh be sok-sok Emberek ezek! Ennyit egyszerre soha nem láttam.

MÁRNA: *Krékához mennén és őtet szíves-sen meg-ölelén:* Oh lelkem! Be nagyon örvendek: hogy ezen vad Szigetből ki-szabadúlhattsz. Nem ezen helynek kietlen magánosságára teremtettek téged' a' tova-látó Istenek.

KRÉKA: *Márnához:* Te, a'-mint látom, az én Nemem közül való vagy. A' neved-é néked, a' melly ennékem?

MÁRNA: Engem' Máruának neveznek.

KRÉKA: Máruának? Ejnye be csudálatos neved van. Én azt gondoltam: hogy minden leányt úgy neveznek, mint engemet. Anyádat is Máruának hívják?

MÁRNA: Nem édesem, hanem Kandának. És ime itt vagyok édes anyám. Ez az.

KRÉ-

KRÉKA: Oh Istenem! be sok-sok emberek ezek! Hozott Isten mind-nyájatokat. Ez tehát a' Te anyád?

MARNA: Ez igen-is.

KRÉKA: Ejnye be szép anyád van. Nékem-is van édes anyám. Ő-is szép ám.

MARNA: Hol vagyon?

KRÉKA: Majd el-hozom az-után. — Oh édes Márnám! ha ő téged' látni fog, bizonyosan meg szeret. De Te! Márnának anyja! Te is szeress engemet.

KANDA: Oh de ki-ne szerethetne tégedet édes lelkem Gyermekek? Hiszen te igen szép teremtés vagy.

KRÉKA: Azt már nékem Ete-úr-fi-is mondotta: hogy szép vagyok.

KANDA: És Te lelkem! Itt neveltettél fel ezen kietlen vad-szigetben?

KRÉKA: Itt igen-is.

MARNA: És el-nem-úntad magadat?

KRÉKA: Hogy únhattam-vólna-el magamat? hiszen édes Anyámmal laktam.

TABÁN: Oh édes Öcsém Ete! be bődög vagy a' teremtett állatok között, hogy illy ártatlant szerethettség.

KRÉKA: Hiszen Tí-is mind-nyájan ártatlanok vagyok?

KANDA: Azoknak-azoknak kellene ám lenni édes Magzatom.

KRÉKA: Hát mért nem vagytok?

KANDA: Jaj édesem! a' nagy Világban csak hamarébb el-botlik az ember.

KRÉKA: Sőt inkább a' nagy Setétségben botlunk-el, nem a' nagy Világban. Ugyan rendezsen beszéltek ám tük, ha el-kezditek.

KANDA: No hiszen meg-látod: mi lesz belölled-is, ha a' Nagy világra jövendeszsz, a' meg-világosodtakhoz.

KRÉKA: En ezeket csak feliből értem.

NAGYHABI: Most tapasztalom elsőben: hogy Ete-uracsnak ízléséről jó ítéletet tettem. Nincs ezen leánynál se szebb, se természetesebb,

VIZAKNAI: Istenem! be szép a' Természet! Ki ne szeretné benne az ártatlanságot, mivel azt szeretetre méltónak hiszik a' leg-gonoszszabbak-is.

KRÉKA: Oh be igen örvendek: hogy engemet mind-nyájan szeretnek. Én-is szeretlek benneteket. Oh be jók ezen nagy-világi emberek! De még csak egygyet kérdek tölletek: Fogjátok-é szeretni édes anyámat-is?

MARNA: Szeretni fogjuk igen-is, ha láttyuk.

KRÉKA: Ha láttyuk? Nékem pedig édes anyám azt szokta mondani: hogy (az emberiségre nézve) azokat-is kell szeretnünk: kiket soha se láttunk. Az én édes anyám pedig nem hazudik.

ETE:

ETE: Édes atyám! Vessen csak fél szemet-is ezen artatlan teremtésre.

KRÉKA: *Eteléhez közelebb állván:* Te mind-eddig egy szót se szóllottál. Pedig én Te-reád-is néztem. Azt mondotta pedig nekem az én kedves Etém: hogy az jó ízűn esik: ha egy valaki arra néz, kit igazán szeret.

ETELÉ, *igen hideg bejzéddelel:* Nézz reám, nem bánom, Hiszen azért van két szemed, — Talán meg-nem-eszel.

KRÉKA, *Etelének állát czirókálván:* Én pedig Tégedet nagyon szeretlek. Ha kérdené valaki: mért szeretlek? Én annak okát soha adni nem tudnám.

ETELÉ, *morgolódva:* Bizonyossan még arra jutok: hogy, az egész Világ' Afzsfzonyai mellettem termenek.

KRÉKA: Oh, Te jó ember! szerettsz-é te-is engemet?

ETELÉ: Igen-is: ha töllem el-távozol. Az afzsfzonyokra nézve, azokat szeretem leg-inkább: kiket soha se láttam.

KRÉKA: Szereted-é édes anyámat?

ETELÉ: Náladnál inkább: mert soha se láttam.

KRÉKA: Ugyan bizony: Te néked még-is igen rendesnek lenni kelletik. Talán bizony Te vagy azon ember: ki bennünket el-nem-akar vinni?

ETELE: *édesdeden*: Ki ez-előtt el-nem-akartalak; én vagyok. De most el-nem-akarlak, az én nem vagyok.

KRÉKA: Oh Istenem! Istenem! Ezen nagy világi emberek be mélyen beszéllenek. — Én nem értem feleletedet.

ETELE: Én arról nem tehetek.

KRÉKA: Csak Szigeti módra felelly tehát nekem: szerettfz-é engemet.

ETELE, *kevés baraggal*: Leány! Mennél többet beszélek, annál inkább szeretlek. Mi az oka, nem tudom.

KRÉKA: Látod, édes Etém! engemet valamennyien szeretnek. Szeret engem' ezen nagy Úr-is. Ezek ám a' valóságos Magyar emberek (14). Te pedig azt mondád: hogy Nemünkhez kegyetlen.

ETE

(14). Hogy mind a' Finomok, mind a' Karjeliek, mind pedig (a'-mi leg-fő-képpen ide tartozik) ama' nagy Atila a' többi Hunnusokkal nem Tótok, hanem Magyarok voltak, ez a' Magyaroknál olly közönséges hagyomány; hogy erről kételkedni sem lehetett ennek-elötte, de senkinek ezze' ágában se volt: hogy erről csak kételkedni-is lehetne. Ugyan-azért: éppen nem csuda: hogy Magyar Íróink a' Hunnusoknak nyelvejéről semmit se írtanak: mivel annak magyarságáról nem-is-kételkedtenek. Leg-első Joan-Georg-Eccard, ki azon könyvében, mellyet a' Francziák' tett-dolgaikról írt, harmincz-egygyedik könyvében, nyolczvan-kettedik szám alatt testestől-lelkestől azon iparkodik; hogy Atilát a' Hunnusokkal egygyütt Tótnak te-

ETE: Igen-is: a' gondolattal valék ez-előtt. De íme nagy javunkra fordúltanak mindenek. — Szerelmes édes atyám! Én örömemet ki-nem-adhatom. Lehet-é reméllenem: hogy ezen ártatlan teremtéssel valaha egybe kelhetek?

ETELE: No csak lassan a' Többivel. — Tík olyanok vagytok: hogy, ha szátok' kérő-jére mondok valamit; azt egyfzeriben el-nyelitek. Ha mi ellenkezőt hallotok; oda vagytok egézfzen.

gye. Meg-nem-tudhattam, mi bérlette ezen Német embert erre; Azt se, mi jutalmát vette hánkolódásának. Lásuk tehát Sógor, minő okaid vannak. Rostallyuk-meg konkoljaidat.

Eccardnak első vittatása, tulajdon szavaival: *Priskus (minden ki-vétel nélkül leg-nagyobb tanú) ki, úgy-mint Császárnak követje, Atilának udvardt látta, azt bizonyította: hogy abban csak két nyelvek gyakoroltattak, a' Gothiai, és Hunniai. A' Gothiai nyelv a' Német nyelv. Ha az Hunniai nyelv nem volna Tót nyelv (banem magyar) még egy nyelvnek kellett volna ottan gyakoroltatni (úgy mint a' Tót-nyelvnek) mivel akkor Atila a' Tótok' közepében lakott. No lássa a' Magyar ember ezen szemét okoskodásnak hitvánságát. Hazudik: hogy Atila (életének idejében) körül vala véve Tótokkal: mert másutt maga' mondgya Eccard (magáról meg-felvetkezvén) hogy a' Tótoknak a' Duna-felé-való költözések akkor történt, mikor a' Gothusok Itáliát meg-vették. Ez pedig az ötödik Századnak utótlján volt, midőn immár Atila régen meg-hala. Tudhatta tehát Eccard: hogy a' Tótok csak egy felől valóan határosok az Hunnusokkal. De, más részéről határosok voltak a' Görögökkel-is, a' Latinusokkal-is: még*

KRÉKA: Én ezeket ismétt nem értem.

ETELE: Hallod-é leány! Itt születted-é ezen szigetben?

KRÉKA: Hiszen én Féreg nem vagyok: hogy a' kő-sziklák közt teremjek.

ETELE: Ide tehát másunnant jöttél. — Honnant származtál?

KRÉKA: Azt én Uram nem tudom. De tudgya Hengeri. Ő azt mondotta: hogy anyá-
mat

se lehet ebből ki-facsarni: hogy a' Görög és Látziumi nyelvek Atila' udvarában gyakoroltattak. Mért hozta-ki tehát Eccard a' Tót-nyelvnek gyakorlását? azért: hogy, vagy patvarkodott, vagy a' Logikát nem tudta.

Eccardnak második vittatása tulajdon szavaival: *Maga a' Hunnusoknak, avagy a' Konusoknak neve-is Lovast téfzen, és hogy űk mindenkör, valamint a' Tatárook, kik űket követtek, lovakon nyargalódtak, a' régiek ird-sokból bizonyos.* Fejtegessük tehát Eccardnak szavait. Elsőben ki-mutattya tudatlanságát: midőn a' Honnus-szóé egyenlő értelembé véfzi a' Konus szóval. Hogy Kóny anyit téfzen a' Tótoknál, mint Ló, azt tudgyuk; de, hogy Hón avagy Hun éppen Anyit tégyen, meg-nem-bizonyította. A' Magyar pedig anyit hiszen valakinék, a' mennyit bizonyit. Ez-is tehát haszontalan erőlködés.

Eccardnak harmadik vittatása tulajdon szavaival: *Jornundes, Atilának torját le-irudn: nagy Stráváról, az-az: evés-ivásról emlékezik. Stráva pedig még most-is anyit téfzen a' tót nemzetségnél, mint el-költés, és vendegeskedés. Ezt a' németek zehren, az-az: el-költeni, enni-innya mondgyák; és Zehrun, el-költés, vendegeskedés, 's-a'-t. Soha se hinné az ember, hogy olyan nagy költő lé-*

mat a' szigetnek partyán találta. Szóllott erről édes anyám-is valamit. De azokról megfelekeztem.

ETELE: Valamit még-is tudnod kellettik!

KRÉKA: Csak az juthat eszembe: hogy édes anyámat az ő Ura el-hagyta, pedig Karjelben. Anyám pedig hajóra szállott: hogy Urát fel-keresse. Ekkor ofztán a' hajó el-tévelyedett. Hajó törést szenvedtünk. A' Szél-vizek ezen vad

légyen Eccard-uram. Mind-az-által: *elsőben*: Ezen okoskodás hasonló ehhez. Pestre jövéen egy idegen ember, midőn a' Magyar Játék-szinben elő-adandó Vig, vagy szomorkás, vagy szomorú, vagy énekes Játéknak papirossán ezeket olvassa Franziájúl: *Abonnement* (Bérlés) *Abonnement suspendu* (a' Bérlés-szünet); *Billet* (Bér-jel) *Partere noble* (Nemes ofztály, ofztán Polgari ofztály, végtére: Köz-ofztály) *Loge* (Ofztalék); azt gondollya-é a' Magyar Játék-szini Társaságról, hogy, mivel mindeneiket Franziájúl ejtenek (ki-vévén a' Zárt székeket, és a' Játék-szinnek első és második emeleteit) ők mind-nyájan Franziák: mert amazokat magyarul ki-nem-mondgyák, avagy talán ki-se-mondhattyák, vagy pedig restellik a' fő törést? Fel-találad szarva között a' tögyét. *Másadszor*: Hogy meri azt mondani: hogy a' *Stráva* szó annyit téfzen, mint *Vendégeskedés*? Bizonyyára azon jegyzésekben, melyekkel újjonnan ki-jött Jornandes (Lásd *Scriptores Italiae* Tom. I. pag. 216) a' *Stráva*-szó nem magyaráztatik *vendégeskedésre*; az se mondatik ott: hogy tót, hanem Gothiai szó; és (a'-mi több) bizontalan értelmű. *Harmadszor* De engedgyük-meg Eccardnak: hogy a' *Stráva*-szó való-ságos tót szó. Engedgyük-meg azt-is: hogy ezt Jornandes

vad szigetbe hajtottak. Itt-is maradtunk, nem szántt akarva; hanem csupán kéntelenségből. — Oh az, én édes anyám mindenkor Karjelbe visszavágyódott. De mind eddig egy falat hajót se láttunk.

ETELE: Leány! Kinek hívnak tegedet?

KREKA: Jaj Istenem! Ugy fel-háborodol, mint az akkori szél-vizünk. Hiszen én semmi rozfszat nem mondtam.

ETE-

a' Hunnusok', avagy éppen Atilának szájából hallotta, éppen úgy nem mondhatni őket Tótoknak, mint a' mostani Magyarokat Németeknek, ha egy-két német szót mondanak-i, köz-beszédgyekben. Hát a' Spanyol szóban hány Szerecsen szavak találtnak? A' Belgák között hány Francia és Deák szavak vannak: még se mondhattya a' tudós: hogy a' Spanyol nyelv egy a' Szerecsen nyelvvel, se pedig hogy a' Belgiumi nyelv egy a' Franciaival és deákkal. Ez-is tehát Füz-fa-kard Eccard-uramnak kezében.

Eccardnak negyedik vittatása tulajdon szavaival: „
 „Hogy a' Magyaroknak éppen olly szó-ejtések légyen,
 „mint a' Finomoknak egy valami nyelvek, leg-első volt
 „Comenius, aki észre vette. Innent vett magának alkal-
 „matosságot Fogel Márton nehaj Hamburgi Orvos: hogy
 „sok Finomi szavakat a' Magyar szavakkal egybe vetvén
 „azoknak egyenlőségét meg-mutatta azon könyvében, melly
 „még most-is irásban lappang Hannoverában a' Királyi
 „könyv-tárban. Én magam-is nem kis munkámmal öfz-
 „ve-tettem a' Magyar nyelvet a' Finomi, Elztóniai, Li-
 „voniai, Lapi, Szamojédiai, és Ofztiai nyelvekkel, és
 „tapasztaltam: hogy egyenlő hangon ejtetnek. Végtere:
 „midőn olvasnám azon könyvbe, mellyet Fabricz (a'

Sve-

ETELE: Kinek hívnak leány?

KRÉKA: Krékának.

ETELE: *Nagyon fel-háborodva* Hát az anyádat?

KRÉKA: Jaj Istenem! Ennek igen kegyetlennek lenni kellett. Íme hogy forognak szemei, mint a' karikák. Édes Etém! szaladgyunk.

ETE: Édes atyám! mértékellye-meg magát. Kréka ilyenekhez nem szokott. Könyörüllyön rajta.

ETE-

„ Svecziai királynak a' Persákhoz követtye) utazásáról
 „ irattatott: hogy nem mészsze Volga' vizétől, holott a'
 „ Kaspiai tengerhez közelít, egy Nemzetség taláztatott-fel,
 „ mellynél a' Számok' nevei igen hasonlítanak a' Finomoké-
 „ kéhoz, és ezeket a' Finomok meg-is-érténék; arra a'
 „ vélekedésre jöttem: hogy Európának és Ásiának Ejszaki
 „ részét valaha olly nemzetek lakták, melly a' Finomi
 „ mi Nemzetséggel egy vala, vagy leg-alább annak atyafia.
 „ A' Folyó-vizeknek nevei, mellyek Finomi nyelven valamit
 „ jelentettek, ezen én véleményemben engemet ánnál inkább
 „ meg-erősítettek „ No lássa már a' Bölcs ember: Eccard
 „ hogy sütheti-ki ezekből, hogy a' Magyarok és Tótok egy
 „ Nemzetség vala. Én ugyan ha bár a' Magyarokra haragudnám-
 „ is; ezt soha az előbeniekből ki-nem-süthetném. Még-is azt
 „ mondgya Eccard: hogy a' Magyarokat ez-is Tótokká teheti.
 „ Talán valamit mondott volna, ha előre azt meg-bizonyította
 „ volna: hogy a' Finomok, a' Karjeliek tótok voltak. De nem
 „ annyi lelke, hogy ezt csak egy szóval-is meg-bizonyíthat-
 „ ta volna. Itt-is tehát csak Füist-faragó Eccard-utam.

Eccardnak ötödik vittatása tulajdon szavaival: *Jor-
 nandes, ki a' Géiai Történeteket írta, meg-különbözteti*

ETELE: No leány! tehát ne fély. Jöszte közelebb. Még-is közelebb. Mond-meg nékem mi neve édes anyádnak?

KRÉKA: Úgy de haragszol!

ETELE: Meg-mértékeltém magamát.

KRÉKA: Ete! nézd-meg jól: nem haragszik-é.

ETE: Nem haragszik lelkem. Előbb se haragudott; hanem csudálkozott. Mond-ki tehát

a' Hunnusokat a' Hungarusoktól, kiket Hunugarusoknak nevez, 's-ezekről azt mondgya: bogy maga idejében Ejszak felé a' Taurikomi Kberfszonezus fölött laktanak, és nyestekkel, 's-más e' féle bőrökkel kereskedtenek. Ez-okért vélbetni: bogy Szibériához közel voltanak. Ha az igaz (a'-mit Eccard mond) hogy Jornandes nem tesz különbözetet a' Hungarus és Hunugarusok között, hazudik: hogy ezeket a' Hunnusoktól meg-külömbözteti. Le-írja az ötödik részben Jornandes Scithiának nap-nyugoti részét a' Dunától kezdvén, egészen a' Fekete tengerig, ennek fölibe a' Bolgárokat teszi, a' Bolgárok után így szól a' Hunnusokról: Az-után vannak a' Hunnusok, kik, valamint az leg-erősőbb nemzeteknek leg-bőségesebb mezeje, két-féle Népeknek dübösségére sarjadzottak. Egy része Alczidgroknak, más része Avaroknak neveztetnek, kiknek lak-belyek is különbözik. Kberzon mellett (a'-boud Ázsidnak minden javait bé-viszi a' mohon-kereskedő) az Alczidgrok laknak, kik nydron a' tér-mezőt futkossák, oda helyheztetvén magokat, holott Barmaiknak eledelt kaphatnak. Tében ismét viszsa mennek a' Fekete tengerre. A' Hunugdrok pedig abban isméretesebbek, bogy Nyestekkel, 's-más e' féle bőrökkel kereskednek, kiktől annyira félt ama' Vitéz

hát édes Anyádnak nevét; tüstént jó barátod léfzen.

KRÉKA: Az én anyámat mostanában Ketelának nevezik. De ez néki nem igazi neve. Azt mondotta egyszer: hogy nevének bötüit bújjában meg-változtatta. Mondotta ő nékem igazi nevét-is; de már el-felejtettem. Ugyan kérlek talál-d-ki.

ETELE: Nem Léketa?

KRÉKA: Nem az.

ETE-

Gotbusoknak méréfszége. Ha ki Jornandesnek előbbeni szavait jól meg-fontollja, észre-vézi *elsőben* azt: hogy ott Jornandes, a' Scitháknak külömb némeit elő-adván, és azoknak lakó-helyeket ki-mutátván; semmi különös helyet nem ad az Ungaroknak. Adnia kellett volna pedig, valamint az egész Hunnusságnak adott, ha őket a' Hunnusoctól meg-külömböztette volna. *Másadszor:* Jornandesnek azon utolsó szavai: *kiktől annyira félt a' Vitéz Gotbusoknak méréfszége,* a' Hungárok felől mondathak; de éppen ezeket másutt Jornandes Hunnusoctól nevezi ezen szavaival: *A' nap-nyugoti Gotbusok (Vesegotbæ) a' Napkeletieknek Pajdsok, attyok' félelmé miatt, meg-rettenvén, mit fognának felöllök végezni, az Hunnusoct' nemzet-ségére nézve, csak azon gondolkodtak. Sokdig törvén fe-jeket, végtére egygyet értvén, Romniába követeket küldöttek Valens császárhoz: hogy nekik Tracziának, avagy Méziának egy részét ide-engedné a' művelésre; meg-fognák szabasait tartani, és szavát fogadni. Ez valóban meg-is történt Valensnek jóud-bagyásából. Látod in-már hogy azon Hungarok, kiktől a' Gotbusok annyira félték, hogy lak-helyeket-is nekik engednék, valóságos Hunnusoct' voltak. Házudik tehát Eccard: hogy azokat Jornandes*

Második Darab. U meg-

ETELE: Talán Ekleta?

KRÉKA: Az sem az.

ETELE: Avagy Elketa?

KRÉKA: Ugyan közel jársz ám már hozzá; de még sem az.

ETELE: Talán bizony Etelka?

ETE: Úgy van úgy! Etelkának hívták.

ETELE, *El-táfszítván Krékát*: Félre purította nemzetség. Törültessen-ki ezen Tisztességes

megkülönbözteti. Ne búsúlly: kötve hiszek ez-után a Tótok' Pártfogójának.

Eccardnak hatodik vittatása tulajdon szavaival: *Egy Ravennai föld-író a' Fekete tenger mellett egy bazát mond, melyet Onogariának mondanak, melyet Bölcs Libanus a' Meotziai Tónuk böggyére helyezett; azt mondván: hogy ott sok szomszédok laknak ö' velek, de, a' vad emberek módjára, Szigetekben.* Eme' Ravennai Föld-írónak szavaiból miként hozhattya-ki Eccard azt: hogy az Hunnusok a' Hunnugarusoktól avagy Hungarusoktól különböznek, én ugyan éppen nem látom. Tudnia köllött volna aztat Eccardnak: hogy ezen Szavak: Hunnus, Hunnugarus, Hungarus; avagy ezek: Honnus, Honnogarus, Onnogarus; Ongarus, Ongrus csupán egy nemzetet tesznek, és csak a' különböző nyelvű Itóktúl neveztetnek illy különböző módon. De, a'-kinek magyar szeme van, azon szavakban meg-találhattya az egyenlőséget. Ha ki ezt magával könnyen el-hiteti, nem akad-fel abban: hogy némely régi Írók a' Hunnsokat a' Meotziai tóhoz szabják; mások pedig azt mondgyák: hogy a' Kaspiumi tenger mellett az Ungarusok laktanak. Mert könnyen láthattya, hogy, az Hunnus szó az Hunnugarus, Hungarus, Ungarus szóval egyet

ges név a' Nemes Magyar-afzfzonyoknak neveik közül. Szállyon reája azon átok, mellynek határját nem találhatni. Hasadgyon-kettő a' Föld, és nyelleye-el ötöt hitetlenségével egygyütt.

KRÉKA, *Sírva fakadván*: Istenem! édes anyámat gyalázzák!

ETELE: Ne szánnya azon hitetlen afzfzonyt semmi-féle teremtés, ha annak sír-halmán csupa kórót, és csalányokat szemlél. —

U 2

Csáfz-

gyet tevén, ezen hófzfzan el-terjedett földet egészlen elfogláltrák. Ezt ha tudta volna Eccard, nem mondhatta volna: hogy *Jornandes*, és ama' *Ravennai Föld-író* nem tudtak külömbséget tenni a' *Meotziai-tó*, és *Kaspiumi tenger* között; és hogy ők az *Hungarusokat* a' *Meocziai-tóhoz* helybeztették, kiket inkább a' *Kaspiumi tengerhez* kellett volna helybeztetniük: mert mind a' két helyen laktának a' *Hunnusok*, *Hunnugarusok*, *Hungarusok*.

Hogy pedig a' *Hunnusok* nem csak a' *Meotziai tónál* laktanak, hanem egészlen az éjzfzaki fagyos tengerig el-terjedtenek, hallyad *Ammiánusnak* szavait: A' *Hunnusoknak Nemzetsége*, kikről a' *regiek* csekély emlékezetet tesznek, éjzfzaki lakván, a' kegyetlenségnek minden módját fölülhaladgya. Éppen illyeket mond a' *Méltisi Kronika* a' *Hungarusokról*. Ugyan-azért ki-tettfzik: hogy a' *Hunnusok*, *Hunnugarusok*, és *Hungarusok* egy *Nemzetség* vala. Ki meri pedig azt mondani: hogy a' *Hungarusok* *Tótok*? mért mondhattya tehát azt *Eccard* a' *Hunnusokról*, következő képpen *Atiláról*-is?

Több illyenekkel lehetne meg-törkolni *Eccardot*, ha nem félnék, hogy a' jegyzés nagyra terjedne. A' ki azokat, mellyeket *Eccard* ellen mondottam, több vittalásokkal

Csúfszszanak rajta a' kígyók! Huhogjanak az éjjeli füles bagjok. Bernyákollyanak a' Vad-szigeti macskák.

Hogy ezeket, nagy Menny-dörgései között, kegyetlen indulatokkal el-hadarta Etele; kevés időre ott hagyta mind-nyájokat. Kréka pedig, ki az illy kemény szavakhoz hozzá nem szokott, azoknak kegyetlenségétől ifzonyú-képpen meg-rettenvén el-ájúlt, és minek előtte le-rogyna, így jajgatott

KRÉKA: Jaj Istenem! oda vagyok. —

Ezek után nagy veszedelemmel a' földre le-estett. El-gondolhatni, mint ijjedtek-meg a' Környül-állók, kik se ezen esetet nem remélték, se Krékának tisztessége felől nem kételkedtek. Hozzá szaladtak mind-nyájan, és Krékát fel-emelték, és lassan-lassan fel-is-ébredtették. — Azomban így jajgatott

ETE

kal kívánnya meg-erősíteni, lássa I-szer Amniánust, ki a' Hunnusoknak és Hungarusoknak egyenlő Nemzetségeket mind a' kettőnek egyenlő szokásából hozza-ki. II-szer Jornandest, ki egyfzer Hungarusoknak nevezi azokat, kiket gyakran Hunnusoknak mond. III-szer Szimocattát, ki az Unugarosokat a' Hunnusok között számlállya. Mind-ezek hiteles írók, többet-is hihetni nékiek, mint Eccárd-uramnak: mert vagy éppen akkor éltek, mikor a' Hunnusok Európára ki-törttek, vagy nem sokára az-után. A' Hunnusok tehát Atilával egygyütt nem Tótok. A'-mi mostanában vittatni való volt.

ETE: Oh emberi szívek! keményebbek a' Vad-szigeti szikláknál. — Lehet-e valami érzé-
kenség az egész világon? — Nincs egy Te-
remtés, a'-ki szanakodni tudna. Ezeren vannak
azon Gyilkosok, kik bennünket gyötrenek. —
Mért kellett az emberi Nemnek termeni?
Mért? Mért?

KRÉKA, *El-díjulásából magából jövőn*: Oh
Tí kies Erdők! — Oh éjtszaki fények! — Hol
vagyok? avagy hol voltam? - - -

ETE: Oh Kréka!

KRÉKA: Istenem! mit vétettem? — Hi-
szen én semmi rosszat nem tettem. — Hol van
édes anyám.

ETE: Itt vagyok én, édesem. Térj ma-
gadhoz kérek.

KRÉKA: Oh édes Etém! szaladgyunk-el
innett ezen nagy-világi csudáktól. Ennékem a'
Te embereid nem kellenek. — Mért hoztál ide
hozzájok? — tudni-illik hogy elsőben szeressenek,
az-után el-taszítsanak? — Bár soha illy embe-
reket ne láttam volna. Oh boldog Szigetem,
mellyben édes anyám mellett neveltettem. —
Kevés ugyan itten az öröm, de annál kevesebb
a' gyöttelelem.

ETE: Ne epezd úgy - annyira magadat,
Kréka. Téged' azon ember nem gyűlöl; hanem
fel-háborodott.

KRÉKA: Soha többé egy hajó után se fogok kiabálni, ha százat látok-is szigetünk mellett el-menni. Hol van édes anyám? Oh! le-térdepelek előtte: hogy a' nagy világra soha se vágygyon. Mennyünk édes Etém. Nékem a' Te Nagy-világi embereid nem kellenek. Isten hozzátok, ha így szerettek.

ETELE, kevés idő múlva elő-jövén, és a kö-darabra le-ülvén: Vigyázok-é? avagy álmodozom.

KRÉKA: Jaj itt van ismét. Mennyünk édes anyámhoz, ő engem' magától soha el-nem-taszított. *El-ment Etével.*

TABÁN: Édes Atyám!

NAGYHABI: Uram! Ez szántt-szándékból volt-é? avagy talán - - -

BALLAGI: Oh szerencsétlen Kréka! éppen így történik velem-is.

MÁRNA: Oh! Férjfiak! Férjfiak! be könnyen áll nálatok.

ETELE: Félre szemem elől valamennyien. Hol van Szépláki? Ez hozhattya helyre csendességemet.

KANDA: Ő most azon embert keresi, kit tizen-hat esztendőök előtt e' szigetbe ki-vetett.

ETELE: Oh Égi fények! mért láttalak benneteket? Mért hoztátok szemem eleibe Krékát? Le voltam ez-előtt csillapodva. Íme mostanában új szélvélzésekbe evezek.

KANDA: Szóllyon Fejedelemséged az én Urammal. Ő le-tudgya csillapítani a' zúr-zavarokat.

ETELE: Kérlek: mennyetek-el előllem. Távozzál-el Ete Krékával a' világ' végéig, hogy benneteket soha se lássalak. Ha Tabán-fiam-is el-akar-hagyni, és Márnával el-menni, nem bánom. — Én magamat egy kietlen magánosságban el-rejtem, és ott meg-átkozom azon fzem-pillantást, mellyben a' Világos-vári templomba bé-mentem, és a' fákját az oltárhoz vittem (15). *Ezek-után mind-nyájan el-öszlottak.*

HATODIK RÉSZ.

Perbete Hengerivel.

Hajós legénye vala Perbete Etelének. Nagyhabitól azért küldetett-el az erdőbe, hogy Etét fel-keresse, és attyához hozza. Ő ugyan eddig fel-nem-találhatta őtet, hanem, elő-találván Hengerit, ezt mondá

PERBETE: No jó, hogy fel-találtalak. Te vagy tehát azon híres Hengeri?

HENGERI: A'-mint mondám, én vagyok.

PERBETE: A' Nevedet se mondhatni emberségesnek. Néked egy Országos Gaz-embernek lenned kellett.

U 4

HEN-

(15). Lásd ETELEKA I. Könyv. I. Szakasz. VIII. Réfz.

HENGERI: Az csak attúl függ, a' miként a' dolgot fel-vefzed. Ha akkor meg-győzhettem volna Széplakit, ő lett volna Gaz-ember. Mivel pedig ő győzött-meg engemet; nékem kellett a' Gaz-ember nevet viselni.

PERBETE: De mért hozott-ő-el tégedet Karjelből? Mért hagyott itt? Mért nem evez-tél vele egészlen a' Lápokig?

HENGERI: Meg-csalt, midőn Karjelbe fel-vett. Kapitánságot ígért a' hajóba, és hazudott.

PERBETE: De lelkem! Illyen-vad-szigetben nem héjjába hagygyák az embert. Meg-értemletted Te ezen büntetést. Csak innett-is ki-tettfzik: hogy akasztófára való vóltál.

HENGERI: Ugyan csudálhatom eszteleu-ségedet. Te-is hajós vagy, és nem tudod az evezőknek szerencséjeket, vagy szerencsétlenségjeket. Hogy Karjelből el-mentünk, semmi Kapitánságot nem adott, hanem köz-evezőnek tett. Midőn ez ellen morganék, meg-kötöz-tetett és e' Szigetre ki-vetett, holott immár tizen-hat esztendeig ártatlanúl szenvedek.

PERBETE: Oh te ártatlan bárány! Hal-lod-é! Más előtt hazudhattsz, de én előttem nem. Mert: midőn a' hajóban egy szívvel egy lélekkel el-kárhoztatnak, és az-után ki-is-tesz-nek valakit, annak ördög-hadnagyjának lenni kellett.

HENGERI: Kik engem' el-kárhoztattak, azok mind-nyájan Széplakinak emberei vóltanak. Mást várni tóllök éppen nem lehetett.

PERBETE: Hallod-é Hengeri! Úgy be-fzélly, hogy, mint a' harist, szavadon meg-ne-fogjanak. E' Szigetbe van ám Széplaki. Mond-gyák pedig: hogy igen igazságos Fejedelem.

HENGERI: Micsodát? itt lenne?

PERBETE: Itt igen-is. Ne busülly, el-nem-kerüld az Eb-ugraszót. De erről az-után-is gondolkodhattsz eleget. Mond-meg még csak azt: mivel éltél eddig ezen Szigetben?

HENGERI, *egy írást ki-vévén*: Ime meg-tudod ezen írásból, mellyet itten egy barlang-ban találtam egy meg-holt embernek kezeiben. Olvasd, ha akarod.

PERBETE, *az írásban foglaltakat így ol-vassa-el*: Ha ezen Szigetben meg-találok halni, tudtára adom annak, ki engemet ezen Barlang-ban talál: hogy én Etelének, a' Karjeliék' Fe-jedelmének embere vagyok. Meg-rakatott egy hajót minden éléssel. Azon kívül sok kincse-ket-is hordott beléje. Hová intézte úttyát, nem tudom. Elég az: hogy bennünket egy szélvész egy-mástól el-fzakasztott. Ötet többé nem láttam. Az én embereim sárga hideg-lelés-be esvén, ezen vad Sziget mellett meg-holtak. Én magam a' hajóval nem birván, lassan-lassan belölle mindent ki-hordottam, és e' Szigetbe

rejtettem. Ha valaki rám talál, temesse-el tetemet. Izennye-meg pedig Etele-uramnak, a' Karjeliek' Fejedelmének, hogy Jószágát, főképpen ama' nagy kincsét kezéhez vehesse.

HENGERI: Én tehát (midőn ide ki-vet-tetem: hogy éhel meg-hallyak) nem sokára ezen barlangra akadtam és belőlle éltem azon említett két afzszonyokkal.

PERBETE: Hát a' kincs hová lett akasztó-fára való? Szólly szaporán.

HENGERI: Én azokat azon afzszonyoknak ajándékoztam, kik, a'-mint mondám, azután e' Szigetbe a' Szélvéfszektől vettettek. — A' ruhákat ugyan alkalmatosan, de az éleést egészen el-fogyasztottuk. Egy két nap múlva éhel kellett volna immár meg-halnunk. A' kincs pedig egészen a' Barlangban vagyon.

Íme az Magyarok' Istenének Gond-viselése, mellyel mindenkoronn Etelkához viseltetett, ezen hajóból-is ki tettzik. Ezen hajó vólt az, mellyet Etele, ennek-előtte tizen-hat esztendőök előtt, mindenekkel meg-rakatott, hogy Karjelből el-bujdoshasson. Egy egész esztendeig tekergett a' tengereken, de hogy ofztán ezen hajójától el-szakadtt, és, hová vetődött, nem tudta, vízfsza-méne Karjelbe, de otthon nem találta immár Etelkát. Ez leányostól ezen Szigetbe vetődvén, éhel-holt-vólna-meg, ha Etele-
nek

nek ama' hajója, olly szerencsétlenül járván, ide nem vetődött volna.

PERBETE: Hol vagyon Ete-úrfi? mert én annak fel-találására küldettem Nagyhabi-kormányosomtól.

HENGERI: Ő most azon két afzszonyokkal lézzen valahol. Sétálgatnak talán e' mellék erdőben.

PERBETE: Add-elő őtet mennél hamarébb.

HENGERI: De tudod-e vallyon az előadásnak leg-bizonyosabb módgyát?

PERBETE: Hallyuk az ökörtől a' Szamár tanácsot.

HENGERI: Hogy-ha őket elő-talállyuk, ne beszéllyünk mi-ketten barátságossan: mert azt gondolnák az afzszonyok, hogy' én árúltam-el Ete-úracsot. És így reám tamadnának, Etét pedig el-dugnák: mert nagyon szeretik. Te tehát ellenem légy: mint-ha el-akarnám őket titkolni.

PERBETE: Tök-fejedtől elég jó tanács. De, még-is ki-tettfzik: hogy rettegysz ama' vad afzszonyoktól, ne-hogy szemeidet ki-vájják.

HENGERI: És íme amott jön az afzszony. De se Leányát, se Ete-úr-fiat nem látom. — Rajta Perbete fojtogass. — — Jaj Jaj Ketela Segíts az Istenért.

HETEDIK RÉSZ.

Ketelának szerencsétlensége.

KETELA: No mi dolog ez?

HENGERI: Oh hozott Isten ide! Ez az ember meg-akar engem' fojtani.

PERBETE: Nem csak fojtani, gaz-ember; hanem diribról-darabra özsze-szaggatni, az árboczra fel-kötni, ha Ete-úr-fiat elő-nem-adod.

HENGERI: Oh Ketela, add-elő Ete-úr-fiat; mert másként egy nyomással meg-fojt.

KETELA: Haggyatok békét egymásnak. Etével leányom-is el-ment a' Hajónak urához.

HENGERI, *alattomban Perbetéhez:* Ne hidd azt néki. Hazudik, mint az ördög. Csak fojtogass. Jaj! Jaj!

PERBETE: Mért hazudsz Te vad aszszony? A' hajónak ura tiz lépésnyire nem eresztí magához az aszszonyokat. Nála lehetne tehát a' te leányod?

KETELA: A' hajónak urát Ete-uracs jobban ismeri. Ő hívta oda leányomat; és talán eddig meg-is-nyerték az engedelmet: hogy özsze-házasodgyanak. Térjetek a' hajóhoz vízfíza, és meg-láttjátok, hogy mind-a'-kettő ott vagyon.

HENGERI, *alattomban Perbetéhez:* Vigyázz magadra. Farkas verembe esel. Ne higgy né-

néki: mert ő ravasz elme. Csak fojtogass. Jaj! jaj!

PERBETE: És te vad aszszony! azt gondolod, hogy én magamat orron-fogva hurczoltatom általad? Talán magad akarsz Étéhez férjhez-menni; leányodat pedig meg-csalni.

KETELA: Én egyebet semmit sem akarok, hanem a' mi egy anyához illik. Éte-uracsot szereti az én leányom, őtet el-akarja-venni. Ha erre őtet a' hajónak ura reá nem szabadítja; azt mondgya Éte: hogy el-bocsátását megkéri. Ez pedig néki szántt akarattya.

HENGERI: *alattomban Perbetéhez:* Látod az öfsze-esküvést! Csak fojtogass. Jaj! jaj!

PERBETE: Látom aszszony, hogy minden felé csavarogsz. *ki-búzván* kését, és *Hengerit el-bagyván:* Te vad állat! add-elő Éte-úrfiat, mert, mint a' halat, fel-hasítalak.

KETELA: Mit akarsz Te Vadabb ember! Hogy bánhattsz illy haramja módra én velem?

HENGERI, *alattomban Perbetéhez:* Ládd: még ő néki áll fellyebb. Szúrd agyon.

PERBETE: Aszszony! ha-mit veled elkövetek, azt nékem ne tulajdonítsd. Parancsolatomban vagyon: hogy Éte-úrfiat elő-adgyátok; avagy ezen gaz-embert tüstént egy fára akasztom.

HENGERI: Oh Ketela! add vissza Éte-úrfiat. Oh én szerencsétlen teremtés! hogy
 hogy

hogy jöhetek én az akasztó-fára annyi sok jó cselekvényim után?

PERBETE: Téged' akasztalak - fel előre, utánnad az afzszonyt, ha Ete-úr-fi elő-nem-kerül.

KETELA: De mért vetemedel erre. Vigy engemet a' Hajó' Urához. Jöjjön oda Hengeris is. Ha Etét leánnyommal ott nem talállyuk, akkor ofztán hajtsd-végre el-tökéllésedet.

PERBETE, *késének visszsa-tétele alatt*: Ezt ugyan jól el-találta Vad efze. E' mellett meg-indúlhatok.

HENGERI, *alattomban Perbetéhez*: Azt ne cselekedd hallod-é. Ez csüpa mézes madzag. Ha mi a' hajóhoz indulunk, és ő egy parányi időre kap; úgy el-dugja Etét, mint a' halálos vétket. Bottal ütheted nyomát. Rajta ama vén fzerfzamon. Kénozd-meg, ofztán üsd-agyon. Úgy-is semmit sem ér a' töpörtő.

PERBETE: Te Országos Gaz-ember! Hát illyeket javasolhattsz egy afzszony ellen? Az ember-ölés-parancsolatomban niicsen. Azt pedig nagy véteknek-is tartják Karjelben.

KETELA: Ne haragudgyatok egymásra. Én igazat mondtam. Emberöl-is gondolkodom.

PERBETE: De mást befzél ám eme' Sze-mét-ember. Azt javasollya a' Gyilkos: hogy téged' meg-támadgyalak. Az-után: mivel igazat nem fzóllaszsz, mind-addig kénozzalak, még Etét elő-nem-állítod.

KETELA: Hengerit tanácsolta ezeket? Oh emberi teremtésnek igazi gyalázattya! — Hóhéromnak teszed magadat? El-hiszem: mert e' volt régi fel-tételed: hogy engem' meg-ölly; az-után leányomat el-ragadd. Most pedig más-ra bízod a' gyilkolást.

PERBETE: Most tapasztalom immár: hogy ezen Istentelen lélek nem csak gonosz, hanem ravasz-is. Ime: hogy meg-csált: hogy ingerlett engem' ezen aszszony ellen.

KETELA: Édes jó barátom! Még egyszer azt mondom: Én igaz-járatú aszszony vagyok. Emberségessen gondolkodom Etének hol-léttéről.

PERBETE: Azt immár el-hiszem. Ez pedig Istentelen, és akasztó-fára való.

NYOLCZADIK RÉSZ.

Széplaki és Ketela.

Elég sokáig kereste Széplaki azon gyalázatos Hengerit, kit, tizen-hat esztendőök előtt (gonoszsága miatt) ki-téve; de, mivel a' Szigetnek szög-lukait nem ismerte, reá nem akadhatott. Most: hogy azon úton jött, mellyen Hengerit Ketelával, és Perbetivel beszéllett; mihelyest őket fel-találta, tüstént reá ismért. Ugyan-azért: annak látására fel-háborodván, Perbetének-is előbbeni szavait igazaknak lenni vélvén, hirtelen

len elő állott. Meg-döbrentek amazok; így szólla pedig

SZÉPLAKI: Igen-is: jól mondottad Perbete. Ez ám ama' gonosz ember, ki még annyá' hasában meg-érdemlette a' kereket. Hát te, gonosz lélek, még-is élsz, hogy másokat gyötörj. — El-nem-szóródtak hámvaid, hogy gyökerestől ki-vefszél? — Nem te ütöttél pártot ellenem, hogy hajómat vezérelj, és az után engemet el-temess?

PERBETE, *ki-búxván kését:* Uram! ~~ez~~-é ama' gonosz ember? Köröfzűtül döföm, ha parancsolod.

SZÉPLAKI: Hadd-el Perbete. Hamar esne a' Pokóltra szállása. A' Karjeli Udvarnak felháborítóját nagyobb kénokra kell tartani.

PERBETE, *vízfzsa-tévén kését:* Jól van Uram. De arra kérem Fejedelemségedet, bizza reám: ha bocskor szíjjat kelletik fzelni hantos hátáról.

SZÉPLAKI: Ki-kell-vennem belölle, a'-mit alattomban főzött Etele-fejedelemnek Magyar-orfzági Inassával. Az-után reád bízom Perbete, ha, valamint a' csukát, meg-fzárítod-is.

PERBETE: Hát ő az én uram ellen-is vétett valamit? Oh hogy nincs egy menny-kő zsebemben!

HENGERI: Engemet Fejedelemséged a' hajóba vett, meg-is-igérte a' Kapitányságot. —

Én

Én most arra magyarázhatom azon szándékát: nem tett egyebet; hanem, hogy Karjelből ki-
csallyon. — Ki-esalt igen-is, és így engemet
köz hajósnak tévén, meg-böcstelenített. Fel-
lobbant bennem a' tűz, nagy lángra-is kapott.
Szeme' közé mondtam átkaimat: mert magam'
tudománjáról meg-győződve valék. Szemem-
re vetette Fejedelemséged: hogy Etelének Ud-
vara ellen magamat böcstelenül viseltem. Erre
még jobban meg-tüzesedtem. Fejedelemségedet
a' Tengerbe vetni akartam. Reá-beszéllente a'
hajósokat. Engem' meg-fogtak, és e' Sziget-
be ki-tettek. Meg-érdemlettem-é mind ezeket?
Fejedelemséged lett a' Bíró. Tanácsnoki vele
tartottak. Én pedig le-süllyedtem. Ha más lett
vólna a' Bíró, avagy Magyar-országban a' Kár-
kánok kezébe jutottam vólna (16); benne ve-
szett vólna Fejedelemséged. Most-is mellettem
állana az igazság. Ezt Fejedelemséged szára-
zon el-nem-viheti.

PER-

(16). A' kiket a' Régi Magyarok HADI-Vezéreknek
mondottak, azokat a' tót Nyelven szólló emberek VOJ-
vodáknak Nevezték. És mivel Constantinus Porfirogenneta
(azon Bölcs Leonak fia, ki Árpád' idejében Császárkodott
Constanczinápolyban) a' Magyaroknak történeteit fő-képpen
a' Ruszfszusoktól avagy az Oroszoktól tanulta, azoknak
Hadi-vezérjeket (mivel V-bötűjök nincsen a' Görögöknek,
a' helyet B-bötűvel élvén) nem VOJ-vodáknak, hanem
Boe-bodáknak, nevezi (Boebodi). Ezen Tót VOJVODA
Máradik Darab. X szóc

PERBETE: Még pedig fenyegetődzöl akasztó-fára-való? Hol tanultad ezen embertelenséget? Illy Szemét-embernek számot agygyon maga' tetteiről egy Országoló Fejedelem? Uram! ezzel soká késni nem lehet. Mennél hamarabb annál jobb. Soha nem várhatni meg-jobbulását.

Midőn ezek így czivakodtak egy - mással, Széplaki, amazoknak szavaira semmit se hajtván, szünetlen Ketelára nézett. Hol hozzája méne, és szemei közé tekintett. Hol el-állott tőlle, és tetőtől talpig meg-visgálta termetét.

Nem

szót soha Országoló Fejedelmeink fel-nem-vették Magyarországon, de Erdély - országban a' HADI - vezért VOJVODÁNAK neveztették, avagy: az - után kurtábbra vevén a' szót, azokat VAJDÁKNAK mondták. Lengyel Ország máiglan-is illetén VAJDASÁGOKRA vagyon fel-olftva. A' Magyarok (midőn még Scithiában laktak) hét Vezérségre valának fel-olftva, de úgy, hogy közönséges egy Fejedelmek nem vólt, hanem kiki maga Vezérségének feje vólt. Mind-az-által, ha valamellyik Vezérséget az ellenség meg-támadta: a' többi Vezérségek, annak segedelmére, tüstént ott termettek. De minek-előtte Ásiából Európába ki-ütnének, abban mind-nyájan meg-egygyeztek: hogy Álmost ismérnék olly Főnek, kinek vezérlésével azt cselekedné a' többé Vezérség, a'-mi néki tettfszene, mind-az-által: ha mi földet el-rabolna valamellyik Vezérség, azt a' maga' részére meg - is - tartaná. De látván azt - is: hogy egy valóságos Fejedelem nélkül nem élhetnének, Arpádot, Almósnak fiát, még Attyának életében, Paissokra áltatván és fel-emelvén, a' Kazarok' módjokra, a' - kikkel

egy

Nem különben Ketela, amannak ábrázattját vizsgálván, úgy tettszett: mintha álmélkodott volna. Sok gondolkozásai után így szólla Ketelához:

SZÉPLAKI: Álmódok-é? avagy valósággal látok? Mit néz Afzszonyságod olly szegessen szemembe?

KETELA: Talán azon okból, mellyből Uraságod-is szemem közé nézegél.

SZÉPLAKI: Nékem úgy tettszik, mint-ha afzszonyságodat ismerném.

X 2

KE-

egy verből valónak; ötöt igazi fejedelemnek rendelték. Ezen Fejedelemség tartott Árpád után; ennek fia után Zoltán után; ennek fia után Toksus után; ennek fia után-is Geyza után; egészen ennek fiáig Szent Istványig, a' ki a' Fejedelemből Királyságra hágott. De Zoltán uralkodásának harmadik esztendejében; az-az: Urunk' születése után 909-dikben; látván a' Fejedelem: hogy sok hadakozásai között mindenre reá nem érhetne; és fő-képpen ELSŐBEN az Országot (maga a' Csatákban lévén) nem igazgathatná; MÁSADSZOR se az Igazságot ki-nem-fzolgáltathatná, és így a' károkot ki-nem-pótoltathatná; egyenlő meg-egygyezéssel két fő-tisztsegeket rendelték Országunkban; az ELSŐT, mivel; az Ország' javára Gyűlést hirdettethetett, GYÜLÉSNEK nevezték. A' másikat; mivel a' Károk-nak Birája lett, KÁR-CHÁNNAK mondták. Az elsőnek Tisztsege meg-egygyez a' Palatinuséval, avagy a' Nándor-ispányéval. A' másik annyit rett: mint *Judex Curie* avagy Ország' Birója. Leg-első Palatinus vala LEHFL, leg-első Ország Birója BULTSU. BÖTOND pedig az-után

KETELA: Nekem-is éppen úgy, mintha Uraságot valahol láttam volna.

SZÉPLAKI: Talán ugyan Karjelben?

KETELA: Talán a' Lápok' Fejedelmét Széplakit?

SZÉPLAKI: Én pedig talán azt, a'-kit itt látni nem kívánnék — Oh Egek! Ő az, nem is más! —

KETELA: Meg-ne háborodgyon Fejedelemséged. Én a' nyomorúságoknak néki szoktam, ezen irtóztató látományt-is el-szenvedhetem.

SZÉP-

a' Sereget vezérelte. Constantinus Porfirrogenneta, ki a' Magyaroknak ezen új Tifztségeit le-írja, a' GYÜLÉSZT nevezi GYLÁSNÁK; a' KÁR-CHÁNT *Carchannak* mondgya, mivel a' Magyar szavaknak erejét nem tudta. Azt is mondgya: hogy a' GYÜLÉSZI Tifztség nagyobb legyen a' KÁR-CHÁNI tífztségnél. A' GYÜLÉSZEKNEK nevezetek hamarébb változott-el, mint a' KÁR-CHÁNOKÉ. Mert a' *Gyűlészt*, már Szent Istvánnak idejében *Palatinusnak* neveztek; de a' *Kár-chán* név meg-maradott egészen Szent László királyig, azzal a' különbséggel, hogy ekkor (nem tudom valóságossan-é, avagy az akkori Írászoknak gondatlanságok miatt) *Sárcbánoknak* neveztek, mert: *in Corpore Juris Hungarici S. Ladislai Decret. 3. C. 2.* ezen szavak olvastatnak: *Quod a' Tempore Regis Andreae S. Ducis Bebe és a' descriptione Judicis Sarchas nomine s-a'-t.* Az-is meg-lehet: hogy ezen Ország' Birájanak neve Sárkás vala, kit némellyek Dárkásnak-is olvasnak. Jegyezzük-fel tehát azt Zoltánnak örök emlékezetére: hogy Országunknak ezen két nevezetes Tifztségei ő alatta kezdtek, és mind-e'-koráig meg-maradtak.

SZÉPLAKI: Melly nyomorúságokat maga' szerzette magának. Nem szégyenli Fejedelemséged: hogy szemem' eleibe került?

KETELA: Szégyenellyék magokat az el-kárhoztatott gonosz tévők. Én azok számok közül nem vagyok.

SZÉPLAKI: Ezen vad Szigetben? tizenöt éftendőktől fogva? boldogságban élhetni?

KETELA: Tudtam valaha valamit a' boldogságról. Boldog ideimben voltam, midőn Fejedelemségedet leg-elsőben meg-láttam.

SZÉPLAKI: Melly boldogságát méltán elvesztette, egy törvéntelen cselekvénnyé miatt.

KETELA: Ezen illetlen rágalmozások nem egy Országoló Fejedelemtől, hanem egy valami Széplakitól jöhetnek. El-nyomorodott vagyok igen-is. De Fejedelemnő vagyok a' Születésre nézve; Magyar pedig Isten' kegyelmére nézve.

SZÉPLAKI: A' Magyar születést így le-gyalázni, még-is magát illy ártatlannak tartani, türhetetlen dolog. Oh hátra van még a' fekete leves, mellyet ha fel-tálalok, ezen nyugott elme el-enyísz.

KETELA: Mi légyen a' nyugott elme, azt mostanában-is jól érzem. Mért nyomorgok pedig ennyi ideig, azt a' Magyarok' Istene tudja. Velem nem közlötte.

SZÉPLAKI: Oh közölni fogja általam. — Szeme' elejébe terítem azon okokat, mellyek

a' Magyarok' Istenét reá-vehették: hogy így büntesse azokat, kik meg-érdemlették a' sok esztendei fenyítéket. — Hallod-é Perbete? távozzál-el rólünk. Vidd-el magaddal Hengerit-is. De lelkedre kötöm a' gonofzt, hogy el-ne-illantson.

PERBETE: Lesz reá gondom Uram. Azt mondgyák: hogy Magyar-országban kötve-hiszenek a' komának. Meg-kötöm, mint a' rosz kezeket.

SZÉPLAKI: Csak addig meg-ne-öld, még egy titkot ki nem-veszek belőlle. Az egész Karjeli Zavaréknak ezen gonofz teremtés a' felindítója.

PERBETE: Tehát annál nagyobb gondom lesz reá. Indúly akasztófa' virágja. *El-megyem Hengerivel.*

KILENCZEDIK RÉSZ.

Ketelának kinyitla.

SZÉPLAKI: Aszszony! magunk vagyunk. — Hogy minden rendetlenséget el-kerüllyünk (noha bár jól ismerjük egymást) csak azt kérdem előre: maga-é Etelének, a' Karjeli Fejedeleme nek, Hitesse?

KETELA: Oh mennyei fények! be kegyesek vagytok, hogy édes Etelémnek nevét tizen-öt esztendőök után, füleimbe hangoztattátok.

tok. Hozott Isten benneteket, édes könyveim! hozott Isten benneteket. Igen-is Széplaki, én vagyok azon szerencsétlen Etelka.

SZÉPLAKI: Igazán mondgya Fejedelemséged: hogy szerencsétlen. Ki mind Urát, mind magát (pedig olly sok ideig) a' bú-bánatoknak tengerébe buktatta.

KETELA: Én buktattam-é Uramat?

SZÉPLAKI: Azon igazi Férjet, azon érdemes Fejedelmet, azon hasonlíthatatlan jó embert, gyalázatosan el-hagyta.

KETELA: Teremtő Isten! mit hallok! Lehetett-é nékem Etelémet el-hagynom? Gondolhatta-é ő azt Etelkája felől? Oh ismérem én az én Etelémnek szívét. Ő azt nem gondolhata felöllem.

SZÉPLAKI: Lássá bár a' teremtett állat. Azon sok nyomorúságok, melyeken, tizen-öt ezrtendőktől fogva, által-mennie kellett, meg-nem-törhették úgy szívét, hogy a' színlést, azon Istentelen ál-orczát, le-tehette-vólna. Mondgyon igazat Fejedelemséged. Csupán csak a' töreldemesség fogja szállni Etelével való meg-egygyezést.

KETELA: Oh bár olly igaz volna az egész Világ, a' mint igazak az én szavaim. — Széplaki! a'-ki tizen-öt ezrtendőkig (sok szenvedések, ezer vizsontagságok között) maga ártatlanságától meg-győzöttetve marad; az méltán mondhattya maga' felől: én ártatlan vagyok.

SZÉPLAKI. Teremtő Isten! Lehet-e ennél nagyobb színlést találni! — Hallya Fejedelemséged. — Azon tanú bizonyosság, ki Fejedelemségednek szavait meg-hazuttollya, a'ki Fejedelemségednek nyakát-is törheti, eme' vad Szigetben lakozik. Le-fogja ez az ál-orczát vonni, és szeme közé mondani: Te voltál Te, ki én érettem Etelet el-hagytad, és így egczs Karjelt tövestől fel-forgattad.

KETELA: Oh ki-mondhatná ezt szemembe! — Állítsd-elő azon gyalázatost: hadd szóljak magyarossan szívéhez. Soha engem' a' nyomorúság le-nem-gyalázhatott annyira, hogy testemmel egygyütt böcsületemet-is le-gyalázta volna. Állítsd-elő azon gyalázatost, ki azt szemembe merné mondani.

SZÉPLAKI: Nem isméri tehát azon embert, pedig ezen Szigetben, kiért Eteletjét el-hagyta, és a'ki után ide jött?

KETELA: Ime bizonyágul hívom az Istent, hogy, ha bár fejemet le-csapnák-is, egy olyan útálatos felől semmit se tudok. Állítsd-elő eme' Mocsok-embert.

SZÉPLAKI, *csúfolódva*: Hogy-hogy kerülhetett tehát Fejedelemséged egygyüvé (pedig ezen el-hagyatott vad szigetben) ama' Hengerivel?

KETELA: Teremtő Isten! lehet-e ennél nagyobb gyalázat!

SZÉPLAKI: Én hoztam-ki Hengerit Karjelből, és, hogy Fejedelemségednek gyalázat-tyát örökre el-temessem, őtet e' vad szigetbe ki-tettem, hogy a' vadaktól öfzsze-szaggattasson.

KETELA: Büntessen-meg az Isten, ha erről csak egy szót-is tudok.

SZÉPLAKI: Egy esztendő múlva, meghallotta gondolom Fejedelemséged: hová vittem Hengerit. Mert másként hogy jöhetett volna utánna? Tagadgya ezt Fejedelemséged.

KETELA: Oh egek' fénnyei! — Lehet-é ennél ocsmányabb dolgot koholni! — Én, a' Karjeliék' Fejedelem-aszszonya! — Édes Ete-lémnek igen kedves Hitesse! — egy Hengerinek kedviért el-hagyhattam volna Uradalmimat, e' vad Szigetbe jöhettm volna: hogy itt a' Nyomorúságokkal gyürüt váltsak, az éhséggel jégbe járjak, a' sanyarú gyötrelmekkel ölel-kezzem. Oh tüzes Menny-kövek, hogy nem hullotok azoknak fejekre, kik felöllem így gya-nakodhatnak!

SZÉPLAKI: A' gyanú kevés volna, de a' tapasztalás?

KETELA: El-hagyhattam volna Etelemet, kit még most-is ki-mondhatatlan-képpen szere-tek? és pediglen egy puruttya emberért? egy gonosz Hengeriért? kit én soha életemben nem láttam, kivel egy szót (ezen vad Szigeten ki-vül) soha nem beszéllettem. — Széplaki! En-

gemet talán meg-akarjz-csalni? Ezt tölled meg-nem-érdemlettem. Vigyázz magadra: az ártatlanság Istennek védelmezése alatt szokott lenni: meg-ne-büntessen.

SZÉPLAKI: Én Fejedelemségedet meg-csalni nem akarom.

KETELA: Boszszantani tehát? — Ez még amannál-is roszszabb.

SZÉPLAKI: Se nem boszszantani, hanem vallatni.

KETELA: Ki tett téged' Bírónak?

SZÉPLAKI: Az atyafiságos Szeretet, melly arra ösztönözött: hogy Fejedelemségedet ki-keressem, töredelmességre vehessem, és Ete-lével özfzbe-békéltessem.

KETELA: Kiknek szíveik soha egymástól el-nem-szakadtak, azokat özfzbe-békéltetni nem szükség.

SZÉPLAKI: Afzszonyom! Ezek valóság-gal mind szép szavak. De, meg-követem, nem igazak, hanem csupa hitetők.

KETELA: És ezt szemembe meri Széplaki mondani? pedig illy bátran?

SZÉPLAKI: Éppen olly bátran, mint Fejedelemséged én előttem meri mondani: hogy soha Hengerivel, e' Szigeten kívül, nem szóllott. Én előttem mondám; ki ezen két szemeimmal láttam azt, a'-mit bár soha ne láttam volna.

KETELA: Láttál-é valamit, vagy semmit; azt nem tudhatom: mert a' te fzemeid nem az enyimek. Ha láttad pedig: hogy én valaha, ezen Szigeten kívül, Hengerivel szóllottam, az vagy ördögös babona, vagy szem-fény-vesztő boszorkányság vala. Most-is azt mondom: soha Hengerit életemben nem láttam, soha vele nem beszélttem.

SZÉPLAKI: Vesszek-el, ha valaha ennél nagyobb csudát láttam. Ez-után immár fzeimeimnek se hihetek.

KETELA: Sőt Magyar-orzági hitemre mondom, holott Isten' kegyelméből a' világra születtem: hogy, ha meg-kénoznának-is, soha annak okát adni nem tudnám: mért bujdosott-el Országából kedves Etelem. Hogy töllem el-evezett, el-se-búcsúzott, egy egész esztendeig visszfa-se-jött.

SZÉPLAKI: No már én egészen oda vagyok.

KETELA: Édes Etelemnek el-bújdosása után ki-fáraztottam fzeimeimet. Kerestem őket de nem leltem; fohászkoztam utánna, de nem hallotta; Hívogattam hajlékaimban, de nem értette.

SZÉPLAKI: Ez az afzfzony engemet egészen bolondá téfzen.

KETELA: Egész egy esztendeig bé-zá-rakozva vártam visszfa-jövetelét. Végtére sírni

nem

nem, hanem pokol-kényaímmal magamat emíszteni tudtam. Útra indúltam magam-is: hogy őtet fel-keressem. És íme, hajó-törésem után, ezen szigetre ki-vertettem, a' honnét mind-edig haza-nem-mehettem: mert soha az-után hajót erre nem láttam.

SZÉPLAKI: Most immár olly bizontalan-ságban vagyok: hogy azt se tudhatom: láttam-é akkor valamit, vagy semmit se. Mi hafznom immár: hogy fejembe fzemeket viselek. — Csak azt akarom még kérdeni: tudgya-é Fejedelemséged, hogy e' Szigetben légyen az, a'-ki, a'-mit én láttam, ő-is fzemeivel látta.

KETELA: Ki lehet az, Széplaki?

SZÉPLAKI: Itt itt e' Szigetben vagyom.

KETELA: Kicsoda?

SZÉPLAKI: E' Szigetben vagyom Etele!

Hogy Etelka e' Szavakat hallotta: ki-mondhatatlan nagy csudálkozásra, de még ennél-is nagyobb öröme fordúlt. Tizen-hat esztendőktől fogva semmit se hallván édes Etelejének élte, avagy holtta felől, hogy most nem csak élne, hanem e' Szigetben-is lenne, ezt igen csudállotta: hogy pedig őtet láttya, meg-ölelheti, ezt örömének mondhatni. Alig mondotta-ki Széplaki ama' fzavakat, nagy örömjébe lévén, így kezdette

KETELA: Mit! — Etelém vagyom itt? Etelém vagyom e' Szigetbe?

SZEP-

SZÉPLAKI: Itt van igen-is, de nem úgy mint Fejedelemségednek hitese, hanem ítélő bírāja. Ő-is látta azt, a'-mit én láttam. Az ártatlanság elég erős oszlop. Ahhoz támaszkodgyon Fejedelemséged. A'-mit én előttem szóval mondott ártatlansága felől, az csupa nád-fzál, reá-könyökölni nem lehet. Etele fontos ember. A'-mit én el-hihetek; ő azt gyengeségnek tarthattya.

KETELA: Oh Te Széplaki! én beszédeidtől tartok: mert te az én meg-csalásomra iparkodol. Hol venné itt magát az én édes Etelem? — Oh szólly igazán: itt van-é? és hol van?

SZÉPLAKI, *Alattomban*: Ezen aszfzony-ság, a'-mint látom, Urának bírságától nem fél. Ez még annál csudálatossabb.

KETELA: Látod: hogy meg-akar-fz csalni. Mi gyönyörüséged benne: ha egy kézzel nyújtod a' vigasságot, és azt két kézzel kapdosod vízfzfa? Mond-meg igazán: e' Szigetben van-é édes Etelem,

SZÉPLAKI: Itt van igen-is ezen szigetben. A' nap-nyúgoti partra kötött-ki, innétt nem meszfze.

KETELA, *ki-mondhatatlan nagy öröm-özönei között*: Oh hálákat adok néked Magyarok' Istene: hogy engem' meg vígasztalni akartál, mi-nek-elötte e' Világból ki-fzöllítani kívántál. Oh

Szép-

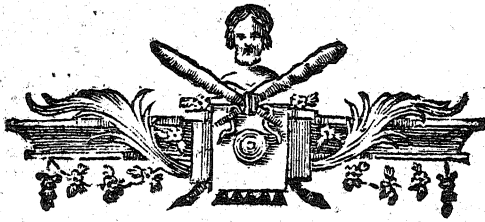
Széplaki! soha a' Természet okosabban nem gondolkodott, mint mikor a' jó-hirt-mondó Fjedelmeknek szájokban a' nyelvet teremtette. — Oh Széplaki! ide látnál az én szívembe. — Oh gyere fussunk hozzája! — Hadd ölellyem-meg, ha mindgyárt az-után meg-halok-is. *El-akara menni.*

SZÉPLAKI, *Vissza tartóztatni akarván Ketelát:* Még csak egy szót afszonyom!

KETELA: Egygyet se Széplakitól. Ezreket édes Etelémtől.

Ezek-után ki-törte magát Etelka: Alig-is várhatta hogy édes Eteléjét meg-lássa. De hátra vala ám még a' fekete leves.

NEGYEDIK SZAKASZ.

I. Etele' okoskodásai.	VIII. Ketela Etelénél.
II. Márna Etelénél.	IX. Etele' kegyetlensége.
III. Etelének gyötrődési.	X. Krékának elő-jötte.
IV. Ballaginak ki-völtta.	XI. Széplaki Ketelával.
V. Etelének gondjai.	XII. Ketelának fiai.
VI. Márnának elő-jötte.	XIII. Hengerinek vallása.
VII. A' Tirok' ki-nyíltta.	XIV. A' titok' ki-menetele.

ELSŐ RÉSZ.

Etele' okoskodásai.

ETELE : Ime! hogy meg-gyökeresedtem ezen útálatos Szigetben. Se előre, se hátra nem mehetek. Se eszem helyén, se szívem. Mint-ha enyim se volna a' hajó, annak se merek parancsolni — Íme! Etele el-akarna menni; és ládd se kormányossa, se fiai. — Etele el-akarna menni, és belől a' szívbe kiált valami: maradj még itt, maradj itt — Etele tehát a' Nagyszemmi immár. Oh Zoltán! mért nem maradtam ná-

nálad: hogy, Berengárnak szerencséjére, engemet küldhettél volna Olasz-Országra (17). Talán ki-múltam volna eddig, és Pápiának hamvai között hallgarnék.

MA-

(17). Zoltán uralkodásának tizen-ötödik ezrtendejében Berengarius vólt az Olaszok' királlya. A' Németekkel békeségben élén a' Magyarok, el-úrván a' henyélő életet, alig várták, hogy valami nemzetséggel hadba keveredgyenek. És íme ezen alkalmatosság adta magát elő. Berengariust el-útván az Olaszok, más királyt akarának magoknak választani. Az Olaszoknak ezen Zenebonáit vévén Zoltán, Tósó-Vezért, Kun-Bogár hadnagygyal Olaszországba küldötte: hogy a' dologhoz magyarossan lássanak, és vagy az új Király választást meg-gátolják vagy Olasz-országot Zoltán részére el-foglallják. Azomban a' nyughatatlan Olaszok Rudolfot választották királlyoknak, ki Burgundiának vezérje lévén, minek-utánna Burchardnak; a' Svábok vezérjének, leányát Bertát feleségül el-vette, nagy gazdag embernek tartatott. Éppen azon időben, midön Rudolf a' Brixiai högyekre ért, hogy innént Olaszországba menvén, azt el-foglallja: a' Magyarok-is Veronába jöttek, és minek-utánna Berengariussal szöllottak, annak pártját fogván, amazokra ütöttek, és velek mit tettek Luitprandnak szavaival fogom le-írni „ALBERT *Marchio* és ODELRICUS *Comes Palatii*, az-után Gróf Giselbertus, több másokkal, midön Brixia várossának högyére érkeztek, melly ötven (Olasz) mért-földnyire vagy Veronától, és ott öfzve-jöveleteket tartanának Berengariusnak le-tétele iránt; kérte Berengarius a' Magyarokat, hogy, ha ötet szeretnék, ellenségeire rohannyanak. Ezek pedig (valamint a' vért igen szomjúhozták) Kalauz adatván Berengariustól, töretlen úton ezeknek éppen hátjokra

MÁSADIK RÉSZ.

Márna Etelenél.

Hamarébb bé-jött Márna, sem-mint Etele előbbeni szavait el-végezte volna. Úgy rendelte mind-az'-által magát: hogy eszre-ne-vétessen. Sajnálotta fel-háhorodásait. Fel-fel-emelte az egekre szemeit. Végtere, hogy Etele szavait el-végzette, így szólla hozzája

MÁR-

jokra kerültek, és őket olly hamarsággal köröfztül-nyársolták; hogy időt nem engedtek se fel-öltözésre, se fegyverragadásra. Meg-fogtak, meg-is-öltek sokakat. ODELRICUS, *Palatii Comes*, ki magát emberől védelmezte, meg-ölettetik. ALBERT *Murchio* pedig, katona ugyan nem lévén, de kibén nagy vala az elő-látás, és ravaszság, minnek-utánna a' Magyarok' oda-rohanását látta, és előllök el-nem-szaladhatott; az övet, az arany perezeket, 's-minden kincsét el-verette, és köz-katonának hitván ruhájába öltözött: hogy a' Magyaroktól meg-ne-ismértessen. Még-is meg-fogattatván, és; ki légyen, meg-kérdeztetvén, magát egy Tiszt' szolgájának lenni mondotta; kérte-is a' Magyarokat: hogy őtet a' közel-lévő kastélyba vezessék (mellyet Kalczinárnak neveztenek) Ott-lennének szüléi, kik őtet örömet ki-váltak. Oda vezetvén, alá-való pénzen ki-váltattatott: mert meg-nem-ismértetett. Gróf Gizebertus pedig, mivel reá ismérték, meg-tatár-korbácsoltatott, és fél-meztelen Berengarius-király' eleibe vitetett. „Ezeket írta Luitprandus a' Magyaroknak akkori cselekedetjéről. Hozzá adgya azt-is: hogy azon Gizebert, kit megverve Berengarius-hoz vittek a' Magyarok, azon Berengarius-

MÁRNA: Oh ha jobb kedvét láthatnám Fejedelemségednek! De el-halगतok, még megszünttét látom háborúinak. Mi-is egygyütt szenvedünk.

ETELE: Oh! mit tudtok ti a' szenvedésről?

MARNA: De nekünk-is esnek ám nehezűnkre valamik.

ETELE: Ha csizmatok el-szakad; ha hajfűrtjeiteket a' szél meg-bontya, ha szeretötök máshoz áll.

MAR-

riustól, vízfza-ereftetett, de ez, a' gaz-emberek' módgyára, meg-nem-köszönvén a' jó akaratot, az egész Seregnek Kalaúzza vólt, midőn osztán Olasz Országra ütöttek Rudolfnak katonái. Berengariusnak, Olasz-ország királyának halála után, csak ugyan azon említett Rudolf, a' Burgundok' vezérje, hivattatott a' Királyságra. Ezt hogy meg-befszűllye Zoltán, Rudolfnak otthon nem léttében, Olasz Országra ment a' Magyarokkal. Pápia várossának falait sánczczal körül-vette, és körös-körül el-rendelvén a' katona sátorokat, a' Polgároknak ki-jöveleteket meg-gátolta. Luitprandusnak szavaival élvén „ Pápia-várost, a' leg-népessebb, és gazdagabb várost meg-gyújtyák, holott számlálhatatlan kincs veszett-el. Fel-gyujtattak negyven-három Templomok. A' Városnak Püspöke, más Verczellai Püspökkel, a'-ki akkor nála vala, a' tűzbe és füstbe meg-fűlladtak. Azon számlálhatatlan sokaságból alig maradtak két-százan, kik a' Városnak hamvai között az el-olvadott ezüstöt fel-keresvén, annak nyolcz vekáját a' Magyarokhoz vitték: hogy az Üres Városnak bástyáit életjekkel egygyütt békességgel bírassák. LUITPRANDUS. MURATORIUS.

MÁRNA: És még: ha Fejedelemségedet bú-bánatban láttyuk, avagy csak leg-kissebber szenved.

ETELE: Ki-mondhattya azt felöllem: hogy szenvedek? Hallod-é Márna! Én férjfiú vagyok. Te pedig leány. Ez mostanra elég.

MÁRNA: De mit ért ez által Fejedelemséged?

ETELE: Azt: hogy én magamnak elegendő vagyok; tik pedig reám nem szorúztatok.

MÁRNA: Oh kegyes Fejedelem! mi elegképpen láttyuk: hogy magunknak elegendők nem vagyunk. Íme Tabán-uracs vigasztalhatatlan. — Nincs hatalmamban: hogy bánatjait le-csillapítsam.

ETELE: Isméred őtet; avagy, ha nem isméred, vizsgál-meg szívet, és gyógyítsd-meg.

MÁRNA: Akár azt isméréségnek mondgyam, melly sok félelemmel vagyok öszve-keverve; akár szívének' gyakor vizsgálásának nevezem, van valami még-is a' dologban: mellyet ki-mondani átallok.

ETELE: Ki vele, a' mi szíved' gyötri.

MÁRNA: A' mi szeretetünk mindenkor állhatatosabb, 's-efzessebb.

ETELE: No hát rajta. Vegyétek-el egymást.

MÁRNA: De meg-egygyeztünk abban: hogy semmi ollyast ne tegyünk, a-mi Fejedelemségednek ellenére lenne.

ETELE: No lássa az ember. Ezen kis falat-is: hogy tudgya mesterségét.

MARNA, *bízal kedve*: Noha bár nehezünk-re fog esni: ha azon reményről le-kelletik mondanunk, mellyet Fejedelemségednek kegyes tekinteteiről, mint valami rózsákat, le-szakasz-tunk; még-is csupán azért jöttem ide, hogy ar-ról le-mondgyak, és szerencsétlenségemet meg-vallyam.

ETELE: Ez már talán nem tréfa.

MARNA: Igaz ugyan: hogy Tabánnak el-válásával, minden világi gyönyörüségetől meg-válok; de magamat az ő társaságára méltónak nem ítélném, ha Fejedelemségedet azon drága fiától meg-fosztanám. Ő se kíván engem el-venni, ha Fejedelemséged meg-nem-engedi. Ez a' mi erős fel-tételünk.

ETELE: No lássa az ember, minő erős fel-tételek ezek! És ez valósággal így volna. Nem tettetek magatokat?

MARNA: Oh nem! éppen nem!

ETELE: Hallod-é Márna. Engemet az afszonyok szem-fény-vesztése soha többé meg-nem-csal. Azt gondollyátok talán: hogy eme jó szíveteknek ki-adásával engemet meg-lágyítotok? Oh éppen nem. Ugyan azért; mivel Tabán-fiamról le-mondaszsz, el-fogadom ajánlásodat. Ti mind-a'-ketten Szem-fény-vesztő alakosok vagytok.

MAR-

MÁRNA: Oh mentsen-meg attól az Isten. Mind Tabán, mind Márna olly anyáktól születtek, kiktől a' színlést, az alakosságot meg-nem-tanúlhatták.

ETELE: Oh bár igazat mondanál!

MÁRNA: De ugyan hogy-is lehetne más-ként a' mi házasságunk szerencsés? — El-múl-hatna-é egy nap, mellyben mi magunk között azt nem kérdenénk: mit csinál most a' mi édes Atyánk. Aldgya-é házasságunkat? Örömet lát-tya-é édes Unokáit, kikre a' Karjeli birodalmat bízhattya.

ETELE: No lássa az ember, mi módok-ra fakad.

MÁRNA: És mi magunk között mit fe-lelnénk ezekre? Csupán ezt: Ő szomorkodik, és miáttunk szerencsétlen lett. Ugyan ezen okra nézve, a' mi fel-tételünk állhatatos. El-sem-akarunk tőlle állani. És íme jönnek bizou-ságaink.

HARMADIK RÉSZ.

Etelének gyötrődése.

VIZAKNAI: Éppen nem kedveznek a' szelek. Az-is csudálatos: hogy Fejedelemségednek em-berei egészen el-fzéllyedtek. Nagyhabin, és Tabánon kívül, kiket ide hoztam, a' többit nem találhatni. Ete-uracsot se tudgyuk, hol kódo-

rog, hol csatang. A' mi hajónk egy óra mulva meg-indúl. Minek-előtte el-mennyünk, egygyet kérnék.

ETELE: Hála Istennek, találkozok még is egy ember, a'-ki kér valamit tőlem! Egyébként minden ember parancsol. Ugyan hadd haljam, mit kérsz?

VIZAKNAI: Ama' kis-hajós-legényt Balagit, ha Fejedelemséged meg-engedné, a'-mi hajókra akarnám venni. Ott az aszszonyok között inkább el-múlathat. Itt el-nem-titkolhatná személyét. Csúfot-is üznének belőlle.

ETELE: Hát még nincs valami más okod? Annyit hordaszsz-elő, mintha tudgy' Isten, mi nagy kincset nem kérnél tőlem.

VIZAKNAI: Az-után: Fejedelemséged is csak fél vállról imígy-amígy nézzen rája. Nálunk szeretni-is fogják. A'-mi több: eredetére nézve tisztelni-is.

ETELE: Eredetére nézve? No tiszteld tehát, és vidd-el, nem bánom, ha Nagyhabi nem mond ellene. Ha pedig ellene mond, vidd-el vele egygyütt Nagyhabit-is. Ha Márna-kis-aszszon Tabán nélkül el nem-lehet, vidd-el őtet-is.

VIZAKNAI: Így tehát magát hagygyuk Fejedelemségedet.

ETELE: Igen-is: azt akarom. Én majd azt fogom-fel gondolataimban: hogy valami új világra által-tétetem, holott magamnak új, és
szám

fzám-íze-fzerént-való embereket kellett terem-
tenem.

VIZAKNAI: El-vihetem tehát Ballagit?

ETELE: Ne kérdezz amnyit. Vidd-el
örökre.

VIZAKNAI: De ő, minek-előtte el-men-
nyen, jó napot akara mondani Fejedelemséged-
nek, és még valami vigasságot hozni.

ETELE:.. Vigasságot? hiszen én elég vig-
vagyok. Nékem a' nagy vigasság meg-árthat.
Csak maradjon-el. Vidd-el őtet mennél ha-
marébb.

NEGYEDIK RÉSZ.

Ballaginak ki-volta.

Midőn Vizaknai amazokat beszéltette Etele-
vel, azomban Ballagi, már afzfzonyi ruhában
lévén, fel-öltözve, a' Harasztok között el-rejt-
ve maradt, és várta az alkalmas időt, mi-
dőn Etele eleibe állhasson. Etelenek utolsó
szavai után jelt vévén Vizaknaitól, elő-állott,
és, Etelehez menvén, így szólott

BALLAGI: Én pedig azért jöttem ide,
hogy Fejedelemségednek örömeire legyek. Oh
bár meg-engedné azt az Isten!

ETELE, kegyetlenül reá-tekintvén: Mi bal-
gatag reménység ez te tölled: hogy nékem
örömemre lehess.

BALLAGI: Oh ne vessen Fejedelemséged olly kegyetlen szemeket reám.

NAGYHABI: Ugyan-azért: hogy ezen kegyetlen szemeket el-kerülhesse, a' Kis-afzszonyt által fogja tenni Vizaknai a' másik hajóba.

ETELE: Micsodát? Kis-afzszony. No már a' Világon leány sincs. Valamennyien mind Kis-afzszonyok.

VIZAKNAI: Igen-is, drága Kis-afzszony. A' mi hajónkban sokkal barátságosabbak az emberek. Emberségemre fogadom: hogy a' szélnek se hagygyuk meg-fújni, és minden reggel téjbe-vajba fürösztjük.

ETELE: Látd, minő jó dologod léfzen! Vizaknai, vidd-el már egyszer szemem elől.

BALLAGI: Oh én örömeoseb maradték Fejedelemségednek hajóján.

ETELE: Mi tatár lehet engemet. Az egész világ ellenem esküdött.

BALLAGI: Oh ha mindenkor Fejedelemséged mellett maradhatnék, ez volna az én világi gyönyörüségem.

ETELE: Lássá az ember: hogy jádzik velem a' gonofz szerencse. Azok szeretnek, kiket én nem szenvedhetek. A'-kit pedig életemben egyszer szerettem, az engemet el-hagyott.

BALLAGI: Oh be édesdeden, be nagy örömmel nézek Fejedelemségedre. Nézzen kérem reám-is. Könyörüllyön rajtam. Boldogítson-meg csak egy pillantással.

Hogy ezeket elmondotta Ballagi, Etele annak szemeibe nézett. Leg-elől annak láttására el-bámúlt; az-után: vízfőz-lépvén, így szólott

ETELE: Meg.vagyok-é boszorkányozva? avagy ezen leánynak Orczájában látok valamit.

BALLAGI: Oh lát igen-is valamit; melly Fejedelemségedet meg-vidíthattya.

ETELE: Sőt szívemet egészen köröfztül hasíttya. Lodülly előllem, ne is lássalak. Vigyétek a' hajóba, ne-hogy kétségbe ejtsenek gondolataim.

BALLAGI, *Etelének kezét térdén-állova megcsókolván*: Oh nézzen még reám Fejedelemséged, ha mindgyárt csak egyszer-is.

TABÁN: Édes atyám könyörüllyön rajta.

ETELE: Oh Tabán! ha tudnád, kinek ábrázattyát viseli ezen leánzó.

BALLAGI: Nem másét, hanem Etelkáját az én szegény el-veszett anyámét. Ezt mondotta nekem Fejedelemségednek azon Komornokja, kit Magyar-orfzágból magával hozott, és a'ki engem' (édes anyámnak a' tengerbe veszte után) fel-nevelt. Édes Atyám! Szeressen engemet.

ETELE: Mit? Én a' Te atyád? Te pedig az én leányom? Lehetetlenség. — Nagyhab! *alattomban*: Orczájának vonásai mondanak ugyan igazat. Meg-lehet: hogy hitetlen Etelkának leánya; de az enyim soha se.

TABÁN: Oh édes atyám! Ez valósággal az én Hugom, Fejedelemséged' leánya. Oh érzem belől a' Vért kiáltani: Héjja a' Te hugod.

ETELE: Nem igaz. Nekem nem leányom.

TABÁN: Ő az édes atyám. Bizonyosan az ő.

ETELE: Tehát arra akartok venni, hogy Házamnak gyalázattyát, mellyet mind-eddig fozgalmatossan el-titkolhattam, ezen egy leányért az egész világ előtt ki-nyilatkoztassam? Megmondgyam-é neked-is leány, hogy Te Etelkának fattya vagy?

BALLAGI: Én Etelkának fattya? Oh Teremtő Isten! be le-vagyok-gyalázva, édes anyámmal egygyütt!

NAGYHABI: Uram! gyalázni se az ártatlanokat, se a' meg-holtakat nem illik. Akár él, akár nem él a' Karjeli Fejedelemnő, de az ártatlan. Fejedelemségednek Magyar-országai Komornokja felől nem lehet azt mondani, hogy midőn haldoklott, igazat nem mondott volna. Ő mondotta pedig halála előtt: hogy Etelka ártatlan; Héjja pedig Fejedelemséged' leánya. Ő adta nekem Héjját kezembe. Én ezekről bizonságot tehetek.

ETE-

ETELE: Oh bár mind igazak lehetnének, a' miket a' haldoklók hazudtak. — Oh Nagyhabi! Mért vetemedtél erre? — Most gyűlölni-is kezdelek; mert a' leány mellett hazudsz. Én ellenem vagy, ki Atyádfia, Fejedelmed - is vagyok.

NAGYHABI: Engedgye-meg Fejedelemséged: hogy Márna-kis-aszfzony el-távozzon valahová Ballagival. Olly valamit mondok, mellyet előttök ki-nem-mondhatok.

ETELE: Távozzatok-el. Soha még Nagyhabi meg-nem-csalta Fejedelmét és atyafiát.

MÁRNA: Adgya Isten: hogy Fejedelemségedhez örvendetesebben vízfza-térhessünk. *El-mene Ballagival.*

ETELE, *Márnának és Ballaginak el-menetelek után:* Meg-lett tehát ez-is. Szólly a' dologhoz velössen.

NAGYHABI: Uram! Fejedelem! Atyám-fia! — Soha nem hittem volna: hogy egy atyának fziwe, midőn édes leányát fel-talállya, örömenek valami jelét ne mutassa. Most tapasztalom elsőben: hogy rosz világot élünk.

ETELE: Tudod: a' szó-szaporitást nem fzenvedhetem. Ha f zavadnak nyele van, meg-markolhatom.

NAGYHABI: Elő-adok tehát olly csudálatos történetet, melly bizonsága lesz annak: hogy Fejedelemséged meg-csalattatott. Etelkáj

ja ellen gyanúba esett. És így a' Fejedelemséget meg-nem-érdemlett omladékjába döntötte.

ETELE: Ha atyámfia nem volnál, ezen szemre-hányásokat el-nem-szenvedhetném. Mind-az'-által tovább.

NAGYHABI: Meg-mutatom azt-is: hogy csupán Fejedelemségednek hirtelenségéből származott, midőn ama' két szíveket, mellyek a' Világosi várban egybe forrottak, minden meg-
vizsgálás nélkül, ketté-szakasztotta.

ETELE: Ha csak szóval tartasz, el-felejték minden atyafiságot.

NAGYHABI: Elő-fogok adni olly csudálatos történetet, mellyet mind-eddig el-kellett titkolnom, mind azért: hogy Fejedelemségednek magával-el-hitetett békességét újra fel-nezavarjam; mind pedig azért: mert soha valamit szemére vetni nem akartam.

ETELE: Add-elő már egyszer, a'-mit elő adnod kelletik.

NAGYHABI: Ha Fejedelemségednek atyai szíve erre se fog érzékeny lenni; akkor én Fejedelemségedet, minden tisztességgel, el-hagyom: mert előttem, mindenkor szentebb az ártatlanság, sem-mint vagy az atyafiság, vagy a' Fejedelemség. Ha Fejedelemségedben a' természetnek törvényre el-oltatik, oltasson-el azon reményre-is: hogy valaha vagy Attyafia, vagy kormányossa legyek. *Ezek után el-mene.*

ÖTÖDIK RÉSZ.

Ételének gondjai.

ETELE, *Nagybabinak el-menetele után*: Lásza a' Teremtett állat, mire jutottam! — Hát te néked, édes Tabán-fiam, nincs valami ollyasod, a'-mit szememre vehetnél.

TABÁN: Oh édes Atyám! Lehet-é az Istennek olly fiút teremteni, ki édes attyát gyötörje? Ha el-szenvedhetem Fejedelemségednek azon gyötrelmeit, mellyekről eleinte a' vélekedéssel voltam: hogy nem egyebek, hanem haszontalan képzelődések; mennél inkább el-szenvedhetem mostan: midőn észre-velem: hogy fontos okokból származtak.

ETELE: Most tapasztalom, édes Tabánom: hogy valóságos fiam vagy. Tégedet én Magyar-országban nemzettelek, holott egy férjfiúval meg-elegszik egy aszszony. Már most látom: hogy előtted minden titkaimat ki-adhatom.

TABÁN: Oh ennyi időtől fogva erre érdemesnek lenni gondolom magamat.

ETELE: Tapasztalni fogod: hogy tizenhat esztendőök nem valának arra elegek, hogy ízfivemnek sérveit ki-gyógyíthatták volna. És, a'-még élek, soha meg-nem-gyógyíthatták. — Oh fiam! fiam! Te még nem érezheted azt midőn a' Szerető szív meg-hasgattatik.

HATODIK RÉSZ.

Márnának elő-jöttte.

MARNA, *Ballagivat elő-állván:* Meg- engedgyen Fejedelemséged: hogy magára hagyni nem merjük. Héjja-is egészlen el-halaványodott és szinte el-ájúlt; minek-utánna Fejedelemséged-től el-távozott. Azt mondgya: hogy, ha édes attyát láttya, talpra fog állani. Kérem Fejedelemségedet: könyörüllyön rajta.

ETELE: Meg-bocsássatok fiaim. Reátok a' titkot nem bízhatom, mert afzszonyok vagytok. Hallod-é Vizaknai! Vidd-ki még őket egy kevés időre. Fiaim! távozzatok-el. Majd ismét meg-látlak benneteket. Vizaknai! Vedd őket mind arra, hogy el-mennyenek; mind pedig arra-is: hogy ezen kis ideig tartó el-tavozást békével szenvedgyék.

VIZAKNAI: Drága kis afzszonyok! A' Fejedelemnek kérését meg-nem-vethettyük. Én ő szívét ismérem. Bizonyos-is vagyok benne: hogy fölséges esze diadalmat vészzen nyughatatlanságain. — Mennyünk edeseim! És, ha senki se fogja-is pártotokat, én olly ember léfzek, ki az ártatlanságot el-tapodtatni nem hagyom.

BALLAGI: Édes atyámnak biztatása többet tenne az egész világenál. Istenem! Én egészlen oda léfzek!

TABÁN: Édes atyám! Héjja foházkodik. Kár volna el-vesznie.

ETELE: Ne búsully leány. Ha én atyád lennék, leg-nagyobb érzékenységekkel szívemhez szorítanálak, és meg-mutatnám, első látásodra is, mi ereje légyen az atyai szeretetnek. Most pedig csak jó barátod lehetek. Ez-után pedig még jobb léfzek, ha szívemnek kegyetlen háborúi le-csillapodnak. Kedves Márnám, Barátod léfzek néked-is. Kérlek tavozzatok-el. — Héjja! ismét mondok: jó barátod vagyok.

BALLAGI, *meg-csókolván kezeit Etelének*: Köszönöm addig-is, még Fejedelemségedet édes atyámnak mondhatom.

ETELE: Tudom fiaim: hogy ezen nyughatatlan komor kedvemet nem szeretitek: szememre-is hányhattytok, hogy a' ti kegyes társaságokban nem gyönyörködhetem. De ezen egy-két órák, mellyekben veletek vagyok, el-nem-nyomhattyak azon gyötrelmeimet, mellyekkel tizen-hat esztendőől fogva kénoztatom.

MARNA: Minek-előtte el-mennyünk, csak azt mondok Fejedelemségednek: hogy Nagy-habi ez-előtt velünk beszélt, és azt jelentette: hogy olly bizonságot fog elő-hozandani, mellytől Fejedelemséged egészlen meg-fog-győzettetni a' felől, mellyről mostanában gyanakfzik.

ETELE: Azt ő tölle-is hallottam, de még meg-nem-győz ettetem.

MÁR.

MARNA: Lehetetlennek állítja az egész világ: hogy Héjja, Etelkának igazi leánya, egy nemtelen aszszonytól született volna. Visgálja-meg Fejedelemséged Nagyhabinak tanúját, és adgyon örömet azon el-keseredett szíveknek, mellyek mostanában, Fejedelemségeddel egygyütt szenvednek.

TABAN: Oh Istenem add-viszfa csendeségünket!

MARNA: Maga-is, édes Tabánom, vesse-meg minden erejét: hogy édes Atyáknak háborúi le-csillapodgyanak. Szeretetünket csak olyannak tartsuk, mellynek élelztője édes Atyáknak nyugódalma légyen. Édes Atyánk! adgyon áldást reánk.

ETELE: Isten veletek.

MARNA: Nem sokára itt termünk-*El-menne Balagival és Vízaknaival.*

HETEDIK RÉSZ.

A Titok' kinyiltta.

ETELE: Oh édes Fiam! éppen illy gyönyörű szava' járattya vala édes anyádnak-is. Nem kevesebbet hittem hízeltedéseinek, mint Te Marnának. Én ötöt hogy sokkal inkább szerettem, mint Te ezen Marnádat; abból lehet el-gondolnod: hogy miátta még mostanában-is nyughatatlankodom. Valamint Te Marnád mellett meg-

mer-

mernél eskünni, hogy vele boldogságodat elnyered, úgy meg-mertem volna én-is: hogy soha boldogtalan nem léfzek.

TABÁN: Édes Atyám! de a'-mit én másoktól hallok!

ETELE: A'-mit te másoktól hallasz, meg-nem-gyógyíthatya szívemben azt, a'-mit két szememmel láttam.

TABÁN: Istenem! én borzadózom.

ETELE: Nem illik ugyan: hogy egy Fiú az ő anyjának böcstelenségét attyának szájából hallya. De mért vizstek tehát annak ki-nyilatkoztatására, a'-mit tizen-hat esztendőől fogva olly szorgalmatossan el-titkoltam?

TABÁN: Fejedelemségednek le-csillapítása végett. Találunk talán valami módot, mellyel édes atyámnak ítéletei meg-másoltatnak. A' fiú leg-jobban lelheti-fel a' gyógyító szert, mert édes attyát leg-jobban szereti.

ETELE: Hallyad tehát fiam. Hogy tizen-nyolcz esztendőök előtt Magyar-országból Karjelbe jöttem édes anyáddal, ötet én, mivel igen fzerettem, mind-egygyik Fejedelemnek meg-mutatni akartam: hogy erkölceit csudállják, és nagyra-is-böcsüllék.

TABÁN: Hallottam: hogy tele vólt minden tisztességgel.

ETELE: Vóltam vele a' Finomok fejedelménél: mert oda szárazon el-mehettem. Nem
Második Darab. **Z** vólt

vólt annyi tehetségem: hogy velem a' Lápokhoz vigyem, mert oda hajón menni kellett. Ő pedig a' Tengeri haboktól nagyon irtózott.

TABÁN: El-hízem, mert: Magyar-országban ugyan, a' tengereket meg-nem-szokhatta.

ETELE: Ott a' Ballagi tónál nagyobb vizet se látott. Fel-ültem tehát nála nélkül a' hajóra, hogy Széplakihoz mennek, őtet Karjelbe le-hozzam, és meg-mutassam neki azon kincsemet, mellynél nagyobbat soha az Isten-től nem kívánhattam.

TABÁN: Talán szerencsétlenül járt édes Atyám.

ETELE: Sőt igen szerencsés voltam abban, hogy, csak egy nap' hajókázván, este-felé elő-találám Széplakit, ki hasonló-képpen Karjelbe iparkodott, hogy híres Hitesemet meg-lássa. Oh be örvendtem: hogy tőlle sokáig el-maradnom nem kellett. Hogy hamarébb ve'e lehessenek, még azon estve vízfza-fordultam, és, mivel a' szelek igen kedveztek, hajnal-hasadtában Karjelbe értünk.

TABÁN: Oh tudom örvendett ezen az én édes anyám.

ETELE: Meg-akartam előzni a' hírt. — Hogy más valaki meg-ne-vigye vízfza-jöveletem, magam mentem Széplakival anyádnak háló szobájába. És íme, midőn bé-lépénk, előnkbe jött anyádnak Szeretője; minket el-taszított,

's-el-ugrott. Irtóztató el-bámulásomban nem tudtam magamon segíteni. El-fogott a' bú-bánat. Vízfzsa-mentem hajómba, és szerte-széjjel a' tengereken eveztem. E' vólt tehát azon híres Etelka, ki engemet így le-gyalázott: hogy ofztán az emberek' szemei elől el-futnék, és csupán a' vad Szigeteket keresném.

TABÁN: Irtóztató történet!

ETELE: No fiam! mit mondanak felőlem az emberek? Tudom kárhozzatnak: mert bujdosásomnak okát nem tudgyák. Oh bár soha se-is tudnák. Tégedet pedig a' Magyarok' Istenére kényszerítelek: ki-ne-nyilatkoztasd valakinek anyád' gyalázattyát. Hadd maradjon az örök feledékenségnek tartományában.

NYOLCZADIK RÉSZ.

Ketela Etelénél.

KETELA, *kivülről szólván*: Hol van édes Etelém! *bé-jöven*; és *Urának meg-változott színen álmétkodván*: Oh Egek! — Te vagy-é?

ETELE, *el-íszonyodván*: Istenem! mit látok?

KETELA: Lehetetlen: hogy Te légy. El-fonnyadtál Édesem!

ETELE: Áíszony! — Ezen szigeten? — Félre!

KETELA: Nem úgy, kedves Etelém! — Már meg-ismértelek. — Hogy tölled el-vállyak,

azt nem tehetem: *meg-ölelvén*. Magamhoz szorítalak — olly erőssen: mint Budán a' csonkatoronyban.

ETELE: Félre, mondám. *el-taszítván*: Félre!

KETELA: Tízen-hat esztendeje: hogy utánad sohajtozom. — Ez-é bére állhatatosságomnak?

ETELE: Még egyszer mondom: Félre!

KETELA, *álmélkodva*: Nem te vagy. — Ha pedig az én Etelém vagy; tekints reám azon szemekkel, mellyekbe Világoson édesdeden néztem. — Az-után örömet meg-halok.

ETELE, *Kevés gondolkodása után*: Hogy az idő' járattya, a' bokros esztendők a' bú-bánatot meg-enyhítik, azt hallottam, de magamban nem tapasztaltam. Hogy pedig a' hitetlent hívé tehessék, azt se nem hallottam, se nem-tapasztaltam, se nem hihetem.

KETELA: Édes Etelém! Én ezen szavaidhoz soha nem szoktam. Ugyan-azért: nem-is érthetem.

ETELE: Avagy talán nem-is tudgya Fejedelemséged: hogy hitetlensége felől meggyőződve vagyok?

KETELA, Az én hitetlenségem felől?

ETELE: Tudom: hogy nem a' magamé felől. El-híszem, hogy engemet az egész Világ előtt

előtt Hitetlennek kiáltott, és talán sokan annak is tartanak. Azonban én hitetlen soha nem voltam. Felüllem a' Világ akár mit tartson, csak arra kérem Fejedelemségedet: távozzon el tőlem.

KETELA: Mind ezek még-sem az én régi Etelemnek szavai. — Talán el-tévelyedtem? Én édes Etelemhez jöttem: hogy vele élhessek. Mond-meg, akár ki légy, hol van édes Etelem?

FTELE: Bár soha ötet fel-ne-találhatta volna Fejedelemséged. Mert ezzel magát, az egész világ előtt, a' gyalázatos szégyen-köre ki-tette.

KETELA: Mondgyon tehát a' világ akár-miket ellenem. Ki-mentenek minden gyanúból szemeimnek visszsa-érő fénnyei, ezen szívemnek örvendetes dobogásai, hogy édes Etelemet látom. Tedd szívemre kezedet, és lásd azon örvendetes veréseket.

TABÁN: Oh szerelmes anyám!

KETELA: Úr Isten! mit hallok? — Te vagy talán az én kedves Tabánom!

TABÁN: Én vagyok édes anyám.

KETELA: Oh be szépen fel-nőttél édes Szegedi fajzatom. Már most el-felejtettem minden bánatimat.

TABÁN: Oh anyám! szerelmes édes anyám! gyűlölnöm kellene annyai Személlyedet, midőn

azon gyötrelmekről gondolkodom, melyeket édes atyám szenvedett. És valóban nem szeretnélek, ha ártatlanságod felől jó gondolattal nem volnék.

KETELA: Most látom, hogy nem csak szép, hanem bölcs fiú-is vagy édesem.

TABÁN: Oh látom benned az Isten' angyalát, ki azért küldtetett ide: hogy könyvhüllatásinkat meg-törüllye, vízfza-is-adgya csendességünket.

KETELA: Mi zür-zavarban vagytok Édesim?

TABÁN: Tedd-le édes atyám régi gyanúdat. Ezen én anyám bizonyossan ártatlan. Oh! Tedd anyámat-is ismét szerencsésé.

ETELE: Elsztelen magzat! Ha egy elvetemedett anyának gyalázattyát magadra vállalod, légyen úgy. Higgy-el néki mindeneiket. Nékem semmit se.

TABÁN: Oh menyünk haza édes atyám! Ott vár bennünket a' régi csendesség.

ETELE: Én ugyan ezen Szigetben örömet lappangottam volna, ha ezen afzfzony magát nem láttatta volna. Neve' hallására egészen fel-zavaródtak csendgyeim. Köröszkül vagyok verve! — Oh Etelka! tudod-é: hogy szerettelek?

KETELA: Tudom édesem. Éppen ez az oka: hogy mostani szavaidat nem értem — Etele! — El-hagyhattad-é édes Etelkádát?

TABÁN: Oh édes Atyám! még szemedre-is hány valamit. Ezt egy vétkes személy nem cselekedhetné — Atya! az élő Istenre kényszerítélek: add vissza édes anyámnak böcsületét, és nyugodalmát: mert ezekkel tartozol.

ETELE: Ki óhajtáná azt inkább énnálam!

TABÁN: Oh be gyönyörűsége állapot, midőn valami fiúnak édes anyja van. Midőn azon édes anyának mind szeretetében, mind fzenvédésében részt vehet.

ETELE: Nálad ezen érzékenség újság. Azért-is veszen erőt gyenge szíveden. Mind-az'-által: Ez néked valóságos igazi anyád. — Benned a' természet' törvényét fel-bontani nem akarom. Néked kötelességed vagy on ezen aszfonyhoz; nem csak azért, hogy anyád; hanem azért-is: hogy soha meg-nem bántott. De meg-bántott engemet. *Hevessen*: Ugyan-azért bofszút-bofszút kell állanom. *Csendessebben*: Fiam! távozz-el innént.

TABÁN: Atyám! Tölled tanúltam: hogy a' bofszú-állás csupán az Istené.

ETELE: Ki-facsarom tehát az igazságot, és magamat meg-nyugtatom.

KETELA: Menny-el édes Fiam! Én édes atyádat jól ismérem. El-végezzük ketten a dolgot.

TABÁN: El-megyek tehát, ha úgy parancsollyátok. Oh Istenem add-vizfsza édes anyámat. Add-vizfsza a' csendességet. *El-megyem.*

KILENCZEDIK RÉSZ.

Etele' kegyetlensége.

ETELE: Oh csendes békesség! melly már Magyar-országban uralkodol, be meszfsze vagy töllem (18). Oh! vallyon hogy kezdgyek panaszimnak és bofszszúmnak ki-fejezéséhez!

KE-

(18). Német-országnak három izbeli ki-pufztításával semmit se gondolván a' Magyarok, Zoltán' Uralkodásának tizen-kilenczedik ezftendejében ismét reájok ütöttek egészlen a' Podami tóig, mellytől nem meszfsze vala Szent-Gáli Kalastrom az Apáczáké, holott egy Viboráda-nevű Apáczát meg-is-öltek a' magyarok reá-törvén az ajtó. De az egész történtt dolgot Hartmannak szavaival fogom leírni: hogy meg-tudgyák a' mostaniak, minő gondolkozással vóltak a' régiek, midön valami dolognak le-írásához kezdettek. Ezek tehát Hartmannak szavai „Egy ezftendővel ez előtt meg-jelentődött Viboráda-szüznek: hogy a' Magyaroknak kegyetlen nemzetsége a' következő ezftendőben első Májusban (más földeket öfzve-kóborolván és ki-pufztítván) Szent-Gál' Kalasztromjába jövendene, és azon jelenésben meg-mutatódott néki: hogy [a' Martiromságnak dicsőségét (meg-sebesítettvén a' Pogányoktól) és szenvedésének bérjét az égi boldogságban nyerendené-el. Midön azon ezftendőnek kereke forgana, és Májusnak ideje, melly a' Szüznek álom által meg-jelentődött, közel lenne,

hir-

KETELA: Vízfza-adtak az Istenek. — Hála-adásunkról kezdgyük öröm-beszédinket. Sokat sohajtoztam utánad. Most, mivel láthatlak, minden előbbeni gyötrelmimmal semmit se gondolok.

ETELE: Oh be tudgya festeni ártatlanságának képét! Afzszonyom! Az Istenre kérem: még az idő kedvez, rejtse-el valahová

Z 5

sze-

hirtelen el-menvén híre a' földeken, meg-izenődik: hogy a' Pogányok egész Bojóárián el-fzéllyedtek. De az embereknek sziveik (úgy hozván magával a' Vétek: hogy a' veszedelemből ki-ne-fzabadúlhassanak) mivel igen kemények voltak a' hitel-adásra (ismétt hirül jöven a' Pogányoknak el-jöveteljek) annak-előtte hinni nem akarták, hanem minnek-utánna a' halálnak kardgyával kegyetlenkedő Pogány nemzettség a' Potamiai tavat-is körül-vette, sokat, és szám-nélkül meg-ölt. Minden javát a' Majorságoknak tüzzel el-pufztította. Azomban egy meg-bódúlt, és Isten-haragjára méltó Magyar, több hasonló társakat vévén maga mellé, Szent Gálnak Templomába egygyütt sietnek, és a' Szűznek lakása alá tüzet tévén, az, az Istennek erejéből, el-oltódott. Midön látták volna: hogy gonofz sziveknek indulatait végbe nem vehetnék, körös-körül járják a' lakhelyet, ha ajtóra akadhatnának, és hozzá bé-mehetnének. És midön azt fel-nem-találnák, kettő közülök a' ház-tetőre fel-hágott, és, le-vevén a' cserepeket, minden ellenzöt ki-vágnak, lukat vájván, le-erefkednek, és láttják: hogy a' Szent Szűz egy oltárka előtt a' mindenható Istenhez erefktené ajtatos imádságát, és magát néki ajánlaná, ötet ruháitól meg-fofztották, és így minden takarót, kivévén az alsó durva Töredelem-ruhát, néki vágván a'

kard-

személyét. Az én szívemben irtóztatók a' háborúk. Bofzszú-állás után törekedem. Megeshetik : hogy életében kárt tesztek.

KETELA : Azt az én édes Etelem nem cselekedheti. Ő nem Zalánfi, hogy mellyembe verje a' kardot (19). Mind-az'-által : ha bofszúdat meg-érdemlettem, hol egy gyilok, verd belém. Kézszebb leszek meg-halni, mint Etelemnek

karddal, a' fején három sebeket ejtenek, és, fél-halva hagyván, el-fzaladtak „ Eddig voltak Hartmannak szavai. Azt mondgya ezek után Katona-úr : hogy jó volna, ha ezen Szüzet-is, kit Pogány Eleink az égbe küldöttek, azoknak maradéki, jobb lélektől vézéreltetvén, színte úgy tisztelnénk, mint Szent Ursula-Szüzet tisztellyük, kit meg-öltek a' Hunusok. Hallyuk ez után Vitikhindusnak szavait „ Minő pufztításokat tettek pedig azon időben, avagy hány klastromokat gyújtottak-fel, inkább el-halगतom, mint nyomorgatásainkat szóval-is öregbítsem. A' Király (Henrik) azon városnak védelmezésénél volt, mellyet Verliarnak neveztek (Vesztzfaliában). Mert még tanulatlan, és a' nyilvános hadakban nem gyakorlott katonáiban nem bízhatott azon kegyetlen nemzetség ellen. Meg-történt pedig : hogy, a' Magyaroknak fő-emberei közül, egy el-fogattott, és lánczolva a' Király eleibe vitetett. A' Magyarok pedig annyira szerették ötet, hogy meg-szabadulásáért számlálhatatlan ezüstöt és aranyat ígérnének. A' Király, megvetvén az aranyat, békességet kért, és meg-nyerte, hogy, vizsza-adatván a' fogoly sok ajándékokkal, kilencz-efztendeig tartandó Békesség szerződött „ Bezzeg ezen Hadak után, a' Békesség idejében okosodtak-meg a' Németek. Henrik király ezen Békességnek kilencz-

nek szomorúságát látni. De előre azt mondom: hogy lelkem' ismérte nem vádol.

ETELE: Igaz szavai lennének-é ezek az én régi Etelkámnak? Avagy Urát-csaló mézes madzagok?

KETELA: Olly igazak, valamint hogy én Árpádnak leánya, és ártatlan vagyok.

ETELE: Igen jól vagyon. Az ártatlanságnak csupán egy próbája vagyon: tudni-illik: a' bátorságos halál. Ki, csendes lélekkel meghalván, minden félelem nélkül által-költözik a' Magyarok' Istenéhez, az már maga felől azt mondhattya minden bizonynyal: én ártatlan vagyok.

KETELA: Etele! mit akarsz ezen kétséges szavaiddal?

ETELE: Én a' valóságos ártatlanságnak próbáját, a' zsebemben hordozom. *Ki-búzóán* egy tokot: Ime ez az a' tok, mellyben valahaz
ezen

tendeit arra fordította: hogy ofztán a' Magyarokkal szerencsésebben hadakozhasson. Sok várakat és Városokat építtetett ellenek. A' földet-is-művelő katonákat számba vévén, mindenik kilenczedikét a' Várakba tette, és minden jövedelemjeknek kilenczedik részét ezek' élelmére fordította. A' Németeknek nemessebb embereit a' landszaghyításokban, és más e'-felében gyakorlotta. HARTMAN. HEPIDAN. VITICHIND.

(19). Lásd Etelkának II. Könyv. IV. Szakasz. XI. Réfz.

(20).

ezen ereklyéd foglaltatott, melyet mostanában is mellyeden hordozol (20). De most benne nem azon méreg foglaltatik, melyet Világosváratt Dajkától kaptál (21), és melyet a' Szegedi várban Rokának kebelébe dugtál (22); hanem valóságos méreg.

KETELA: Az Istenért! mit akarsz?

ETELE: Biráddá tennem magamat, egy hite-szegett feleség ellen. Ezt ugyan el-kellettik költened, és bátorságos haláloddal meg-mutatnod ártatlanságodat.

KETELA: Etele! az Istenre kérlek: meg-ne-öly. Mind-addig ártatlanságomat az Egekbe vinni nem akarnám, még tégedet felölle meg-nem-győznék.

ETELE: A'-mit két fzemeim láttak, arról szóval meg-nem-győzettetem. Csupán ezen méregnek el-költése, és bátorságos halálod bizonyíthattya-meg: hogy ártatlan vagy.

KETELA: Én ugyan sok vízontagságokban forgott életemmel keveset gondolok. Nem bánom, csak halálommal csendességedet víz-sza-téríthetném.

ETE-

(20). Lásd Etelkának I. Könyv. II. Szakasz. VII. Rész.

(21). Lásd Etelkának II. Könyv. II. Szakasz. V. Rész.

(22). Lásd Etelkának II. Könyv. II. Szakasz. VII. Rész.

(23).

ETELE: Bizonyosan vissza-térítheted.

KETELA: De meg-lásd: hogy holttom után-is ki-tudódik ártatlanságom. És te akkor olly bánatra ereszkedel, melyből soha senki ki-nem-segíthet.

ETELE: Ezek mind csak fogások. Vonyogatosd úgy-é vállaidat? Oh aszszonyi szín-lés! Előbb azt mondá: hogy a' halálra kész lenne.

KETELA: Most-is kész vagyok, csak az-zal nyugodalmadat remélhetném.

ETELE: Vissza adódik minden bizonnyal.

KETELA: Még egyszer a' Magyarok' Istenére kérlek: Magadért, és magzatimért: szánd-meg életemet.

ETELE: Én-is ugyan azon Magyarok' Istenére kérlek: Szánd-meg Etelet. Bizonyítsd-meg ártatlanságodat.

KETELA: Ha más módja nincsen ártatlanságom' ki-mutatásának, ide a' mérget. Isten néki.

ETELE: Esküdj-meg elől az élő Istenre: hogy ártatlan vagy: hogy azon esküvés-is a' lelkedhez száradgyon, ha a' Magyarok' Istené' eleibe állaszsz.

KETELA: Esküszöm azon Istenemre, kinek Egyházát Világos - várra rendeltem (23):
 hogy

(23). Lásd Etelekának. I. Könyv. I. Szakasz. IX. Rész.

hogy lelkem' ismérere semmi vétékkel nem vádol, és ártatlan vagyok.

ETELE: Afzszony! ha ártatlanságodat hazugúl adod előmbe, meg-lakolsz a' más világon. Ki-törülterik neved az érdemes Magyar Afzszonyoknak neveik közül. Soha Árpád' eleibe nem kerülsz, és ő téged' leányának nem fogad. Egygyütt léfzel Rókával, ama' gyalázatos Titkos-sal. Gondold-meg mind ezeket, minek-előtte a' mérget el-vegyed.

KETELA: Meg-gondoltam mindeneket. Add ide.

ETELE, *A' mérges toknak oda adásával:*
Itt vagyok.

KETELA: Már látom édes Etelém: hogy irtóztató nagyok a' te gyanúsagaid. Látom azt-is: hogy ezeket le-se-teheted, hanem halálom-mal. Isten néki édes Etelém. Ezt-is meg-cse-lekfszem, csak nyugodalmad' lássam. Mind-az'-által: hallgasd-meg utolsó szavaimat, és tellyesítsd-bé utolsó kéréseimet — Vitesd-le holtom után Testemet Magyar-országba (24), ama' híres
Bu-

(24). Azt mondgya *Martius GALEOTTUS*: hogy a' Magyarok a' királyi Tartományokat ki-nem-tudgyák mondani: ha csak eme' szót: Ország, hozzá nem told-gyák, úgy-mint: Német-ország; Magyar-ország; Cseh-ország; Lengyel-ország; Spanyol-ország; Angol-ország; Oláh-Ország; Burkus-ország; Francia-ország; Orosz-ország; Olasz-ország; Tót-ország; Horvát-ország; Török-

Budára. *El fakadóán sírva:* Hadd nyugodgyam Árpád mellett, édes atyám mellett, mint annak mindenkoron ártatlan magzattya. Kérlek arra is: Szeresd édes Gyermekeimet: Tabánt, és Krékát. Ezeket én néked nagy örömmel szültem. Most annál nagyobb gyötrelmeim között vállalhatok-meg tőlök. Meg-engeded-é: hogy utollyára meg-ölellyem őket?

ETE-

ország; Rácz-ország; Bosnyák-ország; Bolgár-ország. Ezt ugyan eddig jól mondotta Galeottus; de okát-is kellett volna adni, ha tudott volna hozzá, mért nem nevezi a' Többi tartományokat *Ország*-névnek hozzá toldásával, és mért nem mondgya a' Magyar: hogy Portugallia-országban voltam, hanem csupán Portugalliában, Dániában, Svécziában, Scotziában, Hiberniában, Korsikában, Mantuában, Szabaudiában, Szibériában, Litvániában. Oka ennek ez: mert az előbbeni Országoknak és nemzetségeknek maga adott a' Magyar különös neveket, ugyan azért különösen országnak-is nevezi, hogy az *Ország*ot a' *Nyelvtől* megkülönböztesse. A' többi tartományoknak neveiket másoktól vette, ugyan-azért, semmi toldalékot hozzá nem ad. Ezen igazság még jobban meg-bizonyodik abból: hogy azon előbbeni Tartományokat (mellyekhez *Ország* nevet függefzt) ha maga nem ad nékik neveket, *Ország* szót se függefzti hozzá. Ugy-mint: Tót-országot Szlavoniának; Horvát Országot Kroatianak, Orosz-országot Moskovianak, Olasz-országot Itáliának mondgya. Csupán Erdély nevődik-ki ezen szabás alól: mert ezt egyenlő képpen Erdélynek-is, Erdély-országnak-is nevezi. Soha se mondgya pedig Magyar-országot Magyarianak, avagy Magyarak.

ETELE: Csak az időt vesztegeted. Men-
nél előbb, annál jobb.

KETELA: Oh fiaim! az anyai szív melly
nehezen válik-el-tölletek! — Mind-az'-által: töb-
bet türtem immár, el-türhetem eztet-is.

Ezek-után meg-uyitá a' Mérget. Úgy tett-
szett: mintha halálának bizonyossága el-rémitette
vólna egészlen. Meg-változott színében. E'
változásait látván így szólla

ETELE: Afzszony! még egyszer arra in-
telek: A' Magyarok Istene' eleibe hazugsággal
mennü, irtóztató dolog. Vald-ki inkább hitet-
lenségedet, és íme meg-engedem életedet. —
Haza küldelek Magzatiddal Karjelbe. Én itt
el-rejtem magamat, és meg-esett Személlyeden
egész halálomig siránkozom.

KETELA: Nem illene édesem; ha én vét-
kes vólnék, te lakolnál-meg az én vétkemért.

ETELE: Most végtére, kérek: ne ha-
zudgy az Egek' rovássára. Mondgy igazat,
minek-előtte a' mérget meg-iszod. Jól meg-
gondold a' dolgot.

KETELA: Igen-is: jól meg-gondolván
mindeneket, még csak arra kérlek utólyára té-
gedet: ha holtom után ki-tudódik ártatlansá-
gom (bizonyossan ki-tudódik pedig) meg-ne-
ölesd magadat a' bú-bánatok által. Szükséges
a' te életed kedves magzatidra nézve. Felejtse-
el engemet, és élly bódogabban nálam nélkül,

mint velem élhettél. Engedd-meg: hogy utólyára meg-ölellyelek.

ETELE: Most ezekről ne-is gondolkozz. Hanem vigyázz boldogságodra. Esküdj-meg még egyszer ártatlanságod mellett. Az-után edd-meg a' mérget.

KETELA: Mindenkor engedelmes Hitesed voltam. Az akarok lenni halálom' óráján-is. Az Egek' hallattára mondom: hogy ártatlan vagyok. És íme ezzel meg-halok. Élly Te édesem. Ajánlom Fiaimat! - - -

Ki-se-mondhatta jól e' szavakat, íme, nagy szív-bátorsággal, meg-nyitotta a' mérget, és azt ajakihoz vitte: hogy valósággal meg-egye. El-irtózott erre Etele: és szíve nagyon dobogott. Csak kevésbe múlt-el: hogy Etelka el-nem-költötte. Hamar oda szaladván, kezeiből ki-csapta, és ezeket mondotta

ETELE: Afzszony mit csinálsz? *el-tápodván a' mérget, és egy kő-darabra magát le-vetvén:* Istenem-Teremtőm! már azt se hihetem, a'-mit két szememmel láttam.

TIZEDIK RÉSZ.

Krékának előjötte.

TABÁN, *egy felől bé-jövéen:* Istenem! minő zörgést hallék?

KETELA: Teremtő-Isten! *le-térdelve*: há-
lákat adok néked, ha Etelémnek szívét meg-
győztem. — Ha pedig meg-nem-győztem, irtsa-
tok-ki engemet, hogy ő gyarapodhasson.

KREKA, *más felől elő-kerülvén*: Itt vagy,
édes anyám? Oh be nagy szorgalommal keres-
telek. — De Te mi-okra-nézve térdepelsz? Ta-
lán valaki el-taszított tégedet-is? Mennyünk
édes anyám a' mi barlangunkba. Azok a' sok-
sok emberek semmit sem érnek. El-taszígnak
bennünket. Kelly fel-édes anyám. *Fel-emelé an-
nyát.*

KETELA, *Fel-keleése után*: Oh szerelmes
Magzatim! Legyetek Tí ki-pótolói azon kín-
csemnek, mellyet édes atyátokban el-vesztettem.

TABÁN: Az én édes anyám bizonyossan
ártatlan. Oh! vigasztalja magát ezen gondolattal.
Lehetetlen: hogy mindenünk el-vezszen.

Kréka pedig, Tabánra nézvén, csupán ar-
ról gondolkodott: mi-képpen hívhattya ő an-
nyának azon Ketelát, kit ő-is annyának tartott.
Azomban fejét csudálkozásában ide-tova csa-
varván, hirtelen meg-látta Etelét, és, magát el-
sikojtván, így szóllott

KREKA: Jaj amott látom azon gyilkos
embert! Ő el-taszított már engemet magától.
Talán tégedet-is ő taszított-el édes anyám?
Szaladgyunk-el tőlle. Hadd mennyen-el hajó-
án. Mi Ete-uracscsal itt maradgyunk. Ő most
Hen-

Hengeriért ment. Azt mondgyák: hogy szükségjek vagyon reája.

ETELE, *birtelen fel-kellvén, és Etelka ellen nagy méltósággal állván*: Afzszonyom! Én még azt akarnám szemeire vetni, a-mit két szememmel láttam. De mivel már olly keverékben vagyok, hogy azt se hihetem, a'-mit magam látok, szóllyon Széplakival, a'-ki hasonló képpen két szemével látta. Ő bátorságossabban fel-fedezheti azt, a'mit én nyelvemre nem vehetek. Mint a' tükörben, meg-láthattya akkor hitetlenségét.

KRÉKA: Mennyünk édes anyám. Lám hogy villog a' szeme, Ismétt el-akar-taszítani.

ETELE: Afzszony! én Tizen-hat esztedőtől fogva sanyargok. Az afzszony annyi esztendőök után-is semmi töredelmességre nem jutott. — Az ártatlanság széles e' világon egyforma. Az, az afzszonynak ábrázatján igen különböző festékekkel vagyon le-festve. Ezek után el-mene.

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

Széplaki Ketelával.

SZÉPLAKI. Hol van Etele-fejedelem?

KETELA: Éppen most mene-el innétt.

SZÉPLAKI: Meg-engesztelve-e?

KETELA: Azt mondá: hogy Fejedelemségedet fel-keressem. Olly valamit fogna kijelenteni ennékem, a'mit két szemei láttanak.

SZÉPLAKI: Igen-is mondhatok. És ha azt tagadni fogja: akkor osztán mihez kapjon Etele, nem látom.

TABÁN: Nékem úgy tetszik: hogy édes atyám igen kegyetlenül bánt még édesebb anyámmal.

SZÉPLAKI: Ha Etele azt cselekedte: arra néki oka volt. Oh nem ok nélkül mozog fán a' levél.

KRÉKA: Oh ezen ember-is gonofz. — Mind-nyájan öszfze-esküdtek édes anyám ellen. Én pedig édes anyámat el-nem-hagyom.

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Ketelának fiai.

KANDA, *Ballagit bé-bozván*: Oh kedves Barátném! Az Isten adott szemem' eleibe. Te ugyan szerencsétlen voltál édesem, de meg-segít az Isten. Ime magam-is jó hírrel jövök elődbe.

KRÉKA: Csak igaz az: ne anna az ember egy aszszont száz Férjfiakért: mert az aszszonyoknak százszorta jobb szívek vagyon. — Ime ezek nem gyötrik édes anyámat. Ugyan mi jó hírrel jöttél Te Márnának anyja?

KANDA: Imhol vagyon édesem egy másik leányod-is; kit Héjjának nevezted.

KETELA, *El-bámúlva*: Az Istenért! Életben vagy még, kit már régen el-veszettnek lenni gondoltam?

BALLAGI: Oh édes Anyám, meg-ne-vegy engemet, mint édes atyám meg-vetett.

KETELA: Oh Héjja! édes leányom! Így tehát mind-nyájan jelen volnátok édes Magzartim! Engemet-is meg-vetett édes Atyátok.

BALLAGI: De immár sokkal lágyabb szíve. Meg-könyörül rajtunk.

KETELA: Oh kedves leányom, hogy-hogy találhattalak-én-fel tégedet. Ő Kanda! nem tudod-é a' történetet?

KANDA: Jut-é eszedbe azon Magyar-oroszági Komornok, ki, midőn két leányoddal a' tengerre mentél, veled evezett?

KETELA: Jut igen-is; de öt tizen-öt esztendő-től fogva nem láttam.

KANDA: Ezen Komornok, midőn hajótok ketté-hasadott, fel-kapta Héjját, és vele nagy szorgalommal úszván, el-ért egy kis hajót, melly, minden ember nélkül, a' vizek' hátán lebegett.

BALLAGI: Úgy mondotta nékem-is azon Komornok.

KANDA: Két napi hanyattatása után, egy Gályára talált, mellyel Nagyhabiba jött

(25); és, a' Tí veszedelmeket bizonyosnak vélvén, ott-is maradott. Ő a' leányt, mint-ha édes atya lett volna, úgy nevelte-fel.

BALLAGI: Igen-is: mindenkör édes atyámnak neveztem, és éppen halála előtt jelentette-meg, ki légyek. Által-adott Nagyhabinak, minek-utánna ki-vallotta édes anyám ellen elkövetett ravaszágát, és anyámnak ártatlanságát bizonyosnak lenni mondotta.

SZÉPLAKI: Szeretem azt benned édes leányom: hogy édes anyádnak ártatlanságát támogatod. Oh mért láttam én valamit? Ime elhinném befzédidet, és meg-nyugodnék.

ETE-

(25). NAGYHABI nevezetű szép város ott vala a' régi időkben, holott mostanában a' Mofzka-czároknak Lakhelyek vagyon: mellyet PÉTER-várnak neveznek. Ez-is Karjelben vagyon, és Nagyhabinak, ki Etelével egy vérből volt, öröksége vala. Midön Nagyhabi kezeihez vette Héjját, örömet meg-jelentette volna Etelének, de ennek az aszfzonyok ellen fel-dühödött indulatait jól ismervén; azon-kivül, hogy felöllök soha emlékezetet se teendene, esküvésével le-köteleztetvén: csupán olly alkalmatosságra várakozott, mellyben a' leányt ki-nyilatkoztathassa. Most hogy hajóra keltek, ötöt oda-haza hagyni nem akarta, hanem azon okból magával el-vinni, hogy, ki-befélvén néki eredetének fényességét, egyszer osztán édes atya' eleibe erefzfe, és vele meg-ismértesse. De tudván: hogy Etele a' Fehér népet hajójában nem szenvedhetné, férjfi ruhába öltöztette, és, hogy felölle annál kevesebbet gyanakodhatna Etele, a' hajósok között köz-legénynek rendelte.

KETELA: Mond meg: mit láttál? Ete-
lém-is azt mondá: hogy egy valami gonofzsá-
gomat te tölled hallhatom. Mond-ki minden
bátorsággal.

SZÉPLAKI: Oh Fejedelem-afzfzony! jól
ismérem én azon latrot, ki Fejedelemségednek
háló szobájából azon reggel ki-jött, midőn én
Etelével bé-akartam menni.

KETELA: Tehát az Egeknek haragja szór-
ja reám minden nyilait, ha ezen történetről
csak egy szót-is tudok.

SZÉPLAKI: Afzfzonyom lassabban az át-
kozódásokkal. Hát ha az Isten meg-
találja halgatni?

KETELA: Ugyan-azért: mi haszna ezen
befzedemnek? Az én állhatatosságom igen na-
gyon meg-van-rázódva.

SZÉPLAKI: De még jobban meg-fog-rá-
zódni, ha azon látrát szeme' eleibe hozom. —
Tüstént itt leszek. *El-mene.*

KETELA: Azt ugyan soha szemeim elei-
be nem hozod. De elég az nékem: hogy ked-
ves Magzatimmal vagyok. Leg-alább ezen édes
örömemet meg-nem-keseríthetik a' rakonczátlan
nyelvek.

KANDA: Oh be nagy örömedre lehetnek
ezen áldott fiaid, kedves Etelkám.

KETELA: Én ugyan sírni fogok: hogy Etele-uramat örökre el-veztettem; de egyszer's-mind örvendeni-is: hogy Tikteket fel-találtalak.

KRÉKA: Tehát azon Vad ember, a' ki engem'-is Téged'-is magától el-tafzított, a' Te Urad, édes anyám?

KETELA: Igen-is: a' Te édes atyád.

KRÉKA: Nem bánom én, akár mi legyen. Én atya nélkül eddig-is el-élhettem. Ez-után se köll. Ete-úr-fi az én atyám, és mindenem. Az minket soha el-nem-tafzított, sött még magához húzott, és mellyéhez szorított. Gyerünk édes anyám, még ismét ki-nem-tafzigálnak bennünket.

TABÁN: Édes Húgom, mi ki-nem-tafzigálunk tégedet. Meg-látod, hogy édes atyánk se fog téged bántani.

BALLAGI: Édes Hugom, mi mind-nyájan szeretünk tégedet. Szerettyük édes anyánkat-is.

KRÉKA: No már ezek minő szavak ismét? — Édes anyám, ez tehát az én bátyám? Ez pedig azon Néném, ki felől ázt mondottad: hogy a' tengerbe vészett?

KETELA: Igen-is édes leányom. Ők, a'-mint látod, élnek. És noha csendességemet egészen vízfíza-nem-adhatták-is, de reménségemben meg-erősítenek.

KRÉKA: És te az ő Annyok vagy, valamint az enyim?

KETELA: Éppen olyas annyok, valamint a' tiéd.

BALLAGI: Mi pedig nagyon örvendezünk azon: hogy édes anyánkat fel-találtuk, valamint azon-is, hogy a' mi kedves Húgunkat-is meg-leltük.

KRÉKA: Oh Istenem! Istenem! én-is nagyon örvendenék, ha azon vad ember eszembe nem jutna. Ha rólla gondolkozom, tüstént oda van minden örömem. Most-is azt nézem: nem jön-é?

TABÁN: Én azt néked meg-igérem, édes húgom: hogy azon ember egy rossz szóval se fog téged' illetni.

BALLAGI: Sőt azt-is meg-cselekszi, hogy Ete-uracs örökké a' tiéd légyen.

KRÉKA: Azt ő-reá nem bízták. Elég erre Etének szeretete, a'-ki engem' úgy szeret, mint tük szerettek. Mind-az'-által: hát azt meg-igéritek-é: hogy édes anyámnak se tesz valamit?

BALLAGI: Meg-igen-is.

KRÉKA: No most tehát én-is nagyon örvendek. Mert láttjátok: én igen szeretem magam körül a' sok embereket. Csak, ha tölök félnem kelletik, akkor nem örömet látom. Tük mind-nyájan olly szépek vagytok!

BALLAGI: Oh szép vagy Te-is édes hugom, és igen jó.

KRÉKA: Azon vad ember-is szép termeltű és ábrázatú, még-is rosz. Láttjátok: hogy meg-csalódik az ember a' szép orczákban!

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Hengerinek vallása.

PERBETE, *Etével és Hengerivel elő-állván:* Hol vagyon Széplaki-fejedelem? Ő ezen fogoly-nak meg-örizését reám bízta volt. De el-fzökött kezem közül. Ete-úrfi meg-látta, hogy magát egy barlangba vette. Onnatt ofztán kihúztak. És, hogy többé el-ne-illanthasson, inkább ide-hozni akartuk.

KRÉKA. Oh édes Etém, mért bántottad Hengerit?

ETE: Azért: mert országos Gaz-ember.

KRÉKA: Őtet annak nem mondhatni Ete. Ő engem' szeret, és itt édes anyámmal ő tartott-ki bennünket.

ETE: Oh édes Krékám! Nagy dolog láppang eme' szemét-emberben.

PERBETE: Néki valóban gonofznak lenni kellett. Sok kincset ígért a' koldus: ha Ete-úr-fiat ezen Szigetből el-vifzem, és ama' két fehér személlyeket, 's-leg-alább azon Ifiabbikat itt hagyom.

KRÉKA: No már ez nem szép volt tölled Hengeri, hogy Ete-úr-fiat el-akartad-küld-

de-

deni. Te pedig azt jól tudtad: hogy én Etét szeretem. Keressetek magatoknak akár hol más Etét, de ez az enyim. Úgy-é édes Etém?

ETE: Oh nem vagyok már én a' Tied édes Krékám!

KRÉKA: Micsodát? Ki mondotta azt?

ETE: A' természet' szabása. Csak ez-előtt hallottam Nagyhabitól, hogy Testvérem lennél.

KRÉKA, *örömmel*: tehát te az én bátyám volnál?

ETE: Nagyon sajnálom, édes Krékám.

KRÉKA: Már mért?

ETE: Azért; mert Húgom vagy.

KRÉKA: Ugyan rendes szokásjok vagyon ezen nagy világi embereknek. Most bennünket magokhoz vesznek, az-után el-tafzigálnak; most szeretnek, az-után nem szeretnek. Hi-fizén néked azon örvideni kellene; hogy én Húgod vagyok.

ETE: Csak inkább örvideném, ha az nem volnál.

KRÉKA: Anyám, édes Anyám! halljad csak halljad: hogy bszfzont ez-is engemet. Oh ányám! maradgyunk ezen kis Szigetben. — Ne mennyünk ama' nagy Világba. Lattd-é: minők otton a' Férjfiak.

SZÉPLAKI, *most jövőn-elő Heagevinek keres-téből*: Éppen ama' Gaz-embernek keresésében fáradoztam. Jó, hogy itt talállok akasztó-fára való.

való. Íme Etelka! ezen ember ám ama' gonosz pára, ki Etelének csendességét fel-háborította. Mondgya most fzemébe Fejedelemséged, ha meri: hogy soha Hengerivel semmi barátságban nem vólt Karjelben.

KETELA: Én? — Hengerivel? — Barátságban? — Karjelben?

SZÉPLAKI: Ő suhant-ki akkor Fejedelemségednek háló-szobájából, midőn én Etelével bé-akarék-menni.

KETELA: Az én háló szobámból? azon puruttya ember, kit én soha Karjelben nem ismértem, nem-is láttam soha. Szóly Hengeri: igazat mondok-é?

HENGERI: Igazat mond Fejedelemséged. Soha engem' nem látott: velem soha se beszéllett.

SZÉPLAKI: Hát Te Országos Gaz-ember! nem azért tettelek-é-ki ezen vad Szigetbe, hogy Etelének Házát meg-böcstelenítetted? Mért nem szóllottál akkor valamin? Mért hagytál bennünket illy útalatos hiszemben?

HENGERI: Mert engem' akkor meg-nem-akart hallgatni Fejedelemséged. Veszett nevetem költötte, mivel el-akara-vefzteni.

SZÉPLAKI: Nem te jöttél-ki, azon reggel, Etelkának háló szobájából, midőn én Etelével bé-akartam-menni?

HENGERI: Én jöttem-ki igen-is. De ebben a' Karjeliek' Fejedelemnöje ártatlan: mert fe-

felöllem semmit se tudott. Másra intéztem - el akkor czéломat.

KANDA: Oh hála a' Magyarok' Istenének! Ez másképpen meg-se-eshetett. — Hol vagy Etele?

TABÁN: Oh az én édes anyám ártatlan. Oh édes anyám! ha bele-tekinthetnél szívembe: minő öröm foglalta-el minden érzékenségeimet! Kréka! Héjja! Örvendgyetek Ti-is.

KRÉKA: Tehát tik édes anyámat Rosznak tartottátok? — Oh Istentelen emberek! Haggyuk itt édes anyám ezen nagy világi embereket. Még bennünket olyan lúgba kevernek, hogy lesz mit ki-szappanyozni.

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ.

A' Titók' ki-menetele.

ETELE, *Márnával, és Nagyhabival ki-jövéen:* Már látom, édes Nagyhabim, hogy: noha Etelekámnek cselekedete irtóztató, még se kelletik oly keményen bännom egy afzszonynak gyenge személlyével.

NAGYHABI: Sokat el-kelletik újjaink közt nézni. Ha az Istenek-is minden embert minden vétekért meg-nyilaznának, eddig ki-fogytak volna mennyköveikből.

ETELE: Te-is édes Márnám, meg-lágyítottad szívemet.

MÁR-

MARNA: Édes Tabánom! A' mi atyánk olly jó, olly kegyes, hogy csupán azt láttfsztatik óhajtani, a'-mit mi akarunk.

NAGYHABI, *Keteldhoz*: Kegyelmes Fejedelem-aszszony, ha mindgyárt egészen meg-nem-győzhettem-is édes urát Fejedelemségednek ártatlansága felől, leg-alább annyira vittem a' dolgot: hogy azon illetlen látományról kételkedni kezdene. Ha ki-nem-űzheti-is egészen emlékezetéből; még-is (a'-mint Etélének jó szívét ismértem) Fejedelemségednek bizonyosan meg-enged.

ETELE: Igen-is, Etelka, meg-engedek néked.

KETELA: Oh hála, ezer hála ezen szavadért. De engedgy-meg édesem tellyes szívedből.

ETELE: Igen-is: tellyes szívemből.

KETELA: Oh köszönöm Nagyszívűségedet.

SZÉPLAKI: Fejedelem-aszszony! — A' kinek csak meg-engednek, annak Vétkeznie kellett. Ezt pedig, valamint el-kezderte, magáról le-rázhattya.

KETELA: Oh lelkem Széplakim! Vagyon egy érzékenség az aszszonyi szívben, melly mindent fölül halad. Tudni-illik: hogy Etélének csupa meg-bocsátásával-is, vele boldogul élhettek.

SZÉPLAKI: De én Fejedelemségedet még-bóldogabbnak látni kívánom: mért ártatlanságát el-akarom Etelével hitetni. Így a' bocsánatra szükségünk nem lesz.

KETELA: Oh kedves Széplakim! Talán ez a' máj napra elég-is volna. A' bocsánatra-is meg-feszült szívem örömembe; attól tartok, hogy, ha nagyobb örömet vészen, egészen meg-reped.

ETELÉ: És Te, Széplaki, Etelkát ártatlannak-is tarthatod? Rajtam a' hitetések nem fognak.

NAGYHABI: Uram! Fejedelemségednek azon Komornokja, kit Magyar-országból hozott, ki Héjját a' tengerből ki-mentette, és fel-nevelte, egygyet értett azon Gaz-emberrel ki Etelkának alvó szobájából ki-suhant. Azon ember: sok ajándékok' meg-ígérésevel, arra vitte a' Komornokot: hogy őtet éjtszakára a' Fejedelemnőnek háló szobájába eresztse, bé-is-eresztette. Erről pedig Etelka semmit se tudott. Imhol vannak az írások, mellyekben ama' haldokló Komornok bizonságot tészzen mindenek felől. Ő ezen írásokat Héjjának kezeibe adta.

SZÉPLAKI: Hála légyen az Ur-Istennek. Már most az igazság ki-sülhet. Mert azon Gaz-ember, ki akkor Etelkának háló szobájából ki-suhant, és kit mí-ketten Etelével szemeinkkel láttunk, ezen Hengeri vala.

ETELE: Hengeri volt azon ember? Én dühösségemben lévén, akkor nem - is láttam: ugyan azért ezen Szigetben meg-se-ismérhettem.

TABAN: Oh ha van valami irgalmasság szívedben, édes Hengerim! mondgy igazat. — Tégy bizonysgot édes anyámnak ártatlansága felől.

MÁRNA: Én éretted esedezni fogok, hogy ne bántsanak. Szólly igazat, édes Hengerim.

ETELE: Oh átkozott lélek! mit reszketsz? Avagy inkább, édes lelkem Hengerim! hitesd-el velem: hogy édes Etelkám ártatlan, és ime én Tégedet Testvéremnek fogadlak, Fele-országomat néked adom. Szólly Hengeri szólly.

HENGERI: Már látom: hogy tovább a' dolgot el-titkolnom nem lehet. Én Etelka-fejedelmét, mihelyest Karjelbe érkezett, nagyon meg-szerettem: mert ötet, szépségjére nézve, a' világ' csudájának láttam. De mivel szebb erkölcsseiről többet hallottam, annak meg-hódítását alig reménlettem. Még-is, hogy kezemre keríttsem, szívjeknek el-választásáról gondolkodtam.

KANDA: Tudta Mesterségjét a' gonosz.

HENGERI: Etelének tüzes indulatairól meg-valék immár győződve. Alkalmatosságot vártam: hogy Karjelből el-mennyen. Midőn Széplaki után indúlt, tudtam, hogy reggelre visszsa-jövendene. Ugyan-azért reá-vettem az

Ko-

Komoruokat, ki-engem' Etelka' szobájába bé-is-eresztett. Etelka aludtt immár, és e' dolgról semmit se tudott. Én ágya alatt meg se moczczantam addig, még Etelének vízfza-jövetelét reménségem szerént, meg-hallottam. Akkor kitugrottam, és örvendtettem: hogy a' két szívet egymástól el-választottam.

KANDA: Istentelen ember.

HENGERI: Hogy ezt Széplaki meg-látta; mintha nem-is tudta volna, hogy az én voltam, hajójába csalt, és Kapitánságot ígért. Azomban eme' Szigetbe ki-tett: hogy itt el-vefszszék. — Egy esztendővel, egy hajó-törés után, ide vetődött Ketela és Kréka. Velek az ólta itt vagyok.

KETELA: Úgy vagyon édes Etelém. Minek-utánna Te engem' el-hagytál, egész esztendeig utánnad síráncoktam Karjelben. Nem győz-vén várni haza-jövedeted, hajóra ültem Krékámmal, és Héjjámmal azon reménséggel lévén, hogy valahol meg-lellem, Országodba-is térítlek.

ETELE: Oh Etelkám! én téged' meg-nem-érdemellek. Menny vízfza édes Zoltánod-hoz, annak hátra lévő munkáit szemlélvén, és abban gyönyörködven (26). Oh én téged' soha
meg-

(26). Zoltánnak utóbbi nevezetes tettei e'-képpen következnek.

928. Meg-hallván a' Bolgárok' Királyának Simonnak halálát, öfzve-adván magokat a' Szerbiusokkal, Horvátokkal, reájok, ütnek.

meg-nem-érdemlettelek. Menny-vízfzfa Hanzár-hoz: hogy bé-vádold kegyetlen személliyemet.

KETELA: Hallyad a' Többit-is, édes Ete-lém. Hogy a' Tengeren meg-indúltunk (melly útazás nékem egéfsz mételem vala, mivel a' ten-ger' vizeit nem szenvedhettem) még-is, a' Te kedvedért, örömet hajókáztam mind-addig, még a' Szélvészek meg-eredtek, és, Hejjámat el-vezítvén, engemet Krékával e' szigetbe ve-tettek.

ETELE: Oh Zoltán! Oh Hanzár! ha ezt meg-hallyátok!

KETELA: Itt már ezen Vad Szigetben tizen-öt esztendő-től fogva nyomorgok, róllad gondolkodván, és szünetlen téged látni óhajtván.

ETE-

932. A' Sorabusok-ellen mennek, de Henrik császár-tól vízfzfa-verettetnek.

934. Constantinapol ellen indulnak, de Theofanes-nek okosságával a' békességre vitetnek. Ekkor mondgyák: hogy Botond Constantinapolis várossának kapuját körösz-tül lükte legyen, és benne olly rést csinált, mellyen egy öt esztendő-s gyermek körösz-tül-bújhatott. Itt hagyván a' Görögöket, a' Szászok ellen mentek, de rutúl meg-veret-tettek, El-veztek harmincz-hét-ezeren azokon kívül, kik a' Vizbe haltak.

936. Meg-halt Henrik; Ottóra, annak fiára, ütnek a' Magyarok Saxoniába. Overenkerkenbe száz-húsz Apáczá-kat a' Kis-papokkal, és cseledgyeikkel egygyüt le-öldösnek.

937. Meg-halván Arnolf a' Bavarok Vezérje (kivel igen békességessen éitek a' Magyarok) Bavariára ütnek,

ez-

ETELE: Itt állyak-é még sokáig, ki az egész történetben leg-gyalázatosabb vagyok? Minden velős meg-fontolás nélkül édes Etelkám, csupán egy gyanú miatt, el-hagyni, irtóztató dolog.

KETELA: Azt én, édesem, nagy Szeretted' jelének tartom. Ha annyira nem kedveltél volna, soha ennyi ideig érettem nem szenvedtél volna.

ETELE: Nem — nem — azt Te ennékem meg-nem engedheted. Ha Magyar-országba visszfa menni nem akarsz, hogy ott Testvéred előtt bé-vádolly, eredgy magzatiddal visszfa Karjelbe. Tabán-fiamat házassítsd-öszsze Márnával: hogy, a' Te hólttodd után, ők uralkodgyanak. Add, Etének Krékát: mert egy-
mást

ez-után ki-pufztittyák Német Országot, Alsátziát, Lotharingiát, a' Tengerig Francziát, Aquitániát, Burgundiát. Vissza jövéen Olasz-országban, azt-is ki-pufztitották. A' hadat vezérelte Botond, Szabolcs, és Osének fia Urkun. Botond meg-hala és Vác mellett Veröczén el-temettetett.

941. Húgó, az olaszok' királya, a' Magyaroknak tiz véka ezüstöt adván, velek meg-békéll.

944. Meg-verettetnek az Austriaiaktól.

946. Zoltán Tokson fiának adgya a' Fejedelemséget. Maga pedig békességben él egy ideig. Fiát Toksont megházasította egy Kún-kis-afszonnyal, és még Zoltánnak életében meg-esküidtek a' Magyarok Toksommak hívségére. Negyven esztendeig uralkodott Országának nagy szerencsésjére. Ezen Fejedelemnek híre éppen olly képpen elg' rjedett az egész világon, mint attyáé Árpádé.

mást ízeretik. Ete nem az én Fiam, hanem a' Finomi Fejedelemé. Ugy bizta reám holtta előtt: hogy, még fel-nő, országját igazgassam, az-után pedig uralkodni hagygyam. Mennye-tek-vízfza, édeseim, én ezen vad Szigetben maradok. Somot és gyökeret eszem, mint egy fzaam-ki-vetteret, azon gondolattal emísztvén szívemet: hogy véhettem illy nagyon édes Etekm ellen.

KANDA: Én Etekmnek nemes szívét ismerem. O Fejedelemségedet itt nem hagyhattya.

KETELA: Hogy e' Vad Szigetben maradhass, arra se én, se a' természet szabadságot nem adhat. Fiaim kérjétek édes Atyátokat.

ETELE: Oh ne kérjétek édes fiaim. — Tanúlljátok-meg ezen én esetemből: hogy kellessék a' jó személyt mind meg-érdemleni, mind meg-tartani. Én meg-bocsáthatatlanul vé tettem mind Etekm, mind fiaim ellen.

KRÉKA: No már most tettzik nekem azon vad ember. Bezzeg, ha el-nem-taszítanál meg-ölelnék.

ETELE: Ide karjaim közé lelkeim, által-blelvén Krékat, és Héjját: Oh hogy egy Osz-loppá nem válhatok veletek egygyütt, szünetlen érezvén azon örömet, mellyet mostanában érzek.

Vége az Első Könyvnek.

Következik a' Második.

